

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

621.224.4

HARVARD UNIVERSITY

LIBRARY
OF THE
PEABODY MUSEUM
GIFT OF
JOHN B. STETSON, JR.
(Class of 1906)
OF PHILADELPHIA

DEPOSITED IN THE COLLEGE LIBRARY

DICTIONAR MACEDO-ROMÂN

DE

I. DALAMETRA
INSTITUTOR ÎN CARAFERIA
(VILAIETUL SALONIC).

EDITIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL, S-R I. ST. RASIDESCU
16, Strada Doamnei, 16

1906.

14.666

Pretul 2 lei.

6295.24, X

Peabody Museum Library,

Gift of

John E. Stetson, Jr.

July 30, 1909

(Deposited)

P R E F A T A

Singura mea dorință, încă de când am început această lucrare, a fost numai ca să pot alcătui un început de dicționar macedo-român, care să cuprindă aproape toate cuvintele acestui dialect.

Mai mare speranță nu puteam avea, deoarece s'a scris aşă de puțin în acest dialect, încât materialul publicat nu poate fi în deajuns pentru o lucrare completă, și este foarte greu a culege deadreptul din graiul viu al poporului cuvintele vorbirii lui. Acest mijloc cere, drept vorbind, timp îndelungat. Din această cauză o lucrare de felul acesta nu poate fi perfectă deocamdată. Cred însă că prezenta lucrare va fi o bună bază pentru mai departe completări.

În lucrarea de față am căutat, pe cât mi-a fost cu puțință, să reproduc cuvintele aşă cum poporul nostru le rostește, căutând cu aceasta, ca acest dicționar să poată fi folositor tuturor și mai cu seamă clasei inculte. Am întrebuințat cea mai simplă ortografie, scriind cele două vocale obscure numai cu câte un singur semn : *ă* și *î*, sunetul însemnat de *gn* fr. l-am reprezentat prin *nă*. Nu am admis în scrierea cuvintelor nici o considerare de etimologism. Am introdus în această lucrare toate cuvintele străine cari s'au înrădăcinat și cari există aproape la toți Macedo-Români, lăsând la o parte pe acele cari au numai o întrebunțare parțială.

Fiindcă în dialectul nostru există și sunete pentru a căror reprezentare alfabetul român nu posedă litere anumite, am fost nevoit să introduc și literele alfabetului grec *ð*, *ȝ*, *ȝ*, pentru sunetele corespunzătoare.

Am arătat de asemenea accentul tonic la toate cuvintele dialectului macedo-român, afară de cele monosilabe.

Lucrarea s'a tipărit în București, pe când autorul trăește la Caraferia în vilaietul Salonic din Turcia, departe de ori ce comunicare postală ușoară, grabnică și sigură. Din această cauză autorul nu a putut vedea corecturile tipografice și astfel s'au strecurat mai multe greșeli, unele mai grele, altele ușoare. Ele s'au adunat de autor și se pun în fruntea lucrării spre a putea fi mai ușor însemnate în text la locul cuvenit de ori cine dorește să aibă formele corecte ale cuvintelor.

P R E S C U R T Ă R I.

adj. = adjecțiv	nehot. = nehotărît
adv. = adverb	num. = numeral
art. = articol	ord. = ordinal
conj. = conjuncțiune	pl. = plural
def. = defectiv	poses. = posesiv
ex. = exemplu	prep. = prepozițiiune
expres. = expresiune	pron. = pronume
fem. = femenin	reflex. = reflexiv
fig. = figurat	sbs. = substantiv
interj. = interjecțiune	sing. = singular
masc. = masculin	sinon. = sinonim
n. = neutru	vb. = verb

ADAUGERI ȘI ÎNDREPTĂRI.

<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>	<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>
<i>căili</i>	<i>lăili</i> (1)	<i>oglindai</i>	<i>oglindii</i> (17)
<i>aclōși</i>	<i>aclō</i> (2)	<i>năltu</i>	<i>multu</i> (18)
<i>lunsta</i>	<i>lumtă</i> (3)	<i>mudări</i>	<i>nudări</i> (18)
<i>adūnit</i>	<i>adūni-ti</i> (3)	<i>anustăi</i>	<i>anusții</i> (18)
<i>adūsci</i>	<i>adūșu</i> (4)	<i>distim</i>	<i>de tini</i> (18)
<i>cărți</i>	<i>cărti</i> (4)	<i>anvîrlia</i>	<i>anvilia</i> (18)
<i>n'aflăiu</i>	<i>n'aflăm</i> (5)	<i>anvîrligăi</i>	<i>anvîrligăi</i> (18)
<i>aflitor</i>	<i>aflitor</i> (5)	<i>ni-apîndisa</i>	<i>ni-apîndisă</i> (19)
<i>gândesc</i>	<i>găsesc</i> (5)	<i>a-știu</i>	<i>u-știu</i> (19)
<i>agiunătie</i>	<i>agiunatic</i> (6)	<i>mădima</i>	<i>mădima</i> (19)
<i>totua</i>	<i>totna</i> (6)	<i>apîtrusit</i>	<i>apîtrusit</i> (12)
<i>a;nâng;ia</i>	<i>a;nângchia</i> (6)	<i>apîtruseau</i>	<i>apîtruseau</i> (20)
<i>aynâng;iu</i>	<i>a;yânghiu</i> (6)	<i>apîtrusit</i>	<i>apîtrusit</i> (20)
<i>ahit</i>	<i>ahit</i> (8)	<i>nuni</i>	<i>nù-ni</i> (20)
<i>apurniiri</i>	<i>apîrniri</i> (8)	<i>apodixiă</i>	<i>apodixiă</i> (20)
<i>airăti</i>	<i>airăti</i> (8)	<i>apodiziri</i>	<i>apodixiri</i> (30)
<i>avăti</i>	<i>aoăti</i> (8)	<i>apođizit</i>	<i>apođixit</i> (20)
<i>alașă</i>	<i>alăș</i> (9)	<i>Aprilii</i>	<i>Aprilii</i> (20)
<i>perti</i>	<i>pérli</i> (10)	<i>apudòrum</i>	<i>apudòrmu</i> (21)
<i>mîscă</i>	<i>mîscă</i> (11)	<i>apu plixiă</i>	<i>apuplixiă</i> (21)
<i>lui</i>	<i>hii</i> (11)	<i>viintu</i>	<i>vîmtu</i> (22)
<i>alivdică-ni</i>	<i>alivdicăni</i> (11)	<i>caripă</i>	<i>ăripă</i> (22)
<i>alizimîntu</i>	<i>aliximîntu</i> (11)	<i>arjoăli</i>	<i>arjoăli</i> (23)
<i>alixiri</i>	<i>alixiri</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i> (23)
<i>alixit</i>	<i>alixit</i> (11)	<i>ariđiřinī</i>	<i>ariđiřinī</i> (24)
<i>fărli</i>	<i>fărli</i> (12)	<i>arihnîisii</i>	<i>arihnîisii</i> (24)
<i>amâxi</i>	<i>amâxi</i> (12)	<i>avăti</i>	<i>aoăti</i> (24)
<i>sburatare</i>	<i>sburătui</i> (13)	<i>arie</i>	<i>ariè</i> (24)
<i>sburătăreșce</i>	<i>sburătăreșce</i> (12)	<i>îveselești</i>	<i>îveselește</i> (26)
<i>n'ambunăiu</i>	<i>n'ambunăm</i> (13)	<i>sa</i>	<i>si</i> (22)
<i>aminât</i>	<i>aminăi</i> (13)	<i>aschiti</i>	<i>aschiti</i> (30)
<i>cădi</i>	<i>căđi</i> (14)	<i>asfixiă</i>	<i>asfixiă</i> (31)
<i>amixă</i>	<i>amixă</i> (14)	<i>asfixiri</i>	<i>asfixiri</i> (31)
<i>andrupăscupii</i>	<i>andrupăscu-pii</i> (16)	<i>asfixiat</i>	<i>asfixiat</i> (31)

în loc de	cetește	în loc de	cetește
<i>chiaicea</i>	<i>chiâlea</i> (31)	<i>sublitiri</i>	'mblitîri (61)
<i>atixiă</i>	<i>atixiă</i> (33)	<i>hîrbidă</i>	hîrhîdă (61)
<i>auă</i>	<i>auă</i> (33)	<i>naâmira</i>	nanâmira (61)
<i>aûmbre</i>	<i>aûmbră</i> (33)	<i>plorit</i>	plivrit (61)
<i>âzif</i>	<i>âxif</i> (35)	<i>în</i>	de (62)
<i>aziurît</i>	<i>axiusit</i> (35)	<i>cîti</i>	cîte (62)
<i>azolit</i>	<i>axolit</i> (35)	<i>cîtri-le</i>	cîtri-te (63)
<i>beleagi</i>	<i>belaagi</i> (37)	<i>șcleândză</i>	șchêndză (64)
<i>biduclîas</i>	<i>biduclîos</i> (38)	<i>ava</i>	auă (64)
<i>yrunăr</i>	<i>rumăr</i> (38)	<i>cizîniă</i>	cizimîiă (65)
<i>ca</i>	<i>eu</i> (40)	<i>cîmdu</i>	cîmdu (65)
<i>bîrbitic</i>	<i>bîrbitic</i> (40)	<i>pantru</i>	pentru (66)
<i>birnutici</i>	<i>birnutii</i> (40)	<i>pentru</i>	tri (66)
<i>vîro</i>	<i>vîro</i> (40)	<i>caluchia</i>	culuchia (71)
<i>apîliu</i>	<i>apilei</i> (40)	<i>culucă</i>	culucă (71)
<i>biscuit</i>	<i>biscuit</i> (40)	<i>cumalîndru</i>	cumalîndră (71)
<i>cuir</i>	<i>cior</i> (41)	<i>anaðimna</i>	anâðima (72)
<i>brusñituruă</i>	<i>bruzgîltîră</i> (43)	<i>cundîlisirî</i>	cundîlisiră (72)
<i>s'adusi</i>	<i>s'dûsi</i> (44)	<i>s'aduñi</i>	s'dûñi (80)
<i>arînd</i>	<i>arid</i> (44)	<i>și bate</i>	se bate (81)
<i>bazma</i>	<i>basma</i> (45)	<i>efemluat</i>	efeminat (81)
<i>straulii</i>	<i>strânlu</i> (45)	<i>e</i>	a (83)
<i>caffî</i>	<i>cafegî</i> (47)	<i>dricuriî</i>	dricurîlla (84)
<i>carahîhrumură</i> =sbs. fem. pasere (49)		<i>cistinîu</i>	cistinîu (84)
<i>pidûri</i>	<i>pidûri</i> (49)	<i>dulbèni</i>	dulbèn (85)
<i>câdi</i>	<i>câði</i> (50)	<i>dulmiciă</i>	dulmiciă (85)
<i>fiu</i>	<i>țin</i> (50)	<i>silâtă</i>	silâtă (85)
<i>cuscări</i>	<i>cuscărî</i> (50)	<i>arâuă</i>	arâuă (86)
<i>chihîcână</i>	<i>chihîcoână</i> (51)	<i>dechemeîru</i>	dechêmbrîu (87)
<i>chșcăt</i>	<i>chîscăt</i> (53)	<i>ðjac</i>	ðjac (87)
<i>dîndie</i>	<i>dîndra</i> (53)	<i>ðuxiñit</i>	ðuxiñit (88)
<i>chitriñeâna</i>	<i>chitriñeâuă</i> (53)	<i>grîulu</i>	grîulu (88)
<i>cî-cică</i>	<i>u cică</i> (54)	<i>bazmu</i>	basma (90)
<i>svâgnește</i>	<i>svânește</i> (54)	<i>fîriða</i>	fîriðă (92)
<i>adiîntu</i>	<i>adîñtu</i> (56)	<i>flâmbura</i>	flâmbură (92)
<i>cineutîri</i>	<i>ciueutîri</i> (58)	<i>iñi</i>	sti (93)
<i>cioliū</i>	<i>cioliū</i> (58)	<i>maari</i>	mâri (93)
<i>cipîchîea</i>	<i>cipichisëa</i> (59)	<i>fcior</i>	ficiòr (94)
<i>cipîtrusîri</i>	<i>cipistrusîri</i> (59)	<i>frîmtu</i>	frîmtu (94)
<i>cipîtrusît</i>	<i>cipistrusît</i> (59)	<i>freâdri</i>	freâdzi (94)
<i>cipîlîdicîri</i>	<i>cipîlîdisîri</i> (59)	<i>frîșaiti</i>	frîșasti (94)
<i>cipsâiă</i>	<i>cipsală</i> (59)	<i>fuundă</i>	fûndă (95)
<i>cantaragiu</i>	<i>conduragiu</i> (60)	<i>pudînati</i>	pudîmati (95)
<i>cirea</i>	<i>cireaþ</i> (60)	<i>fûșcă</i>	fûșca (96)
<i>l'</i>	<i>i</i> (60)	<i>fusctîldra</i>	fusctîldră (96)

În loc de	cetește	În loc de	cetește
<i>gibgeu</i>	<i>gibgèu</i> (98)	<i>tăiat</i>	<i>netăiat</i> (147)
<i>gîdilică</i>	<i>gîdilică</i> (98)	<i>fem.</i>	<i>masc.</i> (148)
<i>giliit</i>	<i>giliît</i> (99)	<i>ngrină</i>	<i>ngrină</i> (157)
<i>gugiufoârtică</i>	<i>gugiufoârtică</i> (103)	<i>aniltă</i>	<i>aniltă</i> (158)
<i>ciuparcă</i>	<i>ciupercă</i> (103)	<i>yîbcă</i>	<i>yîlîi</i> (158)
<i>ȝiangîm</i>	<i>ȝiangîni</i> (104)	<i>dîn</i>	<i>di</i> (158)
<i>piei</i>	<i>pierî</i> (104)	<i>vîstul</i>	<i>vîstul</i> (158)
<i>dîi</i>	<i>dit</i> (105)	<i>'ngusirâm</i>	<i>nguserâm</i> (158)
<i>oglinda</i>	<i>oglindi</i> (105)	<i>oacaru</i>	<i>oâcărnu</i> (160)
<i>yileciu</i>	<i>yileciî</i> (105)	<i>oacărua</i>	<i>oâcarnă</i> (160)
<i>ȝhinghisiri</i>	<i>ȝhinglusîri</i> (105)	<i>sbs. n.</i>	<i>sbs. masc.</i> (160)
<i>rîridzari</i>	<i>rîrîidzări</i> (106)	<i>lua</i>	<i>l'luă</i> (160)
<i>ȝitână</i>	<i>ȝitâuă</i> (106)	<i>vb.</i>	<i>sbs.</i> (160)
<i>harhabel</i> = sbs.	<i>masc. pasere</i> ((108)	<i>buni</i>	<i>lumi</i> (161)
<i>vidziu</i>	<i>vidzui</i> (109)	<i>armasu</i>	<i>armas</i> (161)
<i>fin</i>	<i>fiu</i> (110)	<i>catifî</i>	<i>catifé</i> (162)
<i>hirpă</i>	<i>hîrpă</i> (111)	<i>parasbirît</i>	<i>parasburit</i> (164)
<i>nicioplît</i>	<i>necioplît</i> (113)	<i>parâvara</i>	<i>paràoara</i> (164)
<i>plângi</i>	<i>plânge</i> (114)	<i>Puștili</i>	<i>Paștili</i> (194)
<i>mișie</i>	<i>mišic</i> (115)	<i>patați</i>	<i>patăti</i> (164)
<i>ienă</i>	<i>ünă</i> (115)	<i>mâsni</i>	<i>mâsni</i> (166)
<i>pașnic</i>	<i>pacînie</i> (116)	<i>pîlidîri</i>	<i>pâlișiri</i> (166)
<i>iția</i>	<i>itia</i> (116)	<i>pîlivrigî</i>	<i>pîlivrigî</i> (167)
<i>fudzi</i>	<i>fudzii</i> (116)	<i>pipereea</i>	<i>pipereea</i> (168)
<i>l'am</i>	<i>l'aú</i> (117)	<i>pîpugi-câdzî</i>	<i>pîpugi-eadzi</i> (168)
<i>jglivâtă</i>	<i>jglioâtă</i> (117)	<i>pîșă</i>	<i>pîșă</i> (170)
<i>sglîvâtă</i>	<i>sglîoâtă</i> (117)	<i>pîschîri</i>	<i>pîschîri</i> (170)
<i>lăcrină</i>	<i>lăcerină</i> (118)	<i>capă</i>	<i>casă</i> (170)
<i>mă-lai</i>	<i>mămă: lai</i> (118)	<i>pîsmînipsescu</i>	<i>pîsmînipsescu</i> (170)
<i>lipusă</i>	<i>lipușă</i> (122)	<i>pîstalîle</i>	<i>pîstalîle</i> (171)
<i>lispusîri</i>	<i>lispusîri</i> (123)	<i>brîu</i>	<i>brîn</i> (171)
<i>lispusit</i>	<i>lispusit</i> (123)	<i>pîtruntu</i>	<i>pîtrùmtu</i> (171)
<i>feațîi</i>	<i>feătit</i> (124)	<i>plîmtu</i>	<i>plîmtu</i> (173)
<i>heyumu</i>	<i>luȝûmi</i> (124)	<i>plîsat</i>	<i>plîsat</i> (173)
<i>luȝuryiazmo</i>	<i>luȝarȝiazmò</i> (124)	<i>plîtârlî</i>	<i>plîtârlî</i> (173)
<i>cireap</i>	<i>cireâp</i> (125)	<i>prâvdă</i>	<i>prâvdă</i> (174)
<i>madânia</i>	<i>madâmă</i> (126)	<i>prucuȝîtă</i>	<i>prucuȝîtă</i> (177)
<i>'si</i>	<i>și</i> (127)	<i>prunlăr</i>	<i>prunlăr</i> (177)
<i>mavrunitat</i>	<i>mavrumât</i> (128)	<i>s'psînîră</i>	<i>s'psînîră</i> (177)
<i>sufere</i>	<i>suferă</i> (129)	<i>pustu</i>	<i>pûstu</i> (180)
<i>miȝdâni</i>	<i>miȝdâni</i> (130)	<i>nipîrtica</i>	<i>nipîrtică</i> (182)
<i>prâsea</i>	<i>plâsea</i> (132)	<i>vidu</i>	<i>vedu</i> (182)
<i>muȝtâmi</i>	<i>muȝtâmi</i> (140)	<i>scamâta</i>	<i>scâmata</i> (182)
<i>muȝti</i>	<i>muȝti</i> (141)	<i>scarcalec</i>	<i>searcalèc</i> (182)
<i>mbigat</i>	<i>nibigât</i> (145)	<i>scliindza</i>	<i>scliendza</i> (184)

<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>	<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>
<i>scriptuiri</i>	<i>serîtuiri</i> (185)	<i>sugar</i>	<i>sugăr</i> (199)
<i>scudipseaști</i>	<i>seundipseaști</i> (185)	<i>sugiuc</i>	<i>sugiuc</i> (199)
<i>sdupinecu</i>	<i>sdupinèscu</i> (186)	<i>șuirat</i>	<i>suirât</i> (200)
<i>armazi</i>	<i>armâsi</i> (186)	<i>pispacă</i>	<i>pispacă</i> (200)
<i>disică</i>	<i>disică</i> (186)	<i>sumuliț</i>	<i>sumuliț</i> (200)
<i>sfieadini</i>	<i>sfreadini</i> (187)	<i>sungalus</i>	<i>sungalus</i> (200)
<i>sfulgură</i>	<i>sfulgură</i> (187)	<i>surghiri</i>	<i>surghiri</i> (201)
<i>multi șicâdză</i>	<i>multî șicâdză</i> (188)	<i>surin</i>	<i>surin</i> (201)
<i>similină</i>	<i>similiňna</i> (189)	<i>șurșur</i>	<i>sûrșur</i> (201)
<i>ariseaști</i>	<i>ariseaști</i> (190)	<i>șurșurat</i>	<i>șurșurat</i> (202)
<i>șirbêt</i>	<i>șirbèti</i> (191)	<i>surfel</i>	<i>surfel</i> (202)
<i>slibiuța</i>	<i>slibiuța</i> (193)	<i>suschir</i>	<i>suschir</i> (202)
<i>sligescu</i>	<i>slighescu</i> (193)	<i>șutîri</i>	<i>șutîri</i> (202)
<i>spăși</i>	<i>spaði</i> (194)	<i>ticinsit</i>	<i>ticinsit</i> (204)
<i>spîstriri</i>	<i>spîstriri</i> (194)	<i>ticiuni</i>	<i>ticiuni</i> (204)
<i>spîtal</i>	<i>spîtal</i> (194)	<i>ticniri</i>	<i>ticniri</i> (204)
<i>spiða</i>	<i>spiða</i> (195)	<i>tifnusit</i>	<i>tifnusit</i> (205)
<i>sprilimtu</i>	<i>sprilimtu</i> (195)	<i>tihiusiri</i>	<i>tihiusiri</i> (205)
<i>stîfîdusiri</i>	<i>stîfîdusiri</i> (196)	<i>timbilichiă</i>	<i>timbilichiă</i> (206)
<i>stîfîdusit</i>	<i>stîfîdusit</i> (196)	<i>timburiu</i>	<i>timburiu</i> (206)
<i>stîfusiri</i>	<i>stîfusiri</i> (196)	<i>tinut</i>	<i>tinut</i> (207)
<i>stîfusit</i>	<i>stîfusit</i> (196)	<i>tipîriță</i>	<i>tipîriță</i> (207)
<i>stîngaciu</i>	<i>stîngaciu</i> (196)	<i>tîrgîcică</i>	<i>tîrgîcică</i> (204)
<i>stîpsit</i>	<i>stîpsit</i> (196)	<i>tîrhuni</i>	<i>tîrhuni</i> (207)
<i>stîrpărlu</i>	<i>stîrpărlu</i> (196)	<i>tîrîusit</i>	<i>tîrîusit</i> (207)
<i>stîrpuit</i>	<i>stîrpuit</i> (196)	<i>tîrîști</i>	<i>tîrîști</i> (207)
<i>stîrpuriu</i>	<i>stîrpuriu</i> (196)	<i>tiçîă</i>	<i>tiçîă</i> (208)
<i>stiut</i>	<i>stiut</i> (196)	<i>trâc o</i>	<i>trâca</i> (209)
<i>stîtut</i>	<i>stîtut</i> (196)	<i>trandafilieu</i>	<i>trandafilicu</i> (209)
<i>stîvă</i>	<i>stîvă</i> (197)	<i>gispusi</i>	<i>gipusi</i> (209)
<i>stîzmă</i>	<i>stîzmă</i> (197)	<i>tuchisit</i>	<i>tuchisit</i> (210)
<i>strîchiri</i>	<i>strîchiri</i> (197)	<i>tuptângi</i>	<i>tuptângi</i> (210)
<i>strîchit</i>	<i>strîchit</i> (197)	<i>tunăreț</i>	<i>tunăreț</i> (210)
<i>strîmbu</i>	<i>strîmbu</i> (197)	<i>dimniamă</i>	<i>dimniâmă</i> (212)
<i>strîmtat</i>	<i>strîmtat</i> (198)	<i>uidisiri</i>	<i>uidisire</i> (213)
<i>strînlîu</i>	<i>strînlîu</i> (198)	<i>uidisit</i>	<i>uidisit</i> (213)
<i>striocălu</i>	<i>striocălu</i> (198)	<i>ulmicat</i>	<i>ulmicat</i> (213)
<i>strîxit</i>	<i>strîxit</i> (198)	<i>undat</i>	<i>undat</i> (214)
<i>strufchisiri</i>	<i>strufchisiri</i> (198)	<i>upîrimi</i>	<i>upîrimi</i> (214)
<i>struzit</i>	<i>struzit</i> (198)	<i>upîriri</i>	<i>upîriri</i> (214)
<i>stumbusit</i>	<i>stumbusit</i> (198)	<i>usuli</i>	<i>usûli</i> (216)
<i>subfirac</i>	<i>subfirac</i> (199)	<i>utență</i>	<i>utêntă</i> (216)
<i>subfirî</i>	<i>subfirî</i> (199)	<i>vichilimeia</i>	<i>vicilimèia</i> (217)
<i>sufiu</i>	<i>sufiu</i> (199)	<i>vicufi</i>	<i>vicufi</i> (218)
<i>suflit</i>	<i>suflit</i> (199)	<i>vidră</i>	<i>yîdră</i> (218)

<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>	<u>În loc de</u>	<u>cetește</u>
<i>viduiri</i>	<i>viduiri</i> (218)	<i>vitiliar</i>	<i>vitiliär</i> (221)
<i>vinat</i>	<i>vinăt</i> (218)	<i>zafiri</i>	<i>zafiri</i> (224)
<i>vinřit</i>	<i>vinřit</i> (219)	<i>zibit</i>	<i>zibit</i> (224)
<i>virligos</i>	<i>virligös</i> (219)	<i>zicidit</i>	<i>zicidit</i> (224)
<i>vírlu</i>	<i>vírlu</i> (220)	<i>zigirdiciu</i>	<i>zigirdiciū</i> (224)
<i>vituliă</i>	<i>vituliă</i> (221)		

A a.

A. a. Prima literă din alfabet și una din cele cinci vocale.

a! interj. de surprindere: *a, te căffi!* (a, ce cauți!)

a prep. spre a arătă direcțiunea și înaintea genitivului și dativului: *mi duc acasă* (mă duc acasă), *gura a lupului* (gura lupului); *ded ună cărti a frății-tu* (am dat o carte fratelui tău).

abă, abădzı = sbs. masc. abă: *abă bătut* (când e bine țesut), *abă făptu* (când e pus în piuă).

abagiu -cădži = sbs. m. abagiu: *iăsti abagiu* (e abagiu).

abanòzi = sbs. n. abanos (întrubinăt numai la singular și în unele expresiuni): *bistūni di abanòzi* (baston de abanos).

abrășou = adj. obraznic: *om abrășcu* (om obraznic).

aburărı = vb. unipers. a se evaporă: *loclu abureadză* (pământul scoate aburi).

aburi -ri = sbs. masc. abur, aerul ce iese din respirația, vaporul ce iese din corpul omului, când e nădușit, din pământ după ploaie, din pâne când e caldă: *pînea scoăti aburi* (pânea scoate aburi); *lôclu scoăti aburi* (pământul aburează).

aburðs = adj. aburos, vaporos: *urdzitüră aburoåsa* (urzeala care scoate aburi).

abušila (t) = adv. abușilea dea-

bușilea: *îmnă t'abušila* (merge deabușilea).

abušilàri (abušilèdz-abušilài) = vb. a umblă ca brotăceii pe mâni și pe picioare, a merge deabușilea: *ficiòrlu se-abušilèdzeä* (băiatul merge deabușilea).

abušilàt = adj. care merge deabușilea.

ac, àtl = sbs. ac: *ac gros* (acoiu); *ac di chindisiri* (ac bun de brodat), *ac cu ureclii* (ac cu gaură mare); *ac rîftescu* (ac mare și gros).

acâllieci = adv. just, drept, într'adevăr: *spâni acâllieci* (spune drept).

acâsă = adv. acasă: *mi duc acasă* (mă duc acasă).

acițări (aciț-acițăl) = vb. cu următoarele înțeleseuri: 1) a prinde: *lu acițăi* (l-am prins); 2) a închiria: *acițăi casă* (am închiriat casă); 3) a apucă: *mi aciță hiâvra* (m'au apucat firigurile); 4) a-i sta bine ceva cuiva: *Căili strâni mi-aciță* (hainele negre îmi stau bine); 5) a fiabil îndemânatec, a avea dexteritate: *lîi-aciță mîna* (esteabil); 6) a se pricepe: *lîi aciță mîndeia* (e priceput); 7) a atârnă ceva de ceva, a agăță: *aciță-ū di pénura* (atârna-o de cuiu); expres. se *aciță di mână, di ciocări* (a se paraliză de mâni, de picioare). Când e urmat de un alt verb cu înțeles de

a începe: *acișăi să sburăscu* (începui să vorbesc).

acișăt = adj. prins, apucat, paralizat: *acișăt di gura* (paralizat la gură).

acișitără -uri = sbs. fem. apucătură, prindere, fig. pretext, motiv: *lii astăi ună acișitără* (i-am găsit pretext, motiv).

acoloși, acoloți = adv. acolo, acolea, acilea: *stați acolo, acoloți* (stăi acolo, acilea).

acoloți = vezi *acolo*.

acodăla -lii = sbs. fem. hârtie de scris, coală.

acoală și ola = sbs. fem. (intrebuințat numai la sing.) scrobaelă: *acoală di cimēsi* (scrobaelă pentru cămăși).

acreărău = adj. supărăcios, căruia nu-i place societatea: *hii acreărău* (ești supărăcios).

acrimi -ni = sbs. fem. acrime, acreazădă ghélă cu acrimi (acrește bucatele cu acrime).

acriș (acrēdz, acrīl) = vb. a acri, a înăcri și a se iuți, fig., a rupe relațiile cu cineva: *lăptili se-acri* (laptele să a înăcrit); *li acrīl cu nîs* (am rup relațiile cu dânsul).

acriș = vezi *anacričiū*.

acrișor = adj. acrișor, acriu (această nuanță se mai poate exprima și prin perifrază *ca pri acru*): *mer acrișor, ca pri acru* (măr acrișor, acriu).

acrit = adj. acrit: *ghélă acrită* (mâncare acrită).

acritără -uri = sbs. fem. acritură, acreală.

acru = adj. acru: *prună acră; apă acră* (apă minerală); *lăpti acru* (lapte acru, bătut); *acri-mâcru* (joc copilăresc).

acsă și acoșăt = adv. aşă, astfel: *acsă, voiu, acoșăt fac* (aşă vreau aşă fac).

acoșăt = vezi *acsă*.

acumbirări (acumbir, acumbiră) = vb. a cumpără, fig. a spionă: *acumbirări un cal* (am cumpărat un cal); *acumbiră-l tri te vînăi* (spionează-l, pentru ce a venit).

acumbirăt = adj. cumpărat, fig. spionat.

acumtil = subs. n. sprijin, ajutor: *n'am acumtil acasă* (n'am sprijin, ajutor acasă).

acumtinări (acumtin, acumtină) = vb. a (se) apropiă, a se lipi de cineva: *nu mi acumtină vîrnă* (nu mă apropie nimeni).

acumtinăt = adj. apropiat, care se lipește de cineva.

acupirimindu -di = sbs. n. învețișul casei, scoarță, paplomă: *noi avem puțini acupirimindi* (avem puține scoarțe).

acupiriri (acopir și acoapir, acupiril) = vb. a acoperi, a învăli, fig. a ascunde: *acoapiră făcul* (Invălește focul); *acoapiră-mi di furlichia* (ascunde-mi hoția ce am făcut).

acupirit = adj. acoperit, învălit, fig. ipocrit, diplomat: *te om acupirit iăsti* (ce om ipocrit e).

acupiritără -uri = sbs. fem. acoperemânt, ori ce pentru acuperit.

adapsu și adăptu = adj. adăugat, adaus.

adăptu = vezi *adăpsu*.

adiliare (adillu, adillai) = vb. a adiă, a respiră, a se clătină, mișcă: *te mușăt adilia vîmtul* (ce frumos, plăcut adie vântul); *mi duseș tu grădină s'adilă vîmtu curăt* (m'am dus în grădină să respir aer curat); *mezidă adilia cîti vîrnă frîndză* (abia se clatină câte o frunză.)

adiliat = adj. care adie, se mișcă, se clatină.

adiliat și adiliatic = sb. n. răsuflare, respirație: *nă si curmă adiliaticlu* (mi s'a intrerupt respirația).

adilios = adj. milos, compătimi-

tor, pasionat : *ă mutream adilios și cu mări dor* (o priviam pasionat și cu mare dor).

adincōs = adj. adânc: *ariu adin-*cōs (râu adânc).

adipări (adăp, adipăl) = vb. a da apă vitelor, a adăpă, a stropi: *adi-*pă călu (am dat apă calului); *adăpă gridina* (stropeste grădina).

adipitüră -uri = sbs. fem. stro-
pitură.

adirări și adrărăi (adăr, adărăi)
vb.=1) a face: *adră aëstu lăcru* (a fă-
cut această treabă); 2) a construi, a
clădi: *adră nă cásă* (am făcut,
construit o casă); 3) a se imbătă: *mi*
adră di ;in (m'am imbătat de vin);
expres. *mi adră tu făta* (m'am su-
lemențat); se *adră tră la lănstă* (a
se găti bine, îmbrăcă luxos).

adirăt (adrăt) = adj. făcut, durat,
fabricat, preparat, gătit, clădit,
construit, beat.

adiritüră (adiritüră) — ură = sbs.
fem. făcătură, clădire, construire,
preparație, fabricație, găteală.

adistără (adistătu, adistăl) = vb. a
așteptă cu nerăbdare, a adăstă: *tută*
dzna te adistăl (toată ziua te-am
așteptat cu nerăbdare).

adistăt = adj. adăstat, care a-
șteaptă cu nerăbdare

adivgări (adăvgu, adivgăl) = vb.:
1) a adăugă: *obile se-adăpsiră* (oile
s'a u adăugat); 2) a mări: *lli adăpsu*
plata (i-am mărit salariul); 3) a im-
mulțit: *Dumnidă s'fi adivgă dz'lile*
(Dumnezeu să-ți immulțească zilele).

adivgăt = adj. adăugat, mărit,
îmmulțit.

adivgitüră -uri=sbs. fem. adaus.

adrimintu -ti=sbs. n. facere, clă-
dire, edificiu, rând de haine: *un adri-*
mintu di strânti (un rând de haine).

adñăua-oără = adv. pentru a
două oară: *vîntru adñăua-oără* (am
venit pentru a două oară).

aducă -eri=sbs. fem. asemănare,
asemuire.

aduoctüră -uri=sbs. fem. purtare
bună, conduită: *ari aducitüră* (are
purtare bună).

aduchiări și aduchiri (aduches-
cu, aduchil) = vb.: 1) a face semn
cuiva cu ochiul: *aduchiă-l s'fugă* (fă-i
semn să plece); 2) a simți: *om te adu-*
chiăști (om ce simte); 3) a nimeri,
ghici: *aduchestii te am tru mînă*
(ghicești ce am în mână); 4) a în-
telege, a pricepe: *n'aduchescu te sbu-*
răști (nu pricepe ce vorbește); 5) a zări,
a vedea: *nu l'aduchiști s'treacă* (nu
l-am văzut, zărit să treacă); 6) a se
deosebi, a se distinge: *obi ameali*
seaduchescu di-atăli (oile mele se
deosebesc de ale tale); 7) a-și aduce
aminte: *aduchă-mi s';in* (adu-mi
aminte să viu).

aduchit = adj. simțitor, priceput,
înțelegător.

aduchitor=adj. înțelegător, care
pricepe, simțitor: *om aduchitor* (om
priceput, simțitor).

aduchitüră -uri=sbs. fem. înțe-
legere, pricepere, simțire.

adunări(adun, adunăi)=vb.—1) a
adună, culege: *adună meări* (am cu-
les mere); 2) a strângă: *se-adunără*
mălti oăminli (s'a u strâns mulți oa-
meni); 3) a împreună, a uni: *mi adu-*
nă cu nis (m'am unit cu dânsul);
4) a se întâlni: *măni la te ădară va*
niadunăm (mâne la ce oră ne vom
întâlni); 5) a se limită, mărgini: *a-*
dunăt, nu sbură mălti (mărginește-
te, nu vorbi multe); expres. *adunăt-li*
(iea-o la fugă, sterge-o); *adunăt-ți*
mindea (vino-ți în fire); *adună băili*
nînti (mână boii înainte).

adunăt=adj. adunat, cules, strâns,
împreunat, culegător.

adunitör = adj. care adună,
strângă, culegător.

adunitüră -uri = sbs. adunare,

cules, strânsură, împreunare, întâlnire de oameni.

adūni-vîmtu=sbs. masc. persoană fără ocupație, paște-vânt, pierde-vara: *iasti un adūni-vîmtu* (e un pierde-vara).

adurnîtrî(adormu, adurnîl)=vb. a adormi (Acestă nuanță se mai poate exprima și prin *mi fură săm-nul, nă si ncăisiră oclîlî, agîrșîl di durnîtî*).

adurnîlt=adj. adormit, fig. care nu e deștept, lenes, prost.

adûs=adj. adus, purtat.

adûtîri și adutîari(aduc, adușel)=vb. a aduce, a se purta bine, a cauză, a pricinui, a semăna, a semui: *adu-nă nă cărți* (adu-mi o carte); *adu-ti ca om* (poartă-te ca om); *mărtarea a fratiniului-nă-aduți jăli* (moartea fratelui tău îmi pricinuște jale); *se-aduți ca mini la făță* (se-mănu cu mine la față).

adutîri-aminti=vb. a aminti, a reaminti, a-și aduce aminte: *nă aduc aminti di tîni* (îmi reamintesc de tine).

ădzimă -ni=sbs. fem. azimă, azimioară: *pîni ădzimă* (pâne azimă); *turtă ădzimă* (azimioară).

ădîlauforit=adj. nefolositor.

ădîlaufuriă -li=sbs. fem. indiferență, nepăsare.

ădîlaufurisiri(ădîlaufurisescu,ădîlaufurisil)=vb. a fi indiferent, a fi nepăsător.

ădîlaufurisit=adj. indiferent, nepăsător, fără folos.

ădimta și ădimtu-uri=sbs. n. dimie, postav de lână: *strână di ădimtu* (haine de dimie, postav de lână).

ădinat=adj. slab, slăbănoș, neputincios, impotent: *om ădinat* (om neputincios).

ădinimă -li=sbs. fem. slăbiciune fizică și morală: *am mari ădinimă*

(am mare slăbiciune fizică); *am mari ădinimia trîti înă* (am mare slăbiciune morală pentru tine).

ădînitîri(ădînitescu, adînitîl)=vb. a se slăbi, a deveni neputincios, fig. a se scădea: *multu mi ădînitî hiâvra* (mult m'au slăbit frigurile).

ădînitît=adj. slăbit, care e neputincios.

aerà -ri=sbs. aer, aer. răcoritor, vânt ușor, vânt dulce și plăcut, zefir: *mi duc s-lău aerà* (mă duc să respir aer dulce plăcut, răcoritor); *căsă cu aerà* (casă cu aer curat); *trâzdi aerà* (suflă vint ușor, zefir).

aéri și aiéri=adv. ieri: *fudzi aéri* (am plecat ieri); *aéri-seără* (ieri sara); *aéri-dzua, aéri noaptea* (ieri ziua, ieri noaptea).

aëstu=pron. demonst. acest, cest ast: *aëstu plîndzi* (ăsta plângere).

ăfan=adj. nevăzut, care a dispara: *ăfan s-fătî* (nevăzut s-a făcut).

aféndi=sbs. masc. tată, părinte, preot: *fudzi aféndu-tu* (a plecat tatăl tău); *aféndul intră tu bisearică* (preotul a intrat în biserică).

afendia -ti și afendiliia -ti, expres. D-ta, D-voastră: *afendiliia -ti iu ti duți* (D-ta unde mergi).

ăferim=interj. bravo.

afhiònî=sbs. fem. opium (plantă și băutură).

afînghiă -i=sbs. fem. afine: *adunăt afînghi* (am cules afine).

afinsiri(afinsescu, afinsil)=vb. a prăpădi, distrugere, a ruina, a nenorocii: *mi afinsit di lîngări* (m'am prăpădit de boală). *l'afinsi* (l-am ruinat).

afinsit=adj. ruinat, distrus, prăpădit, nenorocit.

afirîri(afirescu, afiril)=vb. a (se) feri, a se codi, a se păzi: *me-afirescu di tîni* (mă codesc de tine);

afireă-ti di arcoări (păzește-te de frig).

afirit = adj. ferit, păzit, codit.

afirita -ti = sbs. păză, ferire; codire: *afirita iăsti buna* (paza e bună).

aflări (aflu, aflal) = vb. a află, a găsi, a întâlni, a prinde de veste, a descoperi, a inventă, (ca pronominal) a naște, a stă, a se află bine: *în n'aflăru mîni* (unde ne întâlnim mâne); *află, că fudzișt* (am prins de veste că ai plecat); *află unde murafeti* (am inventat un meșteșug); *năsi si află un ficior* (mi s'a născut un copil); *mi aflu ghini* (stau, mă gândesc bine); expres. *năsi aflără oâra* (mi-au găsit momentul).

aflat = adj. găsit, aflat, descope rit, inventat.

aflitòr = adj. găsitor, descoperito r, inventator.

afoardă = adv. afară: *mi duc a foără* (mă duc p'afară). Preces de prepozițiunea de cu înțeles de *exceptat*: *afoardă di tîni, tuși vințiră* (afară de tine toți au venit); apoi cu înțeles de extern: *hiu diafoără* (sunt extern, străin); *mi scoate a foără* (a aveă diaree).

afondut = adj. fără fund, un ce foarte adânc; fig. căruia nu se poate sta gândul, diplomat: *iăste afondut* (e diplomat).

afrangă = vezi *frangă*.

afrât = sbs. n. arsenic, venin, otravă, soricioaică: *mică afrât* (a măncat venin).

aftări = vezi *ahtări*.

afuliri (afulèscu, afulil) = vb. a câștigă tot la joc, a mufluzi pe jucător, a șterge tot la joc: *hiu afuliră tuși la gioc* (am câștigat tuturor la joc.)

afulit = adj. care a câștigat, do bândit, mufluzit la joc, căruia î s'a sters tot la joc.

afumări (afum, afumă) = vb. 1-a

afumă: *föclu mi-afumă* (focul, m'a sumă); 2. a înegri: *ni afumă tu făță* (m'am înegrit la obraz); 3. a polei cu aur, a aurii: *afumă un nel de-asimî* (am aurit un inel de argint); 4. a se îmbăta: *ni afumă la cafină* (m'am îmbătat la cafenea); expres. *afumă-lă nărlă* (ceartă-l).

afumăt = adj. afumat, înegrit, polpit, aurit; fig. îmbătat.

afumitûră -uri = sbs. fem. po leire cu aur, aurire.

afurisiri (afurisescu, afurisi) = vb. a afurisi, a excomunică: *nă afurisiră preștul* (ne-a excomunicat preotul).

afurisit = adj. afurisit, exco municat, blestemat, ursuz.

afurizmă -adzi = sbs. masc. ex comunicare, afurisenie, anatemă.

agiami (agimit și ajimit) = adj. agiamiu, neexperimentat (la om), novice, neimblânzit (la animale): *fi ciör agiamă* (copil novice, neexperi mentat); *cal agiamă* (cal neimblân zit).

agimitescu = adj. agiamesc, de agiamiu, nepricoput: *lucru agimi tescu* (treabă de agiamiu).

agîrșiri (agîrșescu, agîrșil) = vb. a uită: *agîrșă s'mi duc* (am uitat să mă duc).

agîrșit = adj. care uită, uituc.

agîrșitòr = adj. uituc, care uită lesne.

agiùntu și agiùmsu = adj. ajuns, sosit, copt: *agiùntu mer* (măr copt).

agiùn și ajùn = adj. flămând: *hiu agiùn* (sunt flămând).

agiunâmi -ni = sbs. fem. flă mânzeală: *mor de agiunâmi* (mor de flămânzeală).

agiunâri și ajunâri (agiunèdz, agiunâi) = vb. a flămânzi, a aveă mare foame: *agiunâi multu* (am flă mânzit mult).

agiunât = adj. flămânzit.

agiunăție = sbs. n. } flămân-
agiuneată = sbs. fem. } zeală.
agiündziri și ajiündziri (agiün-
gu, agiümşu) = vb. 1. a ajunge :
dînădoără l'agiümşu (indată l-am
ajuns); 2. a sosi : *agiümsi pâșălu*
(a sosit pașa); 3. a se coace : *pru-
nil i agiümşiră* (prunele s-au copt);
4. a îndestulă, a fi suficient : *a
giündzi pînea* (pânea e suficientă).

agiutări (agiut, agiutăl) = vb. a
ajută, a sprijini, a da ajutor : *töt-na
l'agiut* (in totdeauna îl dau ajutor);
mi agiută (mă sprijinește).

agiutăt = adj. ajutat, sprijinit.

agiutör -ări = sbs. n. ajutor,
sprijin (mai e și forma scurtă *ăștör*).

agrisiri = vezi *agirsiri*.

agrișit = vezi *agirșit*.

âgru -ri = sbs. n. loc de arat,
parte din pământ care se cultivă, o-
gor, țarină, arătură, holdă : *âgru
nisiminăt* (nesemănăt); *âgru simi-
năt* (holdă, câmp semănat); *âgru
nilucrăt* (telină).

agudiri (agudescu, agudil)=vb.:
1. a lovi, a izbi : *lă-agudil sînită*
(l-am lovit tare); 2. a ucide : *agu-
dil un țerbu* (am ucis un cerb); 3. a
bate : *tötua lă-agudescu* (in totdea-
una îl bat); 4. a nemeri : *ö-agudil
ghîni* (am nemerit-o bine); 5. a
atâcă cu cuvinte: *lagudil cu grâirlă*
(l-am atăcat cu cuvinte).

agudit = adj. lovit, izbit, bătut,
ucis, împușcat, nimerit.

agzotă=sbs. fem. praful de pușcă
ce se pune în tigăita puștii.

ayaliti=adv. incet: *ayalită yin*
(inchet, că viu).

âyalmă -ati = sbs. n. statue :
âyalmă di marmură (statuă de mar-
mură).

aiazmă -adzi = sbs. masc. apă
binecuvântată, aiazmă.

aiazmă = sbs. masc. aghiazmă
(plantă mirositoare).

aγichisiri (aγichipsescu, aγichip-
sii) = vb. a iubi, a se îndrăgi, a se
îndrăgosti.

aγichipsit=adj. iubit, îndrăgit,
îndrăgostit.

aγiliisiri (aγillisescu -il) = vb. a
plâng până în leșin, a leșină :
aγilisi ficiōrlu (a leșinat copilul).

aγiliisit=adj. care a plâns mult,
care a leșinat de plâns.

aγiniă -ni=sbs. fem. viă: *ayinti
ciu àndă* (vie cu struguri).

âγiū = adj. sănt, sfânt: *ayiū
Ghiōrghi* (sf. Gheorghe); *om ayiū*
(om foarte bun).

aγiudimă -imi = sbs. fem. sfântul
altar: *prăfultu-aγiudimă*, (preo-
tul în sfântul altar).

aγi(u)siri (aγi(u)sescu, aγi(u)sii)
=vb. a sfînti, a se face sfânt, a
deveni sfânt: *nu aγisescu oameni
âstindză* (pe ziua de azi nu sfîntesc
oamenii).

aγiusiri (aγiușescu, aγiusii)=vb.
a se grăbi, a iuți: *aγiuseă-ti* (gră-
bește-te).

aγi(u)sit = adj. sfîntit, sănăt.

aγiusit = adj. grăbit, iuțit.

aγizmări(aγizmu, aγizmă) = vb.
a strânge, a culege strugurii: *mîni
aγizmăni* (mâne culegem strugurii).

aγizmăt=adj. strâns, cules(strugurii):
ayină aγizmătă (vieă din
care s'au cules strugurii).

aγizmiciuni -ni=sbs. fem. recolta
strugurilor, culesul viilor: *nu fuă la
aγizmiciuni* (n'am fost la culesul
viilor).

aγnână -ia=adv. față în față: *stîtu
aγnână -ia* (a stat în față).

aγnână -uri=sbs. n. loc, loca-
litate, deal, de unde se poate vedeă
în imprejurime și în depărtare.

aγninghipsiri (aγninghipsescu-
psii)=vb. a se uită, a privi dintr'un
loc de unde se poate vedeă în de-
părtare.

aγninghipsit=adj. privit din față, dintr'o localitate de unde se poate vedea în față și în depărtare.

aγōi=sbs. fem. prețul transportului, căratului.

aγrandzală -li=sbs. fem. strugure produs de viță sălbatecă, strugure necopt.

aγrandzaleau -ei=sbs. fem. aguridar, viță sălbatecă, laurușcă.

aγrlădă -dzi=sbs. fem. pir (plantă din familia gramineelor).

aγriosirì (*aγricsescu, aγricsil*)=vb. a pricepe, a înțelege, a simți: *iăste niic, nu aγricseăsti* (e mic, nu pricepe).

aγriosit=adj. înțelegător, priceput.

aγrimi -ni=sbs. fem. fiară sălbatecă, fig. om barbar.

aγripniă -li=sbs. fem. insomnia, privighere, priveghiu: *fui la agripniă* (am fost la priveghiu); *avu aγripni i aëstă seără* (am avut insomnie astăseară).

aγripsirì (*aγripsescu, psil*)=vb. a deveni sălbaetc, a se sălbătăci: *călu aγripsi* (calul s'a sălbătăcit).

aγripsit=adj. sălbătăcit, care a devenit sălbatec.

aγrombal -lui=sbs. masc. mărăduret: *adunai aγrombali di pri aγrombal* (am cules mere pădurete de pe mărăduret).

aγrombal -li=sbs. n. fructul măru lui păduret.

aγru=adj. sălbatec: *cal aγru* (cal sălbatec); *lână aγră* (lână stogomană, turcană); expres.—cu *aγrili* (sălbatec); *mi mutreăsti cu aγrili* (se uită sălbatec la mine).

aγrubibă -bi=sbs. fem. rată sălbatecă, leșită: *vîtimăi ȳnă aγrubibă* (am impușcat o leșită).

aγrucucot -ti=sbs. fem. cocos de munte, cocos de pădure.

aγrugorțu -ti=sbs. masc. păr sălbatec, păr păduret.

aγrugorțu -ti=sbs. n. fructul părului păduret.

aγrumutriți=vb. a se uită sălbatec: *mi aγrumutreăsti* (se uită sălbatec).

aγrutrandaflieăua=sbs. fem. trandafir sălbatec, spinișor.

aγuriat -ti=sbs. masc. cărăuș, chirigiu.

aγuriat=adj. inchiriat, cal, trăsură, car, etc.

aγuriat (*aγuripescu -il*)=vb. a inchiria trăsură, căruță, car, cal, etc.: *aγuriat un cal*.

aγunirì (*aγunescu, aγuniil*)=vb. a goni, prigoni, a alungă, a mână: *mi aγuniră de acasă* (m'au gonit deacăsă); *aγuniă oili tu livadi* (mână oile în livade). Mai e și forma *as-gunirì*.

aγunit=adj. gonit, prigonit, alungat, mânat.

aγunită=sbs. fem. goană, prigoniare, alungare.

aγuniisirì (*aγunlisescu -sil*)=vb. a se grăbi, să iuți: *mi aγuniisescu multu* (mă grăbesc mult).

aγuniisit=adj. grăbit, iuțit.

aγundòs=vezi *γnos*.

aγuridă -dzi=sbs. fem. strugure necopt, aguridă: *acreădză ghela cu aγuridă* (acrește mâncarea cu aguridă).

ah=interj. de durere și întristare: *binèdz cu ah ȳ' cu văi* (trăesc cu chiu și cu vai).

ahandă=adv. adânc, afund, fig. profund: *săpi ahandă* (sapă adânc); *sburăști ahandă* (vorbește adânc, profund).

ahindòs și ahundòs=adj. adânc: *puț ahindòs* (puț adânc).

ahoi -lădzi=sbs. mas. bucătar.

aholoaniă=sbs. fem. bucătăreasă.

ahcilichiă=sbs. fem. meseria bucatăriei: *știu ahcilichiă*.

ahindusimi -ni=sbs. fem. adâncime, adâncătură.

ahindusiri (ahundusiri)=vb. a afundă, cufundă: *lă-ahindusir tu apă* (l-am cufundat în apă).

ahindusit=adj. adâncit, cufundat.

ahirziri (ahirzescu -zil)=vb. 1) a dărui: *lă-ahirzir șu oără* (i-am dăruit un ceasornic); 2) a da în adoptiune: *lă-ahirzir un fiicăr* (i-am dat în adoptiune un fiu); 3) a prețui: *cit ahirzeaști aștu nel* (cât prețu este acest inel).

ahirzit=adj. dăruit, stimat, dat în adoptiune.

ahit=vezi *ahindu*.

ahiurhiri și ahurhiri (ahiurhescu, ahiurhil)=vb. a începe: *ahiurhî s' da neăuă* (a început să ningă); sinonim cu *apurniiri*.

ahiurhit și ahurhit=adj. început.

ahiurhită -tă=sbs. fem. început: *ahiurhită lucrului* (începutul trebii).

ahiursitără -uri=sbs. fem. început.

ahmăc=adj. prost, neghiob: *iasti ahmăc* (e neghiob).

ahmiclichiciă -ohi=sbs. fem. prostie, neghiobie: *s'dusi cu ahmiclichiciă* (s'a purtat neghiobeste).

ahor;ia=adv. separat, la o parte, împreună: *hiă ahor;ia* (nu sunt împreună); *binaă ahor;ia* (am trăit separat).

ahtari și aftari=pron. nehot. atare, astfel: *ahtari mămă, ahtari hiliu* (atare mamă, atare fiu).

ăhti ăhtă=sbs. fem. necaz, răsbunare, dorință mare: *am mări ăhti s'lu bat* (am mare necaz să-l bat); *va nă scot ăhtia* (mi voiu răsbună); *am mări ăhti tra s'fug* (am mare dorință ca să plec).

ahuliri (ahulescu, ahulil)=vb. 1) a pipăi: *ahulia aëstă luyuriă* (pipăește această materie); 2) a suflă în pumni spre a încălzi, a aburi: *ahulia-ți mână, că iăsti arcoări* (aburește-ți mâinile, că e frig); 3) a căută găina de ou: *ahulia găină, ari ou* (caută găina, are ou?); 4) a căută ceva în mod superficial: *ahulisi, nu mutriști ghini* (n'ai căutat bine, ai căutat superficial).

ahulit=adj. pipăit, aburit.

ahurhiri=vezi *ahiurhiri*.

ai!=interj. de durere: *ai, te făți* (ei, ce faci!).

aiări -ăeri=sbs. fem. aiar: *feciă aiări cintărea* (am făcut aiar cîntarul).

aide și halde=interj. și verb defectiv cu formele următoare: *ăidi*, *aideti*, *aidină*, *ăidi-vi* = aide: *ăidi acasă* (poftim acasă); *ăidi și acșă fă* (fă și aşă, fă).

aiări=vezi *ăeri*.

airăti -ti=sbs. fem. venit, rentă: *n'am mari airăti* (n'am mare venit).

alistu=vezi *aestu*.

aito -ădzi=sbs. fem. vultur.

ajunări=vezi *agjunări*.

ajunăt=vezi *agjunăt*.

ajiündziri=vezi *agiündziri*.

al, ăli=art. întrebuintat mai mult înaintea sbs. propriu: *casa al Tușa* (casa lui Dumitru); *nelu ăli Marii* (inelul Mariei).

alăgă=sbs. fem. alergare. De mai multe ori însoțit cu prepozițiunea de dă: *alăgă citri nis* (aleargă spre dânsul); *yin cu de-alăgă* (vino în grăbă).

alăi -ăi=sbs. fem. batjocură, huiduială: *lă feațiră alăi, lă luară cu alăi* (l-au huiduit).

alăi, aleă=interj. de chemare întrebuintată mai ales de femei: *alațino avăți* (vino încoace mă).

alându (alântu și anându) =

Pron. nehot. **ălalalt**, celălalt: *ălăndu nu va* (ălalalt nu vrea).

alăt -uri=sbs. n. laț și ochiu dela ciorapi: *nă ascipă un alăt di la lî-pudă* (mi-a scăpat un ochiu dela ciorapi).

alăturea=adv. alături.

alădă -uri=sbs. n. greșală, defect: *feciu aladă* (am făcut greșală).

albăstru=adj. albastru: *buiăuă albăstră* (coloare albastră).

albeăță -ți=sbs. fem. pudră albă ce o pun femeile la obraz spre a se înălbi, suliman, dres alb: *'și bâgă albeăță* (și a pus suliman).

albeăță -ți=sbs. fem. albeală, albușul oului: *albeăța di oň nu mi ariseaști* (albușul oului nu-mi place).

albile=sbs. fem. zine rău făcătoare la Macedo-român. Ele ca și lelele lovesc pe oameni cu paralizarea diferitelor membre și părți ale corpului. Despre locuințele lor poporul crede că sunt lacurile, dumbrăvile, ștreasinile caselor, fântânile. Numele li s'a dat dela imbrăcămințea lor albă, ce poporul crede că poartă. Se mai numește prin eufemism *Mușătile, Dulgile*.

albistruirি(albistruēscu-ul)=vb. a albăstrui, a coloră în albastru: *nu-se albistrui ghini lîna* (lâna nu s'a colorat bine în albastru).

albistruit=adj. albăstruit, colorat în albastru.

albu=adj. 1. alb: *birbec albu* (berbece alb); 2) bun: *deză albă* (ziuă bună 3) fericit: *s'hiț albă feată mea* (să fi fericită, copila mea); la plural cu înțeles de albituri, rufe, haine albe: *lăz măși albile* (am spălat numai rufuli); expres. *nă scoăsi per albu* (a mă chinui, a mă turmentă foarte mult); *niță albu niță lăză* (nici bine, nici rău); *ca pri albu* (care bate în alb).

ăloă=sbs. fem. smântană: *ălca iăsti bûnd* (smântana e bună).

ălou, ălio -ti=sbs. n. colorant în roșu deschis, stacojiu, purpuriu.

ălou=adj. stacojiu, roșu deschis, purpuriu: *feciù lînd ălcă* (am colorat lâna în stacojiu).

ălè=interj. de chemare (intrebuițat de bărbați către femei): *ălè Muliă* (fă Emilie).

aleădziri și alédziri (alég, alépsu)=vb. 1) a alege: *alépsu ăndă cărtă* (am ales o carte); 2) a ceti: *aleădzia aësta carti* (cetește această scrisoare); 3) a deosebi: *nu mi-alég di tîni* (nu mă deosebesc de tine); 4) a lămuri: *stăi s'aleădzim lăcrulu* (stăi să lămurim treaba); 5) a se distinge, a excelă: *di tușă nă se aleăpsi la bităchiă* (dintre toți din-sul s'a distins la luptă).

ălele și ólele=interj. de durere auleu: *ălele mi bitüră* (auleu m'au băut).

alépsu și aléptu=adj. ales, deosebit, lămurit, distins, însemnat: *giöni aléptu* (voinic distins).

algé -eadzi=sbs. masc. roib (cal cu părul roșatec): *nă psusă algélă* (mi-a pierit roibul).

ălghi=sbs. pl. (dela albu) bani, mai cu seamă de argint: *ălghiliț bițescu lăcrui* (banii termină treburi).

alghină -ni=sbs. fem. albină, roiu de albine: *află ăndă alghină cu mulți alghini* (am găsit un roiu de albine).

alghină -ri=sbs. masc. albinar, îngrijitor de albine, apicitor..

alghirí (alghescu, alghil)=vb. 1) a albi, înălbii: *alghirí pîndza* (am albit pâンza); 2) a fi fericit, a deveni fericit: *s'alghëști 'nveâsta mea* (să fi fericită nevasta mea); 3) a se face ziuă: *ningă nu alghî, iăsti noapte* (ineă nu s'a făcut ziuă, e noapte); 4) a se ivi în depărtare, a se zări: *alghiaști ăndă hoără aclă lărgu* (se

ivește un sat acolo în depărtare); expres. *nă alghiră oclili de foâmi* (a avea foame foarte mare); *nă alghiră părți* (am îmbătrânit); *alghiră pînă s'ă i 'nvăț* (m'am căsnit mult până să te învăț).

alghit=adj. albit, înălbit, îmbătrânit, cărunțit.

alghitără -uri=sbs. fem. albire, albeață îmbătrânire, cărunțeală.

ali=art. pus înaintea sbs. feminine în cazul dativ și genetiv: *nălu ali Catini*, (inelul Catinei); *dă ali mulări aestă carti* (dă femeii această carte).

alichiri (alichescu, alichiil) vb. 1) a lipi ceva: *alichită cărtea* (am lipit carte); 2) a plumbui, a lipi metale cu plumb: *alichia ghiúmea* (plumbuește ghiúmul); 3) a se lipi de cineva: *totu se-alichiraști di mîni* (intodeauna se lipește de mine); 4) a slăbi: *se alichiră ôile* (au slăbit oile); 5) a se impreună (la animale): *se-alichiră cinlii* (s'au impreunat cainii).

alichit=adj. lipit, slăbit, impreunat.

alichit=sbs. n. boală la animale, care le slăbește foarte mult (fel de tuberculoză).

alichitără -uri=sbs. fem. lipitură, slăbiciune.

alicimi -ni=sbs. fem. lăcșor, mocirlă: *cîdzii tu alicimi* (am căzut în mociră).

aliciori (alicescu, alicil)=vb. 1) a turbură: *riñu se-alici* (răul s'a turburat); 2) a se murdări: *di iu te alicișt* (de unde te-ai murdărit); 3) a se zăpăci: *li se-alici mindea* (s'a zăpăcit).

alicit=adj. turburat, zăpăcit.

alicitoră -uri=sbs. fem. apă turbere, mocirlă, lăcșor; fig. mâncare proastă.

alifia și alihia -ii=sbs. fem.

alifie, usoare cu leac: *alifia tri arinii* (usoare pentru râie).

alihios=vezi *alishios*.

aligări (alag, aligăl)=vb. a alergă, a căută, a călători: *aligăm după tîni* (alergam după tine); *di una oără te-alag* (de o oră te cauti); *aligări multu tu Vlhiid* (am călătorit mult în România).

aligăt=adj. alergat; fig. experimentat (persoană care a călătorit mult și a văzut multe).

aligè -eâdzi=sbs. fem. alăgea: *siiè di aligè* (anteriu de alăgea).

aligînda=adv. alergând: *fudzîl aligînda* (am plecat alergând).

aligitor=adj. alergător, care călătoreste, călător.

alil-hisâp=sbs. n. acont: *lăiat alilhisâp doauă lîré* (am luat acont două lire).

alimtu=adj. lins, fig. bețiv, beat: *hiu alimtu* (sunt beat).

alinări și alnări (alin, alină)=vb. a se sui, a se urcă, a se mări: *se-alină grâulu* (s'a urcat prețul grâului); *se-alinără dârli* (s'a mărit impozitele).

alinât=adj. urcat, suit, ridicat, mărit.

alinciori (alincescu, alincil)=vb. a prinde, a se prinde: *s-nă si-alin-cească gionli 'n cor* (să mi se prindă voiniciei la horă).

alinoit=adj. prins (la horă).

alindziri și alindzeari (alingu, alimus)=vb. a linge; fig. a se imbată: *mi-alîmșu âstîndză* (m'am imbată azi); expres. *nă-alîmșî nînli* (m'a rugat).

alindzi-vâsili=sbs. masc. lingetaler, lingău, parazit: *iasti un alindzi-vâsile* (e un linget talere).

alipidări (aliapid, alipidăl)=vb. a se precipita, a se aruncă asupra cuiva, în pericol, a se grăbi, a da năvală, a se năpusti: *se-alipidără*

tu foc (s'a aruncat în foc); **se-alipidî tu furî** (a dat năvală în hoț).

alipidât = adj. care se expune, care dă năvală.

alipini = sbs. fem. floare groasă căt mâna omului și de coloare galbenă.

aliptâri (aliptedz, aliptâl) = vb. a aliptă (când mama dă să sugă pruncului): *nu fi-aliptâș ficiorlu* (n'ai dat să sugă copilului).

aliptât = adj. aliptat (care a supt).

aliptitoâri -ri = sbs. fem. doică.

alisârî (alâs, alisâl) = vb. 1. a lăsă: *alâsă-mi s'fug* (lasă-mă să plec); 2. a părăsi: *lă-alisâl s'nu văiu s'lu ved* (l-am părăsit și nu mai vreau să-l văd); 3. **âlas murlâarea** (a se divorța); 4. a liberă: *furlî alisâră selâvlu* (hoții au liberat, slobozit robul); 4. a neglijat: *nîi alisâl lûcrul trî tîni* (mi-am neglijat treaba pentru d-ta); 5. a se increde: *mi alisâl pri tîni* (m'am increzut în tine); 6. a renunță: *mi alisâl di beâri* (am renunțat la băutură).

alisât = adj. lăsat, părăsit, neglijat: *mâltu alisât iâsti* (e prea neglijent).

alisitûră-uri = sbs. fem. persoană neglijentă: *iâsti nă alisitûră* (e o persoană neglijentă).

alitrâri (alâtru, alitrâl) = vb. a lătră, clefăi (despre câni); fig. a bârfi: *cînile cari latră, nu miscă* (cânele care latră nu mușcă); *nu alâtră pi chirduti* (nu bârbi degeaba).

alitrât = adj. lătrat, care latră, clefăște.

alitrât-uri = sbs. n. lătratul câinelui: *n'ari bun alitrât aëstu cîni* (n'are bun lărat acest câine).

aliîpsiri (aliîpsescu -ii) = vb. a face greșală, a greși.

aliîpsit = adj. care a greșit, greșit.

am = conj. oare, după cum, însă:

am nu voiü? (oare, însă nu vreau?)

alivdârî (alâvdu, alivdâi) = vb. a lăudă: *mâltu se alâvdă* (mult se laudă).

alivdât = adj. lăudat, lăudăros.

alivdicioâni-unî = sbs. fem. laudă, de lăudat: *lă-tri-alivdiciu-ni* (ești pentru laudă).

alivditòr = adj. cel ce laudă, lăudător, de lăudat, lăudăros.

alivditûră -uri = sbs. fem. care se laudă, de lăudat, lăudăros.

aliîmîntu -ti = sbs. n. costum de haine; *un aliîmîntu di strânî* (un costum de haine).

aliîzîri (aliîescu, aliîil) = vb. a schimbă, a primeni: *aliîza-ți mindea* (schimbă-ți gândul); *aseară mi-aliîzît* (aseară m'am primenit).

aliîxit = adj. schimbă, primenit

aliîhia -hi = sbs. fem. adevăr: *spîni aliîhia* (spune adevărul).

aliîhiös } adj., care spune adevarat; **aliîinös** } vârul, care vorbește adevăr, veritabil, viridic.

alsâr = vezi *ansîr*.

alsidâ -di -dzi = sbs. fem. lanț: *oară cu alsidâ* (ceas cu lanț).

alsivă -vi = sbs. fem. leșie: *spel vâsili cu alsivă* (spăl vasele cu leșie).

âlti-oâră, âlti-orî = adv. altădată.

âlti-sòie = adv. altfel, altmire trelea.

âlti-turlie = vezi *âlti-sòie*.

âltu = pron. neh. alt: *âltu nu ma zîni* (altul nu mai vine).

alüat-uri = sbs. n. aluat, plămadă: *pînea iâsti alüat ; iñu* (pânea e necoptă); *s'feâți alüat* (a se îmmuiă pentru ori și ce); *iâsti ca aluat* (e moale ca aluatul); expres. *apreâsiră alüatul* (se luară la cearță).

aludzimi -ni = sbs. fem. fleșcăială, molesire.

aludzîri (aludzăscu, aludzîl) = vb. a se fleșcăi, a se moleși, a deveni

moale: *cărnea se-aludzî* (carnea s'a fleșcăit).

aludzit = adj. fleșcăit (carne, brânză), moleștit, care s'a immuat.

alughîrî (alughêscu -ii) = vb. a iubi: *fără ca noi dôili să stim înimli ni se-alughîră* (fără ca noi amândoi să stim, inimile s'au iubit).

alughit = adj. iubit, dorit.

alumă -âdzi = sbs. masc. ichiu (ar-șicul cu care se lovește în ceilalți): *am un alumă di capră* (am un ichiu de capră). Sinonim *psâltu*, *côcan*.

alumâchiă -chi (și almâchi) = sbs. fem. ramură, cracă.

al(u)michidă = adj. cu ramuri, cu crâci.

alumtă -ți = sbs. fem. luptă: *l'alumtă turțiliș s'duc cu harauă* (la luptă turcii merg veseli).

alumtări (alumtu -al) = vb. 1) a se luă la trânteală: — *mi-alumtu cu tîni* (mă ieau la trânteală cu tine); 2) a se luptă; *fără se-alunitără cu ascherea doău oră* (hoții s'au luptat cu oștirea două ceasuri); 3) a se simți foarte mult: *mi-alumtu dzua și noaptea s'nă scot hrâna* (mă simesc zi și noapte ca să-mi scot hrana); expres. *alumtu mulți lucru* (fac multe treburi) *alumtu lîna* (amestec lâna); *totuă mi-alumtă* (totdeauna mă căsește, deranjază).

alumtătă = adj. care se luptă, care se ieă la trânteală, fig. deranjat.

alun -nă = sbs. masc. alun (pom): *înă păduri di alună* (o pădure de aluni).

alună -nă = sbs. fem. alună (fruct).

alunămi = sbs. fem. aluniș, pădure de aluni: *se-ascundi zircuă tu alunămi* (căprioara se ascunde în aluniș).

alunătă = sbs. masc. luna lui Iulie: *pri Alunătă ari pătru ană* (în luna lui Iulie are patru ani).

alunicări și arunicări (alunic -al)

= vb. a luncă: *alunicăt tu neauă* (am alunecat în zăpadă).

alunicătă = adj. alunecat, care a luncă.

alusturnări = vezi *arusturnări*.

âliu -âlii = sbs. n. usturoiu; fig. persoană răutăcioasă.

aliuțumtreă, aliumtrelea, ali-umtrealui = adv. altmintrelea: *aliuțumtreă voi și-s facă* (almintrelea vreau să se facă).

aliurea = adv. aiurea, în altă parte: *eram aliurea* (eram aiurea); expres. *bâti n'allurea* (vorbește verzi și uscate); *iâsti'l cîtră n'allurea* (nu e atent).

amâgru = vezi *mâcru*.

amă/ia (amâlă) -ii = sbs. fem. vrajă, farmec, descântec: *lîi feciù amâ/ă* (i-am făcut farmece).

amară = adj. amar: *meări amără* (mere amare); *sulfat amără* (chinin amar).

amă/ia = sbs. fem. car, trăsură, căruță: *vinlu cu amă/ia*.

ambără = adj. fericit, norocos, cu noroc: *câli ambără* (drum cu noroc); *s'ti dări ambără* (să mergi ferice, bine); *nveastă ambără* (nevastă cu noroc).

ambărătă = sbs. fem. loc unde se pun cereale, grânar, hambar, sură, pătul: *umpliu ambără di griu* (am umplut hambarul cu grâu).

ambatrulări (ambiturlări) = vb. a merge în galop: *ambatrulăt cîlu* (am dat fuga calului în galop).

ambatrulătă = adj. care merge în galop.

ambatrulea = adj. în galop, foarte repede: *vinlu ambatrulea* (am venit în galop, foarte repede).

ambatrulea = num. ord. de patru ori, indoit de patru ori: *cioără ambatrulea* (sfoară indoită de patru ori).

ambireață -ți = sbs. fem. noroc, fericire: *nă vinți cu-ambireață* (ne-a venit cu noroc).

ambirusiri (ambirusescu -sii)=vb.
a. băgă sau a pune cereale în hambar, apoi prin extensiune a strângеori și ce: *ambirusi* mălti tiupi (am strâns multe cepe).

ambirusit=adj. strâns în hambare, pus în coșare.

amblatea=adj. pieziș: *căli amblatea* (drum piezis)

amboliu -lii=sbs. n. pom altoit, altoi: *meări di amboli* (mere dela altoiu).

ambuirari și ambuțiri ambuir-*-rai*)=vb. a lovī cu coarnele, a impunge: *va te-ambuiră vaca* (o să te împungă vaca).

ambuirat (ambuțit)=adj. împuns, lovit cu coarnele.

ambulisiri (ambulisescu -sii)=vb. a lovī cu pietre, a aruncă cu pietre, a sburătări: *mi-ambulisăști cu chétri* (sburătărește cu pietre după mine).

ambulisit=adj. lovit cu pietre, sburătărit.

ambulisiri (ambullisescu -sii)=vb. a altoi, a adaugă ceva la ceva: *ambulisi un pom* (am altoit un pom).

ambuliisit=adj. altoit, adăugat.

ambunări (ambunèdz -nai)=vb. a îmbună, a împăca: *n'ambunăru cu nis* (ne-am împăcat cu dânsul).

ambunăt=adj. îmbunat, împăcat.

ambuțiri=vezi *ambuirari*.

ambuțiri (țari) (ambut-ții)=vb. a puți, a miroși greu.

ambuțit=adj. împuțit, care pute.

ambuțos=adj. puturos, fig. incapabil, bun pentru nimica.

ambutoări -orii=sbs fem. puțoare, duhoare, fig. persoană incapabilă de nimica: *hiț ambutări* (ești puturos).

ameastică=sbs. fem. amestec, amalgam, amestecătură: *lina ari ameastică* (lana e amestecată).

aměu și anieū=Pron. pos. meu:

aměu-ni (al meu însumi; al meu propriu).

amigioă -ți=sbs. fem. arsic mic și frumos, soalbă: *tut amigioă bădži tu-agioč* (mereu arșiți mici și frumoși pui la joc).

amipsiri (amipsescu-sii)=vb. a vrăji, a fermecă, a solomonă, a obroci: *mi-amipsiră* (mi-au făcut vrăji).

amipsit=adj. vrăjit, fermecat, obroci, solomonit.

amin=interj. amin, aşă să fie.

aminalia=sbs. fem. joc copilăresc când copiii își pun mâinile una peste alta.

aminări (amin -nai)=vb. a trage palmă cuiva, a sburătări, a aruncă pietre, a descărca o armă, a transportă: *amină chétri* (sburătărește pietre); *lii aminat ună flăscută* (i-am tras o palmă); *amină ună tufechiă* (am descărcat o pușcă).

aminare (amin -nai)=vb. a întărziă, a amână, a trăgănă: *amină s'mi scol* (am întărziat a mă sculă).

aminat=adj. aruncat (pietre), slobozit (pușcă).

aminat=adj. întărziat, trăgănat, amânat, zăbovit.

aminat=adv. târziu, zăbovit: *a-minat vînă* (târziu am venit).

amineti -ți=sbs. fem. amanet, zălog: *amineti alisăi oâra* (am pus amanet ceasul).

amindări (amindü -tał)=vb. a căstigă, a dobândi, ca reflexiv cu înțeles de *a se naște*: *amindări la giōc* (am căstigat la joc); *mi-amindări la 1874* (m'am născut la 1874).

amindat=adj. căstigat, dobândit, născut.

amindătio -uri=sbs. n. căstig, profit: *n'avem niări amindătic* (n'avem mare căstig).

amindi=sbs. fem. În compunere cu alte cuvinte: *aduțiri amindi* (reamintire, suvenir).

amiră -adzi = sbs. masc. comandanț, împărat : *treăți amirălu* (trece împăratul).

amirărəsou = adj. împărătesc: *strană amirărəscu* (haină împărătească).

amirămi -ni = sbs. fem. amărăciune, amărire : *măltă amirămi aduchescu* (multă amărăciune simt).

amiricăncă -ti = sbs. fem. americană (pânză subțire și de o calitate inferioară).

amiricăncou = adj. ori ce manufacțură din America, pânzetură și ori ce obiect care vine din America : *pîndză amiricăncă* (pânză din America).

amiriciuni -ni = sbs. fem. amărăciune.

amiridzări (amiridz -dzal) = vb. a adăposti vitele la umbrar, fig. pentru o persoană, care-și petrece timpul în neactivitate : *marăta de ea tută ziua amiridză* (sărmana de ea își petrece toată ziua în neactivitate); *oile nu amiridzară* (oile nu s-au adăpostit la umbrar).

amiridzăt = adj. adăpostit, care-și petrece timpul în neactivitate.

amiridză -uri = sbs. n. locul unde se adăpostesc vitele la umbrar, când e cald; umbrar unde se adăpostesc vitele pe la miezul zilei.

amiriresou = adj. împărătesc, de împărat.

amiririlă -lă = sbs. fem. împărătie : *amiririlă noastră* (împărăția noastră).

amiriri (amirăscu -rlă) = vb. a deveni amar, a da un gust amar, a amări : *nă si-amiră gura di sulfăt* (mi s'a amărit gura de chinină).

amiriroānia -nil = sbs. fem. împărăteasă.

amirit = adj. devenit amar, amărit.

amisticări (amiastic-sticăl) = vb.

amestecă, a încurcă, a se asociă : *cărțile se-amisticără* (cărțile s'au încurcat); *mi-amisticăl cu nis s'fac lăcrui* (m'am asociat cu dânsul ca să fac treabă).

amisticăt = adj. amestecat, încurcat, unit, asociabil, imbinat : *dzeani amisticăli* (sprâncene imbinate); *iăsti un om amisticăl* (e un om asociabil).

amisticătură -ri = sbs. amestecătură, încurcătură, încurcală.

amixă -adzi = sbs. masc. cucigiu, cărotar.

amò și amù = adv. acum : *amù va yin* (acuma voi veni).

amoni = sbs. fem. nicovală, ilău : *cădi yiftu și-alivdă amonia* (fiecare țigan își laudă nicovala); expres. *nă pri cioc nă pri amoni* (căruia nu-i place în nici un fel).

amòrtului = adv. într'un mod stăruitor, cu multă inzistență, mortiș : *mi bigăl amòrtului la aëstu lăcrui* (am stăruit foarte mult la această treabă).

amùra -ri = sbs. fem. ghemul sau foiosul (la stomacul de oaie) : *fripsi amùra* (am fript foiosul).

amùrgu = adj. obscur, intunecos vezi *mùrgu*.

amurtiri (murțăscu -tăl) = vb. a amorti, a strepezi (dinții) : *nă-amurtră cioărli* (mi-au amortit picioarele); *lăi-amurtră dințili* (i-au strepezi dinții).

amurțit = adj. amortit, strepezit.

amurțit -uri = sbs. n. fel de pleurezie mică, junghiu : *mi făni un amurțit* (mă ține un junghiu).

an -ni = sbs. masc. an : *an nou* (an nou); *an bun* (an fericit, an cu noroc); *an lăiu* (an nefericit, fără noroc); *an greu* (an dificil); *năc di an* (mic de ani, Tânăr); *mari di an* (bâtrân).

anăoră -ri = sbs. fem. voie, per-

misiune putere : *n'am anâcră s'bag mîna* (n'am voie să pun mâna); *n'ari anâcră s'fâcă tivă* (n'are putere să facă ceva).

anacrioiu -uri= bs. n. acreală : *nî yini anacriică* (tmi vine acrélă).

anâcoșu=adj. nedemn, nevrednic, incapabil : *om anâcoșu* (om incapabil).

anâfură -ri=sbs. fem. pâne bine-cuvântată.

anafurăuă -ăi=sbs. fem. petiție : *arcul anafurăuă* (am dat petiție).

anâlisă -si=sbs. fem. analiză grammaticală, descompunere.

analughiă -ii=sbs. fem. analogie, asemănare.

anâmă -ni=sbs. fem. renume spre bine ori spre rău, reputație, faimă ; *lăuă mări anâmă* (am un mare renume).

anâmă -ni=sbs. fem. vinul ce se duce la biserică la ziua onomastică.

anâmisa=adv. în mijloc, între, printre, *săzdi anâmisa di doi* (șezi între doi).

anându=vezi *alându*.

anânghiă -uri=sbs. fem. trebuie-intă, necesitate, nevoie : *am mări anânghi* (am mare trebuie-intă).

ananghiös=adj. trebuincios, care are necesitate.

anapuð=adj. neastâmpărat, îndărâtnic: *hiu anapuð* (sunt neastâmpărat).

anâpuða=adv. anapoda, pe din dos, alandala.

anapudziliă -lii=sbs. fem. care merge pe deandóselea, capriciu, toană, adversitate.

anâri=vezi *adunâri*.

anât=vezi *adunât*.

anârya=adv. agalea, încet: *îmnă anârya* (umblă încet).

anâsă -uri=sbs. fem. răsuflare, repaus: *lăuă anâsă* (răsuflu); *di lă-*

cru n'am anâsă (din cauza trebii n'am odihnă).

anatrêdza=num. ord. a treia zi, mai ales a treia zi după moarte.

anâbima -ări=sbs. fem. blestem *anâbima s'ař* (blestem să ai).

ancillâr=adv. călare (întrebuită mai ales de Fărsheroți): *mi dușu ancilâr* (m'am dus călare).

ancilicări=vezi *'ngîlicări*.

ancilicăt=vezi *'ngîlicăt*.

ancitelea=num. ord. al câtelea: *ancitelea hii* (al câtelea ești).

anoumpirari=vezi *acumbîrari*.

anoumpirât=vezi *acumbărat*.

ânda ('nda)=adv. când : *ânda nu vre* (când nu vreau); *'nda nu ascultî* (când nu ascultă).

andâmusi -si=sbs. fem. întâlnire: *andâmusi bûnă* (întâlnire bună).

andâră -ări=sbs. fem. intuneric produs de fum, de ceață, fig. dezordine: *te andâră s feaři di fum* (ce întuneric s'a produs de fum); *te andâră iăsti tu aëstă cásă* (ce dezordine e în această casă).

andârtu -ti=sbs. masc. revoluționar, haiduc de codru: *andârti suntu tu münfilil anostri* (haiduci de codru sunt în muntii noștri).

andihrist=adj. anticeştin, în contra religiei creştine.

andimusiri (andimusescu -si)=vb. a întâlni: *l'andimusir in câli* (l-am întâlnit pe drum).

andimusit=adj. întâlnit.

andipirină=sbs. fem. antipirină.

andiri -adzi=sbs. masc. anterior; exempl. *cu andirâdzî* (care poartă anterior).

andirsilia -li=sbs. fem. revoluție, răscoală: *mi féciu tu adirsilia* (m'am născut în revoluție).

andirsiri (andirsescu -si)=vb. a se jenea: *mi-andirsescu di tîni* (mă jenez de tine).

andirsit=adj. jenat, cu jenă.

andivilliri (andivilléscu -lil)=vb. a (se) tăvăli, svârcoli: *nu te andivilea tu mürză* (nu te tăvăli în noroi).

andivilit=adj. tăvălit, svârcolit.

andivilitură -ri=sbs. fem. tăvăleală, svârcolire.

andornic=adj. care umblă separat, care trăește separat, răsleț (la vite): *lup andornic* (lup care trăește separat); *oāie andornică* (oāie care umblă separată, singură); *om andornic* (om care merge, care trăește separat).

andrălă -lă=sbs. fem. amețeală, neliniște, grijă: *nă rini andrălă* (imi vine amețeală); *am multă andrălă* (am multe griji); *mări andrălă nă-aduși fuga* (mare neliniște mi-a produs fuga).

andreădziri (andrèc -cui)=vb. a întrece în trei sărituri: *lă-andriciū tu imnări* (l-am întrecut la umble).

andreăua -eali=sbs. fem. undrea: *cusuț cu andreăua* (am cusut cu undreaua).

andrēu=sbs. masc. luna lui Noemvrie: *pri Andreu cîdză neăuă* (în Noemvrie a căzut zăpadă).

andrilea=sbs. joc copilăresc în trei sărituri: *n'agiucăm t'andrilea* (ne jucăm în trei sărituri).

andrilea=num. ord. al treilea.

andrilișiri și andrilișiri=vb. a ameții, a se ameții: *țigăra me-andrilișu* (țigara m'a amețit).

andrilișit=adj. amețit, îmbătat.

andrisiriri (andrisăr -siril) vb. a întrece în săritură, a sări peste cineva, ceva: *lă-andrisiriri* (am sărit peste cineva, l-am întrecut în săritură).

andrisirit=adj. întrecut în săritură, care a fost sărit de cineva.

andrupiri și andupirari (andrupăscupil)=vb. a sprijini, a rezima: *mi-andrupiř di nis* (m'am sprijinit de dânsul).

andrupit=adj. sprijinit, rezimat.

audrupitüră -uri=sbs. fem. sprijin, razim, răzimătoare.

anduchiliri (anduchiléscu -lil)=vb. a tăvăli, a rostogoli: *mi-anduchilil tu läschī* (m'am tăvălit în noroi).

anduchilit=adj. tăvălit, rostogolit.

anduchilitură -uri=sbs. fem. tăvăleală rostogolire.

andupirari=vezi *andrupiri*.

andupirat=vezi *andrupit*.

anduplioară (andùplie -cal) vb. a îndoii, a pleoști, fig. a înduplecă, a convinge: *andùplică cătea* (Indoiese carte ca); *nu putuș s'lu andùplic* (n'am putut să-l conving).

anduplioat=adj. îndoit, pleoștit, fig. convins.

anduplicitură -uri=sbs. fem. îndoitoră, convingere.

ändză -dzi=sbs. fem. inchietura genunchiului: *mi dor àndzile* (mă dor inchiiturile genunchiului).

ändză și azi=adv. astăzi.

ändzari=vezi *'ndzări*.

anghiări (anghédz -al)=vb. a invia, a prinde viață: *Hristolu anghiă* (Hristos a inviat) *eräm slab, tòra anghiăiăl* (eram slab, acum am prins viață).

anghiăt=adj. inviat, care a prins viață.

anghiă -dzi=sbs. fem. bucătică de lemn, aschie, țandără; la pl. cu înțeles de *intrigi*: *bîgă mulți anghiădzi* (a băgat multe intrigii).

anghiădă=adv. nițică, pușintel, pic: *dălli ni-anghidă di pîni, sâri* (dă-i nițică pâne, sare).

änghil -lil=sbs. masc. inger, pentru un copil frumos și curat: *ari un ficiōr ca änghil* (are un copil frumușel și curat).

anghilèsou=adj. ingeresc.

anghilüs=sbs. masc. ingerăș.

anghinări -ări = sbs. fem. anghinare (plantă).

anghistru -ștri = sbs. n. undiță, cărlig mic de oțel, cu care croitorii prind obiectele de eusut: *acăjă străniile cu angistrulu* (prinde hainele cu cărligul); *acițăi pescu cu anghistrulu* (am prins pește cu undiță).

angioă (ciònă) = sbs. fem. țintizoiu, cinteze (pasere cântătoare).

angiliisiri (angiliisescu -sil) = vb. a imbrătișa: *lu-angiliisir de doauă-ori* (l-am imbrătișat de două ori).

angiliisit = adj. îmbrătișat.

anginări (angân -nai) = vb. a chemă (câniu); fig. a nu primi pe cineva, a refuză: *angână cinlui* (chiamă câniu); *nu mi-angână virnu* (nu mă primește nimeni).

anginat = adj. chemat (câniu).

anginiri = vezi *'nginiri*.

angiriilă -ii = sbs. fem. angară, corvadă, podoabă, îndatorire impusă de autoritate asupra poporului peste cele legiuite; fig. de nevoie, fără postă, fără placere, gust: *lucrēz angiriilă* (lucrez fără postă); *lucrăt patru dzili angiriilă* (am lucrat patru zile angarale).

angirsiri (angirtsescu -sil) = vb. a sbieră (măgarul); la oameni spre dispreț: *te angirsisti acși* (de ce sbieri aşă).

angirsit = adj. care a sbierat, care strigă prea mult.

angilitari (angliit -tal) = vb. a înghiți: *angilităi un piră* (am înghiștit o para).

angilităt = adj. înghiștit.

angrioări (angrec -ca) = vb. 1) a fi greu: *angreacă (50) di ucădză* (e greu de (50) ocale); 2) a stăruia: *mălu lăi-mi-angricăi s'yină* (prea mult am stăruiat să vie); 3) a atârnă: *te fi-angreacă di fesi* (ce-ți atârnă de fes, căciulă); 4) a se răzimă: *nu te-angreacă di mîni* (nu te răzimă de

mine); expres. *n' i-angreacă înima* (a avea bănuială, a bănu).

angricăt = adj. atânat, răzimat.

angricobs = adj. greu; fig. posomorit.

anguciiri (angucescu -cil) = vb. a ghici: *anguciă te am tu mînă* (ghișește ce am în mână).

angucoit = adj. ghicit.

angucitoări -ori (cucitoări, 'nglicoitoări, aduchitoări) = sbs. fem. ghișitoare.

angulice -oi = sbs. fem. baluscă (floare).

anguniări (anguni -nial) = vb. a arde fără a scoate flacără, a fumegă: *anguniță tu pîduri* (fumegă în pădure).

anguniat = adj. fumegat.

angură -ri = sbs. fem. ancoră.

angustări (angustēdz -stal) = vb. a îngustă, a face îngust: *angusteadză pantalonea* (îngustează pantalonul).

angustat = adj. îngustat, strâmt.

angusteată -ți = sbs. fem. îngustime, strâmtorare, strâmtăre: *trēti prit angustează arîulu* (treci prin strâmtarea râului).

angustu = adj. îngust, strâmt.

anyiliciois = adj. strălucitor, lăcitor.

anyilicioiri (anyilicescu -licil) = vb. a străluci, a lăci, a se oglindă (reflexiv): *mi-anyilicii* (mă oglindai).

anyilicic = adj. strălucit, lăciu.

anyilicioi -uri = sbs. n. lustru, lăciu: *pîpătu cu-anyilicii* (ghete cu lustru).

anicsiri (anicesescu -csil) = vb. a învinge: *lău-anicsii la gioc* (l-am învins la joc).

anicosit = adj. învins, convins.

anifur -ri = sbs. fem. suis, urcuș: *lău anifurla* (am apucat suisul).

anifuramă -ni = sbs. fem. mare suis, urcuș.

anifurări (anifirēdz -ral) = vb. a

urcă sușul, a umblă pe suș: *iși manifurăți, ti vidzūți* (indată ce m'am urcat pe suș te-am văzut).

anifurăt = adj. care se urcă pe suș, care se suie pe urcuș.

anipidiri (anipidescu -dil) = vb. a întâlni: *lu-anipidiri in călă* (l-am întâlnit pe drum).

anipidit = adj. întâlnit.

anipudziliă -lă=sbs. fem. care merge deandoasele, capriciu, toană, adversitate, pe dos.

anipudziri (anipudzăscu -dzil)=vb. a deveni răutăcios, arăgos, a contrariă: *anipudzî năltu* (a devenit răutăcios).

anipudxit=adj. care merge anapoda, pe din dos, pe deandoasele.

anischirsiri(anischirsescu-sil)=vb. a răscoli, a cotrobăi, a scotoci, a curăti casa: *te anischirșesti acolo* (ce scocești p'acolo). Sinonim: *scîrsiri*.

anischirșit = adj. răscolit, scoicotit.

anîsimări(anaîsimedz -mai)=vb. a blestemă: *anaîsimări s'beau* (am blestemat să beau).

anîsimat = adj. blestemat.

anivòlia -lă= sbs. fem. nevoie, necesitate: *mărtișorii năvîlări pri cap* (multe necesități au venit pe capul nostru).

anòdin -ni= sbs. n. anodin (băutură care alină durerile de inimă): *biuț anòdin* (am băut anodin).

anòstru = pron. poses. nostru: *anòstru-nă* (al nostru propriu); *anòstri-nă* (ai noștri, rudenie).

ansfreări, arsfreări și ansfiriri (ansăr-sîril)=vb. a sări: *ansirî hîndâchia* (am sărit sănțul).

ansirît (arsirît)=adj. sărit, care a fost sărit.

ansiritoână = sbs. fem. sări-toare, minge: *s' n'agiuicăm cu-ansiritoână* (să ne jucăm cu mingea).

ansiritură-ri=sbs. fem. săritură.

anțarțu = sbs. n. anterț.

anticoă -ți=sbs. fem. ban vechiu; monedă veche, ori ce lucru vechiu; fig. ori ce e frumos: *am ună feată antică* (am o fată foarte frumoasă).

antioagi -geădzi = sbs. masc. anticar de monete vechi, strângător-de vechituri.

antîniu = num. ord. primul. întâiul.

anudârăi = vezi *mudârăi*.

anùmir(l) -rlă = sbs. n. umăr: *mi doărăi anùmirlu* (mă doare umărul).

anusteâtă -ți=sbs. fem. desgust, fără gust.

anuștiri (anustascu -tă) = vb. a 'și pierde gustul, a deveni anost, a se desgusta, a se murdări: *mi anuștă distini* (m'am desgustat de tine).

anuștit = adj. fără gust, desgustat.

ânustu = adj. anost, fără gust, fad, insipid, gretos: *zîtrîuânustă* (medicament gretos).

anvîliri (anvilescu -lă)=vb. 1) a învălă, a acoperi: *anvîlă-mi ghîni* (acopere-mă bine); 2) a înfășură: *anvîlă-aestă cărti* (Infășură această carte).

anvîlît = adj. învălit, înfășurat, acoperit.

anvîlitoră -ură = sbs. fem. învălitură, scoarță.

a(n)vîrliga (avrîga) = adv. jur, împrejur: *yini anvîrliga* (vine împrejur); *d'anvîrliga* (din împrejurime, din vecinătate); *adă'l anvîrliga* (du-l împrejur).

anvîrligări (anvîrlighedz -gal)=vb. a incunjură, împrejură, asediă, a face jurul lumii, a colindă toata lumea: *fûrlîl-anvîrligără hără* (hotii au asediat satul); *anvîrvigăl lumea* (am făcut ocolul lumii, am colindat toată lumea).

anvirilgât=adj. incunjurat, împresurat, ocolit, colindat.

anvîrtiri (anvîrtescu-tîl)=vb. a învărti, a înfășură; vezi *învîrtiri*.

anvîrtit=vezi 'nvîrtit'.

anvîrtitûră=vezi 'nvîrtitûra'.

aoâ (aoătî)=adv. aici: *stăi aoâ* (stăi aici).

aoăltari { adv. alaltăieri: *aoal-*
aoaltădži { *tări nu putuč* (alaltăieri am fost bolnav).

aoătî=vezi *aoâ*.

apă -pi=sbs. fem. apă: *apă tri beari* (apă bună pentru băut); *apă tri lări* (apă bună pentru spălat); *apă acră* (apă minerală); *apă crehtă* (apă rece și proaspătă); *apă alicită* (apă turbure); *apă nigră* (la farmece=apă luată sără a se pronunță un cuvânt) *apă stătută*, *apă te doarmi* (apă stătătoare); *apă a știu mădimă* (știu foarte bine lectia); *mi făciu apă*, *mi-adrăi apă* (am nădușit foarte mult); *arîulu nu adătu apă* (răul nu curge); *mi duc după apa lui* (mă duc după voia, placul lui); *apa ţea minută*, *apa ţea groâsa* (a se pișă, a se căcă). La plural, cu înțeles de râuri fluvii: *apili dipusiră* (râurile s'au răvărsat).

apăie -li=sbs. fem. misă ce fiecare pune la jocul cu arșiți, giol, numărul arșiților puși la joc: *cari nu-și bâgă apăia* (cine nu și-a pus misa de arșiți).

apăla -li=sbs. fem. pală, spadă, sabie: *scoati apăla* (scoate sabia); *du-te apăla* (du-te repede); *mi dușn tu ună apăla* (m'am dus într-o clipă)

apăla -li=sbs. fem. lână darăcită și gata pentru a fi toarsă, pală.

apândisi=sbs. fem. răspuns.

apânghiu -uri=sbs. n. adăpost: *nu afăru apânghiu, s' nu mi ud* (n'am găsit adăpost să nu mă ud).

apătliă -tli=sbs. fem. apatie, inselăciune.

apatiòn -ni=sbs. masc. înșelător.

apălă -li=sbs. fem. scandură subțire.

apilpisiliă -sii=sbs. fem. desperare.

apilpisiri (apilpisescu-sil)=vb. a (se) desperă, a desnădăjdui.

apilpisit=adj. desesperat, desnădăjduit.

apindisiri (apindisescu-sil)=vb. a răspunde: *nu ni-apindisa* (nu mi-a răspuns).

apindisit=adj. care a răspuns.

apîrări (apîr -rai)=vb. a apără, a păzi: *ni-apîrăm di fîră* (ne păzim de hoți).

apîrăt=adj. apărat, păzit.

apîrîsiri și apîrnisiri (apîrîsescu-sil)=vb. a părăsi, a părăgini: *lu-apîrîsîl, nu vîi s-lu ved* (l-am părăsit, nu vreau să-l văd).

apîrîsît=adj. părăsit, părăginit: *ai/ină apîrîsîtă* (vie părăgină).

apîriri și apîri (apîru -ril)=vb. a se lumină, a se face ziuă, a se crăpă de ziua: *nînga nu-apîri* (încă nu s'a luminat).

apîrit=adj. s'a crăpat de ziuă, s'a făcut ziuă, s'a luminat.

apîrită=sbs. fem. răvărsatul zilei, în zori, când se crapă de zi: *vi-niù tu-apîrită* (am venit în zori).

apîritor=adj. apărător, păzitor.

apîritură -uri=sbs. fem. apărătoare, pază.

apîrnisiři (apîrnîsescu -niř)=vb. a începe: *apîrnîř s'lucrèdz* (am început să lucrez).

apîrnisiri=vezi *apîrîsiri*.

apîrnisît=vezi *apîrîsît*.

apîrnîit=adj. început.

apîrnîită -ti=sbs. fem. început: *apîrnîita iarnîlîel* (începutul iernii).

apîrnîitură -uri=sbs. fem. început, începere.

apîstu=adj. necredincios, infidel: *hi apîstu* (ești necredincios, infidel).

apistisiri (apistisescu-sil) = vb. a deveni necredincios, infidel, a deveni răutăcios: *apistisi, nu s'-poărți ghini* (a devenit răutăcios).

apistisit=adj. necredincios, răutăcios.

apitōs=adj. apătos: *ghelă apitōsă* (mâncare cu zamă multă).

apitrusiri și apitrusirī (apitrusescu-sil)=vb. a apăsă, a pune ceva peste ceva, a acumulă, a se aruncă asupra cuiva, a grămădit: *se-apitrusiră unlu pîsti alându* (s'au grămădit unul peste altul); *apitrusiău ghîni* (apasă-o bine).

apitusiri (apitusescu-il) = vb. a deveni apătos; fig. a se molești: *truplu nîi și-apitusi* (corful mi s'a moleștit).

apitrusit = adj. apăsat, grămădit, acumulat.

apitusit=adj. care a devenit apătos; fig. moleștit.

aplăsă-dzi=sbs. fem. farfurie de aramă.

aplicări (aplēc-cał) = vb. a se pleca jos, a face să se plece, a pleca: *aplică-te s'laăt je-ți cîdză* (apleacă-te să iei ce-ți căză); ex. *aplēc cał-pu* (a se umili).

aplicoări (aplic-cał)=vb. a alăptă: *nună-aplicoări ficioără* (nu mi-am alăptat copilul).

aplicoăt=adj. plecat, fig. ipocrit: *fudez di omă aplicăt* (fugi de omul ipocrit).

aplicăt = adj. alăptat.

aplicoătoări-ori=sbs. fem. aplătoare, oale căreia i-a pierit mielul și i s'a pus un alt miel ca să sugă sau să mulgă, oale fără miel și cu lapte.

aplucusirī(aplucusescu-sii)=vb. a apăsă cu ceva peste ceva; fig. a năvăli, a năpusti, a se pitulă: *aplucusiră furătu hoără* (au năvălit hoții în sat); *se aplucusi lépurlă tu*

lăinură (iepurele s'a pitulat în crâng).

aplucusit=adj. apăsat, năvălit, năpustit.

apòdi-iă-ȝil=sbs. fem. chitanță.

apodiyirī (apuðiyescu-ȝil) = vb. a primi, a acceptă.

apoðiyit=adj. primit, acceptat.

apofasă-si = sbs. fem. decizie, hotărire.

apòia=adv. apoi, în urmă: *apòia lucreadză* (apoi lucrează).

apostal-li=sbs. masc. epistolele apostolilor lui Isus, apostol.

apostal-adzi=sbs. masc. discipol, apostol.

apreadunări (apreadun -nai) = vb. a nu se prea întinde, a se mărgini, a se limita: *apreadună-te la grăiri* (mărginește-te la cuvinte).

apreadunăt = adj. mărginit, limitat.

apreadunitură-uri = sbs. fem. limitare, mărginire.

après = adj. aprins, infocat.

apreăsă = sbs. fem. începutul lunii (planeta), când luna începe să crească: *tu apreăsa a lùnillei*, (când luna nouă apare).

Aprilii -li = sbs. masc. Aprilie (lună). Mai e și forma *April*.

aprindeari și aprindirī (aprindu-imșu)= vb. 1) a aprinde: *aprind fōclu* (aprinde focul); 2) a atâță, escită: *lu-aprîmșu tră cîvgă l-am a-tățăt pentru ceartă*.

aprindu = vezi: *pirindu*.

aprinsu și aprimsu = adj. a-prins, înfierebăntat, inflăcărat, mâniat.

aprintu = vezi: *aprinsu*.

aprūapea=prep. lângă, aproape: *aprūapea di mini* (lângă mine); *him aprūapea* (suntem vecini).

apruchiări (apròchiū -chial) = vb. a se apropiă, a ajunge: *lă-apruchiări nîngă cásă* (l-am ajuns lângă casă); expres. *apruchiă s-lu bat* (cât p'aci să-l bat).

apruchiât=adj. apropiat, ajuns.
apșuără -ori=sbs. diminitivul apei, nițică apă, ori ce mâncare cu zamă multă, mâncare spălăcită.

apăaroără (apăaruc -arcă)=vb. a aruncă de tot.

apăaroât=adj. aruncat de tot.

apăaspărdziri=vb. a se strică de tot, peste tot, a se corumpe, a strică, distrugе.

apăaspărtu=adj. stricat de tot, corupt, distrus.

apublări=vb. a bea tot ce e în ceva, a bea peste tot.

apubiut=adj. băut peste tot, beat tun.

ap(u)oără (apuc apucăl)=vb. a apucă, a nimeri, a ajunge: *s-nu-apuști s'crești* (să nu ajungi a te face mare).

ap(u)oât=adj. nimerit, apucat.

apăochiū -luri=sbs. n. când la jocul în trei sărituri nu calcă cineva la locul de unde incepe să sări, nu calcă cu piciorul tocmai la locul, punctul desemnat: *cilcă apăchiū* (n'a călcăt la locul desemnat).

apudurniiri (apudòrum, apudur-nii)=vb. a adormi, a atipi.

apudurniit=adj. adormit, atipit.

apufătiri=vb. a se osteni, a nu mai putea, a se prăpădi: *apufeăti di plîngu* (s'a prăpădit de plâns).

apufaptu=adj. ostenit, prăpădit.

apufisiri (apufisescu -sil)=vb. a decide, a hotărî: *mi-apufisișt' s'fug* (m'am decis să plec).

apufisit=adj. decis, hotărît.

apufudziri=vb. a fugi în urmă, a pleca în fine.

apufugăt=adj. fugit în fine.

apugudiri (apugudescu -dii)=vb. a nimeri: *ă-apugudișt' ghini* (am nimerit'o bine).

apugudit=adj. nimerit.

apumblitiri=vb. a impleti: a termină de impletit, a impleti în fine.

apumblitit=adj. care a terminat de impletit.

apuneări -niri (apùn, apùsü)=vb. a pune jos, a apune, a închide: *apùni uşa* (închide ușa); *apùni lunîna* (micșorează lumina); *apùni crânga* (scoboardă cracă): *mi-apùşu di curindu* (m'am culcat de vreme).

apu pliyă -li=sbs. fem. apoplexiă.

apurflinipsiri=vb. a deveni de tot, pe deplin orfan.

apurflinipsit=adj. care a devenit orfan de tată și de mamă.

apuriă -li=sbs. fem. ciudă, umire, *tri apuriă lucru* (pentru ciudă, treabă).

apurisiri (apurisescu -sil)=vb. a se uimi, a se miră, a se ciudi: *mi-apurisișt', cindu ti vidzul aoă* (m'am uimit, când te am văzut aici).

apurisit=adj. uimit, mirat, ciudat.

apùs=adj. jos, scurt, scund, fig. umil: *căsă apùsă* (casă joasă); *grâiri apùsi* (cuvinte umile).

apuvindiri (deări)=vb. a vinde tot, a vinde în urmă: *apuvinduř ūmtul* (am vândut în urmă until).

apuvindut=adj. vândut de tot, vândut în urmă.

arăbdj=vezl *aribùș*.

arăda-dzi=sbs. fem. sir, ordine rând, regulă: *bîgăř arădă 'n căsă* (am pus ordine în casă); *am arădă la beări* (am regulă la băut); *vinîră tu arădă* (au venit pe rând); *bagă-le tu arădă* (așeză-le în linie, sir).

arăfă -fi=sbs. fem. raft; poliță pentru ori și ce intr'o prăvălie,

arăftu -ti=sbs. masc. croitor.

arăli=sbs. fem. (intrebuițat la plural) răutăți, nenorociriri: *múlti arăli trâpsu* (multe nenorociri am suferit).

arână -niî=sbs. fem. linie, dungă,

tăietură, crestătură: *nă feciū mîna rână* (mi-am făcut mâna tăieturi, râni).

arăp-ohi = sbs. masc. arab, negru și pentru a arăta noțiunea de negru la oameni, arăpilă: *vidzul un arap* (am văzut un negru, arăpilă); *mi feciū arăp* (m'am înnegrit).

arăp-uri = sbs. n. suis, urcuș, arsiră arăp aripizină (a sărit, suis și scoboris).

arăpăsări = vb. a se repauză: *feată arăpăsa* (fetița se repauză).

arăpăsat = adj. repauzat.

arăpsă-si = sbs. fem. pasere căntătoare din familia privighitorilor. Numele ei dela coloarea negricioasă a corpului.

arăpun(i)-ni (areăpini și arăpun)=sbs. masc. ciorchină de strugure; *areăpini di auă* (ciorchină de strugure); *arăpun gol* (ciorchină fără boabe).

arăs = adj. ras.

arăsti-ti = sbs. fem. ocazie, împrejurare: *aflășt arăsti* (ai găsit ocazie).

arăt = sbs. n. brăzdar, plug.

arăt = adj. arătat; întrebuițat în expresiunea aceasta numai când e vorba de amenințare: *va fi fac, va fi arat* (lăi voi face, lăi voi arăta).

arăti = adj. rece, răcoritor, friguros: *apă arăti* (apă rece); *vîntu arăti* (vânt recoritor); *iăsti chirō arăti* (e timp friguros).

arătile = sbs. masc. vânt rece, vântul de Nord, crivățul: *sufă arătile* (suflă vântul de Nord).

arău = adj. rău: *om arău* (om răutăcios); expres. *nă yini arău* (imi vine să vârs); *arău-ghini* (foarte bine).

arău, arăli = sbs. n. nenorocire, răutate: *pîșm multă arăli* (am suferit multe nenorociri).

arbinès = sbs. masc. Arnăut: *arbinès fidul* (Arnăut mândru).

arbinșescou = adj. arnăuțesc: *cîntec arbinșescu* (cântec arnăuțesc).

arburăt-uri = sbs. n. pădure de stejari, stejăriș: *trică pri la arburet* (am trecut pe la stejăriș).

arburi-ri = sbs. masc. ori ce fel de copac, arbore, stejar: *cîrbuni* (cărbuni de stejar).

arburiu-ti = sbs. arbore mic, stejerel.

arcări = vezi *arucări*.

arcăt = vezi *arucăt*.

arcitură-uri = sbs. fem. aruncătură, asvârlitură.

arcoări = vezi *aricoări*.

arcu-uri = sbs. n. arc: *trapșu cu arcul pri fearbă* (am tras cu arcul în cerboaică).

arourămi-ni = sbs. fem. frig.

arourări (arcurédz -cai) = vb. a răci, a avea frig: *arcurări multu* (am răcit multi).

arourât = adj. răcit.

arourăs = adj. friguros, răcit, cui e frig.

ardiliă-lii = sbs. fem. boală de gât.

ărdiri (ărdu, ărșu) = vb. a arde, a păli: *se-ărși casa* (a ars casa); *iărba se-ărși di cildură* (iarba s'a pălit de căldură).

areă = adv. rar, rareori: *areă yini* (rar vine).

areadzimis = adj. care locuște la poalele unui munte, pe coasta unui munte, plăies.

ar(e)ărăita (ărpită) = sbs. fem. earipă (de pasre): *păllu cu ună areăpăita* (pasere cu o aripă).

areăti-ti = sbs. masc. armăsar: *cal areăti* (armăsar); *birbēc areăti* (berbec bun pentru prăsilă).

arémă = sbs. fem. fel de influență, catar, troahnă, guturai.

arépit-uri = sbs. n. povărnis, răpă: *hoără tu arépit* (sat pe răpă).

aréuri = sbs. pl. n. maniere, apucături, obiceiu: *n'ari bùni aréuri* (n'are bune apucături).

arginvanliú = adj. roșu deschis.
argiuħali -áli = sbs. fem. petiție, jலbā: *ded argiuħali* (am dat petiție); mai e și forma *aryodli*.

argivàn si għiurghiuvàñ = sbs. masc. liliac, arbust cu flori roșii deschise.

aryat -ti = sbs. masc. argat, lucrător.

ariġiä -iżi = sbs. fem. ariă.

ariġisiri (*ariġisescu -sil*) = vb. a tăbaci; fig. a se obișnui, a se aclimatiza: *mi-aryisit tu cildură* (m'am aclimatizat la căldură).

ariġisit = adj. tăbăcit; fig. obișnuit. aclimatizat.

aryò = sbs. masc. argos, preot oprit de a oficiă; fără lucru, neocupat: *prēftu aryò* (preot oprit de a oficiă); *hiu aryò* (sunt fără lucru, neocupat).

arhangħil -li = sbs. masc. arhanghel.

arhitet -oți = sbs. masc. arhitect.

arhiològ -dzi = sbs. masc. arheolog.

arhundèsou = adj. de bogat, de avut: *càsă arhundească* (casă de bogat).

arhundliħiä = sbs. fem. bogătie, avuție.

ärhundu -dzi = sbs. masc. bogat.

aribă -dzi = sbs. masc. car, trăsură ordinară: *vìñtu cu aribălu* (am venit cu carul).

aribdisiri = vb. a se boci.

aribdisit = adj. bocit.

aribigl -geadzi = sbs. masc. arabagiu, cărăuș.

aribitie = sbs. fem. casă proastă care stă să cază, hurubă, cocioabă.

aribudzinari (*aribudzinèdz, aribudzinàl*) = vb. a i se umflă buza

din cauza boalei și a căpătă altă coloare.

aribudzinat = adj. căruia i s'a umflat buza de boală și s'a descolorat.

aribus (*aribbèj*) = sbs. n. răbos și răbus, creștătură în lemn.

arichiä -iżi = sbs. rachiu: *n'i si bea arichiä* (mi se bea rachiu).

arichiäri și chirli (arap și arachiū: aripùi și arichil) = vb. a răpi, a se grăbi: *lùplu arichiù ùndà oàie* (lupul a răpit o oaie); *mì-arichiù dì sburìi* (m'am grăbit de am vorbit).

arichit = adj. răpit, grăbit.

arichitürä -uri = sbs. răpire, priere, grăbire.

arichiüşur -uri = sbs. n. alunecuș, loc unde se alunecă lesne și locul unde se patinează.

arichiüşurari (*arichiüşur -rai*) = vb. a aluneca, a patină: *ař s'arichiüşuräm* (ai să alunecăm, să patinăm).

arichiüşurât = adj. alunecat, patinat.

ariciri (*aricëscu -cil*) = vb. a atinge ușor.

aricot = adj. atins ușor.

aricol -oi = sbs. masc. ariciu, negi: *acàtai un aricu* (am prins un ariciu); *scoṣu aricu tu mìnă* (am scos negi la mână).

aricol = sbs. masc. bătătură la picior: *am arici la cioari* (am bătături la picioare).

ariclusiri (*ariclusescu -sil*) = vb. a sbârli, a ciufuli: *n'i si-ariclusì pèrlu dì arcoàri* (mi s'a sbârlit pârul de frig).

ariclusit = adj. sbârlit, vâlvoiū, ciufulit.

aricoàri -ori = sbs. fem. frig: *iasti aricoàri* (e frig).

arideàri și arideri (*arid, arisù*) = vb. a râde, a-și bate joc, a amăgi, a înselă, a păcăli: *n'i-arid di tini*

(îmi bat joc de tine); *lu-arișu la giōc* (l-am păcălit, înșelat la joc); expres. *arid pri sum nărī, mustăți* (a răde p'ascuns).

aridzim -uri=sbs. n. poalele unui munte, coasta unui munte: *hoără tu-aridzim* (sat la poalele sau pe coasta unui munte).

aridă -dzi=sbs. fem. fluierul piciorului; expres. *stăi-lăi aridă* (stăruiește pe lângă dânsul); *fă-lă-ti-aridă* (stăruiește pe lângă dânsul).

aridipsari (aridipsescu -sil)=vb: a pune în ordine, a aranjă, a orândui, a pune în sir, a așeză în linii: *li-ariđyipsii ghini* (l-e-am aranjat bine).

aridipsit=adj. pus în ordine, aranjat, orânduit, pus în sir.

aridină -ni=sbs. fem. rădăcină, arbore: *arburi cu aridină* (arbore cu rădăcină); *siminal patru aridină* (am sădit patru arbori); expres. *acijă aridină* (a prins rădăcină, s'a stabilit); *dil aridină* (dela bază, din temelie).

arieată -ti=sbs. fem. răutate, nenorocire: *te arieată pițim* (ce nenorocire am pătit).

arifină -edzi=sbs. masc. refeneă, picnic: *ziașeti cu arifină* (petrecere cu refeneă).

ariftoană -nii=sbs. fem. croitoreasă, modistă: *vinți ariftoană* (a venit croitoresa).

arihăti -ti=sbs. fem. odihnă, răpaus, liniște: *n'am arihăti* (n'am odihnă).

arihitipsiri (arihitipsescu -sil)=vb. a se odihni, a se repauză, a se liniști: *arihitipsil ună veără* (m'am repauzat o vară).

arihitipsit=adj. odihnit, repauzat, liniștit.

arhnilișiri (arhnilișescu -il)=vb. a se vesteji, a se ofili: *se-arihnisi și li lieřl* (s'a vestejite de nenorociri).

arihniișit=adj. vestejite, ofilit.

ariè -iadzí=sbs. masc. raià, căcaș, supus: *noi him arităudzé* (noi suntem căcași).

ariři (ariřescu -il)=vb. a rări: *arieā iarba* (rărește iarba).

arifit=adj. rărit, împrăștiat.

ariljohiă -chi=sbs. fem. raritate, rariște: *iăsti ariljichiă de oāmînî* (sunt puțini oameni).

arimari (arim -mal)=vb. a rămă, a scurmă sub pământ, a săpă cu botul, cu unghiele: *pôrcu arimă avâti* (porc a rămat p'aici): *arimă cu îngliția* (scurmă cu unghie).

arimat=adj. rămat, scurmat.

arimitör -ri=sbs. masc. rămător, porc: *sipitüră de-arimitör* (săpătură de porc).

arimitüră -uri=sbs. fem. săpătură, rămare, dără de porc.

arimișheăuă -ei=sbs. fem. sir,șirag de usturoiu, de cepe, legătură de cepe, impletitură: *arimișheăuă di feăpi* (legătură de usturoiu). Sironom. *curuna*.

arin=sbs. masc. anin (arbore care crește în locuri umede).

arină=sbs. fem. nisip.

arindză -dzi=sbs. fem. chiag și organul în care e conținut (coagulator): *arindză di năel* (chiag de miel),

ariniă -li=sbs. fem. pilă: *mic cu ariniă* (frecă cu pila).

arinös=adj. loc cu nisip, nisipos: *loc arinös* (pământ nisipos).

arinsiri (arinsescu -sil)=vb. a pilii, a frecă cu pila: *arinsiă cîstura* (frecă cu pila briceagul).

arinsit=adj. pilit, frecat cu pila.

ariniă -ni=sbs. fem. râie: *micijă arină* (m'a prins râia).

ariniliři (arinilescu -nlíi)=vb. a prinde râia, a deveni râios; *ariniliři cäpra* (a devenit râioasă capra).

arinilă=adj. râios, cu râie.

arinös=adj. râios, cu râie, fudul:

iăsti multu arinlōs (e prea fudul).

ăripa -pi = sbs. fem. parte din vite (intrebuițat numai la ei): *a-dūnă ăripa di oī* (adună partea de ei).

ăripăni -ni = sb. fem. ridiche.

ăripăs = sbs. n. răpus, odihnă, liniște: *n'am ăripăs* (n'am odihnă).

ăripescu = adj. arăpesc, din Arabia: *cal ăripescu* (cal arăpesc, din Arabia).

ăripidină -ni = sbs. fem. loc răpos, răpă, povăriș, repeziș: *hoără tu-ăripidină* (sat pe povăriș); *lăă ăripidina* (a inceput să sărăceașcă). Mai e și forma *ăripidzindă*.

ăripidinari (ăripidinădz -nal) = vb. a umblă pe un loc răpos.

ăripidinat = adj. care umblă pe loc răpos, care a apucat să umble pe povăriș.

ăripidinös = adj. loc răpos, povărit, plecat, costișat.

ăripidzina = vezi *ăripidină*.

ăripinuș = sbs. n. ciorchineș.

ăripisiri -ari = vb. a se repauză, a se liniști: *nu mi-ăripisiș ăstindzi*. (nu m'am repauzat azi).

ăripisit = adj. repauzat, odihnit, liniștit.

ăris -uri = sbs. n. ris: *te mușat ăris ări* (ce frumos râs are).

ăris = adj. râs, batjocorit, înșelat, amăgit, păcălit.

ărisă -si = sbs. fem. scamă ce se rupe din ori ce obiect de lână, de bumbac,

ărisă -si = sbs. fem. fel de ciuperci albe în formă de firisoare și cari cresc în pădurile de fagi.

ărischirari = vb. a resfiră, a împrăștiă, a desfășură.

ărischirât = adj. resfirat, împrăștiat, desfășurat.

ărischitör -oari = sbs. n. răschiitor, lemn de lungime de un metru,

cu care se măsoară la urzeală). E și forma *ărisclitör*.

ărisolilitör -ri = vezi *ărischitör*.

ărisiri (ărisescu -sil) = vb. a plăceă, a fi după plăcul cuiva: *mi ărisești s' lucrează* (imi place a lucră),

ărisit = adj. plăcut, iubit: *ărisit di lumea tută* (iubit de lumea toată).

ărisitüră -uri = sbs. fem. răsătură, răzătură.

ărispindziri (ărispindzăscu -dzil) = vb. a răspândi, a împrăștiă, a resfiră: *oile se-ărispindziră* (oile s'au răspândit).

ărispindzit = adj. răspândit, împrăștiat, resfirat.

ăristoacă -ți = sbs. fem. locul pe unde ies oile ca să fie mulse; locul unde se mulg oile într'o stână, comarnic.

ărisunari (arsunari) = vb. a resună.

ărisunat (arsunat) = adj. răsunat,

ărisut -uti = sbs. n. râs, râset: *mi-așteaptă cu ărislu-n gură* (mă pri-mește cu râsul pe buze).

ărițimi -ni = sbs. fem. răceală, ră-coare, frig: *iăsti ărițimi* (e frig).

ărițiri (ărițescu -til) = vb. a răci: *ăriții aștă noapte* (am răcit astă noapte).

ărițit = adj. răcit.

ăriū = vezi *arniū*.

ăriū -uri = sbs. n. râu: *ăriū ntic* (părău, răuleț); *ăriū mări* (fluviu); *ăriū te doărmi* (râu cu curs lin); expres. *lă-lăă ăriulu* (s'a nenorocit).

ărvdărî (arăvdu -dal) = vb. a răbdă, a suferi, (la haine) a fi trainică: *nu pot s'arăvdu* (nu pot să sufer); *strănișii arivdără* (hainele au fost trainice).

ărvdât = adj. răbdat, suferit.

ărvdös = adj. care răbdă, trainic; *pîndza arivdoasă* (pânză trainică).

ărivoana -ni = sbs. fem. arvnă,

ce se dă la logodnă (inelul și alte bijuterii).

arivunîsîri (arivunîsescu -sil)=vb. a face arvună.

arivunîsît=adj. care a făcut arvună (la logodnă).

arîz(urîz)-uri=sbs. n. orez: *arîz cu lăpti* (orez cu lapte).

arizârî -âri=sbs. fem. roibă (plantă a cărei rădăcină se întrebunează în văpsit în roșu inchis): *feciû tu arizârî* (am văpsit cu rădăcini de roibă).

arizbinârî (arizbin -nal)=vb. a se înveseli, a se bucură: *s'a rîzbîni durăta înima cu ună cuvîndă bună* (se înveselești iubita-i inimă cu un cuvânt dulce).

arizbòiu -oali=sbs. n. răsboiu (mașină de țesut) și materie de țesut: *bîgâi un arizbòiu di pîndză* (am pus până de țesut în răsboiu).

arizgân=sbs. n. răsbunare: *nî scosu arizganlu* (mi-am răsbunat).
arizginârî=vb. a (se) răsbună, a-și scoate necazul.

arizginât=răsbunat.

armâs=adj. rămas, lăsat, părăsit, intrecut.

armâtă -ți=sbs. fem. imbrăcămintea mai ales a femeilor, podoabă.

ârmati=sbs. pl. fem. arme, armătură, armură: *'s bîgâ ârmatlî* (și-a pus armele, s'a înarmat).

armeniă -nîi=sbs. fem. camomilă, muștel, romoniță. Sinon. *hamomilă, lilice alba*.

armineârî -erî (armîn, armășu)=vb. a rămâneă, a sta: *armâșu aoâți* (am rămas aici).

armîră -ri=sbs. fem. sărătură, saramură (apă sărată).

armisitûră -uri=sbs. fem. rămășiță, rest.

armitulă -adzî=sbs. masc. armatoli (oameni înarmați); *se-apîră*

di armatulâdze (s'a apărat de armatoli).

armitusîri (armitusescu -sil)=vb. a se înarmă, împodobi: *tîtă hoâra se-armitusi* (întreg satul s'a înarmat); *'nveâstili se-armitusîră* (nevestele s'au împodobit).

armitusît=adj. înarmat, împodobit.

ârmu -uri=sbs. n. arm (un picior de animal), a patra parte dintr-o vită: *un ârmu di niel* (un picior de miel).

armuniă -ii=sbs. fem. armonie.

arnârî (arnêdz -nal)=vb. a iernă, a petrece iarna: *arnârî ghîni estan* (am petrecut bine iarna).

arnât=adj. iernat, care a petrecut iarna.

arneâlă -li=sbs. fem. pilă. Mai e și forma *arinârî și limă*.

arnioliu -olii=sbs. n. rinichiū. Mai e și forma *ariclu*.

arnirî (arnescu -nil)=vb. a mătură, a șterge tot, a șterpelii: *arniâ câsa* (mătură casa); *lli arniâ tûți parâzli la giôc* (i-am șters toți banii la joc).

arnit=adj. măturat, șters, șterpelit.

arniù (arniîtu) -uri=sbs. n. iernatec, petrecere de iarna: *n'affâm bun arniù* (n'am găsit bun iernatec).

a(r)niurzîri (arniurzescu -zil)=vb. a mirosi, a simți, a adulmecă (la câni): *lilicea anjurzâști* (floarea miroasă); *anliurzîr te vreî s'fâșî* (am simtit ce vrei să faci) *cînili arniurzâști torlu* (cânele adulmecă).

arniîuzit=adj. miroosit, simtit, adulmecat.

aroâtă -ți=sbs. fem. roată.

aròb -ghi=sbs. masc. molift, (specie de brad roșu): *ârșu un aròb* (am ars un molift). Sinon. *mînucîlu*.

aròcut-uti=sbs. n. pantă, povârnîș, ori ce obiect rotund, sferic:

va alùniști di pri aròcut (vei aluneca de pe pantă).

aròldă -di=sbs. fem. rodie (fructul rodiului).

(a)**ròpun** și **ròpan -ni**=sb. n. bobitele roșii ce ies pe obrazul omului, spuzaală, sgrâbună, coș: *mi umblă di aròpuni* (m'am umplut de bobite roșii).

aròput -nti=sbs. n. ropot (sgomotul făcut cu picioarele): *te aròput se audi* (ce sgomot de picioare se aude).

aròș=adj. roșu: *câpră aròși* (căpră roșie).

aròstru -uri=sbs. n. partea de țaseală cuprinsă între spătă și sul, rost: *fásnă pâtru aròstruri*.

aròv -uri=sb. n. fel de linte (lat. orobus).

aròz -uri=sbs. n. nod dela lemn, bătătură dela picior, cal: *la ciòr am aròzură* (la picior am cal).

arpă; i=sbs. fem. pl. razele soarelui: *nî da arpăli tu oclîi* (imi vin la ochi razele de soare).

ärpită=vezi *areäpită*.

ärşinări=vezi *aruşinări*.

ärşini=vezi *aruşini*.

ärsu=adj. ars: *lémnu ärsu*.

ärтика -ti=sbs. fem. tinda bisericii, nartecă.

articoli=sbs. n. pl. afaceri, davaruri: *am multi articli* (am multe afaceri).

artirsiri (artirsescu -sii)=vb. a urcă prețul unui obiect pus la măzat, a da mai mult: *artirsit càlu* (am dat mai mult pentru cal).

artirsit=adj. urcat prețul, dat mai mult.

ärтивürți=sbs. fem. pl. specie de mănatârci, sbârciog, ciuciulete: *adunări ärтивürți* (am cules ciuciulete).

aruàli=sbs. pl. fem. vezi *tarufă*.

arñauă=sbs. fem. rouă și ploaie măruntă (bură).

aruoâni -ni=sbs. fem. rindeă, (unealta de tâmplar pentru a netezii lemnul).

aruoâri (arùc -cał)=vb. a aruncă, a lepădă: *nu arucă chëtri* (nu aruncă pietre) *lucru tri arucâri* (lucru de lepădat).

aruoât (arcât)=adj. aruncat, lepădat.

aruoatâri și arcoutâri (arucutescu -til)=vb. a (se) rostogoli, a se prăvăli, a da la vale: *se arucută di pri dzeână* (s'a rostogolit de pe deal).

aruoatit=adj. rostogolit, prăvălit.

arucoutos=adj. rotund: *cheâträ arucutoâsă* (piatră rotundă).

ärud=adj. moale, țigai (la lână), subțire și creț (la păr); fig. delicat: *lînd arûdă* (lână țigai); *birbec arûd* (berbece cu lână țigai); *ficiòr arûd* (copil delicat).

arudzină -ni=sbs. fem. rugină: *vâslu acișă arudzină* (vasul a prins rugină).

arudzinări (arudzinèdz -nal)=vb. a rugini, a prinde rugină: *se-arudzină hêrlu* (s'a ruginit fierul).

arudzinât=adj. ruginit, cu rugină, învechit.

arudzinös=adj. ruginos, învechit: *pénură arudzinoâsă* (cuiu ruginos).

aruficări (arufec -cał)=vb. a refecă; fig. a tăia, a iuți: *aruficăl cimeâsa* (am refecat cămașa); *tru oară l'arufeacă* (numai decât îl taie. Cosmescu, Poezii).

aruficăt=adj. refecat, tăiat.

aruficofără -uri=sbs. fem. refecare.

ärug -dzi=sbs. masc. rug (Leache): *tu ärug stă ascumtu lèpurlî* (în rug stă ascuns iepurele).

ärugă -dzi=sbs. fem. locul pe

unde intră oile în stână (târlă) ca să fie mulse, comarnic; *încluide arùga* (inchide intrarea tărlei).

arùgă -dzi=sbs. fem. leafă, salariu (mai cu samă a servitorilor).

arugàri (arughèdz -gal)=vb. a intră la cineva cu leafă, a intră la stăpân: *mi arugàri picurăr* (am intrat la cineva ca păstor).

arugàt=adj. angajat cu leafă, intrat la stăpân.

arugóz-gos-oashi=sbs. n.. rogoz (fel de trestie care crește în locuri umede).

aruguiri (aruguescu -il)=vb. a râgâi, a ghiorțăi: *s'nu aruguëști pri meașă* (să nu râgăești la masă).

aruguzină -ni=sbs. fem. rogojină; expr. *niți aruguzină tu casă* (săracie prea mare).

aruiđeaúă -ei=sbs. fem. cicrice cu două roate, rodan.

aruiđeu -ei=sbs. masc. rodiu: *gridină cu aruidéi* (grădină cu rodiu).

arujiră=vb. a necheză: *arujăști călu* (calul nechează).

arujit=adj. nechezat.

arumâni -âni=sbs. fem. fripetură din ficat alb și acoperită cu intestine.

arumigàri (aroàmig -gal)=vb. a rumegă: *oili se aroàmigă* (oile rumegă).

arumigàt=adj. care rumegă.

arùmin=adj. rumen: *ună feață arùmină, giònlii și-s sdrùmina* (o copilă rumenă, tinerii o sdrumici).

aruncisiră (aruncisescu -sil)=vb. a struji, a da la rindea: *aruncisès scindura* (strujește scindură).

aruncisit=adj. strujit, dat la rindea,

arungàoiú -cioon=sbs. masc. râncaciu, cal pe jumătate jugănit, nu bine castrat.

arunicàri (arunic -cal)=vb. a alunecă pe zăpadă: *arunicàri tu neaùă* (am alunecat în zăpadă). Mai sunt

și formele: *aluricàri* și *anunicàri*.

arunicàt=adj. alunecat.

arunicoitùră -uri=sbs. fem. alunecare, alunecus.

arunicòs=adj. alunecos.

arùp -chi=sbs. masc. ban de argint austriac de (70) bani și a patra parte dintr'un piastru turcesc, ort.: *aflai patru arùchă* (am găsit 4 bani austriaci); *trèi aslână și un arùp* (trei piastri și un ort).

arùp -uri=sbs. n. povârnăș, prăpastie: *plîndzi și sghileaști și tu arup se-arucuteaști* (plângă și se vaită și în prăpastie se rostogolește).

arùpi -chi=sbs. fem. rup (a opta parte dintr'un cot): (2) *coti și-ună arùpi* (doi coti și un rup).

arupiări și **aruchiări** (arùp, arupsu)=vb. a rupe, a tăia în bucați, a sfăsiă: *arupșu cîrtea* (am rupt carteau); *lu-arùpsiră luchli* (l-au sfăsiat lupii).

arupițiri (arupițescu -tił)=vb. a ropăi, a tropăi, a ropăti, a face sgomot cu picioarele: *te arupiteaști* (ce tropăie).

arupițit=adj. care tropăie, careropotește.

arùptu=adj. rupt. sdrențuros și cearcăń (cercul negricios de sub ochi): *arùptu di sum oclîi* (negreală dela ochi, cearcăńul).

arupunări (arupunedz -nal)=vb. a scoate pe obraz bobite roșii, a avea spuzeală, coșuri.

arupunat=adj. cu bobite pe obraz, cu coșuri.

arus=adj. blond, bălan, plăvit: *feată arusă* (copilă blondă).

aruseață -tił=sbs. fem. roșeață (culoare roșie) și pudră roșie, suliman, dres roșu: *s'bâgă aruseață* (și-a pus suliman roș).

arușinări (arușinédz -nal)=vb. a se rușină, a face de rușine pe cineva:

lu-arușină (l-am făcut de rușine);
se-arusină (s'a rușinat).

arușinăt=adj. rușinat, făcut de rușine.

arușini (*arsini*) -ni=sbs. fem. rușine: *om cu arușini* (om cu rușine).

arușini -ni=sbs. fem. rășină: *arușină di chin* (rășină de pin).

arușinòs=adj. rușinos, cu rușine.

arușiri (*arușescu -sii*)=vb. a roși, înroși, a coloră în roșu, fig. a învioră: *arușisți oauă* (ai colorat în roșu ouă): *farușì fața* (ti s'a inviorat fața).

arușit=adj. roșit, colorat în roșu, înviorat, imbujorat.

arușitüră -uri=sbs. fem. roșată, fig. vin: *beă arușitüră* (bea vin).

aruștiri (*arușut -tił*)=vb. a răsuci, a da târcoale pe la cineva: *tut se-aruștă pi la noi* (tot dă târcoale pe la noi).

aruștăt=adj. răsucit, care dă târcoale pe la cineva.

arusturnări (*arustórnú -nał*)=vb. a răsturnă: *se-arusturnă caroța* (s'a răsturnat trăsura).

arusturnăt=adj. resturnat.

arusunări=vb. a răsună.

arusunăt=adj. răsunat.

aruteauă -eali=sbs. fem. sfoără care învărtește rodanul, cicricul.

arutèl -eali=sbs. n. pristel.

aruvinări (*aruvinèdz -nał*)=vb. a stropi, a udă cu apă: *pirpirünă aruvineadză agrili* (paparuda stropește țarinile).

aruvinăt=adj. stropit udat.

aruvirsări (*aruversu -sał*)=vb. a scoate bube, după o boală, pe buze; a avea spoială.

aruvirsăt=adj. care a scos bube, după friguri, pe buze.

aruvirsitüră -uri=sbs. fem. scoțând bube, după friguri și ori ce boală, pe buze.

aruvulsırı și aruvviri (aruvulsescu -sii)=vb. a se strică, a se năruia, a se prăbuși, a cădeă, a se dărâmă, a se preface în dărâmături, în ruină: *aruvulsi mürllu* (zidul s'a prefăcut în ruine).

aruvulsıt=adj. stricat, căzut în dărâmături, în ruină, dărămat, prăbușit.

aruvvursırı=vezi *aruvulsırı*.

aruziàrcu=vezi *aruzös*.

aruzös=adj. cu noduri, noduros: *scindură aruzoası* (scândură cu noduri).

aruzusırı (*aruzusèschu -sli*)=vb. a prinde noduri, fig. a se înrădăcină: *nîi se-aruzusı bérea* (mi s'a înrădăcinat berea).

aruzusıt=adj. care a prins noduri, fig. înrădăcinat.

asaltări (*asaltu -tał*)=vb. a săltă: *nîi asaltă inima* (imi saltă inima).

asältät=adj. săltat, care saltă.

asâmi și susâmi -ni=sbs. fem. susan (din care se scoate undelenmul).

asbòristu=adj. care nu prea vorbeste, nu e vorbăret, căruia nu-i place vorba: *iästi asbòristu* (nu e vorbăret).

asbuirări (*asboàir -rał*)=vb. a sbură: *asbuiră pùllu* (a sburat pasarea); expres. *lî-asboàiră mindea* (e încă copil). Mai e și forma *asburări*.

asbuirât=adj. sburat, care a sburat.

asbunări (*asbun -nał*)=vb. a mângâia, a consolă: *Rahila nu vrea sa s'abûndă* (și Rahila nu vrea să se mângâie) (Evangelia).

asbunăt=adj. mânăiat, consolat.

asburări=vezi *asbuirari*.

asburatòr=adj. sburător: *pùllu asburatòr* (pasere sburătoare).

ascàpit=sbs. n. } apusul

ascapita=sbs. fem. } soarelui,

vest: *vinřu tu ascăpit* (am venit pe la apusul soarelui).

aschëri -uri=sbs. fem. armată, oaste.

aschirli -adzi=sbs. masc. soldat, militar, ostaș.

aschirlichia -chi=sbs. fem. milie, armată.

aschitj -adzi=sbs. masc. pustnic, eremit, sihastru.

aschitipsiri (aschitipsescu -sil)=vb. a pustnici, a duce viață de pustnic, care trăește singur.

aschitipsit=adj. care pustnicește, care trăește singur.

aschitlichia -chi=sbs. fem. pustnie, erimitaj, sihăstrie.

asoflnari (ascălnu -nal)=vb. a atârnă, a agăță, a se înneță: *ascălnu tufchia* (atârnă pușca); *nři seascilnđ un os* (m'am înnecat cu un os).

ascilnat=adj. atârnat, agățat, înnecat.

asoflnitor=adj. atârnător.

asoflnitürä -uri=sbs. fem. atârnătoare, fig. pretext, motiv: *lň-afslă ună ascilnitürä* (i-am găsit un motiv).

asofpari (ascăp -pal)=vb. a scăpă, a măntuit, a fugi: *lň-ascipăt di moărti* (l-am scăpat de moarte); *nř-ascipă dit mřnă* (mi-a fugit din mâna).

asofpat=adj. scăpat, măntuit.

asofpirari (ascăpir -ral)=vb. a scăpără cu cremenea, a fulgeră; *ascăpiră tra s'aprindzî* (scăpără din cremene ca să aprinzi); *ascăpiră, va da ploâie* (fulgeră, va plouă).

asofpirat=adj. scăpărat, fulgerat; fig. deștept: *ficior ascăpirat la lăcru* (băiat deștept la treabă).

asofpiritürä -uri=sbs. fem. scăpărare, fulgeratură și obiectele cu cari se scăpără (cremenea, amnarul, etc).

ascipitari (ascăpit -tal)=vb. 1) a

inghiți: *ascăpit pňnea* (inghit pânea);

2) a apune soarele: *soärli ascipită* (soarele a apus); 3) a dispare: *fudei, ascipită, nu s'veădi* (a fugit, a dispărut, nu se vede).

ascipităt=adj. inghițit, apus, dispărut, asfințitul soarelui.

ascipitör=adj. măntuitar.

asouchiari și èri (ascuchili -ial)=vb. a scuipă: *lu-ascuchiăiū* (l-am scuipat).

asouchiat=adj. scuipat.

asouchiat -uri=sbs. n. scuipat.

asouchitürä -uri=sbs. fem. scuipătură și vermi ce lasă unele muște în carne.

ascoultari (ascultu -tal)=vb. a ascultă, a auzi: *ficiorlu ascultă* (copilul ascultă).

ascoultat=adj. ascultat, auzit.

ascoultator=adj. ascultător, care ascultă.

asoumbusiri (ascumbusescu -sil)=vb. a suflecă, a sumete, a zuvelcă: *ascumbuseăti 'nveastă s'adără pită* (suflecă-ți mâncările, rochia, nevastă, ca să faci plăcintă).

asoumbusit=adj. suflecat, sumet, zuvelcat.

asoumtă=adv. vezi *ascumtișalu*.

asoumțiș -uri=sbs. n. ascunzătoare, afundis: *intră tu un ascumtiș dit piduri* (am intrat într'un afundis din codru).

asoumtișalu=adv. pe ascuns, pe furiș, în secret: *fudei ascumtișalu* (a fugit pe furiș, pe ascuns).

ascumtōs=adj. ascuns, loc ascuns.

ascümstu=adj. ascuns.

ascundeări și ascunderi (ascündu -umșu)=vb. a ascunde, a se feri: *mi-ascümüşu ghini* (m'am ascuns bine); *mi-ascündu di tini* (mă foresc de tine).

ascundeări -ri=sbs. fem. ascun-

dere: *cu ascundeare* (joc copil. cu de a văti ascunsele).

asotunsu = vezi *ascumtu*.

àsour=adj. aspru, tare la pipăit: *lînă àscură* (lână stogomană, ţurcană).

asourâmi -ni=sbs. fem. asprime, tăriă.

asourârî (ascurèdz -ral)=vb. a deveni aspru, a (se) înăsprî: *se-ascură chidieu* (pielea a devenit aspră, tare).

asourât=adj. care a devenit aspru, tare, înăsprit.

asouțit=adj. curat: *ficior ascuțit* (copil curat).

asdări=vezi *asudări*.

asdăt=vezi *asudăt*.

aseară=adv. aseară, ieri seară: *aseară ieară arcoări* (aseară eră frig).

asfixiă -li=sbs. asfixiă.

asfixiri (asfîxèdz -xil)=vb. a asfixia.

asfixiat=adj. asfixiat.

ası (aoşı)=adv. aşă: *ası sburăști* (aşa vorbeşte).

asimcò -adzi=sbs. masc. cantitate de argint, toate bijuteriile de argint ale unei femei.

asimi -ni=sbs. fem. argint: *nel de-asimi* (inel de argint).

asimusirî (asimusescu -sil)=vb. a polei cu argint, a argintui, a pune, a avea asupră-i obiecte de argint: *o-asimusiră* (i-au pus o mulțime de obiecte de argint).

asimusit=adj. poleit cu argint, argintuit, încărcat de argint.

asıri (asèsescu -sil)=vb. 1) a ajunge pe cineva: *lu-asıri* (l-am ajuns); 2) a fi destul: *nu-nă asiaști micărea* (nu-mi ajunge, nu mi-e destul măncarea); 3) a se coace (vorbind de fructe): *poamili asîră* (fructele s'au copt).

asit = adj. ajuns, copt.

asıti (acsiti)=adv. aşă, astfel.

aslân -ni=sbs. masc. leu și piastru: *videu un aslân cu un aslân* (am văzut un leu cu un piastru).

asmâdă -dzi=sbs. lespede mică, netedă și subțire cu care se joacă: *cu asmâda* (joc copilăresc). Mai e și forma *amâdă*.

asmân = sbs. masc. berbece pe jnmătate jngănit, berbece cu un coiu înăuntru.

aspârizmă = sbs. fem. spaimă, teamă.

aspârdziri și aspirdzeari (aspârgu -arsu)=vb. a sparge, a dărâmă, a derăpnă, a strică, a se corupe, a schimbă (bani): *aspârșu căsa* (am dărămat casa); *carnea se-aspârsi* (carnea s'a stricat); *se-aspârsi ficiorlu* (s'a corrupt băiatul); *aspârdzi-nă ună lîră* (schimbă-mi o liră).

aspârizmă -mi = sbs. fem. spaimă, teamă, frică mare.

aspârta = sbs. fem. spartul: *tu aspârta a pizârilile* (pe la spartul targului).

aspârtu=adj. stricat, spart, derăpnănat, corrupt: *om aspârtu* (om corrupt); *casă aspârta* (casă derăpnănată).

aspindzuritoari -ori=sbs. fem. atârnătoare.

asplinsirî (asplinsescu -sil)=vb. a irită, a ațăță, a înăsprî: *nu te-asplinsia ficiorlu ameu* (nu te irită, fiul meu).

asplinsit = adj. iritat, ațățat.

aspîrgoiuni -ni=sbs. fem. spargere, dezastru.

aspîrgitòr=adj. spărgător, care strică, corupător.

aspîrgitûră -uri=sbs. fem. spărtură, dărămătură, derepănatură.

aspîriări (aspâr -ail)=vb. a speră, a se teme: *lu-aspîriăl* (l-am

speriat); *ni-aspăr di tini* (mă tem de tine).

aspriat = adj. speriat, temător.

aspru -rl = sbs. n. obol, lăscaie, părăluță: *n'am niți un àspru* (n'am nici o lăscaie).

astară = adv. deseară: *yinu astără* (vino deseară).

astari-ári=sbs. astar. căptușală.

așteàrdziri (aștergu -erșu)=vb. a șterge, a periș: *așteàrdzi-nî strân-lili* (șterge hainile mele).

aștersu = adj. șters, periat.

astès = adj. stins, nimicit.

àstidzî = adv. vezi *àstindză*.

astiliari (astali -lial) = vb. 1) a întrece: *lu-astiliă la imnări* (l-am intrecut la umblet); 2) a întăpină, a întâlnii: *lu-astiliă 'n cali* (l-am întâlnit pe drum); 3) a se imbrânzi, a prinde laptele: *se astiliă laptili* (s'a imbrânzit laptele); 4) a se supără: *se-astiliă, nu mi sburăști* (s'a supărat nu-mi vorbește); 5) a-i tăia drumul: *lîi-astiliă calea* (i-am tăiat drumul).

astiliat = adj. întrecut, întâmplat, imbrânzit (laptele), tăiat (drumul); fig. supărat.

astiliarea căliurilor=sbs. fem. răspântie, răscruce, drum încruisat: *lă-astă tu astiliarea căliurilor* (l-am întâlnit la răspântie).

astiliitûră -uri=sbs. fem. întrecere, tăitura, (la drum), fig. supărare.

astimîțiri (astimîțescu -il) = vb. a opri a impiedică, a incetă: *astimîția, nu lucrează* (incetează, nu mai lucră).

astimîțit=adj. oprit, impiedicat.

astimtu = vezi *astés*.

àstindză (àzl) = adv. astăzi. *àstindză fug* (azi plec).

astindziri (astingu -imșu)=vb. a stinge, fig. a nimici: *astindzi fociu* (stinge focul); *astindzi tabla* (șterge tabla); *lă-astimșu, l'chiru* (l-am ni-

micit, l-am prăpădit). Mai e și forma *astindzări*.

aștiptări și asciptări (așteptual) = vb. a așteptă, a primi, a acceptă: *lă-astiptără-ghini* (l-au aștepat bine).

aștiptat = adj. așteptat, primit, acceptat.

aștirări = vezi *aștirniari*.

aștirnări (asternu -nal -nuł)=vb. a așterne, a pune pe jos: *mi aștirnul tu biări* (m'am pus pe băut); expres. *se-aștirnù, nu i zürlu* (s'a așezat, nu e prost); *se-aștirnù apa* (s'a limpezit apa); *așternu căsa* (a pardosi).

aștirnat(ut)=adj. așezat; *ficior aștirnat* (copil așezat).

aștirnumintu -ti=sbs. n. scoarță care se pune sub samarul calului, ibâncă.

aștirnüt = vezi *aștirnüt*.

aștirnüt -uri = sbs. n. salteă: *aștirnüt di pălli* (saltea de paie).

astirusiri (astirusescu -sil)=vb. a căptuși, a pune astar: *astirusiștuluciu* (am căptușit surtucul).

astirusit = adj. căptușit, cu astar: *strână astirusit* (haină căptușită).

aștirnüt = vezi *aștirnüt*.

astisiidă -dzî=sbs. strană: *stări tu astisiidă* (stăi în strană).

astrădziri (astrag -apșu)=vb. a trage, a aruncă, a lepădă, a asvârli: *astrădzilu-afocări* (aruncă-l afară); *astrădz-i-l'tu-arin* (asvârle-l în râu).

astrăptu =adj. tras, aruncat, azvârlit. lepădat; fig. nebunatec: *hiș astrăptu* (ești nebunatec).

astreățiri (astrêc -cul)=vb. a întrecere: *lu-astricuș la imnări* (l-am intrecut la umblet).

astricuș =adj. întrecut.

astrisiriri (astrisăr -siril)=vb. a întrecere în săritură. Sinon. cu *antreătiri*.

astrisirit = adj. întrecut în săritură.

astronom -ni = sbs. masc. astronom, astrolog, atotștiitor, care după stele cunoaște norocul, ghicitor.

astrunumiă -ii = sbs. fem. astromie.

astu = pron. demonstr. ast, acest: *astă-toamnă* (astă toamnă).

astupărî (astupă-pal) = vb. a astupă; fig. a îndopă: *astupă gîva* (astupă gaura); *lăstupărî ali gîscă mîsur* (am îndopat gâsca cu porumb).

astupât = adj. astupat, îndopat.

astupitoări -ori = sbs. fem. astupuș, dop, mototol de cărpă, dop de lemn, cocoș de hârtie cu care se astupă ceva: *chirduț astupitoare* (am pierdut astupușul, dopul).

astupitûră -uri = sbs. fem. astupare, îndopare.

asudări și asdări (asud -dal) = vb. a asudă, a năduși; fig. a se ostene: *asudări di lîcru* (am nădușit de muncă); *multu asudări pînă bîtisescu* (mult m'am ostenit până să îsprăvesc).

asudat (asdăt) = adj. asudat, nădușit, ostenit.

as(u)nări (asun -nal) = vb. a sună, a răsună: *asună chiprulu* (sună clopoțelul); expres.: *lă-asunănd* (e bogat); *va lă-asun ună* (il voiu pălmui).

asunat = adj. sunat, răsunat.

asunitoări -ori = sbs. fem. ori ce produce sgomot.

asunitor = adj. sunător.

asunitûră -uri = sbs. fem. sunet.

asurdziri (asurdzăscu -dzil) = vb. a asurzi.

asurdzit = asurzit.

at -ți = sbs. masc. armăsar (cal): *acumbirăt un at* (am cumpărat un armăsar).

ăță -ți = sbs. fem. coroana de fir, tort.

ățal = adj. murdar: *ățal hîț* (ești murdar).

ățel = pron. demonstr. cel, cea: *ățeali și iâra ățeali* (aceleași și iar aceleiasi).

ățeluș = pron. demonstr. acela (formă întrebuiată în jocuri copilărești).

ățea, ăția = adv. acolo, aci: *ățea* (stăi acolo, aci).

ătih = adj. nenorocit, nefericit: *omătih* (nenorocit).

ățistu -ățistă = pron. dem. acest, această; vezi *aestu*, *aestă*: *ățista iâsti* (acesta e).

ătijă -ii = sbs. fem. ataxie, dezordine, neorândială.

atmosféră -ri = sbs. fem. atmosferă.

atréidza = sbs. fem. a treia zi, a treia zi de Paști, pomană care se face a treia zi după moartea cuiva sinon. *anatrédfa*.

atûmția și atûmțialui = adv. atunci: *atûmțialui yinu* (atunci vino).

ătău -ii = sbs. ateu, care nu crede în existența lui Dumnezeu.

ăuă = adv. aici: *yinu-ăna* (vino aici).

ăuă -ui = sbs. fem. strugure; fig. bubă: *ăuă spirlungă* (strugure lunguiet); *ăuă nă-si feați gûra* (gura mi s'a umplut de bube).

ăuăți = adv. aici, încoace: *fûdzî di-ăuăți* (fugi d'aici).

ăumbră -bri = sbs. fem. umbră, aparență vană; fig. persoană, ființă mitologică, care în somn se aruncă asupra oamenilor: *mi cîlcă ăumbre* (s'a aruncat asupra-mi Umbra); expres.: *se-aspări de ăumbră-lă* (foarte fricos); *ăumbră groâsă* (umbră deasă); *multări cu ăumbră* (femeie grăioasă).

ăumbrăt = adj. umbrit, călcat de umbră (ființă mitologică), vrăjit, fermecat.

aumbrătă -ți=sbs. fem. umbrar, frunzar: *sum aumbrăta di chin* (sub un umbrar de pini).

aumbrădă=vb. a umbri; fig. a vrăji, a fermecă, a se slăbi: *se aumbră* (la oameni, s'a slăbit); *lu aumbrără marâtlă* (l-au vrăjit sărmanul de el).

aumbrös=adj. umbros; fig. slăbit, vrăjit, fermecat, afurisit: *om aumbrös* (om afurisit).

aumtu=adj. uns, fig. mituit.

aündziri (aungu -umșu)=vb. a unge, a vărui, a murui; fig. a încarcă cu insulte, a mitui: *lu-aumșu ghîni* (l-au insultat cum se cade); *lu-aumșu catîlu* (am mituit pe jude); *va i-aungu căsa* (voiu vărui casa).

auriri (aurascu -rī)=vb. a uri, a strică relațiile cu cineva: *mi-aurî cu nis* (am stricat relațiile cu dânsul).

aurit=adj. urit, hidos, care nu e iubit de nimeni.

aurlări și aurără (aurlu -la)=vb. a urlă, huidui, sbieră, a se năpusti: *luplu aurlă* (lupul urlă); *lu-aurlă* (l-am huiduit); *oili se-aurlără tu àgru* (oile s'au năpustit în țarină).

aurlat=adj. urlat, huiduit, năpustit.

aurlitör=adj. care urlă mult, (la vânat), gonaciu, bătăias (care străbătând pădurile face sgomot ca să iașă vânatul).

aurlitüră -uri=sbs. fem. urlet, huiduială.

aùș -șī=sbs. masc. bătrân, unchias, moș: *papa-ùș* (moșneag, foarte bătrân).

ausămi=sbs. masc. multime de bătrâni.

ausătic -iți -uri=sbs. n. bătrânețe.

ausăescu=adj. bătrânesc, vechiu.

ausări (ausăescu -sii)=vb. a imbătrâni: *ausăi, nu pot* (am imbătrânit, nu pot).

ausit=adj. imbătrânit.

ausită=vezi *ausătic*.

avă, dèvă=interj. de incurajare, ura, hura, înainte: *avă, dèvă tu foc!* (ura, înainte în foc!).

avdélă și arvélă -li=sbs. fem. lipitoare, speculant.

avdziră (àvdú -dzí)=vb. a auzi, a asculta: *àvdi ţe-i afoără* (aude ce e p'afară).

avdzit=adj. auzit, ascultat, renumit: *om avdzit* (om renumit).

aveări -ri=sbs. bogătie, avuție: *ari mări aveări* (are mare bogătie).

aveări (am -avu)=vb. 1) a aveă, a posedă: *am căse* (am, posed case); 2) a țineă: *am mulți huzmichiări* (țin mulți servitori); 3) a crede, a socoti, a închipui: *șt-aveă cî nu știu* (credea, că nu știu); 4) cu înțeles de fire, a fi: *ari leânni tu pîduri* (sunt lemne în pădure); expres.: *am arșini, nîlă* (mi-e rușine, milă); *am arcoări* (mi-e frig); *am cîldură* (mi-e cald); *am ńgitän* (ingrijesc); *am căli* (am drum, călătoresc); *nî-am mindea* (sunt în fire); *nî-am mîngă* (sunt atent); *am cripări* (am griji); *am înimă* (am curaj, sunt curajos); *l'am tru înimă* (a iubi pe cineva); *l'am tru mîndi* (l-am în vedere); *l'am tru ocălu* (l-am în vedere); *l'am tru nări* (a uri pe cineva); *l'am tri arcări* (a desconsideră); *l'am trî tu amări* (a gândi la pierzarea cuiva). Apoi în propozițiunile interogative, ori de câte ori este pus înaintea relativelor, cu înțeles de *oare, au*: *am, cări hiu ieă* (oare cine sunt eu).

avgitări (avgitescu -țil)=vb. a adăugă, a spori, a mări: *avgităi oile* (am adăugat [numărul] oilor).

avgităt=adj. adăugat, sporit, mărit.

avinări (avin-nai)=vb. 1) a vână: *avin lèpuri* (vânez iepuri); 2) a goni:

lu-avină̄ dit lōclu anōstru (l-am gonit din locul nostru); 3) a urmări: *lu-avină̄ doāuă ḥrī* (l-am urmărit două ceasuri); 4) a căută de treabă: *ni-avin lūcrulu* (imi caut de treabă).

avină̄t=adj. vânat, urmărit, gona-

avină̄t și avină̄tio=sbs. vânat.

avină̄tor -ori=sbs. masc. vânător.

aviriga=vezi *anviriga*.

avlăchiū -uri=sbs. n. canal, râu-let, mic curs de apă, părăias: *cidzū̄ tu avlăchiū* (am căzut în canal, râu-let); sinon. *trap*.

avlă̄ -li=sbs. fem. curte, ogrădă, bătătură (case): *căsă cu avlă̄* (casă cu curte); *stă̄ tu avlă̄* (stai în bătătură).

avră̄ -ri=sbs. fem. vânt dulce, boare, adiere, răcorire; fig. ușurință: *te avră̄ n̄i-ŷn̄i* (ce vânt dulce imi vine); *aēstă căsă ari avră̄* (această casă e răcoroasă); *scoă̄ti parădži cu avră̄* (scoate parale cu ușurință).

avră̄g -uri=sbs. n. arătură, brazdă: *intră̄ tu avră̄g* (a intrat în brazdă).

avră̄ri (avră̄dz -avră̄)=vb. a răcori: *mi avră̄l ghini ninga pîdūri* (m'am răcorit bine lângă pădure).

avră̄t=adj. răcorit; fig. ușurat.

avră̄hniisiri (avră̄hniisescu -sił)=vb. a răgușii: *avră̄hniisil di arcoări* (am răgușit de frig).

avră̄hniisit=adj. răgușit.

avră̄ta -ti=sbs. fem. evantaliu, a-părătoare: *süflă̄ cu avră̄ta* (fă vânt cu evantaliul).

avră̄s=adj. răcoritor: *căsă a-vroă̄să* (casă răcoritoare).

avruguirī (avruguirī -uił)=vb. a ogori, a brazdă ogorul, a ară: *avruguirī agrulu* (am arat țarina).

avruguit=adj. ogorit, arat.

avuocă̄t -ti=sbs. masc. jurist, le-gist, advocat.

avuoitlichiā -ohi=sbs. fem. ad-voacatură, profesiunea advocatului:

aspùni mări avucitlichiā (arată mare advacatură).

avùz -i=sbs. n. construcțiune de lemn cu un canal de scurgere pen-tru spălarea vaselor, rezervorii; si-non. *hivuzi*.

ăxif=sbs. n. otravă, venin, ar-senic: *s'mfirmică̄ cu ăxif* (s'a otră-vit cu otravă).

ăxiu=adj. demn, vrednic, capa-bil: *om ăxiu* (om vrednic).

axiusirī (axiusescu -sił)=vb. a fi demn, vrednic, a învrednic: *s'mi-axinsească̄ Dumnidzeđlu s'binèdz* (să mă învrednicească D-zeu să trăesc).

ăxiturit=adj. învrednicit.

ăxolit=adj. singur, străin: *ăxolit tu lumi* (străin în lume).

ază̄ -azadži=sbs. masc. consilier, membrul unui consiliu, sfetnic: *hiū ază̄* (sunt consilier).

azdisirī (azdisescu -sił)=vb. a de-veni voluptos, a ieși din fire de vol-uptate, a innebuni de voluptate.

azdisit=adj. înnebunit de volup-tate, de ori ce, de bogăție.

azghiră̄ri (azgher -rał)=vb. a be-hăi, a mehăi (oile, caprele): *azghiră̄r n̄elü* (behăește mielul).

azghiră̄t=adj. care behăește.

azghiră̄t=sbs. n. behăit, mehăit, sbierăt.

azghiră̄tio=vezi *azghiră̄t*.

azghiră̄tòr=adj. care behăește, care mehăește.

azgin=adj. voluptos: *iăsti az-gină̄* (e voluptoasă).

azginipsirī (azginipsescu -sił)=vb. a deveni voluptos.

azginipsit=adj. care a devenit voluptos.

azginlichiā -ohi=sbs. fem. vo-luptate, plăcere simțuală.

azgunirī=vezi *ayunirī*.

azgunit=vezi *ayunit*.

ăzī (această formă există la Bi-tolia)=vezi *ăstindză̄*.

azündziri (azundzescu -ii) = vb. a face găuri cu sulul de fier al sfărlezei în altă sfărleză.

azundxit = adj. făcut găuri cu sulul de fier al sfărlezei.

azunirî = vezi *agunirî*.

azvârna = adv. târîș, târindu-se: *îmnd azvârna* (umblă târîș).

azvesti -uri = sbs. fem. var: *azvesti asteasă, neasteasă* (var stins, nestins).

azvîmtu = adj. învins.

azvîndziri (azvingu -imşu) = a învinge: *turfill azvîmsiră* (Turcii au învins).

azvirnitûră -uri = sbs. fem. târitură; fig. ființă josnică.

azvirnuîri (azvirnuescu -ii) = vb. a târi pe jos.

azvîrnuit = adj. târit pe jos.

azvistâr -ri = sbs. masc. care face și vine var, vârar.

azvistireâua -ei = sbs. fem. locul unde se face var, varniță.

azvistusirî (azvistusescu -sil) = vb. a spoi cu var, a vârui: *mîni azvistusescu* (mâne vâruesc).

azvistusit = adj. spoit cu var, vâruit.

azvu = sbs. masc. bursuc: *acișar un azvu* (am prins un bursuc).

B. b.

B. b=una din literele alfabetului.

ba = adv. de negare, ba.

bâbă = sbs. masc. tată (la Bitolia): *vînti bâbă* (a venit tata).

bâbă -bi=sbs. fem. bunică: *bâbă mea a murit* (bunica mea a murit).

babès = adj. laș, parșiv: *om babès* (om laș).

bâclă -li=sbs. fem. bacă (legumă).

badzără -ri = sbs. fem. plăcintă de făină de porumb și cu urzici.

bâfă -fi = sbs. fem. brotac mare.

bâgav = adj. păr alb amestecat cu negru, sur: *lipûdzî bâgavî* (ciocrași suri); sinon. *sârgav*.

bâir -ri = sbs. n. şir, rând: *bâir di mîrdzeâli* (şir de mărgele).

bâla -li=sbs. fem. sac mare umplut cu ceva, piele jupuită și preparată pentru talpă la ghete.

balcóni -ni = sbs. fem. balcon: *câsă cu balcóni* (casă cu balcon).

bâli = sbs. fem. pl. bale: *lî-cîră bâlili* (îi curg balele).

bâligă -dzi = sbs. fem. băligar: *aruncă bâliga* (aruncă băligarul).

bâlsam=sbs. n. balsam: *balsam albu* (eter).

bâltă -ti = sbs. fem. lac: *bâltă cu pêști* (eleșteu); expres.: *s'feâți bâltă* (din cauza ploii s'a făcut bâltiș).

bâltu -uri = sbs. n. monopol: *tutumea s'feâți bâltu* (tutunul s'a făcut monopol).

bâltu -uri = sbs. n. (l. balteus) esărpa albă ce o pun femeile fărșirote la cap.

bâliu=adj. breaz (cu o pată albă în frunte): *cal bâliu* (cal breaz).

bâmnia -nil=sbs. fem. bame: *cârni cu bâmnîi* (carne cu bame, mâncare).

bâna=sbs. fem. traiu, viață: *n'am bândă* (n'am traiu); *bâna s'a, bană s'avêști* (să trăiești); *lă-doâri bâna* (îi e dulce viață); *bândă di cîni* (traiu rău); *tu bâna mea* (in timpul meu).

bâncă -ti = sbs. fem. bancă de bani: *bîgăl parâdzî tu bâncă* (am pus bani la bancă).

bâncou -ti = sbs. n. bancă de școală: *stâi pri bâncă* (stai pe bancă).

bândă -dzi=sbs. fem. muzică militară: *bâti bânda* (cântă muzica militară).

bândă -di=sbs. fem. ceată de oa-

meni, cărd: *tricù ună bândă di gi-
onă* (a trecut un cărd de voinici).

bandéra -ri = sbs. fem. steag, standard: *fur cu bandără* (hoț mare).

bandi -adzi = sbs. masc. om le-
neș, bun de nimica: *te bändi hił* (ce
leneș ești).

bandoània = sbs. fem. femeie le-
neșă.

bânia -ni = sbs. fem. baie (băi ma-
rine și băi de apă caldă): *mi dùşu
la bâni* (m'am dus la băi).

bâră -ri = sbs. fem. lac mic, lăc-
șor, băltoacă, băltiș: *cîdzù tu bâră*
(am căzut în lăcșor); *se-adră bâră
di ploăie* (s'a făcut băltoacă de
ploaie).

bârba -ghi = sbs. fem. barbă: *om
cu bârbă* (om cu barbă); *bârbă di
pras, țeapă* (mustățile prazului, ce-
pei).

barbèr -ri = sbs. masc. bârbier,
care tunde, rade.

bârdzu = adj. băalan: *mûlă bâr-
dza* (catâr băalan).

bârim = adv. cel puțin, măcar,
încai: *bârim ascultă* (cel puțin as-
cultă).

bașăc -ti = sbs. masc. țăran care
vinde fructe pe lână.

bașachină -ni = sbs. fem. femeia
bașacului.

bâscă -ști = sbs. fem. lâna oii
tunsă: *doauă bâști lili* (negre); *lîna
di bâscă* (lână de oaie tunsă).

bașnă -ni = sbs. fem. o parte mică
dintr-o moie, lot de pământ, sfoară
de moie, cureă de moie, bucată de
pământ.

bâsti = sbs. fem. prinsoare: *avêm
bâsti cu nîs* (avem prinsoare cu dânsul).

bașür = adj. înnegrit de ceva, mur-
dărit, nespălat la obraz: *oâie bașüră*
(oaie bucălaie); *cîni bașür* (câne cu
capul negru); *om bașür* (înnegrit de
ceva la obraz).

bâtă -ti = sbs. fem. cursă, prinză-
toare: *acișăt un șoâric cu bâta* (am
prins un șoarece în cursă).

bâtă -ti = sbs. fem. bazin, șes mare
încunjurat de munți sau dealuri.

bâta -ti = sbs. fem. palmă: *lî-trâp-
su ună bâta* (i-am tras o palmă);
sinon. *pîscuta, supleacă, flascută*.

beâlbîș (biâlbîș) = adj. frumușel
(provenind mai ales din coloarea
albă): *ficior beâlbîs* (copil frumușel);
nîel beâlbîș (miel alb, frumușel).

beâră = sbs. fem. bere; fig. ziua
onomastică: *o-arcă tu beâră* (s'a pus
pe băut); *mîni ni-am beâria* (mâne
mi-am ziua onomastică); *a beâră mi
duc* (mă duc la petrecere).

beâu = sbs. masc. animal rapace
de mărimea câinelui, cu pielea pes-
triță. Se găsește rar și numele i-a
provenit dela strigătul lui.

beâciă -ci = sbs. fem. oaie albă și
frumoasă.

bêtu -bêlii = sbs. masc. boier (per-
soană care are cel puțin o moie):
iâsti bêti mări (e boier mare).

beilochiă-chi = sbs. fem. boierie.

bel (abél) -eali = sbs. n. petriceă
rotundă și netedă de pe țarmul râului:
cu beâlili (joc copilăresc, cîrcică
sau jocul în cinci pietre).

bel (bial) = adj. frumos pentru un
obiect alb, alb: *un cîni bel* (un câne
alb).

belaagi -iâdzi = sbs. masc. bela-
liu, care cauzează bealele altuia: *iâsti
biliagi* (e belaliu).

bértă -ti = sbs. fem. haină feme-
iască.

bîială -lîl = sbs. fem. obială.

biâlbîș = vezi *beâlbîș*.

biâl = vezi *bel*.

biâri (beâu -biul) = vb. a bea vin,
apă: *biùl mûltu γin* (am băut mult
vin); expres.: *mi biûră cînlîi* (m'au
rupt cânii); *nî biùi sîndzili* (a se
teme foarte mult).

- bib** = sbs. masc. rățoiu.
bibă -bi=sbs. fem. rața.
bibiliri (bibilèsescu -lil)=vb. a trăncăni, a flioncăni, a bârfsi, a vorbi nimicuri, a flecări: *te bibileăști* (ce bârfește).
bibiliar -ri=sbs. masc. bârfitor, flecar, limbut, toacă-gură.
bibirută -ti = sbs. fem. bobotaie, flăcăraie, pălălaie.
bibizlichia -ohi = sbs. fem. lașiitate: *mi-acitără cu bibizlichia* (m'au prins cu lașiitate).
bio (bio)=sbs. masc. taur; fig. pentru o persoană scurtă și grasă, bondoc.
bică -adzi=vezi *bic*.
bico și bico -ti=sbs. fem. pânaltece, burtă: *mi doări bica* (mă doare burtă).
bicål -li=sbs. masc. băcan, prăvăliaș: *hiu bicål* (sunt prăvăliaș).
bicămi -ni=sbs. fem. băcan, lemn roșu, cu care se roșesc ouăle de Paști.
bicăță -ti=sbs. fem. becață, becațină.
bichiăr -ri = sbs. masc. becher, holteiu, celibatar, neinsurat: *bîndă-i bâna di bichiăr* (plăcută e viața de becher).
bichireață -ti=sbs. fem. celibat.
bichirlichia -ohi = vezi *bichireată*.
bioflesou=adj. de prăvălie, de băcănie.
bioflichia -ohi = sbs. fem. băcănie, prăvălie.
biofrîsirî (biofrîsescu -sil)=vb. a se cochi (mai cu seamă vasele de aramă).
biofrîsît=adj. coclit.
bicîri -ri=sbs. fem. aramă: *văsi di bîcîri* (vase de aramă); *bîcîri lî-feați ochiili* (a'și aținti ochii la ceva).
biolivă -adzi=sbs. masc. baclavă: *mi-ariseăști biolivălu* (imi place baclavava).
- bidêni -ni** = sbs. fem. surteică mai lungă.
bidivî=adj. bidiviu: *om bitivî* (om bidiviu).
biduoliămi -ni=sbs. fem. multime de păduchi.
biduoliări (biduolièdz -llai) = vb. a prinde păduchi.
biduoliăua -ei=sbs. fem. piedică la trântă: *lî bigăl biduoliăuă* (i-am pus piedică la trântă).
biduoliăs=adj. păduchios.
biduoliu -li=sbs. masc. păduche: *biduoliu di prun* (purice de frunză); *biduoliu di ȝrunăr* (păduche de măgar).
bigări (bag -igal)=vb. 1) a băgă, a punе mâna: *băgă-l tu sac* (puñe-l în sac); 2) a așeză: *mi bigări nînga meăsă* (m'am așezat lângă masă); 3) a se culcă: *mi bigări dit doăuli* (m'am culcat dela două); 4) a se sili a se strădui: *mîltu mi bigări tra s'fug* (prea mult m'am simtit să plec) 5) a mână: *băgă-li oili nînti* (mână oile înainte); expres.: *lî bag oâra lî bag sîmnu* (a observă); *lî bag cutiulu la gîști* (a sili, a forță pe cineva); *lî-bag di căli cu nis* (a se impăcă); *nî bag cu mindea* (a-și propune); *bag tru cap* (a pricepe).
bigât=adj. pus, așezat, culcat.
bigé -iadzi=sbs. masc. coș: *bîgălu se-apreăsi* (coșul s'a aprins).
biginăc -ti=sbs. barbații și două surori.
bihcă -eadzi=sbs. masc. grădină cu zarzavat.
bihoișă -zi=sbs. fem. cadou, pesches.
bilneta -ti=sbs. fem. pușcă, băionetă.
bîrachîă -ohi = sbs. fem. stindard mare, steag mare.
bîrâmi -ni=sbs. bairam (sărbătoarea Turcilor după ramazan): *mîni*

türfilli au bîrămi (mâne Turcii au bairam).

bilbioi -adzi = sbs. masc. care face și vinde năut fript.

bilbioi = sbs. fem. năut fript.

bilbiliu (birbilu și bilbilgu) -li = sbs. masc. privighetoare: *bilbilu cîntă* (privighetoarea cântă).

biloio -iti -uri = sbs. n. boambă dela cântar, ghiuleă ce se atârnă la cântar.

biliè -oâdzi = sbs. masc. beleă, încurcătură neașteptată: *pîti un biliè* (am pătit o beleă).

bilioziă = vezi *biligică*.

biligari (balig -gal) = vb. a se băligă: *călu s'biligă* (calul să a băligat).

biligât = adj. băligat.

biligochia -ohi = vezi *biligică*.

biligică -ti = sbs. fem. brătară: *biligică di mălamă* (brătară de aur).

biliri (bilescu -lii) = vb. 1) a jupui, a beli: *bilea nîelu* (jupuește mie-lul); 2) a înălbî (pânză): *bilea pîn-dza* (inălbește pânză).

bilit = adj. belit, jupuit, înălbit: *cap bilit* (cap fără peri), *yumăr bilit* (măgar fără samar).

biliună -ni = sbs. fem bilion: *ună biliuni di parază* (un bilion de parale).

bilos = adj. bălos, cu bale: *om bilos* (om cu bale).

bilsimusirí (bilsimusescu -sil) = vb. a balsamă, a îmbalsamă.

bilsimusit = adj. imbalsamat.

biltac (biltoc) = sbs. n. băltiș, băltocă, mocirlă: *cideu tu biltac* (am căzut în băltocă, mocirlă).

biltoc = vezi *biltac*.

biltotă -ti = sbs. fem. paparoane (floare de coloare roșie); sinon. *pir-pirună*.

bilià(bileauă)-oâdzi = sbs. masc. beleă, bocluc, pericol, obstacol: *mări bilià nă deâdi* (mare beleă mi-a dat);

hîu tu mări bilià (sunt în mare pericol).

bîmbaş -adzi = sbs. masc. căpitân: *vînti un bîmbaş cu ascherei* (a venit un căpitân cu armătă).

bimbicōs = adj. bumbăcos, fulgos, moale ca bumbacul.

binâie -ăi = sbs. n. bină, clădire, edificiu: *seuți un mări bină* (a construit un mare edificiu).

binâri (binêdz -nal) = vb. a trăi, a viețui: *binêdz ghini* (trăesc bine).

binât = adj. care trăește, care viețuește.

bindurări = vezi *bibilire*.

bindurât = vezi *bibiliri*.

binèo -ti = sbs. masc. cal de călărie, cal care e ținut numai pentru încălecat.

bîră -ri = sbs. fem. bere.

birate -ti = sbs. fem. berat, firman ce se dă arhierilor.

birbantu -ti = adj. berbant, corrupt.

bîrbat -ti = sbs. masc. bărbat, voinic: *aspîni -ti bîrbat* (arată-te voinic).

birbeacă -ti = sbs. fem. oaie care seamănă a berbece; fig. femeie voinică: *multări ca birbeacă* (femeie voinică).

birbéo -ti = sbs. masc. berbece: *bîrbec di doi ani i mlor* (berbece de doi ani); *bîrbec strîf* (berbece de trei ani); *bîrbec cincuțit* (berbece ju-gănit).

birbiati = vezi *bîrbec*.

birbicus = sbs. masc. berbecel, berbecuț.

birbiliu -lii = sbs. n. vas mic de sticlă pentru pus vin, bărdacă, ulceă cu toartă.

birbiliu -lii = sbs. bibil (cusătură în formă de dinți la marginea): *min-dilă cu birbiliu* (basmă cu bibile).

birbiriri = vezi *bibiliri*.

birbirsiri (birbirsescu -sil) = vb

a bărbieri, a rade și tunde: *nu mi birbirisi ghini* (nu m'a tuns și nu m'a ras bine).

birbirsit = adj. bărbierit, tuns și ras.

birbirusă -si = sbs. fem. fes alb de bumbac, ce se poartă în Turcia.

birbitami = sbs. fem. multime de bărbați: *măltă birbitami se-adună* (s'a strâns multime de bărbați).

birbiteată -ti = sbs. fem. bărbătie, voinicie, bravură, curaj: *s'alumă cu birbiteată* (se luptă că bărbătie).

birbitio -ti = sbs. bărbătel.

birbitilia -lii = sbs. fem. vezi *birbeată*.

birbitlichia -chi = sbs. fem. berbanție, berbanțlăc, corupție.

birbitor = vezi *völbu*.

birbòs = adj. bărbos, cu barbă; fig. preot: *vînti un birbòs* (a venit un preot).

birbulisiri (*birbulisescu -sil*) = vb. a-și acoperi bărbia cu o basmă neagră în semn de doliu.

birbulisit = adj. care și-a acoperit bărbia cu o basmă neagră în semn de doliu.

birbuliu -lii = sbs. n. basmă neagră, care o pun femeile la bărbie în semn de doliu.

birbută -ti (barba) = sbs. fem. bărbulița prazului, căpătină prazului: *dă nr na birbută di pras* (dă-mi o bărbuliță de praz).

birdă (*birdilă*, *brâghi*) *-di* = sbs. fem. vătale dela răsboiu, cele două bețe paralele, în cari se pune spata și se fixează.

birdilă = vezi *birdă*.

birgheliu -lali = sbs. n. indoiitura bărbiei de grăsime, gușă.

biricheti -ti = sbs. fem. berechet, abundență, prisosință: *biricheti di grin* (abundență de grâu).

birfiră -ii = sbs. fem. berărie.

birnu -ni (*brîn*) = sbs. n. brâu.

birnutio -iadzi = sbs. masc. care vinde tabac.

birnùti -ti = sbs. fem. tabac: *dă-nr ună birnuti* (dă-mi un tabac).

biro (voro) = sbs. m. june, om brav, voinic.

biroană = sbs. fem. femeie voinică: *iăsti biroană* (e voinică).

birțiri -ri = sbs. fem. bolovan de piatră, stâncă: *lu-agudri cu birțirea* (l-am lovit cu bolovanul de piatră).

birungică -ti = sbs. fem. borangic, mătase toarsă: *cîmeași di burangică* (cămașe de borangic).

biruti = sbs. fem. pulbere de pușcă, iarba de pușcă: expres.: *se-aprînde ca birutea* (se aprinde numai decât); *s'feuți biruti* (a se uscă foarte mult).

bîsări (baș -al) = vb. a sărută, a pupă: *lă-bîsări* (l-am sărutat); expres. *s'lu baș arăti* (a sărută pe cineva mort); *s'ti baș dûlti* (să te sărut cu iubire, dragoste); fig. a atinge: *dzeâna cu valea s'bășt* (dealul cu valea se ating); *cu bîsărea apiliu* (eu atingerea apei (joc copilăresc).

bîsăt = adj. sărutat, pupat; fig. atins.

bîsoa -chi = sbs. fem. bucătă de lemn cu care se joacă copiii: *cu bîșca* (joc. copil). Mai e și forma *bîcica*.

bîsoâri (bischêz -ai) = vb. a bășică, a produce bășici: *nă si bîșcă mîna* (mi s'a bășicat mâna).

bîsoât = adj. bășicat, umplut cu bășici.

bîscotuit = adj. încolțit (grâu).

bîscărică -ti = sbs. fem. biserică: *mi duc la bîscărică* (mă duc la biserică). Mai sunt și formele: *bîserică*, *bîsearcă*.

bîscică -ti = sbs. fem. bășică: *scîșe bîști tu mîndă* (am scos bășici la mână).

bîscică -ti = sbs. fem. ardeiu (la Clisura): *bîscică ardi* (ardeul e iute).

bîscică = vezi *cuculiu*.

- bîșină -ni** = sbs. fem. bășină.
bîșiri (bes-sii) = vb. a băși.
bîșit = adj. băsit.
bîsmă -adzī = sbs. masc. basmă: *fustâni di bîsmă* (rochie de basmă).
bîsnât = adj. gemen: *ficior bîsnât* (copil gemen).
bîsnât = adj. băsit.
bîsnös = adj. băsit, puturos, lăudăros.
bîstruiri (bistruëscu-il) = vb. a fi atins de opăreală, a se opări (plante, iarbă); *s'bîstruiri âgrili* (s'a opărit semănăturile).
bîstruit = adj. atins de opăreală.
bîstuni -ni = sbs. n. baston: *bîstuni cu cîrnicoaci* (baston nodoros).
bîtală -lîi = sbs. fem. piuă, unde se calcă materii de lână.
bîtană -ni = sbs. fem. vezi *bîtală*.
bîteări (bat-ul) = vb. 1) a bate: *l'bîtu* (l-am bătut); 2) a cântă (la paserii); *bat pîlli tu pîduri* (cântă paserile în pădure); 3) a se mișcă; *s'nu ti bâti dit loc* (să nu te miști din loc); expres.: *bat căplu* (a se căsnii); *nîi bâti inima* (fimi saltă inima, fimi palpită inima); *bat oclîlîi* (a clipi); *l'bâti prumîveără* (lî merge bine, strună); *s'ti bâtă Dumnidzeâlu* să te pedepsească Dumnezeu); *bat cu grâirli* (a mustră).
bîtie = sbs. n. bătaie, luptă, încăierare, ciocnire, răsboiu; *mâri bîtie s'feâti* (mare luptă s'a făcut).
bîlliär -ri = sbs. masc. persoană care ține o piuă, care bate în piuă.
bîlliusiri (bîlliusescu-sil) = vb. a călcă în piuă; fig. a nu mai avea trecere, a nu mai fi la modă (marfă, obiecte); *bîllusî aëstă luguriă* (nu-mai e la modă această materie).
bîlliusit = adj. căcat în piuă, care nu e la modă, care nu are trecere.
bîfiniusiri (bitfiniusit) = vb. a călcă în piuă, a bate ori ce materie în piuă.
bîtinusit = adj. căcat în piuă, bătut în piuă.
bîtirnă -ni = svs. fem. bătrână.
bîtirnu = adj. bătrân, vechiu, antic: *om bîtirnu* (om bătrân); *ârburi bîtirnu* (arbore vechiu).
bîtisiri (bitisescu-sil) = vb. a îsprăvi, a termină, a sfârși; *bîtisit di lûcru* (am îsprăvit de treabă).
bîtisit = adj. îsprăvit, terminat, sfârșit.
bîtisită = sbs. fem. finit, sfârșit: *bîtisita a lûmilieř* (sfârșitul lumii).
bîtitură -uri = sbs. fem. bătătură, cal: *am bîtitură la ciûr* (am cal la picior).
bîtut = adj. bătut, mișcat, abătut; expres.: *bîtut di grîndinăř*, *di plouie* (intristat).
bîut = adj. băut; fig. îmbătat, beat: *hiu bîut* (sunt beat).
bîtutură -ri = sbs. fem. bătătură: *am mcâri s'bîtutură* (am mâncare și bătătură).
bîzâcă -ti = sbs. fem. burtă mare: *om cu bîzâcă* (om cu burtă mare).
bîzârî (bidzârî) = sbs. fem. ghinduri cu seu.
bîzbiliă -lîi = sbs. fem. bolovan de piatră mare, pietroi: *se-arucuti ună bîzrilă* (s'a rostogolit un pietrou).
bîzeliă -lîi = sbs. fem. bezelie (legumă).
bîzicös = adj. cu burtă mare, burtos.
bîzir -zi = sbs. fem. ulei din sămână de in.
bîzmită -adzī = sbs. masc. condiță, catalog.
blână -ni = sbs. fem. blană, bucată de lemn, de scândură, de brânză sau din ori și ce obiect; fig. om înalt și leneș: *iâști nă blână* (e un om leneș).

blăstră -tri = sbs. fem. opăreală, care strică semănăturile, viile.

blid -uri = sbs. n. farfurie de aramă.

bliduh -hi = sbs., masc. gorun (specie de copac): *lămni di bliduh* (lemn de gorun).

blinda -di = sbs. fem. blândă, buuliș roșii cari ies pe piele, stând la umbra unui ulm, stejar, unde au stat capre, mâncărime provenită din blândă: *am blîndă* (am blândă).

blistem -eami = sbs. n. blestem, blasfem, hulă, defăimare: *blisteāmi-li aspârgu cäsi* (blestemele dărapână case).

blistimări (blâstim -mai) = vb. a blestemă, a blasphemă, a huli, a defăimă: *l'blistimări s'nu viâdă dzvă albă* (l-am blestemat să nu vază zi fericită).

blistimat = adj. blestemat, blasfemat, hulit, defăimat.

bluguri (bilgur) = sbs. n., bulgur, grâu măcinat, mâncare din grâu măcinat.

bliiondă = adv. udat peste tot, immuat (de ploaie, apă); ca sbs. a păraie, apă vârsată pe jos: *bliionda mi feciū* (m'am immuat).

boăti -ti = sbs. fem. voce, strigăt, arie, sunet: *cîntec cu bûnă boăti* (cântec pe bună arie); *chîprulu n'ări bûnă boăti* (clopoțelul n'are bun sunet); expres.: *n'i se-acîță boătea* (a răguși); *grăi cu boăti* (strigă tare); *nu scoăti boăti* (a tăcea, a nu mai vorbi); *pri un grăiū, pri ună boăti* (unanim); *ſin boăția la cîntări* (a ţineă isonul).

bob -oabi = sbs. n. bob de fasole.

bobó = interj. auleo.

bogru = vezi 'mbogru.

bòiu = adj. sărman, biet: *bòia di nîsa nu puăti* (sărmana de ea nu poate, e bolnavă).

bondza -ză = sbs. fem. țăst de pă-

mânt, tuteleniță, tipsie de lut ars: *copsu pită tu pónză* (am copt plăcintă în țăst de pământ).

bòră -ri = sbs. fem. fortună, ploaie mare și cu vânt: *nă lău bora ningă hoără* (ne-a apucat furtuna largă sat) expres.: *mi lău bora* (m'a luat curentul).

börge -gi = sbs. fem. datorie de bani și datorie morală: *am borgi s'ti hrînescu* (sunt dator să te nu-trec).

böṣa = vezi *bubușar*.

böṣă -zi = sbs. fem. partea omului și animalului între coaste și rinichi.

böṣou = adj. indolent, nepăsător, nepregătit: *iăsti multu böṣcu* (e prea indolent); *mi-află böṣcu* (am fost nepregătit).

böṭă -ti = sbs. fem. sticla de co-loarea neagră și de diferite mărimi, butelie.

boū -oi = sbs. fem. masc. bou; fig. persoană care nu e deșteaptă, neghioib: *si-aëști boū* (e neghioib).

brad -dzi = sbs. masc. brad: *brădu sta tötua viârdi* (bradul stă în todeauna verde).

bragână = vezi *coaciză* (fruct).

braganetu = vezi *coaciz* (pom).

brângă -ghi = sbs. fiare, lanțuri, cătuși: *lli tricüră brângă* (l-au pus în lanțuri).

braț -ti = sbs. n. braț, cot: *mi doari brațlu* (me doare brațul); *un braț di scutic* (un cot de scutec).

brâvo = interj. bravo: *tüti nă dzisiră brâvo* (toți mi-au spus bravo).

breană -ni = sbs. fem. mreană (peste de rău): *acîțăt ună breană* (am prins o mreană).

brâdio -ti = sbs. masc. brădet.

brîn -ni -uri = sbs. n. brâu: *brîn di lină* (brâu de mătase).

brîn -ni = sbs. n. lemnene cari se pun la zidărie la înăltîme de doi

metri, paianță; fig. generație: *mărti
brini și aște căsă* (multe paianți
are această casă); *tu brînlu anostru*
s'feți aște (în generația noastră
s'a făcut această); expres.: *iăstă cu*
brînlu-azvârnă (e un tărăie-brâu,
care mereu se ceartă).

brîțat (birțat) -ti = sbs. n. cât
pot cuprinde cele două brațe, cât
pot purtă ambele brațe: *un bri
țat di leamni* (lemn cât pot purta
ambele brațe).

brizneăuă -ei = sbs. fem. iarbă
mare care crește în pădure.

broască -ti = sbs. fem. broască
țestoasă.

broască -ti = sbs. fem. scrofulă:
scoșă brăsti (am scos scrofule).

broatic -ti = sbs. masc. brotăcel;
cilcăi un broatic (am căcat un bro
tăcel).

brûhav = adj. putred, buhav,
consumat: *om brûhav* (om consumat,
buhav); *loc brûhav* (pământ
putred).

brûrî (briri) brûescu -ii = vb. a
privi: *te mi brûrești acșă* (de ce mă
privești aşă); expres.: *și brûrăști lă
crulu* (își caută de treabă).

bruit = adj. privit; fig. căutat.

bruită -ti = sbs. fem. privire, că
utare: *avă bună bruită* (a avut
bună căutare).

brujdă -li = sbs. fem. părjoală.

brûmă -mi = sbs. fem. brumă:
brûma s'te-adună (să te iea brûma,
să mori).

brumăr -ri = sbs. masc. Brumar,
luna lui Noemvrie: *Brumărlu feuți*
arcoări (Noemvrie a fost friguros).

brumări (brumeadză -ai) = vb. a
fi bătut de brumă: *fisulitili s'bru
mări* (fasolele au fost bătute de
brumă).

brumât = adj. acoperit, bătut de
brumă, brumat.

bruscămi -ni = sbs. fem. multime
de broaște țestoase, broștet.

bruscăniu -ni = sbs. masc. bros
coiu.

brûștură -ri = sbs. fem. brusture
(plantă care crește pe lângă apă).

bruticămi -ni = sbs. fem. multime
de brotăcei: *mărtă bruticămi tu bâră*
(multime de brotăcei în lăcșor).

bruticări (brutichedz -cal) = vb.
a strigă ca broaștele, a orăcăi, a
ocăcăi.

brûzgă -ghi = sbs. fem. drojdie,
rămasă de unt, vin, etc.: *mărtă
brûzgă s'dispusi tu boță* (multă droj
die s'a lăsat în sticlă).

bruzgiliri (bruzgiescu -ii) = vb. a-i
veni cuiva să verse.

bruzilitură -uri = sbs. fem. cui
ii vine să verse, vârsătură.

bûbă -bi = sbs. fem. bordea, go
goriță, cană (flintă încipuită pen
tron a speriei copiilor): *ȝini buba* (vine
bordea, gogoriță).

bûbă -bi = sbs. fem. larva gân
dacului de mătase: *nă mûri bûba*
(nă-a murit larva gândacului de
mătase).

bubotă -ti = sbs. fem. fâna ori
pâne de porumb, mălaie: *pîni di*
bubotă (pâne de porumb); *pîtă di*
bubotă (plăcintă de porumb).

bubuchiă și buzbuchiă -chi =
sbs. fem. boboc, mugur: *pônlii au*
bubuchi (pomii au muguri).

bubuchisiri (bubuchisescu -sil) =
vb. a da în boboci, a imboboci, a
muguri, a odrăslì; fig. a deveni bu
hav din slăbiciune sau din altcevă:
mîrlu bubuchisi (mărula imbobocit);
lîi si bubuchisi fâta (obrazul i-a de
venit buhav).

bubuchisit = adj. imbobocit, mu
gurit; fig. buhav.

bubuiri (bubuescu -ii) = vb. a se
ingroză: *mi bubuiri di tîni* (m'am
ingrozit de tine).

bubuit = adj. îngrozit.

bubulică -ti=sbs. fem. insectă, cărăbuș, rădașcă, meloc, buhaiu de baltă, cetonă.

bubuliană și **bubulită** = sbs. fem. arbust mic cu fructe roșii și zămoase, care crește în munți.

bubulită -ti=sbs. fem. fructele arbustului *bubuliană*.

bubună -ni=sbs. fem. vezi *bibirută*.

buburări (bubureadză -ă) = vb. a pâlpâi, a părăi, a arde cu flacără producând sgomot: *bubureadză focl* (focul părăie).

buburât = adj. pâlpait, părăit.

bubureo -ti=sbs. masc. ciupercă, mânătarcă: *s'adusi ti leamni, s'i buzurefi* (s'a dus după lemn și ciuperci).

bubureo -ti -lați=sbs. masc. n. rinichiu: *mi doări bubureclu* (mă dor rinichii); sinon. *arniclu*.

bubușăr -ri=sbs masc. bordea, cană, ființă închipuită, cu care se sprie copiii mici.

bubutează=sbs. fem. bobotează, botezul Domnului, sărbătoarea care vine la 6 Ianuarie.

bucă -ti=sbs. fem. pulpă, but.

bucă = sbs. fem. gropițele obrazului, bucile obrazului.

bucoal -lii=sbs. n. pocal (pahar cu toartă).

bucată -ti=sbs. fem. bucată: *bucată di pini*: sinon. *cumată*.

buchet -ti=sbs. n. buchet: *buchet di lilici* (buchet de flori).

bucium -ni -mi=sbs. masc. n. buturugă, buștean (lemn tare trunchiat): *bucium di fag* (buturugă de fag).

bucă -li=sbs. fem. vas de lemn pentru băut apă, fedeleș.

buclar -ri=sbs. masc. care face fedeleș.

bucoliță -ti=sbs. fem. fedeleș mic.

buonvălă -li = sbs. fem. pâne caldă dumicată și amestecată cu unt și brânză proaspătă.

budin -ni=sbs. masc. gândac de mătase; fig. persoană care stă totdeauna în casă, căreia îi place să stea acasă.

budrumi -ni=sbs. fem. beciu subteran, în care se păstrează lumeri; pivniță, celar, hrubă.

buduoișăr -ri=sbs. masc. pasere de mărimie a corbului, la pântece albă.

bûdză -dzi=sbs. fem. buză, târm, margine: *pri bûzea di arîu* (pe târmul râului); expres.: *dipùn bûdzili* (a se supără, a se întristă); *nî-mișcu bûzea* (a regretă, a se căi); *arînd cu bûdzili, arînd pri sum bûdzi* (a suride); *ded cu bûdzili, bag bûdzili* (a atinge).

budzăr = adj. buzat: *zmelciu, zmelciu bûdzari* (melcule, melcule buzatule).

buf -hi = sbs. masc. bufniță.

bûfoă -ohi = sbs. fem. moț: *gîlină cu bûfoă* (găina cu moț).

buță -adzi = sbs. masc. buhaiu, cerb mare și gros.

buțaci -ci=sbs. fem. bugace; fel de plăcintă înfoiată.

buțazi -zi=sbs. fem. desfileu, treătoare.

buțgi -eadzi=sbs. masc. nuntăș, bărbății cari se duc seara la mirele din partea miresei.

buțgioană -nil = sbs. fem. feamele cari, seara, se duc la mirele împreună cu mireasa.

buhară -edzi = sbs. masc. coș; sinon. *ugeac*.

buhasiă -ii = sbs. fem. buhasiu, pânză colorată cu lustru.

buhoă -oadzi = sbs. masc. boceă, bucată de materie de înfașurat ceva.

buhtisiri (buhtisescu -sii) = vb. a se plătisi, a desgută, a se osteni

buh̄tisiř lucrîndului (m'am plictisit lucrând). Mai e și forma : *buh̄tiri*.

buh̄tisit=adj. plictisit, ostenit, desgustat.

buiaḡi -ladži = sbs. masc. boiangiu, văpsitor.

buiagličhiă -ohi = sbs. fem. boiangerie.

buiată -ti = sbs. fem. adăpost pentru vite, adăpost acoperit, acioală: *cidzù buiată* (a căzut acioala).

buiauă -ei = sbs. fem. boia, văpseă, coloare pentru boit: *nu-i bünă buiaua* (nu e bună coloarea pentru boit).

būimi -nii = sbs. fem. batistă, basmă de gât, năframă: *būimi de sirmă* (bazmă de gât de mătase).

buisiri (buisescu-sii)=vrb. a boi, a văpsi; fig. a se nenoroci, a fi sărmân: *buisir strâuliř* (am boit haina); *s'buysi marâta* (s'a nenorocit sărmâna).

buisit=adj. boit, văpsit; fig. nenorocit, sărmân: *buisită, nu vèdz̄ te ſi-fuſi* (sărmano, nu vezi ce ti se întâmplă).

buit -ti = sbs. masc. bou mic; fig. prostut: *'si-iăsti buiț* (e prostut).

bujānă -ni = sbs. fem. sticlă de vin, butelie: *adu ună bujānă di yin*.

buldūmi -ni = sbs. fem. cureă ce trece pe sub coada calului, posil: *se arūpsi buldūmea* (s'a rupt posilul).

buliār -ri = sbs. masc. șarpe mare, specie de boa, care trăește în Turcia.

bulubotă -ti = sbs. fem. fel de dimie subțire pentru haine și nădragi.

buluchiă (bluchiă) -chi = sbs. fem. droaie, stol, cărd, gloată, grămadă: *buluchiă di pùli* (stol de paseri); *ună buluchiă di feâti* (o droaie de fete).

bumbăo -uri -iti = sbs. n. bumbac și planta care-l produce; expres.:

criscùt pri bumbăți (crescut prea cocoloșit).

bumbăr -ri = sbs. n. intestinul gros umplut cu splină, inimă și diferite aromate.

bumbichiă -li = sbs. fem. locul plantat cu bumbac (planta).

bumbunărioă = vezi *burbunăcă*.

bumbunidzări = vrb. unipers. a tună: *bumbunidză noaptea* (a tunat noaptea).

bumbunidzări -ări = sbs. fem. tunet.

bun = adj. bun, sincer, inocent: *om bun* (om bun, sincer, inocent); *cu bünlu* (cu binele); *scóasi bünlu* (a scos o bubă pericolosă); la pl. cei buni, oameni de samă: *bunlii a hoărilei* (oamenii de samă din sat).

bunăță = sbs. fem. timp plăcut, mai cu seamă în timpul iernii.

buneăță -ti și buniteăță -ti = sbs. fem. bunătate, bunăvoiță, lucruri frumoase: *sburăști cu buneăță* (vorbește cu bunătate); *adusi multi bunății* (a adus multe lucruri frumoase).

bündă -di = sbs. fem. igrasie, umiditatea care vine dela râu.

bunelă -li = vezi *furculiță*.

bunili = sbs. pl. averi, bogătie, fericire, apoi ori ce poate fi bun: *s'fidi Dumnidzălu tuti bunili* (să-ți dea Dumnezeu toate fericirile); expres.: *s'poartă cu bunili* (se poartă cu binele).

buluchiă -ohi = sbs. fem. prisosință, abundență: *iăsti buluchiă di grûu* (e prisosință de grâu).

buluchiă = vezi *bunăță*.

bunșor = adj. bunicel: *yñlu iăsti bunșor* (vinul e bunicel).

buranè -edži = sbs. masc. urzici fierte.

burbufeătă -ti = sbs. fem. arbore cu foaia ca de iederă și cu florile roșii; crește în părțile călduroase ale Turciei.

burbunăoă -ți=sbs. fem. măeriș: *pătă di burbunăcă* (plăcintă cu măcriș).

burbunănică=vezi *burbunăcă*.

burdenie -niă=sbs. fem. beladona, măträgună (plantă veninoasă).

bürză -di=sbs. fem. sac de cânepă.

bureăti -ți=sbs. masc. ciuperca, mânătârcă: *bureții uscați* (ciuperci uscate).

burghiu -ii=sbs. fem. burghiu, şurub.

burgili -adzi=sbs. masc. datornic, debitor: *hiu burgili* (sunt datornic).

burgilipsiri=vb. a aveă datorii, a fi dator, a contractă datorii.

burgilipsit=adj. cu datorii, indatorat.

burăci (bruřaci) -ăci=sbs. fem. căldăre.

burăcioă -ți=sbs. fem. căldăruşă.

buriă -ii=sbs. fem. tub, burlan, ţeavă, trompetă: *buriă di sòbă* (burlan pentru sobă): *gri buriă* (a sunat trompeta).

buric -uri=sbs. n. buric, mijlocul ori cărui lueru: *tu buricu a iarnilei* (în toiul iernii); expres.: *nli se-alichi buricu* (a dori ceva foarte mult).

buricōs=adj. burtos, cu burtă.

burlidă-dzi=sbs. fem. scoică; fig. ochiu: *va fi scot burlideli* (îți voi scoate ochii).

bûrlu=sbs. n. vas de lemn.

buș -uri=sbs. n. pumn: *lu-agudărì cu bùșlu* (l-am lovit cu pumnul). Mai e și forma *șub*.

bûșou=adj. castaniu: *cal bușcu* (cal castaniu).

bustâni -ni=sbs. fem. locul unde se samănă pepeni verzi și galbeni, bostânarie.

bûștină=sbs. fem. funingine; se mai numește la noi și *fumuri di ugeac*.

bûștină -ni=sbs. fem. fagur de miere.

bûti -ți=sbs. fem. butoiu: *bûti di yin* (butoiu cu vin).

butilia -lii=sbs. fem. sticlă: *bûtilă cu yin* (sticlă cu vin).

bûtin -ni=sbs. n. putină, budău.

bûtur=sbs. n. fel de boală.

bûval -lii=sbs. masc. bivol.

buvâlă și **buvilită**=sbs. fem. bivoliță.

buvillioiu -oii=sbs. masc. puiu de bivol, bivol mic, malac.

buză -adzi=sbs. masc. bragă.

bûză=vezi *budeză*.

buzagi -giadzi=sbs. masc. bragagiu.

buzdugan -ni=sbs. n. buzdugan, măciucă.

buzuchia -ochi=sbs. masc. cobză, cobuz: *bâti buzuchia* (bate din cobză).

C. c.

C. c=una din literele alfabetului.

ca=conj. și adv.: ca, că, căci, pentrucă, flindcă, precum, ca și, decât: *iou hiu ca tini* (eu sunt ca și tine); *luția ca soârli* (străluciă ca soarele).

cacafingu=adj. mic de tot: *cis-*

tini cacafindzi (castane mici de tot).

càcav -yi=sbs. masc. pom care produce niște fructe mici și negre; sinon *urdzică*.

càcavă -vi=sbs. fem. fructul *cacavului*.

cacavâtra=sbs. masc. cenu-

sotcă, cui li place să stea la foc: *te cacavâtra hič* (ce cenușotcă ești).

căchiă -chi = sbs. fem. răutate, supărare: *lă-am căchiă* (sunt supărat).

cachin-uri = sbs. n râs cu hohot: *te iasti aëstu cachin di tini* (ce e acest râs al tău cu hohot).

cacum = conj. după cum, precum: *cacum iōu și tini* (precum eu și D-ta).

cacurizic = adj. mizerabil, ne-norocit, afurisit.

cacurizilichia = sbs. fem. miserie, nenorocire.

cacurizipsiri (cacurizipsescu -ii) = vb. a trăi mizerabil, a trăi ne-norocit, rău, în strămtorare: *cacurizipsescu* (träesc rău).

cacurizipsit = adj. care trăește nenorocit, rău, strămtorat.

cacusburiri (acusburăscu -ii) = vb. a vorbi rău de cineva, a defăimă, a blamă: *totna mi cacusburăști* (totdeauna vorbește rău de mine).

cacusburit = adj. defăimat, bla-mat, ocărât.

cadină -ni = sbs. fem. cadână (femeie turcă).

cadicini -ni = sbs. masc. căcat de câne (injurătură).

cădză -zi = sbs. fem. cadă, pu-tină mare.

cadêna -ni = sbs. fem. catenă, lanț de ceasornic: *oără cu cadêna di mălamă* (ceas cu lanț de aur).

căru -tri = sbs. n. cadru, portret.

cafăs -și = sbs. masc. cafas.

căcoală -li = sbs. fem. orbita ochiului: *nu vidzū häiri di öclii, va ved di căfcali* (n'am văzut noroc de ochi, o să văd de orbita ochiului).

cafe -dzi = sbs. masc. cafeă, cafeă de băut: *cafe amăr, dülfi* (cafeă amară, dulce).

caffigl -adzi = sbs. masc. cafe-giu, care ține o cafeneă.

cafinè -edzi = sbs. masc. cafeneă:

nu mi duc la cafinè (nu mă duc la cafeneă).

căi = vezi *cări*.

caimò -adzi = sbs. masc. necaz, păs, grije.

cainivà = pron. cineva; cu ne-gațiuare are înțeles de nimeni: *iăsti cainivà tu casă, nu-i cainivà* (e cineva în casă, nu e nimени).

căițidò = pron. ori care, ori cine, veri care, veri cine: *căițidò vas'yrină* (ori și cine vrea să vie).

căr -ri = sbs. n. fuior, caier (mai ales de lână); *căr albă*; sinon. *fuior*.

cal -li = sbs. masc. cal: *cal areăti* (armăsar); *cal suțit* (cal jugănit); *cal cu arrivani* (cal care merge în bu-iestru); *cal di furtiă* (cal de samar, de povară); *cal di civăldă* (cal bun pentru încălecat); se mai numește și ultima lovitură la jocul copilăresc cu turca; *calu-a Dumnidzálui* (calul dracului, insectă).

calagrös -și = sbs. masc. icosar: *mișcui n'veașta un calagrös* (am cinstit mireasa cu un icosar).

cală -te = conj. bine că, deși: *cală i-te vînitișă* (bine că ai venit).

călea a păliilor = sbs. fem. calea laptelui (constelațiune).

căldu = adj. cald și căldură: *iăsti căldu ufoără* (e cald afară); expres.: *hič căldu* (am parale, sunt bogat).

calem -ni -uri = sbs. masc. n. ca-leme, condeiu turcesc.

calfă și cilfă -adzi = sbs. m. calfă, ucenic: *am doi cilfădži* (am doi ucenici).

căli -ăliuri = sbs. fem. cale, drum: *căli-bùna* (drum bun); *căli mări* (șoseă); *firă di căli* (peste măsură); *nu-u-afără cu căli* (n'am găsit de cuviintă); *am căli* (călătoresc); *lă-dău căli* (călătoresc, plec); *lă-dău căli* (a-i da drumul, a slobozi); *bag di căli* (a împăcă, a aranjă); *lu-aduc*

în călă (a înduplecă, a convinge); *înă călă mi duș* (m'am dus odată); *călia a lăptiluș, călă a pâltilor* (calea lactee, drumul robilor).

căli|răf-hi=sbs. masc. caligraf, care scrie frumos.

căli|rafiă-li=sbs. fem. caligrafie.

călindăr-ri=sbs. n. calendar.

călătih-hi=adj. fericit, norocos, cu noroc: *călătih di tîni* (ferice de tine).

căma=adv. mai, încă: *hiu căma ghini* (sunt mai bine); *fudzî pînă iâsti căma 'nŷi* (fugi până e încă curând).

cămă-mi=sbs. fem. stilet, pumnal cu două tăișuri.

cămăra-ri=sbs. n. cămară, odaie.

cambûr=adj. gârbov, cocoșat, ghebos, cocârjat, cocoșilă: *feâtă cambûră* (fată cocoșată); *iâsti un cambûr* (e un cocoșilă).

cambûră-ri=sbs. fem. cocoasă, gheb: *ari cambûră tu plitără* (are cocoasă, gheb la spate).

cămfură-ri=sbs. fem. camfor.

camisolă-li=sbs. fem. cămașă femeiască, camisol.

can=pron. nehot. nimeni: *can nu vinți* (nimeni n'a venit).

cână=sbs. fem. lână din care s'a scos lână lungă și aspră.

canacichiă-chi=sbs. fem. mixandru (floare).

canăł=adv. cel puțin: *canăł yînu aoăți* (cel puțin vino încoace).

cănalı-li=sbs. fem. canal, apeduct: *adusim apă cu cănalı* (am adus apă în apeducte).

canapè-edzi=sbs. masc. canapeă.

canarı-ii=sbs. fem. canar (pasare).

cândă=adv. ca și când, par că: *cândă plîndzi, nŷi si pâri* (par că, mi se pare că plângere).

cândiu-i=sbs. n. candel, zahar cristalizat).

canelă-li=sbs. fem. scorțișoară.

cângibili=sbs. pl. masc. grilaj, zăbrele: *cângibili di her* (zăbrele de fier); *cângibili di lèmnu* (zăbrele, grilaj de lemn).

cângiă-i=sbs. fem. cange, prăjina de fier întoarsă la un capăt spre a prinde; fig. mânie, supărare: *mi-aciă cângia* (m'am supărât).

cângrenă-ni=sbs. fem. cangrenă.

canoni-ni=sbs. fem. regulă, pe deapsă.

cânură-ri=sbs. fem. lână albă bună pentru tort.

cântido=adv. ori și când, cândva.

cântiva=adv. nimic: *cântiva nu dău* (nimic nu dau).

cap-itî=sbs. n. 1) cap: *mi doăr caplu* (mă doare capul); 2) șef: *căplu a hoărilei* (șeful satului); 3) bucată: *cap di cișcivâl* (bucată de cascaval); 4) inceput: *apîrnîi di la cap* (am inceput dela inceput); 5) inteligență: *ari cap* (e inteligent); expres.: *cap di ghègan* (tare de cap); *căplu a viâriliei* (inceputul verii); *cap di gâii* (cap sec); *om firă cap*, *cap di càrui* (om prost); *căplu di tîță* (sfârcul mamelei); *cap gros* (care pricepe cu greu); *căplu di parâdzî* (capital); *cap di tar* (om caprițios, îndărătnic); *cap di âlă* (căpătană de usturoiu); *grêu cap* (îndărătnic); *aplèc căplu* (a se umili); *scot în cap* (a scoate la capăt, a izbuti); *lî tâlăi căplu* (a se pricepe); *adăr căplu* (a se îmbăta); *mut, scol cap* (a se ridică, a se revoltă); *hiu domnu pri căplu amèi* (sunt stăpân pe mine); *nu lî tâlăi căplu* (nu se pricepe); *șluă căplu* (a fugit, a dispărut); *'si ligă căplu* (a se însură, a se căsători); *'n căplu* (în fruntea).

capișonă-ni=sbs. fem. capișon

căpit = sbs. n. lâna oii tunsă dela cap și gât.

capot -l = sbs. n. capot (mantă).

câpră -rl = sbs. fem. capră; fig. Albanez; expres.: *ansără cu câpră* (sare sprinten); *lă fitără câprili* (a avea mare veselie); *lă fudeără câprili* (a înnebunit); *ca căpră tu oî* (când e ceva bătător la ochi).

caprindzu = adj. arsic de capră, arsic care seamănă cu cel de capră:

vișchiă caprindzu (arsic de capră).

car -rl = sbs. n. car: *cârlu se-as-pârsi* (carul s'a stricat).

câra = conj. dacă, de: *câra vrë ascultă* (de vreai ascultă).

carabèu = sbs. masc. ciocănitoare, gheonoae (pasere): *o laj puliu di carabèu* (o biată pasere gheonoae).

carabină -ni = sbs. fem. carabină (pușcă).

caraoaxă -xi = sbs. fem. cara-găță, coțofană, ciorobară, țarcă; fig. persoană care strigă mult, face multă gălăgie.

caraghios = adj. caraghios, glu-met, bufon: *om caraghios* (om glu-met).

caraghiozlichă = sbs. fem. caraghiozlac, bufonerie, glumă grosolană.

carahührumă -mi = sbs.

caranbólă -li = sbs. fem. carambol, la jocul de biliard.

cara(n)filă -li = sbs. fem. caran-filă, garașă.

carcalandzu -dzi = sbs. masc. persoană mitologică care apare, după credința noastră, în timpul noptii de la Crăciun până la Bobotează. Mai e și forma *carcândzal*.

carcaléo -ți = sbs. masc. greier.

carcândzal = vezi *carcalandzu*.

carohiu -ni = sbs. masc. cancer (boala).

cârf = pron. relat. care, cine: *câri strigă* (cine strigă).

cârl = conj. dacă, de: *câri vrë*, *duti* (dacă vreai, du-te);

câristi = pron. relat. cine știe, care știe: *câristi ce va s'fâcă mîni* (cine știe ce se va întâmplă mâne).

câri -ti = pron. relat. ori care, veri care: *câri -ti altă pravdă* (veri care altă vită).

cârițido = adv. ori și care, ori și cine: *cârițido si-s'ducă* (ori și cine să se ducă).

cârnf -uri = sbs. fem. carne, corp: *nă treambură carnea* (imi tremură corpul). Mai e și forma *cârd*.

cârótă -ți = sbs. fem. căruță, birje: *cârótă cu ddi cùlă* (birje cu doi cai).

cârpin -ni = sbs. masc. carpen: *piduri di cârpini* (pădure de carpeni); sinon: *yâvru*.

cârti = adv. în față: *stîtu cârti* (a stat în față).

cârti -ti = sbs. fem. carte, scri-soare, hârtie: *acumbirdă nă cârti* (am cumpărat o carte); *pîtricăl cârti tu xeâni* (am trimis scrisoare în străinătate); *cârti tri scriari* (hârtie pentru scris).

cârtu -uri = sbs. n. sfert, cart: *un cârtu di lira* (un sfert de liră).

câs -uri = sbs. n. brânză: *câs bun* (brânză dulce, brânză de burduf).

câsă -si -uri = sbs. fem. casă, familiie: *om cu câsă* (om cu familie); *câsă oârbăt* (casă întunecosă); *câsă di gae* (cutie în care se pune gazul).

castarnar -tă -iadni = sbs. masc. castanet, pădure de castani: *mă dus în pădurea de castani*.

câstilea = adv. într-adins, din-adins, expres: *câstilea vînju* (din adins am venit).

câstörp = sbs. fem. castor (materie).

castravet -ti = sbs. masc. cas-

travete: castravet tu armîră (cas-travete murat).

câstru - strî = sbs. n. fortăreață, cetăție: *fătă cu câstru* (oraș cu fortăreață).

cataclizmò -adzi = sbs. masc. cataclism, diluviu, potop: *Dumnideâlu nică lumea cu cataclizmò* (Dumnezeu a înecat lumea cu potop).

catafîac -ti = sbs. n. lindic (clitoris).

cataografiă -ii = sbs. fem. recensământ.

catahrisiă -si = sbs. fem. abuz, exces.

catalog -o -i = sbs. n. catalog, listă.

catartu -ti = sbs. n. catart.

catîl -adzi = sbs., masc. cadiu, judecător, jude: *catîlu nu giudică ghini* (cadiul n'a judecat bine).

câtîdă -di = sbs. fem. primăveriă (floare care apare la începutul primăverii).

catifè -edzi = sbs. masc. catifeă: *sultuc di catifè* (surtuc de catifeă).

catifur -uri = sbs. n. povârnis, pantă, loc râpos: *mi lua catifurlu* (am inceput a merge rău).

catrig -e = sbs. n. catart, corabie.

catedră -ri = sbs. fem. catedră.

cădi = pron. neh. fiecare: *cădi-un* (fiecare); *cădi-om* (fiecare om).

cavăi = interj. vai: *cavăi di tîni* (vai de tine).

cavăz -ji = sbs. cavas.

câvru -ri = sbs. n. crab, rac care trăește în mare, în râulețe.

cazâcă = sbs. fem. armaș (la arșici): *stătu căzâcă* (a stat armaș); *a căzâcă* (joc copilăresc cu arșici).

cazin -ini -uri = sbs. n. cazin, cafea ordinată.

cazmîri = sbs. fem. cașmir, specie de postav.

ceâlă -uri = sbs. fem. ceaiu (plantă care crește în munți): *biuî ceâi*, (am, băut ceaiu)..

ceâlmă -mi = sbs. fem. turban.

ceapoin -ni = adj. (tânăr) corrupt, stricat.

ceârcou -uri = sbs. n. cocoș de pușcă.

ceflă -li = sbs. fem. peliță subțire, coajă.

celnic -ti = sbs. proprietar de oi; sinon. *chihiuč*.

celnicâmi -ni = sbs. fem. mulțime de proprietari de oi.

celnicâtă -ti = sbs. fem. meseria proprietarului de oi, mulțime de proprietari de oi.

cergă -dzi = sbs. fem. cergă, velință cu floace.

chêfi = sbs. fem. chef, petrecere, dispoziție, gust, plăcere: *n'am chêfi* (n'am plăcere); *fac chêfi* (petrec).

chelchiă -i = sbs. fem. butelie, sticlă.

chèleă = sbs. fem. ochean; sinon. *dulbiă*.

chendic -iti = sbs. n. lână bătută, stogoșe.

chentru -i = sbs. n. centru: *hiu tu chentru* (sunt în centrul).

chépt -uri = sbs. n. piept, sănul unei femei, coșul animalului care cuprinde plămânii și inima; expres.: *ſtu chéptu* (a rezistă); *chéptu cu chéptu* (față în față).

chèră -ri = sbs. fem. carde cărat.

chetrù -ri = sbs. masc. ciocâni-toare.

chiadică -ti (și chèdica) = sbs. fem. piedică: *ni bigă chiadică* (mi-a pus piedică).

chiadin -ni (și chèdin) = sbs. n. ață, tort de lână: *chiadin tri li-pûdzî* (tort pentru ciorapi); *chiadin tri cuscâri* (ață pentru cusut).

chiâfă -fl = sbs. fem. ceafă.

chiâli -li = sbs. fem. piele: *chiâle di oâie* (piele de oaie); expres.: *ari*, *chiâli grösă* (om. fără rușine, om obraznic); *cit li-fâți chiâlia* (cât pre-

țuește); **chiâli s'odăsi** (foarte slab); **li-umblui chiâlea** (a snopii pe cineva în bătăi).

chiâlan(l)tă -ti = sbs. fem. planta care produce amețeli și crește în grâu, neghină.

chiâptini -ină = sbs. masc. pieptene: **chiâptini di fildis** (pieptene de fildes); **chiâptini di trâdziri** (darac, unealtă de scârmănat); **chiâptinli a cucôlui** (creasta cocoșului).

chiârdîri (chérdu -ul) = verb. a pierde; fig a se zăpăci: **mi chîrdîu la sburîri** (m'am zăpăcit la vorbă).

chiâri-uri = sbs. fem. loc care nu este expus la soare, loc unde nu străbat razele soarelui: **câst tu chiâri** (casă unde nu străbate soarele); **pîduri tu chiâri** (pădure care nu o vede soarele).

chiâtră -tri = sbs. piatră și idea de tărie: **cap ca chiâtra** (cap tare); **chiâtră arôci** (grafit); **chiâtră albă** (piatră calcară); **chiâtră acâlui** (piatră iadului); expres.: **nă-aruncă chêtri** (pune intrigii); **nă-aruncără nă chiâtră** (mi-au aruncat vină, acuzăriune); **ca di chiâtră** (nici odată); la pl. mai are și forma **chêștri**.

chiâtră albă = sbs. fem. alun; vezi **stîpsi**.

chibâpi -chi = sbs. fem. chebab, friptură, frigăroiu.

chică = adv. nițel, puțintel, nițică: **dă-nă nă chică di apă** (dă-mi nițică apă).

chioâri (chic -cal) = vrb. a pică, a picură: **apîrnă s'chică** (a început să picure); expres.: **li o chicări** (i-am trântit-o).

chioât = adj. picat, picurat.

chioitûră -uri = sbs. fem. picătură.

chicută -ti = sbs. tem. picătură de ploaie, de apă; fig. apoplexie, damblă; ca adv. pic, nițică, puțintel: **cad chicuti di plăoie** (cad picături

de ploaie); **s'ti agudească chicuta** (să te loveasca damblaua); **dă-nă nă chicută di apă** (dă-mi un pic de apă); **mi adrați chicută** (m'am udat mult).

chicutari = vb. a pică, a picură, a fi lovit de picătură, a fi lovit de damblă.

chicutat = adj. lovit de picături, picurat, lovit de damblă.

chifilimetiă -ei = sbs. fem. garanție, chezăsie.

chifilîu -li = sbs. masc. garant, cheză: **mi feciă chifilîu trî tini** (m'am făcut garant pentru tine).

chiftè -edzi = sbs. masc. chifteă Mai e și forma **chioftă**.

chihiliă -iâdză = vezi **celnic**.

chihilieană -niă = sbs. fem. femeia celnicului.

chihilibări -ri = sbs. fem. chihlibar: **ori di chihilibări** (mătăni de chihlibar).

chilar (tilar) -ri = sbs. n. pivniță, beciu: **casă cu chilar** (casă cu pivniță).

chiliă -li = sbs. fem. chilie, celulă.

chilică -ti = sbs. fem. piele mică, peliță.

chilimi -ni = sbs. fem. chilim, covor.

chilipurgi -giadzi = sbs. masc. chilipirgiu.

chilipuri -ri = sbs. fem. chilipir: **aflăt 'nă chilipuri** (am găsit un chilipir).

chiliț -iți = sbs. n. piele mică ca burduf, burduf cu unt.

chilodram -ni = sbs. masc. chilogram.

chilometru -tri = sbs. n. chilometru.

chimanetiă -ei = sbs. fem. vioară.

chimanigl -giadzi = sbs. masc. viorist.

chimeri -ri = sbs. fem. chimir: **chimeri 'mblină cu paradză** (chimir plin cu parale).

chimin -ni = sbs. n. chimen (plantă).

chiminit -ti = sbs. masc. specie de stejar care crește mai mult la câmp.

chimtîr-iu -uri = sbs. n. cimitir: *mi duș la chimtîryiu* (m'am dus la cimitir); sinon. *murmînți*.

chin -ni = sbs. masc. pin: *pîduri di chinî* (pădure de pini).

chină -ni = sbs. fem. chină, coaja arborelui china, o băutură cu coajă de chină.

chinări -ări = sbs. fem. margine, extremitate, margine la haină.

chindicos = adj. lâna care e bătută, stogosă.

chindisirî (chindisescu -sil)=vb. a brodă: *chindisît una nîndîldă* (am brodat o batistă).

chindisit = adj. brodat.

chindruirî (chindruescu -il)=vb. a sta la un loc, a se opri: *eram cu oile și nu chindruîam tu un loc*.

chindruit = adj. care nu stă la un loc, care nu se oprește.

chinêt -uri = sbs. n. pădure de pini: *tîlări dit chinêt* (am tăiat din pădurea cu pini).

chinghèr = sbs. n. vezi *schinlu a târlui*.

chinitoò -adzi=sbs. masc. curătenie, purgativ: *luai chinitoò* (am luat purgativ).

chiòscu -chi = sbs. n. chioșc, pavilion.

chioteoă -ti = sbs. fem. bătaie: *lî trapșu înă chiotecă* (i-am tras o bătaie).

chipênghiă -ghi=sbs. fem. che-peng.

chipinari = (*chîpin-nał*) = vb. a pișcă, a ciupi, a ciuguli (la paseri); fig. a durea: *nu mi chipină* (nu mă ciupi); *mi chipină aestu lucru* (mă doare această treabă). Mai e și forma *chipurâre*.

chipinât = adj. ciupit, pișcat.

chipinîtură -uri=sbs. fem. ciupitură, pișcătură.

chipiris -si = sbs. masc chiparos. Mai e forma și *chipriș*.

chipiris -si = sbs. n. fructul chiparosului.

chipită -ti = sbs. fem. vârf, penită, sulită: *chîpita nu scriiă* (penita nu scrie); *pri chîpita dit mînti* (pe vârful muntelui); *fă cundîlă cu chîpîtă* (fă condeiul cu vârf).

chipitòs = adj. ascuțit, ca vârf, ciupit: *gîlină chipitoasă* (găină ciupită).

chipriș = vezi *chipiris*.

chipru -ri=sbs. n. clopoțel, sdrân-gălău.

chiptar -ri = sbs. n. pieptar (la haină).

chiptinăr -ri = sbs. masc. care face piepteni, daraci.

chiptinări(chiaptin -chiptinăi)=vb. a pieptenă: *mi chiptinăř* (m'am pieptenat).

chiptinât = adj. pieptenat.

chiptineliū -oi=sbs. masc. pieptene mic.

chipur = vezi *chipru*.

chipurări = vezi *chipinari*.

chiragi -ladzi = sbs. masc. chirigiu, cărăuș.

chiragiliichiă -ohi = sbs. fem. chirigilâc, cărăușie cu caii.

chiramar -iò -ladzi = sbs. masc. locul unde se fac cărămizi, cărămidărie.

chiramiđar -ri=sbs. masc. care face tigle, olane, cărămizi, cărămidar.

chirchinéc -ti=sbs. masc uliu, erete, vindereu; fig. copil slab și scurt.

chirchinéz = sbs. vârf (intrebuiat la Crușova).

chirohirină -ni = sbs. fem. pasare de mărimea turturelei și de coloare cenușie; specie de sturz.

chirdioiùni -ni=sbs. fem. pierzare.

chirdut = adj. pierdut, rătăcit; expres.: *pi chirduti* (degeaba, înzadar); *sburăti pi chirduti* (vor bește înzadar).

chirilă -li=sbs. fem. chirie: *căsă cu chiril* (casă cu chirie).

chirimidi -dzi = sbs. fem. olan, țiglă. Mai e și forma *ciurniidi*.

chiriri (cher -rūl) = vb. a pieri, a dispărăea, a se eclipsă, a se rătăci: *chirul multu la gioc* (am pierdut mult la joc); *nă chirul un frati* (mi-a pierit un frate); *mi chirul tu piduri* (am rătăcit în pădure); *chiru luna* (s'a făcut eclipsă de lună); *chiru dindie mine* (a dispărut de lângă mine).

chiristè -edzi = sbs. masc. cheresteà.

chiristigi -iadi=sbs. masc. chiristigu.

chirit=adj. pierdut, păgubit; fig. nebun, nătâng.

chirita=sbs. fem. pierdere, pierzare, apus: *vinru tu chirita a soarliu* (am venit la apusul soarelui).

chirò = sbs. masc. timp, vreme: *n'am chirò* (n'am timp); *tutu cu chiròlu* (toate cu timpul).

chirturi = sbs. fem. pl. nimicuri, fleacuri, secături: *aspuni chirturi* (spune nimicuri, fleacuri).

chirusiri (chirusescu -sii)=vb. a cerui.

chirusit = adj. ceruit.

chirut = adj. pierdut, dus: *om chirut* (om pierdut).

chisă -si=sbs. fem. gaiță.

chisă -si = sbs. fem. intunerec, besnă, infern, iad: *chisă iaste afoără* (intunerec e afară); *tu chisă stiveved* (în iad să te văd); *chisă laie* (mare intunerec).

chisari (chiș -șal)=vb. a se pișă.

chisari (chisèdz -sail)=vb. a pisă.

a strivî, a tocă (carne), a sdrobi, a râjni: *chisèdz pipér* (a râjni piper); *lu-chisăt di bîteări* (l-am sdrobit în bătaie); *chisèdză cărnia* (toacă carne).

chisăt=adj. pisat, strivit, tocăt, sdrobit, râjnit.

chisăt = adj. pișat.

chisăt -uri = sbs. n. pișat.

chisăti -ti=sbs. fem. chesat, lipsă de vânzare, oprirea vânzării dintr'un accident oarecare.

chisăcări (chiscu -cal)=vb. a ciupi, a pișcă.

chisăcăt = adj. ciupit, pișcat.

chischin = adj. deștept, ager la mișcări: *om chischin* (om ager).

chischineată -ti=sbs. fem. deșteptăciune, agerime, (la Crușova) curătenie.

chisigă -iadi=sbs. masc. pungaș.

chisitor -oari=sbs. n. locul unde se pișe; privată numai pentru pișare.

chitib -adzi=sbs. masc. grefier.

chitră -tri=sbs. fem. chitră (fructul chitrului).

chitriș = sbs. n. pietriș.

chitrițeaua -eali=sbs. fem. petriceă: *cu chitrițeaua* (joc de petrecere).

chitru -i = sbs. masc. chitru.

chitribobală -li=sbs. fem. boabele ienupărului, enibahar.

chitară -ri = sbs. fem. chitară.

chiunghiă -uri=sbs. fem. burlan, apeduct, urloiu de cismeă.

chiupi -chi = sbs. fem. chiup, borcan: *chiupi cu nări* (borcan cu miere).

chiarări=vb. a ciripi: *păli chiară* (paserile ciripesc).

chiarăt = adj. ciripit.

chiuroci -iadi=sbs. masc. blănări.

chiurou -uri = sbs. n. blană.

chiuro=sbs. masc. pasere, specie de sturz, vezi *chirchirina*.

chiusé -edzi=sbs. masc. colț, angul, unghiu.

chivîrnisîri (chivirnisescu -il)=vb. a guvernă, a economisi, a administrează, a chivernisi: *mi chivirni-sescu ghini* (mă chivernisesc bine).

chivîrnisit=adj. guvernat, economisit, administrat, întreținut.

chivûrî -ri=sbs. fem. cosciug, scriu: *lî adrără chivuria* (i-au făcut scriul).

chizdă -di=sbs. fem. pizdă.

ciâcal -li=sbs. masc. sacal: *ciâcalu nă luă un niel* (șacalul ne-a luat un miel).

ciacîr=adj. vezi *strioclu*.

ciamciaciză -i=sbs. fem. sacâz, colofoniu.

ciapcînlichiă -chi=sbs. ciapcânâc, berbantâc, desfrânare.

ciâșav=adj. uriaș (munte), îngruzitor, înfirător: *vidzùr un mûnti ciâșav* (am văzut un munte uriaș, care inspiră groază); *om ciâșav* (om îngrozitor).

ciâș -uri=sbs. n. groază: *ciâșlu ti lia tu pîduri* (groaza te apucă în pădure).

ciâșescu=adj. ciaușesc, de sergent.

ciâtă -ti=sbs. fem. multime, cărd, droaie: *ciâtă di oâminî* (multime de oameni).

ciatrafîl -li=sbs. masc. greier; sinon. *carcale*.

ciaus -și=sbs. masc. ciauș, sergent.

cicări (cac -al)=vb. a căcă; expres.: *ci-cică huzmètea* (a feștelit-o, a scritit-o).

cicăt -ți=sbs. masc. căcat, excremente.

cicăt=adj. căcat; fig. compromis.

cichinîrt=vb. a râde cu hohot; sinon. *circîridezări, cipuiri*.

cichiusîri (cichiusescu -sil)=vb.

a-i păreă rău cuiva; a se supără. Mai e și forma *chicusîri*.

cichiusit=adj. supărat: *hiü ci-chiusit* (sunt supărat).

cicinîri (cicinescu -nil)=vb. a deveni ursuz, a deveni răutăcos, a fi svânturătec: *s'cicinî* (a devenit svânturătec).

cic(f)nit=adj. svânturătec, nebun.

cicîrdîsîri (cicîrdîsescu -sil)=vb. a se sminti, a se zăpăci, a înnebuni: *s'cicîrdîsî* (s'a smintit).

cicîrdîsît=adj. smintit, zăpăcit, înnebunit.

ciciòr(cîòr) -oari=sbs. n. picior și idea de apropiere: *un ciciòr di cîrni* ($\frac{1}{4}$ dintr'un animal, vită); *a-țel cu un cior* (dracul); *hiü ciciòr frîmtu* (care nu poate lipsi de acasă, dela o treabă); *lî tâlî ciciòrlu* (fuge repede); *âpa o avêm tru cicioarî* (e pe lângă noi); *lî lîău 'n cicioarî* (a urmări pe cineva); *lî-dău cu cicodrli* (a desprețui); *staă pri ciciòr, pri un ciciòr staă* (a fi gata de plecat)).

cicîtòr -oari=sbs. n. privată, umblătoare.

cicîtös=adj. căcăcos.

ciciûla -li=sbs. fem. căciulă, fes; expres.: *lî criscù ciciûla* (a se mândri). Mai e și forma *ciciûndă*.

ciciulică -ți=sbs. fem. chipiu, scufioară, căită.

cicumâc -ți=sbs. n. mămăligă: *mcał cicumâc* (am mâncat mămăligă).

cicomâcă -ți=sbs. fem. infundătură (stradă): *am casă tu cicomâcă* (am casă în infundătură).

cionîri (cionescu -nil)=vb. a simți durere acută, a svâcni: *nă-cicnedăști ciôrlu* (mă doare piciorul); *nă cic-neăști înima* (imi svâgnește inima).

cicnît=adj. care simte durere acută.

cicricci -iadzi=sbs. masc. care face cicric, rodan.

ciorlohiă -chi=sbs. fem. cicerie, vârtelniță, rodan, instrument cu care se toarce lână, bumbac. Mai e și forma *cicrîcă*.

cioricoaniă -ni=sbs. fem. sfărlează care se învârtește mult și abia se observă că se învârtește.

cideari (cad -ui)= vb. a cădeă: *mûrlu cideu* (zidul a căzut); a muri: *pâtru furi cîdzură* (patru hoți au căzut morți); *cădi lîcru* (a avea treabă); *nî cîdzu greu* (a leșină).

cidîri -ri=sbs. fem. cort, șatră: *bînâm tu cidîri* (trăim în corturi).

cîdzut=adj. căzut, scăzut, mort. **cifâsi -și**=sbs. fem. colivie, cafas, jaluzie de lemn, care se pune la ferestrele caselor turcești, și unealtă de lemn pentru uscarea haineelor: *pûlîu tu cifâsi* (pasare în colivie); *câsă cu cifâsi* (casă cu jaluzele de lemn).

ciftă -adzi=sbs. masc. pânză groasă, șerbet mare cu care se acoperă și se pune pânea, când se frământă.

ciftâni -ni=sbs. fem. broboadă, maramă: *cu ciftâni 'n cap* (cu broboadă la cap).

ciftări (câftu -al)=vb. a căută, a cere, a cercetă: *câftă ghîni* (cer-tează bine); *câftu pîne* (cer pâne); *câftu di pûriș* (a purică); *câftu di biducăli* (a păduchiă); mai e și *cîvtări*.

ciftat=adj. căutat, cerut, cercetat.

ciftă -edzi=sbs. masc. pușcă cu două țevi.

cihări -ri=sbs. fem. măhnire mare: *muri di cihări* (a murit de întristare mare).

cîhtiri (cihtescu -il)=vb. a leșină de râs, a se prăpădi de râs: *mi-cîhtîl de-arîs* (m'am prăpădit de râs); și non. *cipuiri*, *cîchiniri*.

cîhtit=adj. leșinat, prăpădit de râs.

cîhtisiri (cihtisescu -sil)=vb. a

se sminti, a înnebuni; sinon. *cîldisiri*, *cirtisiri*, *cicirdisiri*.

cîhtisit=adj. smintit, nebun.

cîloc -iadzi=sbs. masc. care are o luntră, corabie, corăbier, luntraș.

cîficiă -chi=sbs. fem. luntre, corabie: *mi dușu cu cîficia* (m'am dus cu corabia).

cîdîdigîl=adj. îndrăzneț, curagios.

cîidisiri (cîidisescu -sil)=vb. a îndrăzni: *cum cîdisî s'mi-alâșt* (cum a îndrăznit a mă lăsă).

cîidisit=adj. îndrăzneț, care îndrăznește.

cîmicioan -ni=sbs. fem. subprefect.

cîmicioinlichă=sbs. fem. căimăacie, caimacamlâc.

cîpîp=adv. nevăzut, dispărut: *s'feâți cîpîp* (s'a făcut nevăzut).

cîpusiri (cîpusescu -sil)=vb. a ascunde, a dispără, a se face nevăzut: *î cîpusîl ghîni* (am ascuns-o bine); *cîpusîl dit aëstă lumi* (a dispărut din această lume).

cîpusit=adj. ascuns, dispărut.

cîrûș -și=sbs. n. scripete dela răsboiu.

cîrûș -si=sbs. masc. ciorchină de struguri: *dă-nî un cîrûș de-aùă* (dă-mi o ciorchină de struguri); și non. *areăpuni*.

cîl=adj. roșu amestecat cu păr alb, derez (cal): *cal cîl* (cal derez).

cîlăi -ăi=sbs. fem. cositor: *vas di cîlăi* (vas de cositor).

cîlămi -ni=sbs. fem. trestie, fluierul piciorului: *flueără di cîlămi* (fluier de trestie); *mi doări cîlămea di cicior* (mă doare fluierul piciorului).

cîlășă -șă=sbs. fem. coș, paner: *cîlășă cu frândzi* (coșuleț cu fragi).

cîlcări (câlcu -cîlcă)=vb. a călcă cu piciorul, a grămadă, a îndesă, a condensă, a jefui: *fûrlii nă cîlcărd* (hoții ne-au jefuit); expres.: *câlcu*

pri găsi (a forță, a sili); *călcu cu ochii* (a face semn cu ochiul); *mi cîlcă la înmări, învățură* (m'a intrecut la umble, învățatură); *cîlcă tu pîră* (a săcă-o boacăna, a scrinăt-o).

cileat = adj. căcat, grămădit, jeftuit.

cileină -ni = sbs. fem. călun: *cîlcină di adiintu* (călun de dimie).

cileiniū -ni = sbs. n. călcăiu, coltuc de pâne: *cîlcinū di cior* (călcăiu de picior); *cîlcinū di pîni* (coltuc de pâne); expres.: *va yin cu cîlcinile niîntă* (voiu veni nici odată).

cileitără -ri = sbs. fem. călcătură, (la haină), indoitură.

cildări -ări = sbs. fem. căldare.

cildirim -ni = sbs. fem. caldară, drum pavat: *căli cu cildirim* (drum pavat).

cildirușă -și = sbs. fem. căldare mică, căldarușă.

cildură -ri = sbs. fem. căldură: *iăsti cildură* (e căldură).

cildurăs = adj. călduros: *vîmtu cildurăs* (vânt călduros).

cilflichia -chi = sbs. fem. călfie.

cilibilichia -chi = sbs. fem. calabalac, multime de oameni, grămadă, bagaj: *cilibilichiă di oâmină* (multime de oameni).

cillac -ți = sbs. masc. călușel, calnic.

cilici -ci = sbs. fem. sabie-baionetă.

cilichiă -chi = sbs. fem. oțel: *cujut di cilichiă* (cuțit de oțel). Mai e și forma *culecă, culechiă*.

cilicusiri (cilicușescu -sil) = vrb a oțeli, a întări: *s'cilicusi* (a se oțeli, întări).

cilicusit = adj. oțelit, întărit.

ciliuz -zi = sbs. masc. călăuză, conducător (la vite, animale), care merge înainte: *mul ciliuz* (catăr care merge înainte).

ciliimăr -ri = sbs. n. călimără.

ciliimbuchiū = sbs. n. porumb, popușoiu; sinon *misur*.

cilimean -ni = sbs. masc. prunc, copil mic: *am doă cilimeani* (am doi copii mici).

ciliimnieauă -ei = sbs. fem. mirește, loc de unde s'aș strâns să-mănăsturile de grâu.

ciliimnieauă -ei di ciliimbum-chiu = sbs. fem. porumbiste.

ciliipar -ri = sbs. masc. care ține un cupor, brutar.

ciliipirlichia -chi = sbs. fem. brătarie, pânărie.

ciliri (cilesc -li) = vrb. a căli, a iuți fierul băgându-l în foc, a părli la foc; fig. a se imbătă: *mi ciliu di yin* (m'am imbătat); expres.: *cilea-li* (șterge-o, ieă-o la fugă).

ciliriū -uri = sbs. n. multime de cai: *mălu ciliriū treați* (trece multime de cai).

ciliruș -și = vezi *ciiruș*.

cilișoără -ri = sbs. fem. potecă, cărare; sinon *cărari*.

cilistisiri (cilistisescu -sil) = vrb. a îngrijii, a stăruii: *cilistisiș mălu* (am îngrijit mult).

cilistisit = adj. stăruitor, îngrijitor.

cilistră -e = sbs. fem. rază: *cilistra a li lünă* (raza lunii).

cilit = adj. călit; fig. imbătat.

cilitör -ri = sbs. masc. călător, drumeț: *tricu uu cilitör* (a trecut un drumeț).

ciliotică -ți = sbs. fem. coșuleț.

cilivă -vi = sbs. fem. colibă, bordeiu, casă proastă.

cilivdoi -oi = sbs. fem. colibioară.

ciloără -ori = sbs. fem. căldură excesivă provenind din razele soarelui: *iăsti ciloără* (e căldură).

cilpitără = sbs. fem. vezi *cripitură*.

cilpuzân = adj. netrebnic, trân-

tor: ficior cîpușean (copil netrebnic).

cîlăgru-ri=sbs. masc. călugăr.

cîlugrăescu=adj. de călugăr, călugăresc: măsni cîlugrăescu (măsline verzi).

cîlu-riță -ti=sbs. fem. călugăriță.

cîlu-riță -ti=sbs. fem. mormoloc, puiu de broască: 'mblină iăsti bălta di c'lu-riță (e plină balta de mormoloci).

cîlupci=sbs. masc. care face calupuri.

cîlupi -chi=sbs. fem. calup, tipar de lemn pentru ghete, tipar de aramă pentru fesuri, bucătă de săpun; expres.: lă trăpușu nă cîlupi (a înselă pe cineva).

cîmără -ri=sbs. fem. arc între picioarele unui pod, boltă; fig. mândrie: ari cîmără pri nîs (are mândrie asupra-i); casă cu cîmără (casă cu boltă).

cîmbână -ni=sbs. fem. clopotniță.

cîmbăr -ri=sbs. n. batistă, maramă.

cîmbur-îsiri (cîmbur-îsescu -sii)=verb. a se gârbovi.

cîmbur-îsit=adj. gârbovit.

cîmburică=sbs. fem. cimbru (iarbă): loc'mblin di cîmburică (loc plin de cimbru).

cîmeașă -și=sbs. fem. cămașă: cîmeașă nîpîrtîcîlîet (pielea ce-și leapădă șarpele); n'ari cîmeașă pri nîs (a fi foarte sărac).

cîmentu -ti=sbs. n. ciment.

cîmilă -li=sbs. fem. cămilă.

cîminia -nîl=sbs. fem. cupitor de cărbuni, pentru facerea cărbunei lui de lemn, a mangalului: cîminia di cîrbuni, căpiță de cărbuni.

cîminiusiri (cîminiusescu -sii)=vb. a pune foc la căminia (la cupitorul de cărbuni), a pune foc la alambic pentru a fierbe rachiul; fig. când începe cineva să bea.

cîminiusit=adj. pus foc la cupitorul cu cărbuni, la alambic.

cîmirusiri (cîmirusescu -sii)=vb. a se mândri: cît s'cîmirusesci (cât se măndrește).

cîmirusit=adj. fălit, mândrit.

cîmișotă -ti=sbs. fem. cămăsuță.

cîmpic=sbs. n. câmp mic.

cîmpis=adj. dela câmp, de câmp: cal cîmpis (cal dela câmp).

cîmpis -uri=sbs. n. câmpină, câmp mic între dealuri.

cîmpu -uri=sbs. n. câmpie, șes, câmp: cîmpu mări (câmpie întinsă).

cîmpiri (cîmpescu -sii)=vb. a atinge ușor cu ceva: cît l'cîmpisi (cât l-am atins).

cîmpit=adj. atins ușor, deabia.

cînată -ti=sbs. fem. canat, oblon: 'nclîdi cînată (închide oblonul).

cîndări -ări=sbs. fem. căntar.

cîndări (cîndu -ai)=vb. a căntă: cîndu cu flueără (cănt cu fluerul).

cîndat=adj. căntat.

cîndic -iți=sbs. n. cântec: cîndic di vreări (cântec de amor); cîndic di xeâni (cântec de străinătate); cîndic vîcîlu (cântec bâtrânesc); cîndic di nîșî (cântec de leagăn); cîndic di mîrtu (bocet); cîndic furăescu (hăiducesc).

cîndilă -li=sbs. fem. candelă, și băsicile ce se ridică din apă, săpun (clăbuc); expres.: lă-astîmșu cîndila (a omori pe cinevă).

cîndilar -lari=sbs. n. țeava fițilului unei candele.

cîndilar -ari=sbs. masc. care aprinde candelete în biserică.

cîndirgi -iadzi=sbs. masc. cantaragiu.

cîndisiri (cîndisescu -sii)=vb. a înduplecă, a convinge; l'cîndisî și fugă (l-am convins să plece).

cîndisit=adj. înduplecat, convins.

cindu (cîn)=adv. când, ori și când.
cineăști=adv. cânește: *s'poartă cineăști* (se poartă cânește).

cinestră -ri=sbs. fem. coș cu marginile întinse, paner.

cingheliu -eali=sbs. n. sinuoziitate, întorsătură.

cingheliu -lili=sbs. n. cinghel, cange, cărlig de căntar.

cinghiliac -ați=sbs. n. igliță cu care lucrează fetele.

cingrimi -ni=sbs. fem. frig aspru, ger mare: *mări cingrimi iâsti astîndeă* (e ger aspru azi).

cingrîșiri și cingrîșiri (cîngrișescu -sil)=vb. a ciocni; fig. a se certă: *cingrîșia oâuli* (ciocnește ouăle); *mi cingrîșii cu nîs* (m'am certat cu dânsul); sinon. *cincutirî*.

cingrisit=adj. ciocnit, certat.

cini -ni=sbs. masc. câne: *cini tri avinări* (bun pentru vânăt); *cini di la oi* (dulău, câne mare); *un cîne* (ban: un piastru); *lucrăde ca cîni* (a lucră mult); *sinătos ca cîni* (foarte sănătos); *iâsti cîni 's'om* (e foarte răutăcio); *s'mică ca cînlîi* (se ceartă mereu).

cîniliă -lili=sbs. fem. cânie, tiranie, chin, neîndurare, fără milă, răutate: *bineădză cu cîniliă* (trăiescă cu tiranie, chin); *ări mări cîniliă pri nîs* (are mare răutate a supra-i).

cîniliă=vezi: *cîniliă*.

cînipă -pi=sbs. fem. cânepă: *sac di cînipă* (sac de cânepă).

cîniscu -lohi -uri=sbs. n. colacul ce se duce prima sară sau a doua la nuntă, după cununie, colac de nuntă.

cîniū=sbs. n. vezi *cîniliă*.

cînvă -adzi=sbs. masc. canavă. Mai e și forma *cînvă*.

cînvăță -eți=sbs. fem. bocceă.

cînvûri -ri=sbs. fem. sămânță de cânepă.

cînusă -uri=sbs. fem. cenusă; expres.: *cînusi s'ti făți* (să pieri, nimic să nu remâie din tine).

cînusăr -ri=sbs.masc. care strânge cenușă.

cînût=adj. cărunț: *câpră cînûtă* (câpră cărunță).

cînútio=adj. puțin cărunț.

cînuțiri(cînuteșcu -ți)=vb. a cărunți, a albi: *cînuțești* (ai albit).

cînuțit=adj. cărunțit, albit.

cioără -ri=sbs. fem. sfoară; fig. depeșe: *trăpușu nă cioără* *Sîrundă* (am depeșat la Salonic); *cioără se adră* (a se destrăbăla); *arăpușu cioără cu nîs* (am rupt relațiile cu dânsul); *arăpsi cioara* (a murit).

cioărăc -ți=sbs. masc. cioarec.

cîoc -uri=sbs. n. ciocan: *agudă cu cîoclu* (lovește cu ciocanul).

cîocan -ni=sbs. n. clopot de aramă care se atârnă de gâtul oilor, zurgăluș, sdrăngăluș.

cîocut -ti=sbs. n. svâcnițitură provenită din durere.

cîolili -oali=sbs. fem. falcă: *mi doări cîolili* (mă doare falca).

cîonă -ni=sbs. fem. vezi *angică*.

cîop -uri=sbs. n. sorți: *trăpușu cîop* (am tras sorti).

cîor -oari=vezi *cicior*.

cîorbă -bi=sbs.fem. ciorbă, supă.

cîorbagi -iadzi=sbs. masc. gospodar.

cîorligân=adj. cu picioarele lungi: *ficior cîorligân* (copil cu picioarele lungi).

cîotă -ti=sbs. fem. mână (în limbagiu copiilor mici).

cîp=adj. care are urechile mici: *cal cîp* (cal cu urechile mici); *câpră cîpă* (câpră cu urechile mici).

cîpăchiă -chi=sbs. fem. capac: *cipăchiă di ăcliu* (pleoapă).

cîpără -ări=sbs. fem. arvună: *ded cîpără* (am dat arvună).

cîpălă -li=sbs. fem. pălărie.

cipérđă -đi=sbs. fem. pătură de cal, care se pune pe șeaua calului.

cipéstru -éstri=sbs. n. căpăstru.

cipic -ti=sbs. n. cap mic.

cipichisiri (cipichisescu -il)=vb. a acoperi, a astupă cu capacul: *cipichiea tēngirli* (astupă tingirea).

cipichisit=adj. astupat cu capacul).

cipiliă -ii=sbs. fem. protecție, sprijin: *am mări cipii* (am mare protecție).

cipirleătă -ti=sbs. fem. loc unde dorm caprele, coșar de capre: *mi duc la cipirleătă* (mă duc la coșarul de capre).

cipirusiri (cipirusescu -sil)=vb. a da arvnă, a arvuni.

cipirusit=adj. care a dat arvnă, arvunit.

cipisteări -eri=sbs. fem. căpăstere, copaie pentru frământat pânea).

cipitrusiri (cipitrusescu -sil)=vb. a pune frâul sau căpăstrul, a înfrână: *iăsti arău om, nu s'cipistruseăști* (e om răutăcos, nu se înfrânează).

cipistrusit=adj. înfrânat.

cipit=adv. nimic, nici un sgomot: *nu se-ăvdi cipit* (nu se aude nimic, nici un sgomot).

cipită -ti=sbs. fem. căpiță de fân, purcoiu, stog de fân: *iărba ă-adunară cipită* (iarba am făcut-o căpiță).

cipitaliu -lii=sbs. n. capital: *n'am cipitalu* (n'am capital).

cipitan și cipidän -ni=sbs. masc. căpitân, șef de haiduci.

cipitări (capit-ai)=vb. a tunde oile la cap și la gât: *cipităm ăili* (am tuns oile la cap și la gât).

cipităt=adj. oaia care a fost tunată la gât și la cap, tuns la gât și la cap.

cipițină -ni=sbs. fem. căpătană, bulb de ceapă, usturoiu, con de za-

hăr, (la om) cap mare: *cipițină di ălu* (căpătană, bulb de usturoiu); *cipițină de zăhari* (con de zahăr).

cipitinată -ti=sbs. fem. căpitanat, căpitanie, fel de domnie: *Ali pîsă aspârsi cipitinatile* (Ali Paşa a desființat căpitanatele).

cipitinlichia -chi=sbs. vezi *cipitinată*.

cipitiniu -ni=sbs. n. pernă.

ciplidiciri (ciplidisescu -il)=vb. a căptuși: *ciplidisiștă sultuclu* (am căptușit surtucul).

ciplidisit=adj. căptușit.

ciprăr -ri=sbs. masc. păstor de capre.

cipriciăr și cipriciarcu=adj. caprițios: *om cipriciăr* (om caprițios).

cipriciū -uri=sbs. n. capriț: *om cu cipriciū*.

ciprină -nuri=sbs. fem. părul caprei: *saemă di ciprină* (tol de părul caprei).

ciprioară -ri=sbs. fem. căprioară, capră neagră.

ciprițiū -ii=sbs. n. multime de capre.

ciprițusiri (ciprițusescu -sil)=vb. a prinde capriț.

ciprițusit=adj. care a prins capriț.

ciprulīă -lii=sbs. fem. grindă subțire, care susține acoperișul, căprior: *ciprulīli putridziră* (căpriorii au puutrezit).

cipsaliă -li=sbs. fem. loc sau pădure arsă, părălitură.

cipsilsiri (cipsilsescu -sil)=vb. a arde ceva, a plrli, a inflăcară: *cipsilsă lipuzli* (părlește ciorapii).

cipsilsit=adj. părlit, inflăcarat.

cipuiri (cipuescu -il)=vb. a se prăpădi de râs, a râde cu hohot; sinon. *cîhtiri, cîchiniri*.

cipuit=adj. prăpădit de râs, care râde cu hohot, rupt (la haină): *straniu cipuit* (haină ruptă).

cipăliă -lii=sbs. fem. partea din-dărăt a calului, sapă, ūauca calului.

cipusă -şii=sbs. fem. căpuşă (insectă): *nă chirîră oili de cipuşi* (ne-au pierit oile de căpuşii).

cipusă -şii=sbs. fem. căpuşună (fel de fragi): *adunări cipuşi* (am cules căpuşune).

cirao -ti=sbs. masc. ueneric: *cirac la cunduragi* (eneric la canta-ragiū).

cirapă -chi=sbs. ūeasta de peşte, de cap de om.

cirari -ări=sbs. potecă; fig. desluşire: *dă-lă nă cirari aesiū lăcru* (dă-i o desluşire acestei afaceri); *cirarea giudicatilie* (verdictul tribu-nalului).

ciravi -yi=sbs. fem. corabie.

cirbunămi=sbs. fem. mulŃime de cărbuni.

cirbunar -ri=sbs. masc. cărbu-nar, care face cărbuni, care vinde cărbuni.

cirbuni -ni=sbs. masc. cărbune; fig. prefăcut, ipocrit: *iăsti cirbuni anvlit* (e ipocrit); *lăiū ca cirbuni* (foarte negru).

cirbunirichiă -chi=sbs. fem. meseria cărbunarului, cărbunărie.

circeafi -hi=sbs. fem. cearşaf: *păplumă cu circeafi*.

circim -miani=sbs. masc. măr-toagă (cal prost).

ciroirari=vezi *circiridzari*.

circiridzari(circrēdz-dzai)=vb. a se prăpădi de râs, a râde cu hohot, (la găini) a cărcăi, a cărăi, a cher-căni: *giliina circireadză* (găina căr-căe); *nă circireadzim cu nis* (ne-am prăpădit de râs cu dânsul).

cirofridzat=adj. prăpădit de râs, (la găini) cărăit.

circheliu -ealiu=sbs. n. verigă, inel.

circillu -uri=sbs. n. creştet, vârf, culme: *circiliulu a cîpluč* (creştetul

capului); *pri circiliulu de fag* (pe vârful fagului); *pri circiliulu di munti* (pe culmea muntelui); sinon. *cuculiū, īngărciliū,*

circiuñ(craciun -ni)=sbs. n. Crăciun.

cireivé -edzi=sbs. masc. cer-ceveă

cromi=sbs. fem. buclă, inel de păr frezat: *feăti pérlu cîrcmi* (şia-a inelat părul).

cirdachia -chi=sbs. fem. ceardac, pridvor la casele ūărăneşti.

cireà -uri=sbs. n. cuptor și cătă-timea de pâne coaptă dintr'o dată: *un cireap di pîne* (un cuptor de pâne).

cireaşă -şii=sbs. cireaşă: *cireaşă coaptă* (cireaşă coaptă).

cires -şii=sbs. masc. cireş (pom).

cirèziă -xi=sbs. fem. necaz, mânie: *lă-am mări cirèziă* (lă am mare necaz).

cirfiă -ti=sbs. fem. cărfiă, ac cu gămălie.

ciriaciu -ci=sbs. masc. ulm: *leamni de ciryaci* (lemn de ulm).

ciriat -ii=sbs. fem. dulap' în zidul curții.

cirichia (circhi)=sbs. fem. ūest de fier, cuptor portativ la ūără.

cirichelu=vezi *cirichiă*.

ciričlichia=sbs. fem. ciraclac.

cirifetă -ti=sbs. fem. ūeasta ca-pului, scăfărlia; fig. cap: *nu lă-tall cirifeta* (nu-lă taie capul).

cirijă -uri=sbs. fem. ciris, cocă de făină pentru lipit.

cirină -ini=sbs. fem. coşniţă.

cirina (crina)-ini=sbs. fem. cinci baniŃe de grâu fac o *cirină*.

cirindi -dzi=sbs. masc. dintă ca-nin, colţul fiarelor; fig. ajutor, sprijin, protecŃie: *cirindi di pôrcu* (col-ţul porcului); *am cirindi, nu mi aspăr* (am ajutor, nu mă tem.); *ma ghini i cirindili di pîrindili* (e mai-bine un protector decât părintii).

ciriașar -ri=sbs. masc. care vine de cireșe; luna lui Iunie.

cislări=vezi *cirlidzari*.

cirleagă = sbs. fem. carneleagă (postul dinaintea Paștilor).

cirlibână -ni = sbs. fem. bucata de lemn în formă de S, care se pune la un capăt al bâtei și servește pentru a prinde vitele.

cirlidzari (cirlèdz -dzał)=verb. a nu scoate nici un sgomot, a tăceă molcom, a tăceă mâlc, a nu crânci.

cirlig -dzi=sbs. n. cărlig (ac mare de impletit), bâta ciobanului, cată, boțău: *cirlig di sublăiri* (cărlig de impletit); *picurăr cu cirlig* (păstor cu bâta).

cîrniciu -ei = sbs. n. pungă de piele; sinon. *pungar*.

cîrnicodolă -oaci=sbs.n. ghimpe, tapă, cărceiu: *gôrtul ari cîrnicodaci*, (părul are țepe).

cîrnăs = adj. cărnos, cu multă parte fragedă: *prună cîrnăsă* (prună cu multă parte fragedă).

ciroări -ori=sbs. fem. vezi *ciloări*.

cîrpă -pi=sb. fem. cărpă, sdreanță, otreapă, ferfeniță: *cimedășă s'făți cîrpă* (cămașa s'a făcut sdreanță).

cîrpăciu -ci=sbs. masc. cărpăciu, lucrător prost.

cîrnuilgi -adsi=sbs. masc. persoană care e de pază, sentinelă.

cîrnuili -li=sbs.fem caraulă, streață, sentinelă: *cîrnuila nu mi videază* (sentinela nu m'a văzut).

cîrulsări (*cîrulsescu -sil*)=verb. a păzi (sentila), a sta de pază.

cîrvidă -dzi=sbs. fem. rac: *cîrvidă dit baltă* (rac de baltă). Mai e și forma *kirbidă*.

cîrvachil -li=sbs. masc. corăbier, matelot.

cîrvăli -lali=sbs.n. ori ce lucrează încălcit, incurcat: *hir cu cîrșeakă*, (ața încalcită).

cîrsină (*cîrsesc -sii*)=verb. a căuta

mult, a răscoli, a cerși: *te cîrsești aclo*, (ce răscolești pe acolo).

cîrsit=adj. căutat, răscolit, cerșit.

cîrtillivăs (adj. ațățator, agitator,

cîrtilos (care nu dă pace altora: *am un frâți cîrtillivăs* (am un frate ațățator).

cîrtiniri (cîrtinescu)=vb. a cronțăi (lucruri uscate), a ronțăi, a clănțăni (dintii), a scărțăi (carul), a șcrâșni, a clămpăni (dintii): *cîrfinăști dîndezili* (scrâșnește dintii); *cîrfinăști ușă* (scărțăie ușă); expres: *cârfineă-u dînaumira* (pune pe umeri).

cîrtinös=adj. cronțăitor, ronțăitor, scărțăitor.

cîrtiri (cîrtescu -ii)=verb. a neliniști pe altul, a jigni, a se intristă, a se supără, a se atacă: *totna mi cîrtéasti* (in totdeauna mă supără); *de phiorit s'cîrti* (de pleurezie s'a atacat); nu te cîrtéa de mîni (nu te atinge de mine).

cîrtit=adj. atins, supărat, intristat, atacat.

cîrtitură -uri=sbs.fem. atingere, supărare.

cîruliu -lii=sbs. n. macară, scripete.

cîrups -si=sbs. n. scripete (de la răsboiu).

cîruttă -ti=sbs. fem. canal strămatorat pe care apa cade cu repeziuni pe roata morii, sghiabul morii, lăptocul morii.

cîruțar -ri=sbs. masc. căruțar, vizită.

cîrvâni -ni=sbs. fem. caravană de cai, catări: *am cîrvâni di mûli* (am o caravană de catări).

cîrvelia -lii=sbs. fem. o pâne: *ună cîrvelia di pîne* (o pâne).

cîrvinăț -ri=sbs. masc. persoana care tiene o caravană.

cîsăr -ri = sbs. masc. persoană care face brânză, brânzar, strungan, baciu.

cisări -ări=sbs.fem. stână, strunghă, căşerie: *mi duc la cisări* (mă duc la strungă).

cisări=vezi: *hiscări*.

cisoī=pron. nehot. ori ce: *cisci putem s'adunăm* (ori ce putem să adunăm).

cisoīvăl -li=sbs. n. caşcaval.

cisoīvilăr -ri=sbs. masc. persoana care face caşcaval.

ciselă -li=sbs. fem. lădiță în care se ţin bani, casă de bani.

cisiă -li=sbs. fem. mică vergeă de descărcat pușca, rac (unealta de descărcat), piedica puștii.

cisiibă -adză=sbs. masc. oraș: *stău tu cisiibă* (stau în oraș).

cisiocă -ti=sbs. fem. căsuță (casă mică).

cisiidă=sbs. fem. lepră, râie.

cisiidăs=adj. lepros, râios.

cisără (cisescu -șil)=verb. a se infrozi, a se înfioră: *mi cisără di ūrsă* (m'am ingrozit de urs).

cisărîști -ti=sbs. fem. locul unde a fost vreodată stână: *aflări bu-reți tu cisărîști* (am găsit ciuperci în locul unde a fost altădată stână).

cisărîlohiă -chi=sbs. fem. căseriă, meseria de a face brânză.

cisistră -ri=sbs. fem. coteț pentru găini, găinărie.

cisit=adj. ingrozit, înfiorător.

cisită=sbs. fem. cisit, assortiment de mărfuri, de fructe și de ori și ce: *cisită di primătii* (assortiment de mărfuri).

cisitor -ri=sbs. masc. persoană care stă în totdeauna în casă.

cislă -adză=sbs. masc. cazarmă și locul ce un proprietar îl ieșă cu arendă pentru iernarea vitelor: *luări cislă trăi oř ningă cislă* (am luat loc de iernare pentru oi aproape de cazarmă).

cismă -mă=sbs.fem. cizmă: *cismi aroși* (cizme roșii).

cismetă -ti = sbs. fem. noroc, soarte: *om cu cismetă* (om cu noroc).

cisnăo -ti=sbs. n. unealtă pentru uscarea rufelor, hainelor.

cistinăt = adj. de coloarea castanului castaniu.

cistină -năi=sbs. fem. castană: *cistină hiartă* (castane fierte).

cistină -ni=sbs. masc. castan.

cistigă -dzi=sbs. fem. atenție, băgare în samă, îngrijire, grije: *ai cistigă* (fii atent); *ai cistigă di nis* (îngrijeste de dânsul); *nă lidiu cistiga* (a-și ridică speranța).

cistigări (cistighedz -al)=verb. a îngrijii, a fi atent: *măltu cistigheadză* (prea mult îngrijeste).

cistigös=adj. băgător de samă, îngrijitor, atent, căstigător: *hiu căstigös la gioc* (am căstigat la joc).

cistură -ri=sbs. fem. custură, briceag: *căstură nicič* (braceag mic).

cit (cot) = adj. și adv. cât: *cit iăsti oāra* (cât e ceasul, câte ore sunt); *cite s'cite* (câte și mai câte).

cit = interj. mâlc: *fă cit* (taci mâlc).

cităl -li=sbs. masc. cătel: *cătăl di alru* (bulb de usturoiu).

cităn -ăni=sbs. n. farfurie, taler mic: *umblă-năi cipănu* (umple-mi farfurie).

citără -ri=sbs. fem. maledicțiune, blestem: *s'ni-ař citără* (să fii blesmat).

cităua -ali=sbs. fem. căteauă: *cităua fită* (căteauă a fătat).

citē = conj. de ce, pentru ce: *citē nu vinřiš* (pentru ce n'ai venit).

citi = pron. câte (mai întotdeauna în compunerii): *cite-vřrnioără* (câte odată); *citi-totna* (în totdeauna) *citi-multi-oră* (de multe ori).

citiă -li=sbs. fem. acoperiș: *citiă cu scinduri* (acoperiș cu scânduri).

citiđixiri (citiđixescu -xil) = vb.

a se injosi, a se umili: *nu mi cîti-dîxescu și stău cu tîni* (nu mă înjosesc să stau cu tine).

cîti-dixit = adj. injosit, umilit.

cîti-uriliă -lii=sbs. fem. acuzațune, calomnie, defâimare.

cîti-ursiră (cîti-ursescu -sil)=vb. a acuză, a calomniă, a ponegri, a părăi, a defâimă: *totna mi cîti-ur-sesți* (totdeauna m'acuzi).

cîti-ursit = adj. acuzat, calomniat, părît, ponegrit.

cîtiă -ii = sbs. fem. lopătiță de fier, vătraiu.

cîti-luș -și = sbs. masc. cătelus.

cîti-măchiă -chi=sbs. fem. gest.

cîti-indiă -ii = sbs. fem. căsnicie, gospodărie, tot ce trebuie în casă.

cîti-indisiră (cîti-indisescu -sil)=vb. a ajunge (la Crușova), a îngrijii, a se pricopsi: *cîti-indisiră ghini* (am ajuns bine); *cum cîti-indisim noă lăilăi* (cum am ajuns 'noi sărmanii'); *nu mi cîti-indisîș ghini, când eram lîndzit* (nu m'ai îngrijit bine, când eram bolnav).

cîti-indisit=adj. ajuns, pricopsit, îngrijit.

cîti-pițiri (cîti-pițescu -til)=vb. a observă, a băgă de seamă: *nu l'-cîti-pițiri ghini* (nu l-am observat bine).

cîti-pițit=adj. care observă, care bagă de seamă.

cîtir-isiři (cîtir-isișescu -sil)=vb. a blestemă, a afurisi.

cîtir-isișit = adj. blestemat, afurisit.

cîtir-ös = adj. creț: *cu përlîi cîtir-ösî* (cu perii creți).

cîtiri (cîtescu -ti)=vb. a însăliă, a prinde cu ată, pe unde se va coase în urmă.

cîtit = adj. însăliat.

cîtnă -adzi=sbs. masc. lăcătuș.

cîtrâni -ăni = sbs. fem. catran, dohot, păcură.

cîtrăță -ți=sbs. fem. nenorocire,

nefericire: *pîțim ănă cîtrăță* (am suferit o nenorocire).

cîtri=prep. către, spre, dela: *mi duc cîtri acasă* (mă duc spre casă). *cîtri -iu* (încotro); *cîtri -lă* (pentru ce); *cîtri nalăurea* (spre altă parte).

cîtricolăr(ou) = adj. răutăcos, care cauzează altuia nenorocire, rău-făcător.

cîtrinăr = sbs. masc. persoană care face catran, păcorniță; fig. persoană ordinară.

cîtiră -ri=sbs. fem. dovleac sălbatec; fig. cap gros.

cîtuș -și=sbs. masc. pisoiu, cotoiu: *cîtușlu nî fudei* (pisoiul ne-a fugit).

cîtușă -și=sbs. fem. pisică, măță: *cîtușă albă* (pisică albă).

cîtût (ouțût) -uti = sbs. cuțit.

cîubâna -ni=sbs. lingură mare de lemn, găvan, polonic.

cîubuccă -adzi=sbs. masc. ciubuciu, care face și vinde ciubuce.

cîubucă = sbs. fem. ciubuciu, care face și vinde ciubuce.

cîuoă = sbs. fem. vârf de munte, pisc: *anăltu pri cîucă* (sus pe pisc).

cîuolă -ti=sbs. masc. copil mic, prunc.

cîuoiol -li = sbs. n. picioruș, picior de copil mic: *s'freacă ciuciuli*.

cîuciûlă -li = sbs. fem vârf de munte, culme: *pri ciuciûlă di munti* (pe vârful muntelui).

cîuciulian -ni = sbs. masc. ciocărlie; sinon: *ciuleați, picurăr*.

cîuciurări = sbs. n. susur, susură.

cîuciurări (ciuciuredz -ral)=vb. a susuri, a șopăi, a șopti, a murmură (apa): *nî ciuciură tu ureclăi* (imi șopătește la urechi).

cîuciurăt = adj. șoptit, murmurat.

ciuculătă -ți=sbs. fem. ciocolată.

ciucutiră (ciucutesc -il)= vb. a ciocni, a lovi, a bate, a mânca și a bea, a scopi, a jugăni, a castră: *ciucută ghini astindză* (am mâncat și-am băut bine astăzi); *ciucută călu* (am jugănit calul); *ciucută birbëli* (am jugănit berbecii); *lă ciucută ghini* (l-am băut bine); *nă ciuceaști înima* (fmi svârnește inima).

ciucutit=adj. bătut, lovit, scopit, jugănit; fig. imbătat, băut: *hiu cuciutit* (sunt băut).

ciudă -ti=sbs. fem. ciudă, mirare, uimire.

ciudisiră (ciudisescu -si)= vb. a se miră, a se uimi; *mi ciudisescu di tîni* (mă mir de tine).

ciudisit=adj. mirat, uimit.

ciufiéc=adj. mititel, mărunteł.

ciufiécă=adv. burdus de mâncare, care a mâncat peste mult: *mi adrăi ciufiécă* (m'am făcut burdus de mâncare).

ciuflicăr -ri=sbs. masc. moșier.

ciuflichiă -chi=sbs. fem. moșie: *om cu ciuflichiă* (om cu moșie).

ciùl=adj. ciuntit, arbore fără ramuri, (la o) cu urechile mici: *oâie ciùlă* (oarie cu urechile mici); *árbari ciùl* (arbore fără ramuri, ciuntit).

ciùl -li=sbs. masc. insectă care se introduce în gâtul omului și lasă viermi, producători de tuse: *mi-ascuchiă ciùllu* (ciulul a lăsat viermi).

ciuleâi=vezi *ciuciulân*.

ciulechiă=vezi *ciîchi*.

ciulieă (ciulengă)=vezi *sclean-deă* (țurcă).

ciuligân -ni=sbs. masc. pasere rapace.

ciuhiră (ciuheseu -li)=vb. a ciuli cu urechea, a ciungi, a tunde un copac, al curățit de crăci: *terbul ciuhiră* (cerbul ciuheste cu urechea); *ciuhiră un chin* (am curățit de crăci un pin).

ciulit=adj. care trage cu urechea, ciuntit, curățit de crăci.

ciúma -mî=sbs. fem. buci, fulgi de lână, fulg mic de lână, floeșor de lână, pic de lână, șuvită.

ciumag -dzi=sbs. n. băt, bătă, ciomag: *cu ciumag tu mîndă* (cu băt în mână).

ciumburică -ți=sbs. fem. cimbru, cimbrușor, săpunel.

ciumeală -li=sbs. fem. tot ce se mestecă, tot ce e de mâncat, mâncare: *n'am ciumeală* (n'am ceva de mâncat).

ciumléchiă -chi=sbs. fem. ciumblec (mâncare), stufat.

ciumlică -ți=sbs. fem. creștețul, vârful unui munte, creasta unui munte; sinon. *ciungâni*.

ciumuliră (ciumulescu -li)=vb. a folfăi, a molfăi: *ciumuleaști meareea* (molfăește mâncarea).

ciumulit=adj. molfăit, masticat.

ciùn -ni=sbs. n. băt mic care se întrebunează la răsboiu.

ciunări (ciunédz -nal)= vb. a plânge, a se vătă, a se smorcăi, a se sclifosi; fig. a fură: *te ciunărdă* (ce te vaeti); *nă ciunărdă un birbèc* (mi-au furat un berbece); expres.: *ciunăle de avă* (șterge-o de aici).

ciunăt=adj. care se vătă, care se smorcăște, care miorește; fig. furat: *nîel ciunăt* (miel furat).

ciungâni -ni=sbs. fem. vezi *ciumlică, ciuciulă*.

ciungu=adj. ciung, ciolac, căruia îi lipsește o mână, (la vite) un corn: *frâti ciungu* (frate cu o mână); *câpră ciungă* (capră cu un corn).

ciup -chi=sbs. masc. fire subțiri de cânepă, cânepă curățită și melitate, câlti, sgrebeni.

ciuplicheatuă -el=sbs. fem. populație, norod, prostime: *te și ciuplicheauna* (ce cunoaște norodul).

ciupliiri (ciuplèsu -li)=vb. a cio-

płi, a se lovi cu piatră sau cu altceva; fig. a fură: *nă ciuplă măna* (mi-am lovit mâna cu ceva); *ciuplă ună capră* (am furat o capră).

ciuplă=adj. cioplit, lovit cu ceva; fig. furat.

ciuplitură -uri=sbs. fem. cioplitură; fig. furtisag.

ciupor -oari=sbs. n. țapă, ghimpe; *prunlu ari ciupoari* (prunul are țepe).

ciuprăchiă -ohi=sbs. agrafă, obiect de argint care îl pun femeile la cap ca să fie părul, la gât ca să fie haina.

ciupulară -ri=sbs. masc. șopârlă (la Gopeși).

ciupulică -ti=sbs. mas. pasere mitologică, despre care poporul crede că răpiă copii mici: *s' ti lăia ciupuliclu* (să te răpească paserea).

ciupungă=adj. ori și ce e scurt, greu și indesat.

ciurlă -li=sbs. fem. domn (la arșici); fig. beat tun: *mișiclu stită* *ciurlă* (arșicul a stat domn); *biu, biu ciurlă se-adră* (a băut, băut, de s'a imbatăt tun). Mai e și forma *ciûra*.

ciușă -ani=sbs. masc. copil care se pișă în somn, pișolcă: *iăsti un ciușă* (e un pișolcă).

ciuvâñiu -ni=sbs. n. vas ordinat de pământ, țucal.

civălă -li=sbs. fem. călare, cal de incălecat: *mi dus civălă* (m'am dus călare); *cal di civălă*; cal de incălecat).

civilă -ri=sbs. masc. persoană care merge sau vine călare, cusuțură dela izmene, grinda de deasupra la o colibă, peste care se aşează acoperișul.

civiliriă -li=sbs. fem. cavalerie.

civă -adzi=sbs. masc. ceartă, gălceavă, sfadă, ciorovăială: *avem mări civă* (avem mare ceartă cu dânsul).

civăingă=adj. care se ceartă, se sfădește.

civrelă -ei=sbs. fem. batistă de mătase, cevreă: *chirduř civrelă* (am pierdut cevreaua).

cizăni -ni=sbs. fem. cazan.

ciziniliă -li=sbs. fem. căzanie, calendar.

cizinăr -ri=sbs. n. opaiț, lampă ordinată.

cizingă -adzi=sbs. cazangiu.

cizinulă -lii=sbs. fem. cazan mic.

cizmă -adzi=sbs. masc. unealtă de săpat, cizmă, hărleț.

clăpă -pi=sbs. fem. vargă de fier.

clără -ri=sbs. fem. lemn lung și fără crăci; fig. bătaie: *je clără și lipseasă* (ce bătaie îți trebuie).

clen -ni=sbs. masc. fel de pește de bață.

clidîftir -ri=sbs. n. cosor, cuțit în doio la vârf, cu care se taie butucii dela vie.

clidîpsesc (clidîpsescu -ii)=vb. a tăia cu cosorul.

clidîpsit=adj. tăiat cu cosorul.

clidușă=sbs. fem. încheietură.

climă -mi=sbs. fem. climă, temperatură: *buna e clima tu adestu loc* (clima e bună în acest loc).

climă-ață=sbs. fem. viță de vie, coardă de vie.

climată -ti=vezi *climă*.

climatidă -dzi=sbs. fem. viță de vie uscată.

climdu -uri=sbs. n. lână scărmănată.

clirnetă -ti=sbs. fem. clarinetă (instrument muzical).

clironom -ni=sbs. masc. moștenitor, erede.

clironomia -ii=sbs. fem. moștenire, ereditate.

clironumsări (clironumsescu -ii)=vb. a moșteni: *clironumsii ună casă* (am moștenit o casă).

clironumsit = adj. moștenit.

clirsiri (clirsescu -sil)=vb. a tăia crăcile unui arbore, a cionti.

clirsit = adj. căruia i s'aș tăiat crăcile, ciontit.

clisturi = sbs. fem. pl. ramurile, crăcile tunse dela un copac, cosorituri, bărdiae.

olivitireaúá -si=sbs. fem. viață de vie care face boltă.

clöci -ci=sbs. fem. cloșcă: *clöci cu püli* (cloșcă cu pui).

clöbout -uti=sbs. n. cloicot: *clöcuti di apă*.

clöndir -iri=sbs. n. clondir (specie de stică).

clöput -uti=sbs. n. clopot: *oaiă cu clöput* (oaiă cu clopot); sinon. *ciöcan*.

clötfă -ti=sbs. fem. svârlitură cu picioarele dindărât a unui animal: *măla da clötfă* (catărul dă svârlituri cu picioarele dindărât). Mai e și forma *sclöfă*.

cluciri (clucescu -cii)=vb. a cloaci: *găină cluceaști* (găină clocește). Mai e și forma *culciri*.

clucit = adj. clocit.

clucutari = vezi *clucutiri*.

clucutat = vezi *clucutit*.

clucutiri (clucescu -il)=vb. a clocoți, a fierbe în clocoțe.

clucutit = adj. care clocoște, care fierbe în clocoțe.

clucutură -uri=sbs. fem. clocotire.

cluputio -ici=sbs. n. clopot mic.

oluțătă = vezi *clötfă*.

oluțuiri (oluțescu -il) = vb. a svârli cu picioarele dindărât; fig. a nu consuma, a refuză: *oluțuăște nu va s'zină* (refuză, nu vrea să fie).

oluțuit = adj. care svârle cu picioarele dindărât.

cluv̄iu = adj. clocoț (ou), stricat, impuștit: *ou cluv̄iu* (ou clocoț, impuștit); *cap cluv̄iu* (cap gol, nebun).

cluv̄isiri (cluv̄isescu -sil)=vb.

a se strică ouăle de căldură sau de cloccire, a se strânge puroiu la o rană.

cluv̄isit = adj. impuștit, stricat.

cliiale -el = sbs. fem. cheie, lacăt: *adu clialea* (adu cheia); expres.: *de adi clileli* (a murit). Mai e și forma *cliuă, clieă*.

cliag -uri=sbs. chiag: *clag pentru casă* (chiag pantru brânză).

cliastei -esti = sbs. fem. clește: *clăștea a cirivișilieł* (foarfecile răcului).

cliesciū -ciuri = sbs. n. lăstarul nou la un arbore.

cliiciū(gliciū) = sbs. n. pânea necoaptă ca aluatul.

cliliță -ti=sbs. fem. cheie mică, cheie cu care se intoarce ceasornicul.

cliimări (cliem -mai)=vb. a chemă, a numi, a invita: *cum te-a clieamă* (cum te cheamă); *lă-aclîmăi s'zină* (l-am invitat să fie).

cliimat=adj. chemat, numit, invitat, poftit.

cliiumbuciū -ci=sbs. masc. specie de frasin cu frunzele roșii.

cliin -ni = sbs. n. clin, petec triunghiular la o haină; expres.: *lă lipseăști un clin* (lă lipsește o doagă).

coacă -ti=sbs. tăietură în formă de > la urechile vitelor.

coacăz -ji = sbs. masc. coacăz (pom).

coacăză -izi=sbs. fem. coacăză (fructul).

coadă -dzi=sbs. fem. coadă: *coadă a püllui* (floare); *armăș tu coadă* (am rămas ultimul); *hiu tu coadă* (sunt în urmă); expres.: *măldi di coadă* (a înăltă pe cineva, a-i face complimente); *ăflă coadi, băgă coadi* (găsește defecte, poreclește, pune codițe); *'n coadă* (în sfârșit).

coadă a niéului=sbs. fem. iarba cu care se vindecă leuza.

coadă-bătûră -ure=sbs.fem. codobătûră (pasere).

coădi=sbs. fem. pl. lână tunsă dela coada oilor, berbecilor, codină: *acumbirai coădi* (am cumpărat codină).

coăjă -ji=sbs. fem. coaje, scoarță; sinon. *cupoală*.

coămă -mi=sbs. fem. coamă: *coămă a căluș* (coama calului).

coapsă -si=sbs. fem. coapsă: *mi-agudără tu coapsi* (m'au lovit la coapse).

coardă -dzi=sbs. fem. spadă: *scăsi coardă* (a scos spada).

coără -dzi=sbs. fem. sfoară, care se pune la cicric, strună: *cōrdzi dīlīră* (strună de vioară); *coără dīcīrichiă* (sfoară care se pune la cicric).

coără -dzi=sbs. fem. loc îngrădit pentru a dormi oile, țarc, târlă, ocol de vite: *nă intră luplulu coardă* (ne-a intrat lupul în târlă).

coarnă -ni=sbs. fem. coarnă, fructul cornului, specie de struguri.

coărneş=adj. având forma coarnei, lunguiet: *cap coărneş* (cap lunguiet).

coărnă-bifi=sbs. fem. pl. transafir sălbatec, spinisor.

coastă -ti=sbs. fem. coastă; expres.: *frindzi coastă* (când cineva pune piedici, face dificultăți); *lî si ved coăstili* (a fi cineva foarte slab).

coătin=adj. cu pete roșii la o-braz, la cap: *oăie coătină* (oăie cu pete roșii la cap).

coătiri (coc-copsu)=vb. a coace: *pînea s'coăpsi* (pânea s'a copt).

cob=adj. orfan: *armăsi cob* (a rămas orfan).

cobă=sbs. fem. ori ce fruct, ori ce lucru de mâncat: *da-lî dôuă cocă* (dă-i câteva fructe).

cocală -li=sbs. fem. sămbure: *cocală dī pruni* (sâmbure de prune).

cocan -ni=vezi *alumă*.

cochila -li=sbs. fem. fată, mare

și nemăritată (în sens de dispreț).

cochiroşil=adj. roșcat: *câpra cochiroşila* (capra roșcată).

cocină -ni=sbs. fem. coteț de găini: *fudzî gîlîna dît cōcină* (a făgit găina din coteț).

cociuvă -vi=vezi *nîirlă*.

cod(cot) -oadă=sbs. n. cot: *coati goâli* (om sărac).

codru -ri=sbs. n. pădure: *yin dîn codru* (vin din pădure).

codur=sbs. n. piață (la Vlaho-Clisura, Gopeșî): *mi duș în codur* (m'am dus în piață).

codur -ri=sbs. n. codru de plăcintă: *nî deădi un codur dî pită* (mi-a dat un codru de plăcintă).

codus=adj. codan, codaș, care e în urmă, în sfârșit: *hiu codus* (sunt codan).

codușlichia -chi=sbs. fem. care face pe pezevenghiul.

cofă -fl=sbs. fem. cofă, ploscă (vas cu vin); fig. cap: *cofă cu yin* (cofă cu vin); *nu li tâlli cofă* (nu-i tăie capul).

cohiă -uri=sbs. fem. colț, unghiu: *stări tu cohî* (stăi în colț).

cojbo -oati=sbs. n. cojoc.

cojocăr -ri=sbs. masc. cojocar.

cola -li=sbs. fem. scrobeală: *cimeași cu colă* (cămașă cu scrobeală).

olao -ti=adj. linguisitor: *om colac* (om linguisitor).

colică -ti=sbs. fem. colică (durere de inimă).

colinde -di=sbs. fem. colindă, moș-ajun. Mai e și forma *culinde*.

colini=sbs. pl. n. fructele ce se dau copiilor în ajunul Crăciunului la colinde).

coliniu -di=sbs. n. colindeț, colăcel, covrig.

colvu -i=adj. fără coadă, berc: *cîne coluv* (câne fără coadă).

coliu -lii=sbs. n. coiu.

condica -ti=sbs. fem. condică.

- cònsul -li**=sbs. masc. consul.
- constitù -turi**=sbs. n. consult (consultație medicală).
- còntra**=adj. adversar, contrariu: *suflă vîntu còntra* (suflă vânt contrariu); *hiù còntra* (sunt contrariu).
- còntra -tri**=sbs. fem. contrarieitate, inimicitate, opoziție: *mi duc còntra cu nîs* (sunt în opoziție cu dânsul).
- contracòi -ciadzì** = sbs. masc. contracciș.
- còpă -i**=sbs. fem. grămadă, claiș: *còpă di iàrbă* (claiș de iarba).
- còpan -ni**=sbs. masc. copil mic care se ține în scutece: *hiù còpan ninga* (ești copil încă).
- còpil -li**=sbs. masc. bastard, copil din flori: *iâstî còpil* (e copil din flori). Mai e și forma *cupilciu*.
- còptu**=adj. copt, matur (fructe), format, înțelept (om): *pom còptu* (fruct copt); *om còptu* (om format, înțelept).
- còpus** = sbs. n. osteneală, oboseală: *fă-nî un copus pînă la mini* (fă o osteneală până la mine).
- cor -uri**=sbs. n. horă și grupul întreg de oameni cari joacă, joc în care mai mulți joacă roată: *giucâl în cor* (am jucat în horă).
- còrbu -ghi** = sbs. masc. corb: *còrbul fați cra* (corbul cronică).
- còrbu**=adj. negru, corbiu; fig. sărman, nenorocit: *câpră còrbă* (câpră neagră); *ficiòr còrbu* (copil sărman).
- còrnú -ni**=sbs. masc. corn (copac): *bîstuni di còrnú* (baston de corn).
- còrnú -oarni**=sbs. n. corn: *fèrbu cu còarni* (cerb cu coarne); *nu lî-intră tu còrnú* (care pricepe cu greu); *bag tu cornu* (a pricepe, înțelege).
- coș (ugeac)**=sbs. n. cămin, coș.
- còsă -si**=sbs. fem. coasă: *tâlu iarbă cu còsă* (taiu iarba cu coasa).
- cossagi -iadzì**=sbs. masc. cosasă, cel ce cosește fân.
- cot**=vezi *cod*.
- cot -i -oati** = sbs. masc. n. cot (măsură de lungime): *pâtru coti di pîndză* (patru coti de pânză).
- còtală -li**=sbs. fem rămășiță din paie, pleavă.
- còtur -uri** = sbs. n. cerc rotund de lemn, care se pune împrejurul gâtului la vite și de care cerc e atârnat un clopoțel, colac de lemn în jurul butoiului, churului, văcalie.
- orăciùn**=vezi *circiùn*.
- orângă -ghi**=sbs. fem. cracă, ramură: *crângă di fag* (cracă de fag).
- orâniú -li** = sbs. n. craniu.
- crap -chi**=sbs. masc. crap. (pește).
- cravâtă -ti** = sbs. fem. cravată, legătură de gât.
- creâco -uri** = sbs. n. loc râpos, prăpăstios, pantă, abrupt, pripor; sinon. *meâl*.
- creâsta -ti** = sbs. fem. creastă: *creasta a cucotlui* (creasta cocoșului).
- creâștiri** (crescu -scui) = vb. a crește, a educă, a se ridică, a se mândri: *criscùl multu* (am crescut mult); *ficiòrlu l'acriscùl ghine* (am educat bine pe copil); *multu li criscù* (prea mult s'a mândrit).
- creâștit**=sbs. n. linia care separă părul dela cap în două.
- crèdit -iti** = sbs. n. credit: *dau cu crèdit, liâu cu crèdit* (dau pe credit, iau pe credit).
- crehtu** = adj. fraged, proaspăt, Tânăr: *apă crehtă* (apă proaspătă, rece).
- crèpă -pi**=sbs. fem., coloarea roșie și materia care produce această coloare: *crépa nu iâstî bûndă* (coloarea roșie nu e bună).
- crier -ri**=sbs. masc. creier.
- crîma -mi** = sbs. fem. păcat: *crîmă cu nîs* (păcat de dânsul).

crimèziă -ză=sbs. fem. cărmăz: *feciū tu crimèziă* (am văpașit cu cărmăz).

cripări (crep-pal)=vb. a crăpă, a plesni, a-i păsă, a necăji, a se supără, a îngriji: *nu nă creăpă că va stăi* (nu-mi pasă că vei sta); *nu mi creăpă* (nu mă necăji, supără); *mălu crep tră tini* (prea mult îngrijesc pentru tine); expres.: *creăpă-lă-năma* (dracul).

cripăt=adj. crăpat, plesnit, necăjit, supărăt, căruia și pasă.

cripăt -uri=sbs. n. boala care face să plesnească, să piară numai decât vitele, oamenii.

cripăta a hir'illieł=sbs. fem. crăpatul zilei, în zori de zi, răvăsatul zilei.

cripitură -uri=sbs. fem. crăpatură, scorbură.

oriscut=adj. crescut, educat; fig. care se mândrește.

criștin=adj. creștin, bun, domol: *iăsti om criștin* (e om domol).

criștinămi -ni=sbs. fem. mulțime de creștini.

criștinătăți -ți=sbs. fem. creștinătate.

criștinipsiri(criștinipsescu-sil)=vb. a se face creștin, a (se) crești: *s'criștinipsi un uvră* (s'a făcut creștin un Evreu).

criștinipsit=adj. creștinat, care s'a făcut creștin.

criștiniri=vezi *cîrținiri*.

oroa -uri=sbs. n. gălbinușul oului și coloarea galbenă: *croc di oň* (gălbinușul oului)

oroa=sbs. masc. șofran (floare).

rop -uri=sbs. n. apă căldicică, încrop: *mi upirič di rop* (m'am opărit de încrop); *apa s'feăti rop* (apa s'a făcut căldicică).

oruouăil -li=sbs. masc. crocodil.

rud=adj. necopt, nematur: *pinea iăsti crudă* (pânea e ne-

coaptă; expres.: *tâlli și crudă și coaptă* (vorbește verzi și uscate).

orună -ni=sbs. fem. ghem mic.

oruiri (curiri, crueșeu -il) = vb. a croi, a plănuia, a măsură: *cruī strânti* (am croit haine); *cruidăti s'niț facă ūivă* (plănuiește să-mi facă ceva); *mindislu crui călia* (inginerul a măsurat drumul); expres.: *lă crui ghini* (l-am bătut bine).

cruit (cruilt) adj. croit, plănuuit, măsurat.

oruitură -uri=sbs. fem. croitură, croială, plan.

oruș -să=sbs. masc. sorb (arbust).

orușă -să=sbs. fem. soarbă (fructul sorbului).

orūstal -li=sbs. n. cristal.

oruți -ți=sbs. fem. cruce: *cădi crucea tă-ăpă* (sărbătoarea în ajunul Bobotezei).

oruțioă -ți=sbs. fem. cruciuliță.

cu=prop. cu: *iău mi duc cu tini* (eu mă duc cu tine).

cùă -oui=sbs. fem. coaje de pâne, partea dură a pânii: *mi-ari-seaști cùă* (imi place coaja de pâne).

cubilia -lii=sbs. fem. cobe, prevestire rea, om rău: *iăsti cubiliă* (e cobe).

cuc -ți=sbs. masc. cuc; expres.: *lă băti cuc* (lă merge bine); *armăsi ca cuc* (a rămas singur, singurel).

cuciă -li=sbs. fem. coccie, caleasă, trăsură mică: *vînă cu cucia* (am venit cu caleasca).

cuciän -ni=sbs. masc. varză: *cări ni cu cuciän* (carne cu varză); sinon. *vérdu*.

cuciigl -adzi=sbs. masc. vizituu.

cuciubă -bi=sbs. fem. buturugă, ciot. Mai e și forma *ciubbă*.

cuciurò -ădzi=sbs. masc. coșar, pătul pentru porumb: *am ciliimbchia tu cuciurò* (am porumb în coșar).

cucodnă -ni = sbs. fem. femeie imbrăcată europenește, (la joc) dame, crăiță.

cucodș -și = sbs. masc. nuc: *cucodșlu n'ari cucodăși* (nucul n'are nuci).

cucodășă -și = sbs. fem. nucă.

cucot -ți = sbs. masc. cocoș: *cucotlu nu cindă* (cocoșul nu cântă).

cuculioiu -oi = sbs. n. con, grămadă: *cuculiciu di chin* (con de pin); *feciū cuculiciu* (am făcut grămadă).

cucouliri (cuculescu -lil) vb. a coloși.

cucoulit = adj. cocoloșit: *stă culit pi nînga vatră* (stă cocoloșit pe lângă vatră).

cuculiat = adj. moțat, cucuiat: *giliind cuculiată* (găină moțată).

cuculiū -lil = sbs. n. cucuiu, moț de pasere: *pălu cu cuculiū* (pasere cu moț).

cuculiū -lili = sbs. n. gogașă (învelișul viermelui de mătase).

cucuruz -uri = sbs. n. împletitură de mațe.

cucusât = adj. gârbovit, ghebos.

cucusică -ti = sbs. fem. nucșoară.

cucusüră -uri = sbs. fem. bourel, ochiul boului, sfredeluș (pasere mică).

cucută -ti = sbs. fem. cucută (plantă veninoasă).

cucuțăł = sbs. masc. floare (la Vlaho-Clisura).

cucuviale -ăi = sbs. fem. pasere nocturnă, cucuvaie, bușniță. Mai e și forma: *cucuveauă*.

cucuvita -ti = sbs. fem. țiperig și fel de căciulă făcută din țiperig.

oudiță -ti = sbs. fem. noadă, parte a şirei spinării de pe deasupra şezutului.

oudoș = sbs. masc. pezevenghiu, mijlocitor neonest.

oudoșă -și = sbs. fem. codoșă, pezevenghe, mijlocitoare neonestă.

cufal -li = sbs. masc. arbore gău-

nos, scorbură: *cupacălu iăsti cufal* (copacul e găunos, scorbură).

cufală -li = sbs. fem. parte dintr'un arbore găunos.

cufohisiră (cufchisescu -sil) = vb. a deveni găunos, a găuri, a se strică: *cufchisi mărlu* (mărul s'a stricat); *făglu cufchisi* (fagul a devenit găunos).

cufchisit = adj. găunos, scorbutos, găurit, stricat.

cufchiu = adj. găunos, stricat, găurit, scorbutos.

cufculă -li = sbs. fem. găoacea care incunjură partea de jos a ghindei, a jirului.

cufină -ni = sbs. fem. stup: *cufină di alghină* (stup de albine).

cufiță -ti = sbs. fem. cofeiu, cofiță.

cupoări -ori = sbs. fem. cufoare, cufurire, diaree: *am cufoări* (am diaree).

cufumă -mi = sbs. fem. cadavru, mortăciune, stârv.: *cufumă di om* (cadavru de om). Mai e și forma: *cuhumă*.

cufurăios = adj. cufuricios.

cufuriri (cufurescu -sil) = vb. a se cufuri, a avea diaree.

cufurit = adj. cufurit.

cugeamiti = adv. cogiamite (ceva mare): *s'feăti cugeamili* (s'a făcut prea mare).

cuibăr -ri = sbs. n. cuib: *cuibăr di purunghi* (cuib de porumbi).

cujoăliă -li = vezi *coajă*.

cul (cûlou) = adj. (mai ales la capre) păr roșu amestecat cu cenușiu, roșatec: *câpră culă* (capră roșatecă).

culă -li = sbs. fem. culă, turn: *casă ca culă* (casă ca turn).

culac -ti = sbs. n. colac și idea de rotund: *s'feăti culac* (a se ghemui).

culacie -ăi = sbs. fem. înlesnire, facilitate: *n'am culacie* (n'am înlesnire).

culastră -ri=sbs. fem. colastră: *culastră di capră*.

culcări (culcu-cal)=vb. a (se) culcă, a dormi: *mi culcă* (m' am culcat).

culoat=adj. culcat.

culoit=vezi *cluvyiu*.

culoș=adj. roib, care bate în roșu, roșatec: *cal culoș* (roib).

culcus -uri=sbs. n. culcus.

culcândză=sbs. fem. boală la vite (când li se umflă picioarele și fac puroiu la închieturi).

uleas -uri=sbs. n. terciu, făină de mălaiu sau de grâu fiartă cu apă.

uleastrandu -di=sbs. masc. floare de coloare galbenă deschisă, primăverită, clopoței (floare).

uleață -te=sbs. fem. tăta oii (floare).

culichiă -li=sbs. fem. linguisire.

culichipsiri (culichipsescu-sil)=vb. a linguși: *mălu l'culichipsit* (prea mult l-am lingușit).

culichipsit=adj. linguisit.

culidzărăi=vezi *hulidezări*.

culimbișră -ri=sbs. fem. colimbitră, cristelnită.

culindăr -ri=sbs. masc. bățul ce poartă copiii la colindă.

culindăr -ri=sbs. masc. colindător.

culindzös=adj. vezi *culeândză*.

culirsiri (culirsescu -il)=vb. a scrobi, a călcă cu fierul: *culirsit ănd cimeași* (am scrobit o cămașă).

culirsit=adj. scrobit, căcat cu fierul.

culistra -ri=sbs. fem. furcă pentru toarcerea bumbacului.

culoaltădži=adv. alaltăieri: *culoaltădži nu putu* (alaltăieri a fost bolnav).

culoană -onă=sbs. fem. colon, stâlp.

ultimburări (ulteambur -ural)

=vb. a clătină: *culteambură mèrlu* (clătină mărul).

ultimburăt=adj. clătinat.

ouluočă -adži=sbs. masc. razăchie (specie de struguri).

ouluchia -chi=sbs. fem. culuc, corp de gardă, sentinelă, strajă, patrulă: *treăfi culuchia* (trece patrula); *mi-acișă calučhia noaptea* (m'a prins patrula noaptea).

oulucuč -uri=sbs. n. colac mic.

ouluinăintle=adv. colo înainte.

oulupan -ani=sbs. n. scutec, bucată de abă ori pânza pentru infășat copilul.

oulursiri (culursescu -sii)=vb. a călcă cu fierul; fig. a se îngâmfă: *culursi cimeaşa* (am căcat cu fierul cămașă); *mălu s'culurseăști* (prea mult se mândrește).

oulursit=adj. căcat cu fierul; fig. îngâmfat, mândru.

cum=adv. cum: *cum hič* (cum este).

cumalindru=adj. şiret, istet, viclean: *vivirița fu cama cumalindru* (veverița a fost mai isteață).

cumanda -dzi=sbs. fem. îngrijire, economie: *nă řeciū cumandă di tuti* (mi-am făcut economie de toate).

cumandăr -ri=sbs. masc. general.

cumandărgi -iadži=sbs. masc. îngrijitor.

cumânia -ni=sbs. fem. merinde, zaireă, proviziune.

cumâră -ri=sbs. fem. dulap.

cumâră -ri=sbs. fem. joc excesiv la cărți cu parale, cumără.

cumâră -ri=sbs. fem. fructul cainiei.

cumârgi -iadži=sbs. masc. care joacă mult la cărți cu parale, cu-margiu.

cumâșă -si=sbs. fem. stofă, materie.

cumâtă -ți=vezi bucață.

cumbană -li=sbs. fem. compa-
nie, societate.

cumbăr -ri=sbs. masc. fin: vină
cumbărlu (a venit finul).

cumbără -ri=sbs.fem. fină: cum-
bără amintă (fina a născut).

cumbărlichă -chi=sbs. fem. fi-
nie, cumertrie: muri hilinlu, se-as-
părsi cumbărlichia (a murit finul,
s'a dus cumertria).

cumbulă -ia -i=sbs. fem. măta-
nie; sinon. ör̄.

cumbură -ri=sbs. fem. pistol: cu
cumbură 'n briu (cu pistol la brâu).

cumișă -li=sbs. fem. comedie.

cumindîrsiri (cumindîrsescu-sil)
= vb. a îngriji, a economisi, a pro-
cură: ni cumindîrsi ghini (ne-a îngrijit bine).

cumindîrsit=adj. îngrijit, eco-
nomisit, procurat.

cumireaúă -ei=sbs. fem. catină
(copacel spinos și cu fructe roșii).

cumisăr -ri = sbs. masc. șef de
poliție.

cumnăt -ti=sbs. masc. fratele fe-
meii, fratele bărbatului unei femei;
cumnătu-nru muri (fratele femeii
mele a murit); *cumnăt-tu fudz̄i*
(fratele bărbatului tău a fugit).

cumnătă -ti=sbs. fem. sora fe-
meii, sora bărbatului unei femei.

cumnicări (cuminic-cal) = vb.
a se împărtăși, a se griji: mi cum-
nicări (m'am împărtășit).

cumnicăt=adj. împărtășit cu sf.
grijanie, grijiti.

cumnicătură -uri=sbs. fem. gri-
janie, împărtășire.

cùna -ni=sbs. fem. leagăn (se gă-
sește numai în blesteme): lăați dracu
cuna (să-ți iea dracul leagănu); ană-
dimna-ș̄i cuna (blestemat să-ți fie
leagănu).

cunâchiă -chi=sbs.fem. edificiu,
tribunal, conac, loc de popas (mas)

pentru călători: ſeătim cunâchia
nînga păduri (am făcut popas lângă
pădure); mi caſtă di la cunâchiă
(mă caută dela tribunal).

cunâvi -gi=sbs. fem. dihor, bel-
ghișă.

cundâchiă -chi=sbs. fem. patul
puștii; la pl. cundichei (lovituri cu
patul puștii).

cundiliat = adj. drept ca con-
deiul: nări cundiliată (nas drept ca
condeiul).

cundileauă -ei=sbs. fem. sem-
nătură, iscălitură: ni bigăt cundi-
lieauă (mi-am pus iscălitura).

cundiliisiri(cundiliisescu-sil)=
vb. a încondeiată.

cundiliisit=adj. încondeiat.

cundiliū -lii=sbs. n. condeiu de
piatră, de fier; fig. iscălitură, seris,
stil: ari bun cundiliū (are bun seris,
stil); ni tricuł cundiliū (mi-am pus
iscălitura).

cundură -ri=sbs.fem. condur, fel
de gheată cu tocul înalt, gheată:
poărta cunduri (poartă ghete cu
tocul înalt).

cunduragi -iadzi = sbs. masc.
ghetar, cizmar, ciobtar, pantofar.

cunduș(șă) = sbs. n. cepchen,
scurteică.

cuniscător=adj. cunoșător.

cunsulată -ti=sbs.fem. consulat.

cunuștiri (cunoscu-scul)=vb. a
cunoaște, a recunoaște, a ști: cu-
noscu turfiști (știu turcește).

cunupidă = sbs. fem. conopidă.

cunuscăt = adj. cunoscut, recu-
noscut.

cupă -pi=sbs. fem. cupă, pahar
de băut apă: nă cupă di apă (un
pahar de băut apă).

cupă -pi=sbs. fem. cupă (la joc),
figură roșie la jocul de cărți.

cupaciū -oi = sbs. masc. stejar:
cîrbuni de cupaciū (cărbuni de
stejar).

cupâniă -ni = sbs. fem. copaie: *cupâniă tră beărî apă* (sghiab).

cuplă -li = sbs. fem. turmă: *cuplă di oi* (turmă de oi).

cuploină -ni = sbs. fem. tufan, pădure de stejari mici: *se-ascămsi tu cupicini* (s'a ascuns în pădurea de stejari mici).

cupilciu = vezi *copil*.

cupiniat = adj. adâncos, săpat adânc.

cupriă -li = sbs. fem. gunoiu, gunoiste.

cuprisiri (cuprisescu -sił) = vb. a gunoi, a iugrăsa cu gunoiu: *cupriști agrulu* (am îngrăsat țarina cu gunoiu).

cuprisit = adj. gunoit, îngrăsat cu gunoiu.

cupusiri (cupusescu -sił) = vb. a invitat postind, a pofti, a imbiă: *cupusiă acasă* (poftește acasă).

cupusit = adj. invitat, poftit.

cur -ri = sbs. cur, fund, bază: *cur di cizâni* (fund de cazan): *tăli și faglu di la cur* (am tăiat fagul dela bază); expres.: *nu li-sini curlu* (nu îndrăznește); *stări pri cur-ri* (stări locului, stări nemîșcat); *s'aduși ca curlu te biăsi* (care bărfește mult).

curăl -uri = sbs. n. curaj: *n'am curăi* (n'am curaj).

curăj = vezi *curăi*.

curân -ni = sbs. n. coran, carte religioasă a Turcilor.

curări (cur -ri) = vb. a curge, a curăți, a se scăpa: *apă cură* (râul curge); *mi curai di tutti* (m'am scăpat de toate); expres.: *nă cură la gioc* (imi merge bine la joc).

ourasăni -ni = sbs. fem. corasan, tencuiială.

curăt = adj. curat, limpezit: *zin curăt* (vin curat); expres.: *'s lăua curătili* (a se șterge pe bot, a-și pierde ori ce speranță).

curăt = adj. drept, just, întră-

devăr: *spune curăt* (spune drept).

curăt = adj. curs, curat.

curăuă -ăi = sbs. fem. cureă; expres.: *nu l' dă di curăuă* (a nu da considerație cuiva, a desprețui).

curbisân = adj. sărmă, biet, ne-norocit: *ui ti duți curbisâne* (unde mergi sărmane).

curbisiri (curbisescu -sił) = vb. a se nenoroci: *micurbisir cu năs* (m'am nenorocit cu dânsul).

curbisit = adj. nenorocit, nefericit, sărmă.

euroalec = vezi *carcălec*.

euroubète -ti = sbs. fem. dovleac; fig. cap: *curcubète tri biări* (tidvă); *nu li tălli curcubète* (nu-i taie capul); *va fi beă curcubète apă* (vei fi ucis, omorit).

euroubèu -uri = sbs. n. curcubeu.

euroubităr -ri = sbs. moftangiu, lăudăros.

curdisiri (curdisescu -sił) = vb. a se așeză bine, a se stabili: *mi curdisir ghini* (m'am așezat bine).

curdisiri = vb. a întoarce ceasul: *curdisir oâra* (am întors ceasul).

curdisit = adj. așezat, stabilit.

curdisit = adj. întors (ceasul).

curdeauă -eli = sbs. fem. panglică: *s'frindzea ca curdeauă* (se mlădiă ca panglica).

curdeauă -li = sbs. fem. inimă, curaj: *nu și finicurdeauă* (ești timid).

curdlăr -ri = sbs. masc. papugiu, cismar.

curdela -lie = sbs. fem. papuc, gheată.

curdoni -ni = sbs. fem. cordon.

curdös = adj. curios.

curlă -li = sbs. fem. dumbravă: *mi dușu tu curii* (m'am dus în dumbravă).

curmal -dzi = sbs. masc. curmal.

curmări (curmu -al) = vb. a curmă, a se osteni, a întârcă, a incetă, a se separă: *mi curmări di-aligări* (m'am

ostenit de alergat); curmăř ficiōrlu (am înțărcat pruncul); *ploăiea curmă* (ploaia a înceitat); *mi curmăř di nis* (m'am separat de dânsul).

curmăř = adj. curmat, ostenit, obosit, mort de oboseală, înțărcat.

curmitură -uri=sbs.fem.curmătură, ruptoare (la preț).

cūrmu -uri=sbs. n. ruptură de frânghie, crâmpelui de sfioră, căpătaiu.

curniță -ti = sbs. fem. corniță: *cădru tu curniță* (portret în corniță).

curniță = vezi *curniță*.

curnut = adj. cornut, cu coarne: *oāie curnută* (oae cornută).

curnuțiālli=sbs. fem. pl. roșcovă; fig. mofturi. Mai e și forma *curnu fēxali*.

oūrpan -ni=sbs. n. curpen, curmeiu de viță sălbatecă: *li ligăř cu cūrpan* (le-am legat cu curpen, curmeiu).

oūrpit = adj. beat tun: *iăsti cūrpit* (e beat tun).

oūrsu -uri=sbs. n. sgomot mare: *mări cūrsu s'feătî* (mare sgomot s'a făcut).

curtēlă = sbs. fem. cuțit mare.

cūrtus = sbs. masc. ultimul arșic ce-l posedă jucătorul.

oūrună (orūnă)-ni=sbs. fem. coroană, cununie: *li bīgără crūnile* (l-au cununat); *curūnă di liliči* (coroană de flori).

curūnd = adv. repede, curând, iute, îndată: *du-ti curund* (dute repede).

curundāri (curundēdz -dal = vb. a se grabi).

cușafi -hi = sbs. fem. saramură de prune, chiseliță, vezi *hușafi*.

cusoūni -ni=sbs. fem. povil de lână; când e de cureă se numește *bul-dūmi*.

cusorilia -lii=sbs. fem. cuscrie, cuscrenie, rudenie de cuscru.

ousorili=sbs. pl. masc. constelațiiunea carului cel mare sau ursul.

ousoroāniă -ni=sbs. fem. femeile care împreună cu mireasa se duc la casa mirelui în ziua de nuntă.

cūscrū -ri=sbs. masc cuscru, nuntaș: *vinīră cuscrl'i* (au venit nuntași); *mi dușu la cuscru* (m'am dus la cuscru).

ouseāri (cos, cusul)=vb. a coase; expres: *lii cusul mūlti* (l-am băut mult).

ousiri (cusescu -sil)=vb. a così, a tăia iarba cu coasa.

ousit = adj. cosit, tăiat cu coasa.

ousiță -ti=sbs. fem. pleată, cosită, coadă; sinon. *coadi*.

ousor -oari=sbs. n. cosor, cuțit pentru curățit butucii.

ouștavăr -ri=sbs. n. floare lăptoașă de coloare roșie (la Crușova).

ouștică -ti = sbs. fem. costiță, (coastă mică).

oustisir (custisescu -sil)= vb. a costă, a prețui: *nu custisești mūltu* (nu costă mult).

oustisit = adj. care costă, care prețuește.

oustumi -ni=sbs. fem. costum.

oustură -ri=sbs. fem. briceag.

oușug -dzi=sbs. n. dulap: *băgă pînea tu cușug* (pune pânea în dulap).

cusuři = vezi *cusiri*.

cusuit = vezi *cusit*.

cusurăt = adj. gârbovit, ghebos.

cusuři -ri=sbs. fem. cusur, defect: *om cu cusuři* (om cu defect).

cusurin -ni=sbs. masc. văr bun: *cusurin ver* (văr primar). Mai e și forma *cușuri*.

cusurină -ni=sbs. fem. vară bună.

cusut = adj. cusut.

cusutură -uri=sbs. fem. cusutură.

out -ti = sbs. n. băț mic cu care se lovește turca.

oută -ti = sbs. fem. câne (în limbajul copiilor mici).

ouțachiă -chi = sbs. fem. cărlig de samar.

outăr -ri = sbs. n. ocol de vite, ţarc, târlă: *bâgă ȣili tu cutăr* (pune oile în târlă).

outiă -li = sbs. fem. cutie.

outidzări (cutēdz -idzal) = vb. a cutesă, a îndrăzni: *nu cutēdz să sburăscu* (nu îndrăznesc să vorbesc). Mai e și forma *ctidzări*.

outidzăt = adj. care îndrăznește.

ouțină -ni = sbs. fem. concină (joc în cărti).

oută -li = sbs. fem. obroc, baniță: *cullă di grîn* (baniță de grâu); sinon. *șinic*.

outlučiomsi -uri = sbs. fem. cotlon (înfundătură făcută într'un zid de pus ceva).

outrimburări (cutrēmbur -ral) = vb. a (se) cutremură, a se înfioră: *mi cutrimburăt* (m' am înflorat); a tremură, a se îngrozi.

outrimburăt = adj. înflorat, îngrădit.

ouțubeări (cuțubeăū -biui) = vb. a bea încet și câte puțin.

ouțublüt = adj. puțin cherchelit, puțin beat.

outumăs -uri = sbs. n. cocină pentru porci. Mai e și forma *cumăs*.

ouțur -ri = sbs. n. butuc, buturugă, buștean, butuc de vie: *cûțur deazinți* (butuc de vie); expres.: *iâsti cûțur* (e prost, neghiob, necioplit).

outursiri (cutursescu -sil) = vb. a se cotorosi, a se scăpă de cevă, de cineva.

outursit = adj. scăpat de ceva.

ouțut -i = sbs. n. cuțit.

cu tûte aësti = conj. cu toate acestea: *cu tûti aësti va yin* (cu toate acestea voi veni).

outuvliri = vezi *'ndiviliri*.

outuvlit = vezi *'ndicilit*.

ouvă -adzi = sbs. masc. găleată de purtat apă, ciutură: *scdşu apă cu cuvă-lü* (am scos apă cu ciatura).

ouvătă -ti = sbs. fem. vas de lemn, covată, strachină de lemn. Mai sunt și formele *cavătă*, *guvătă*.

ouvendă -dzi = sbs. fem. cuvânt, vorbă, con vorbire, conversație: *n'avem cuvendă cu nis* (n'avem conversație cu dânsul); *lî dizișu ună cuvendă* (i-am spus un cuvânt).

ouvertă -ti = sbs. fem. covorată (la corabie).

ouvitică -tiți = sbs. fem. covată mică.

ouvuoliu -liuri = sbs. n. baldachin, uranisc.

ouvutös = adj. găunos, săpat.

D. d.

d = una din literele alfabetului.

dabină -ni = sbs. fem. specie de struguri, bășicată.

dablönă -ni = sbs. fem. ban de aur care se atârnă la gât: *tut dabloni àri di guse* (numai bani de aur are de gât).

dàdă -di = sbs. fem. mamă: *dàda nu poăti* (mama e bolnavă); sinon. *mùmă*.

dadùn = adv. împreună: *dadùn vînřu* (împreună am venit); *di-dadùn* (în comun). Mai e și forma *de-adùn*.

dafin -ni = sbs. masc. dafin. Mai e și forma *dâfnu*.

dâima = adv. în totdeauna: *dâima aridi* (în totdeauna râde); sinon. *totna*.

dairè -edzi = sbs. masc. daereà (tobă cu clopoței).

dălcă -ți = sbs. fem. dalac (inflamațiunea splinei).

dălgă -ghi = sbs. fem. val, talaz: *cirăvi marătă di dălgă bitulă* (sărmana corabie de val izbită).

dălijan = adj. voinic: *feată dălijană iù ti dùș* (copilă voinică unde mergi).

damagănă -ni = sbs. fem. damegană (sticla groasă și pușă în impletitură de mlajă).

dămcă -ți = sbs. fem. pată, lichea: *strănu cu dămcă* (haină cu pete).

dândă = vezi *deândă*.

dăpăia și deapoia = adv. apoi, în urmă, în fine, pe urmă: *de-apoia vîno* (apoi vino).

dără -ări = sbs. fem. dară (greutatea unui vas, obiect, scăzută la cântărit): *scăti dără a săclui* (scade daraua sacului).

daravéră -eri = sbs. fem. daraveră: *am daravéră cu nis* (am daraveră cu dânsul).

dardără -ri = sbs. fem. sfărlează ce sbârnaie, sbârnătoare.

dăriloări -ori = sbs. fem. daraveră, relaționi comerciale, afaceri.

daș(lu) = adj. iubit, drăguț: *dașlu di hilu* (drăguțul de fiu).

dat = adj. dat, dedat: *dat în cap* (svânturătec).

dat -uri = sbs. n. datorie, bir, dajdie: *prinde s'î făi dătilu* (trebuie să-ți faci datoria); *nu nă plită dătilu* (nu mi-am plătit birul).

dată = numai în compunere cu alte cuvinte: *dată a dzulilei* (răvărsatul zilei); *dată a soarelui* (răsăritul soarelui).

dăvan (dăvun) -ni = sbs. masc. tăun, streche.

de = interj. de! e!: *de, te s'fac!* (de, ce să fac!).

de = conj. de, deci, aşadar: *ședză-de* (stăi deci).

de = prep. de, dela, din: *de-acasă* (de acasă).

deacutotălu = adv. peste tot, în întregime: *hił deacutotălu* (ești de tot, nebun).

deadun (dadun) = adv. împreună.

deațiă = adv. numai decât, degrabă, abia: *cu deațiă ascipă* (abia a scăpat).

dealagă = sbs. fem. fugă, alergare: *ded dealagă* (am dat fuga).

dealihia = adv. intr'adevăr.

dealihios = adevărat: *ficior dealihios* (copil adevărat).

dealungulu = adv. în lung, lungiș, deacurmezișul, dealungul; expres.: *lău d'alungulu* (fug, plec); *o lău de-alungulu la fugă* (când cineva pleacă fără să se mai întoarcă).

deanâvra = adv. adineatori: *deanâvra nu vreă* (adineatori nu vreau).

déanda (dândă) = adv. și conj. de când, pe când, din momentul: *dândă nu grăști* (din momentul ce nu vorbești).

deca = conj. deci, pentru că, deoarece: *dècă vreă tînă* (pentru că vrei tu).

dégă = sbs. fem. tufiș: *sum dègă atea di fag* (subt tufișul cel de fag).

dêngă (ghi) -uri = sbs. fem. o parte din sarcină; sinon. *dêngia*.

dêngia -ghi = sbs. teanc, balot de mafă.

désper = adj. desperat: *lăia-ți déspera mulăarea-ți* (sărmana-ți de femeie desperată). (Carajani p. pop.).

dêvă = interj. hura, mars, înainte.

di = conj. din cauză, dacă, din momentul ce, după ce: *di-ațea* (de aceea); *di aoați* (de aici); *di-iu* (de unde); *di nînga* (de lângă); *di-oără* (de mult); *diște* (pentru ce); *di-tra* (din cauză); *di-ünă-oără* (indată).

diapòia = adv. apoi, în urmă: *diapòia nu l'batî* (apoi nu-l bate).

diasitului = adv. sătul: *fudești diasitului* (am plecat sătul).

diavârliga (dianvarlîga) = adv. jur-imprejur, imprejur: *diavârliga di cásă* (imprejurul casei).

diavîrligalui = vezi *diavârliga*.

didindî = adv. dincolo: *stăi didindî* (stăi dincolo).

dighiös = adv. de jos, pe jos, jos: *stăi dighiös* (stăi jos). Mai e și forma *dinghiös*.

dihaniu = adj. căldicel; vezi *hliușcă, habin*.

dijirârî (dijirêz -rai) = vb. a scoțoi tăciunii, a jerui: *dijirează foclù* (jeruește focul).

dijirât = adj. jeruit, scotocind tăciunii.

dilâ = prep. dela, din: *yin dilâ tîne* (viu dela tine).

dildisiri (dildisescu -il) = vb. a se expune, a riscă, a periclită: *dildisîtu agidc* (am riscat la joc).

dildisit = adj. expus, riscat, periclitat, năpustit.

dilicât = adj. delicat (om), fin (materie): *vêstu dilicât* (postav fin). Mai e și forma *'ndilicât*.

dimblă -adzi = sbs. masc. damblă, apoplexie: *muri di dimblă* (a murit de apoplexie).

dimousiri (dimucusescu -il) = vb. a (se) pătă, a (se) murdări.

dimousit = adj. pătat, murdărit.

dimindârî (dimindu -daî) = vb. a cere, a chemă, a porunci, a ordonă, a comandă, a înștiință prin scrisori, prin vorbe: *lîi dimindârî s'fugă* (l-am înștiințat să plece).

dimindat = adj. poruncit, ordonat, comandat, înștiințat: *strână dimindat* (haină comandată).

dimindâtă = sbs. fem. poruncă,

ordin, comandă: *vînă pi dimindâtă* (am venit pe poruncite); *pi dimindata lui fudești* (la ordinul său am plecat).

dimindictûne -mî = sbs. fem. poruncă, înștiințare, ordin.

dimineață -ți = sbs. fem. dimineață: *mi sculăt dimineața*.

din = prep. din: *yin din piduri* (vin din pădure); *din-cot* (inzadar, în van, inutil).

dinală -lîi = sbs. fem. clește de care se servesc cismarii.

dinanumira = adv. pe umeri, pe spinare: *lia l'dinanumira* (ieaz-l pe umeri, pe spinare).

dinăparti = adv. de dincolo, din depărtate: *yin dinăparti* (vin din depărtare, de dincolo).

dinoa = vezi ahinda.

dindi -dzi = sbs. masc. dintele de om, de pieptene: *ficiorlu scoası dindzi* (copilul a scos dinți); expres.: *da dindzi* (a tremură); *dindzi-dindzel* (dințat, crestătură în ori și ce).

dindină -adzi = sbs. masc. dan-dană, svon, sgomot mare, gălăgie: *dindină s'feâți tu hoără cu nuntăta* (sgomot mare s'a făcut cu nunta ta în sat).

dindră = adv. de lângă: *dindră gridind ū luăi* (de lângă grădină am luat-o).

dindrég = vezi *'ndreg*.

dînga = adv. plin de tot, umplut peste măsură: *dînga iâsti cîpa* (parharul e plin de tot).

dingă -adzi = sbs. asin, om obraznic: *iâsti un dingă* (e un măgar, om obraznic).

dingări = vezi *dinicări*.

dingât = vezi *dinicăt*.

dingitură -uri = sbs. fem. dumicat, pâne dumicată și amestecată cu ceva.

dinginiri (dinginescu -il) = vb. a

crăpă, a plesni: *va dinginescu dinat* (voiu plesni de necaz).

dinginit = adj. care plesnește, care crapă.

dingliră -adzi = sbs. masc. măgar, asin; sinon. *zingiră, șumur, ciciu*.

dinglò = adv. de dincolo, de departe: *hiu dinglò* (sunt de dincolo).

dingliiat și dingliinat = adj. cu urechile lungi, urechiat; fig. asin.

dingusiri (*dingusescu -il*) = vb. a umplea de tot, a umplea peste măsură.

dingusit = adj. umplut peste tot.

diniindî = adv. înainte, în față, în prezentă: *diniindia-mea* (în fața mea). Mai sunt și formele *dinindî* și *nîndî*.

diniparti = adv. dintr'o parte, de undeva.

dinipòi (nipòi) = adv. îndărât, în urmă.

diniundru = adv. din lăuntru, din interior: *yin diniuntru* (vin din lăuntru).

dinisiri (*dinisescu -sii*) = vb. a dăinui, a răbdă, a suferi: *mâltu dinisir* (prea mult am răbdat); expres. a sprijini, a susțineă: *mâltu l'dinisir cu parades* (l-am susținut mult cu parale). Mai sunt și formele *dînsiri* și *dindisiri*.

dinisit = adj. răbdător; fig. fiind susținut, sprijinit.

dintană -ni = sbs. fem. cioc, plisc, elonț. Mai e și forma *dhintenă*.

diniicări (*dinicic -ical*) = vb. a dumică, a fărămiți, a ciopărți, a sfărâmă un obiect în părțile, a sdrobi, a hărțui: *diniică pîni* (dumică pâne); *l'diniicără furlii* (hotii l-au tăiat în bucăți); *s'diniică totnă* (în totdeauna se hărțuesc).

diniicăt = adj. dumicat, fărămițit, hărțuit, tăiat în bucăți.

dioară = adv. de mult, în conti-

nuu; *hiu dioară aoăti* (sunt de mult aicea); *xeanili sunt dioara* (străinătatea e în continuu).

dioară = adv. de timpuriu, de vreme: *dioară vinlu* (de vreme am venit).

dip = adv. de loc, nimic: *dip nui va* (de loc nu mă vrea).

dipinări (*diapin -nal*) = vb. a depăna: *diapină hirlu* (deapăna ată).

dipinat = adj. depănat.

dipinitör -oari = sbs. n. unealtă de depănat, depănatăre.

dipunitură -uri = sbs. fem. depănatără.

dipirări (*diapir -rai*) = vb. a-și smulge părul, a rupe, a sfâșia, a se dăpără; fig. a se tângui: *s'dipiră didor* (și-a smuls părul de durere); *nu ti deapiră ahindu* (nu te tângui atâtă).

dipirat = adj. care-și smulge părul, dăpărat, tânguitar.

dipirtări (*dipirtedz -ai*) = vb. reflex. a se depărtă: *mi dipirtări multu* (m'am depărtat prea mult).

dipirtât = adj. care e departe.

diparti = adv. departe, în depărtare: *yin di diparti* (vin din depărtare).

dipirtos = adj. care e departe, lung: *câli dipirtoasă* (drum lung); *hoară dipirtoasă* (sat care e departe).

dipistaneu = adv. de prisos.

dipozit -ti = sbs. n. depozit, depou: *bigâl cusa dipozit* (am pus depozit casa).

dipri = prep. de pe: *dipuni -ti dipri cusa* (scoboașă-te de pe casă).

dipriapòia = adv. apoi, în urmă, în fine, în sfârșit: *dipriapòia yinu* (apoi, în urmă vino).

diprisupră = adv. pe deasupra.

dipriünă = adv. împreună, mereu, în continuu: *lucrèdz dipriünă* (lucrez în continuu).

dipunări (*dipün -nal*) = vb. a de-

pune, a descinde, a cobori, a se da devale : *dipùni-ti nighiòs* (coboară-te jos); expres.: *s'dipùsi ariùlu* (s'a răvărsat râul). Mai e și forma *dipùne(â)ri*.

dipunât = adj. scoborit, depus, răvărsat; fig. infuriat, mâniat.

dipùs = adj. scoborit; fig. infuriat, mâniat: *hiu dipùs* (sunt mâniat).

diră -ri = sbs. fem. dără, urmă ce rămâne din scurmarea pământului de porci.

dirdiriri (dirdirescu -ril) = vb. a dârdâi, a bârși, a flecări, a trâncăni, a fleoncăni: *nu dirdirea ahîndî* (nu bârși atâtea); sinon. *dirdîrsiri*.

dirdiră = sbs. masc. dârdâitor, fleoncăitor, bârfitor, flear, fanfaron.

dirdirös = adj. flear, fleoncăitor, vorbăret.

dirdîrsiri = vezi *dirdiriri*.

dirèo -ti = sbs. n. stâlp; fig. susținător, sprijin: *dirèclu fiini cåsa* (stâlpul susține casa); *am dirèc, nu me-aspär* (am susținător, nu mă tem).

dirin -i = sbs. n. prăpăd, prăpădenie.

dir(l)nari (dirin -nal) = vb. reflex. a se osteni, a se obosi mult; fig. a se vătă: *mi dirinâl mûltu* (m'am prăpădit mult).

dir(l)nât = adj. prăpădit, ostenit, obosit.

dirmă -mi = sbs. fem. lemn subțire, prăjină lungă.

dirmoniu -uri = sbs. n. ciur mare.

dis = vezi *disi*.

dis = pron. dânsul: *dis nu poâti* (dânsul nu poate).

dis = adj. jumătate: *dis di mer* (jumătate de măr); *disă prùnă* (jumătate de prună); *dis di om* (semion).

disagă -dzi = sbs. fem. desagă; expres.: *om cu disaga di gușî* (om cerșitor).

disbibirari (disbibâr -ral) = vb. a desbără, a strică șiurile: *s' disbibiră pîndra* (s'a desbărat pânza).

disbibirât = adj. desbărat, cu șiurile stricate.

disbibiritură -uri = sbs. fem. desbărare.

disibiliri (disibilișcu -lii) = vb. a jupui, a descoji: *disibili un fag* (descojii un fag).

disibilit = adj. jupuit, descojuit, fără coaje.

disabilitură -uri = sbs. fem. jupuială, descojire.

disbitâră (disbêt -tal) = vb. reflex. a se desbăta: *mi disbitâl* (m'am desbătat).

disbitât = adj. desbătat.

disbititüră -uri = sbs. fem. desbătare.

disbrinari (disbrinèdz -na) = vb. a (se) desface cingătoarea, a se descinge: *l' disbrinâl* (l-am descins).

disbrinât = adj. fără cingătoare, descins; fig. om negligent.

disbulitâră = vb. a desbrobodî, a ridică vălul, broboadă unei femei de pe cap.

dischidioâră (dischiadic -cal) = a despiedică, a scoate piedica: *l' dischidicâl călu* (am scos piedica calului).

dischidicât = adj. despiedicat, căruia i s'a scos piedica.

discociâră (discaciú -cia) = vb. reflex. a descurcă părul cu pieptenele rar, a desnodă, a descalci: *discuci -ti* (descurcă -ti părul cu pieptenele rar).

discociât = adj. descurcat, desnodat, descalcit.

discocirâră (discacir -ral) = vb. reflex. a răscăcară, a crăcăna, a crăci: *mi discocirâl mult* (m'am crăcit mult).

discocirât = adj. crăcănat, crăcit.

discociritură -uri = sbs. fem. crăcănare, crăcire.

discocitör -ori = sbs. mas. pieptene rar; sinon. *dzugrana*.

disolicioari (discălic -al) = vb. a descălecă: *discălică di pri cal* (descălecă de pe cal).

disoliceat = adj. descălecat.

disolitarí (discălu -tai) = vb. a descăltă, a scoate încălțăminte.

disolităt = adj. descăltat, fără încălțăminte.

disointarí (discintu -tal) = vb. a descăntă: *mi disointăl astindză*.

disointat = adj. descăntat.

disointitüră -uri = sbs. fem. desăntec.

disircarí (discarcu -rcal) = vb. a descărcă; fig. a se scăpă de o însărcinare oarecare; expres.: *s'discircă pri mîni* (și-a vărsat veninul asupra mea); *'și distrecă inima* (a-și destoii inima).

disircat = adj. descărcat; fig. scăpat.

disiroitüră -uri = sbs. fem. desăcătură, descărcare, scăpare.

disirfusiri (discirfusescu -sii) = vb. a scoate cuiul, a destintui.

disirfusit = adj. din care s'a scos cuiul, destintuit.

disolilităt (disciliédz -ial) = vb. a deschide cu cheia, a descheiat, a desciuia: *nî disciliard cîsa* (ne-au desciuia casa).

disoliat = adj. deschis cu cheia, desciuia, descheiat.

disolidearí și disclidi dirí (disclid -disclișu) = vb. a deschide: *disclid öciliitti* (a fi atent, deștept); *disclid pónli* (a înflori pomii); *disclidî terlu* (a se însenină); *disclid gura* (a începe a vorbi); *disclisirid öciliitti* (la căni: au început să vază); *nî disclișt mûlti* (în conversație: mi-a vorbit multe).

disclidzitoarí -ori = sbs. fem. cheie cu care se deschide: *chirdi* *disclidzitoarea* (am pierdut cheia).

disclidzitüră -uri = sbs. fem. deschizatură: *ari disclidzitüră*.

disoliis = adj. deschis; fig. deschis, sincer: *om discliis* (om sincer), deștept); *căsă discliisă* (casă primatoare).

disolitòr = vezi *arischitor*.

discòs = adj. scos din nou.

discriștearí (discrèscu -cul)=vb. a descrește, a se micșoră: *cît s'aduți discrești* (cu cât merge se micșorează).

disorisecut=adj. descrescut, micșorat.

discufut = adj. fără căciulă, căciulit.

disculțarí (disculțu -tal) = vb. a desculță; fig. a află gândul cuiva, a spionă: *l' disculțar, l'află di iu iăsti* (l-am spionat, l-am găsit de unde e).

disculțat = adj. desculțat; fig. spionat.

disculțu = adj. fără încălțăminte, cu picioarele goale; fig. sărac: *om disculțu* (fără încălțăminte).

discoumbirari (discumbir -ral) = vb. a răscumpără, a răsplăti: *va fi-o discumbir* (ți-o voiu răsplăti).

discoumbirat=adj. răscumpărat, răsplătit.

discoupiriri (discúapir -piril) = vb. a descoperi, a desvăli, a vădi, a destăinui: *nu vră s'nă discudâspiră tivă* (n'a voit să-mi destăinuească nimic).

discoupirit = adj. descooperit, desvălit, vădit, destăinuit.

discurmări (discurmru -mai)=vb. reflex. a se repauză, a se odihni, a se liniști: *mi discurmăd dzua tută* (m'am ostenit ziua toată).

discurmăt = adj. odihnit, repauzat, liniștit.

discousearí și discocaserí (discòs -suł) = vb. a descoase.

discousut = adj. descusut.

disertu = adj. deșert, gol: *vas disertu* (vas gol).

disfaptu = adj. desfăcut, deschis;

fig. deștept: *duchiāni disfăptă* (prăvălie deschisă); *ficiōr disfăptu* (copil deștept).

disfățiri (disfăc, disfeciū)=a desface, a deslipi, a despărți, a desfășură, a desagăță, a desprinde: *nī disfățim di sōtī* (ne-am despărțit de soții); expres.: *disfă oclūlti* (privește bine, caută bine); *nī-disfeciū mūlti* (i-am arătat multe).

disfimtu = adj. tăiat în bucăți (aluatul).

disfindziri (disfingu, disfimșu)=vb. a tăia aluatul în bucăți de pâne.

disfisări (disfășu -sal) = vb. a desfășă: *disfășu nătū* (desfașe pruncul).

disfisăt = adj. desfășat.

disfundări (disfundu -dai) = vb. a desfundă, a scoate fundul unui vas.

disfundăt = adj. desfundat, căruia i s'a scos fundul.

disgă -dzi = sbs. fem. marginea postavului.

disgirdiri (disgirdescu -dił)=vb. a desgrădi, a strică gardul; fig. a vorbi ce nu trebuie, ce nu e convenabil: *aēstu om s'disgirdi* (acest om vorbește într'un mod necuvincios).

disgirdit=adj. desgrădit, fără u-luci; fig. care vorbește într'un mod necuvincios.

disglinări (disglin -nai) = vb. a rupe ramurile dela un arbore.

disglinăt=adj. căruia i s'a rupt ramurile.

disglijări (disglijet -tai)=vb. a desghetea.

disglijăt=adj. desgheteat.

disgrupări (disgrōp -pal) = vb. a desropă: *disgrupăm mōrtlu*.

disgrupăt=adj. desgropat.

disgrupiciuni -iunī = sbs. fem. desgropăciune.

disguliări (disgoliū -lial)=vb. a coji, a descoji, a desgoli, a scoate partea cea tare a pânii: *disguliăt*

prunlu (am descojît prunul); *disguliăt pînea* (am scos partea cea tare a pânii).

disguliăt = adj. cojit, descojît, pânea căreia i s'a scos partea cea tare.

disi=conj. de, dacă: *nu știu disi va fug* (nu știu de voi fugi).

disicări (discărí) (disic -cał)=vb. a despiciă, a rupe; fig. a-și bate, a se căzni: *disic leāmni* (despic lemn); *nī disic cāplu* (imi bat capul, mă căsnesc).

disicăt (discăt)=adj. despicat.

disicotură -uri (discitüră)=sbs. fem. despicătură.

disilări = vb. a se deșelă, a se prăpădi de oboseală; fig. a se moleși, a se efemină.

disilăt=adj. deșelat, prăpădit de oboseală; fig. moleșit, efemnat.

disirtări (disérta -tał)=vb. a deșertă, a goli, a vârsă: *disărtă pōcīlu* (golește ulciorul).

disirtăt = adj. deșeritat, golit, vârsat.

dislichiri (dislichescu -chil)=vb. a deslipi, a separă, a desplumbui: *s'dislichī tinichēlu* (s'a desplumbuit tinicheaua).

dislichit = adj. deslipit, separat, desplumbuit.

dislichitüră-uri = sbs. fem. deslipitură, desplumbuire.

disliciră (dislicescu -cii) = vb. a limpezi, a curăță; *dislicit arichiea* (am limpezit rachiul).

dislicit = adj. limpezit, curățit.

dislicitură -uri = sbs. fem. ljm-pezeală, curățenie.

disligări (dislēg -gal)=vb. a deslegă, a rezolvă: *cum s'disligă luguria* (cum s'a rezolvă chestia).

disligăt = adj. deslegat, rezolvat, slobod, liber.

dismilărăi = vezi: *disbitărăi*.

dismilăt = vezi: *disbitrat*.

dismilitări = vb. reflex. a se desfrâna, a se destrăbăla.

dismilitat = adj. desfrânat, destrăbat, stricat.

dismilitari = vezi *disbitrari*.

dismilitat (dismil -tal) = vb. a scoate intestinete unei vite, a curăti de intestine.

dismilitat = adj. căruia i s'au scos intestinele, curătit de intestine.

dismurări (dismurtu -til) = vb. a desmorti.

dismurătit = adj. desmortit.

disondă = adv. din nou, iarăș, încă odată: *disondă căfău* (iarăș, cøre).

dismierdări (dismierdu -dal) = vb. a desmierdă, a răsgăia: *mălu l'disnieri* (prea mult il desmierzi).

dismierdătit = adj. desmierdăt, răsgăiat; ficior *dismierdăt* (copil răsgăiat).

dismierdător = adj. desmierdător.

disnudări (disnöd -dal) = vb. a desnodă, a desface nodul.

disnudat = adj. desnodat.

dispinticări (dispintic -cal) = vb. a spintecă: *mi dispinticău* (m'am spintecat). E și forma *spinticări*.

dispinticat = adj. spintecat.

dispirări (dispărta -til) = vb. a despărți, a separă, a divide: *nă dispirim* (ne-am separat).

dispirătit = adj. despărțit, separat, împărțit.

dispirătură -uri = sbs. fem. despărțitură, separațune, diviziune, împărțeală.

dispiticări (dispiatic -cal) = vb. a strică ceeace s'a cărpi.

dispiticat = adj. vezi *dispitiri*.

dispiturări (dispiatur -ral) = vb. a desface în foi, a se coșcovî ('la zid): *păta s'dispitură* (plăcinta s'a desfăcut în 'foi); *mărlu s'dispitură* (s'a coșcovit ziul).

dispiturat = adj. desfăcut în foi de aluat, coșcovit ('la zid).

displitiri (displitescu -til) = vb. a despletî, a desface pletele de păr. E și forma *displitiri*.

displitit (displitit) = adj. despletit, cu pletele desfăcute.

dispolări (dispoliu, -lal) = vb. a despoia, a jefui, a desbrăca: *mi dispulăi* (m'au desbrăcat); *mi dispulără furăi* (m'au jefuit hoții).

dispoliat = adj. despoiat, desbrăcat, jefuit.

dispolittură -uri = sbs. fem. om îmbrăcat în sdrențe, om sărac.

dispurintări (dispurintu -tal) = vb. a spăla vasele în cari s'a gătit carne; sinon. *mirsindri*.

dispurintat = adj. spălând vasele, curățindu-le, când incepe postul.

dispustusiră (dispustusescu -sil) = vb. a se odihni, a se repauză, a se linisti: *nu dispustusă năngă* (nu m'am odihnit încă).

dispustusit = adj. odihnit, repauzat, linistit.

disputări (dispt -til) = vb. a curăță ori și ce e murdar, necurat, a se scăpa de murdărie.

disputătit = adj. curățit.

distepetu = adj. deștept.

distimeli -i = sbs. fem. stergar, batistă.

distindziră (distingu, distimșu) = vb. a scoate cingătoarea, a descinde: *distindză-mi*.

distimtu = adj. descins; fig. neglijent.

distiptări (distepetu -tal) = vb. a deșteptă din somn, a-l face atent; fig. a descoperi, a aminti: *nă distipătă mălu lucră* (nă-a descoperit multe lucruri); *l'distiptări s'nu l'arădă* ('l-am făcut atent, ca să nu fie îngelat').

distiptat = adj. deșteptat, deștept.

distrăari (disternu -nal) = vb. a desterne.

distrăat = adj. deșternut.

distrățiri (distorcu -șu) = vb. a toarce invers, a destoarcе; fig. a se destrăbăla; *mălu s'distroarsi* (prea mult s'a destrăbălat).

distroru = adj. tors invers; fig. destrăbălat.

distrès = adj. care nu e strâns, lăsat, desfăcut.

distrimări (distrimèdz -mal) = vb. a destrămă.

distrimăt = adj. destrămat.

distrindziri (distringu -imșu) = vb. a desface ceeace a fost strâns, a nu fi prea strâns.

distupări (distüp -pal) = vb. a scoate dopul, a destupă.

distupăt = adj. destupat.

disuclări (disucliedz -lal) = vb. a strică deochiul.

disuclăt = adj. vezi *disuclări*.

disuflări (disuflu -flai) = vb. a desumflă; fig. a omori, a ucide: *desuflă un om* (am omorit un om).

disuflat = adj. desumflat, omorit, ucis.

disufusări (disufusescu -sil) = a descreți, a luă sbârciturile.

disufusit = adj. descretit, fără sbârcituri.

disum = prep. de desubt: *disum cásă-ni* (de desubtul casei noastre).

disupră = adv. deasupra, de sus, spre sus: *apa γini di disupră* (apa vine de sus).

disusări (disusescu -sil) = vb. a deslogodi, a strică logodna.

disusit = adj. deslogodit.

disuțări (disuț -țil) = vb. a desvăti; fig. a se destrăbăla: *ficiōrlu s'disuță* (copilul s'a destrăbălat).

disuțăt = adj. desvătit; fig. destrăbălat.

disvăt -uri = sbs. n. desvăt, ne-

biceiu: *îptei 'nvăt, ari și disvăt* (oricе obiceiu, are și desvăt).

desvăliri (desvălescu -lil) = vb. a desvăli, a descoperi.

desvălit = adj. desvălit, descoperit.

desvărtiri (desvărescu -til) = vb. a desvărti, a desfășură.

desvărtit = adj. desvărtit, desfășurat.

desviscăt = adj. desbrăcat.

desvăsteări (desvăescu, desviscăl) = vb. a desbrăcă: *mi desviscăt* (m'am desbrăcat).

desvătări (desvăt -tal) = vb. a-și pierde deprinderea, a (se) desvătă, a se desobișnui, a se desbără: *mi desvătă di beărī* (m'am desbărat de băutură).

desvătăt = adj. desvătat, desobișnuit, desbărăt.

desvucări (desvoc -cal) = vb. a mânca ostenindu-se, a mânca peste măsură mult, (la haine) a le purta până se rup: *mi desvucăi di mcări* (m'am ostenit mâncând, m'am prăpădit de mâncare).

desvucăt = adj. prăpădit, ostenit de mâncare multă, (haină) prea mult purtată.

ditotna = adv. în totdeauna, mereu: *ditotna stău àoafi* (în totdeauna locuiesc aici).

ditòra = adv. de acuma, din acest moment: *ditòra pînă mîni iăstîi multu* (de acuma până mâne e mult).

ditrà = prep. pentru, din cauză, de: *ditrà tîni stău* (pentru tine stau).

ditrifă = conj. din ce, pentru ce, din ce cauză, motiv: *ditrifă nu vrei* (pentru ce nu vreai).

ditru = prep. dintre din, dela: *estitru ôdă* (ieși din odaie).

diuclări (diucliedz -clal) = vb. a deochiă, a vrăjii cu ochiul: *nă diuclără ficiōrlu* (mi-au deochiat copilul).

diucliat=adj. deochiat, vrăjit cu ochiul.

dîunioără=adv. îndată, numai decât, la moment: *dîunioără va mă duc* (îndată mă voi duce).

divâni -ni=sbs. fem. vezi *tîvâni*.

divili=sbs. fem. proces: *feciū divii* (am intentat proces); *hiu tu divii* (sunt în proces); *am divii* (am proces).

diviniusiri (diviniusescu -sil)=vb. vezi *tîviniusiri*.

diviniusit=vezi *tîviniusit*.

dîznirîri (dîznirîescu -ii)=vb. a nu fi supărat, a nu fi certat.

dîznirîlt=adj. care nu e certat, care nu e supărat.

dòi; doâuă=num. doi, două: *doi cali* (doi cai); expres.: *pi doâuă hiu* (sunt dubiu, mă îndoiesc); *deâdi dòlîti a prîstuluî* (a dat ortul popii).

dòmină=sbs. fem. domino (joc).

dòmnu -ni=sbs. masc. stăpân (numai cu acest înțeles): *mi bigăr la dòmnu* (am intrat la stăpân).

dònci -ol=sbs. fem. izmene pentru copii mici.

dònuri=sbs. pl. izmene în general (întrebuințat la Clisura): *nî chîrdul dònurli* (mi-am pierdut izmenele).

dor -ură=sbs. n. dor, durere, amor, dragoste, drág, dorință: *am mări dor tri tîni* (am mare dragoste pentru tine); *nî-u dor s'ti ved* (mi-e drag să te văd).

desprîzăți=num. doisprezece. Mai e și forma *dòspră*.

dot=adv. de loc, nici de cum nu: *nu s'videă dot* (nu se vedeă de loc).

dòxa -i=sbs. fem. glorie: *om cu dòxă* (om cu glorie).

drac -ti=sbs. masc. drac, diavol, necurat; fig. deștept: *te drac di fețior* (ce copil deștept); expres.: *acișă drâclu di urêclii* (am dat de beleă mare).

drâosă -si=sbs. fem. drâcoaică, femeie deșteaptă, a dracului: *te drâscă hiu* (ce femeie deșteaptă ești).

drîcosiri (drîcosescu -sil)=vb. a îndrăci: *s'dricsi multu* (s'a îndrăcit mult).

drîcosit=adj. îndrăcit.

drîcułri=vezi *drîcsiri*.

drîcuit=vezi *drîcsit*.

drîcurèsou=adj. drâcesc, diabolic.

drîcuriă -ii { sbs. fem. drâcie, drîcurilia { gând ascuns: *ai multi dricułi* (ai multe drâci).

drîousiri=vb. a se drâci; vezi *drîcsiri* și *dimunsiri*.

drîousit=adj. drâcit.

drîmbâlă -li=sbs. fem. scrânciob, dulap de Paște: *mi dèdû pri drîmbâlă* (m'am dat în scrânciob).

drîmbilsiri (drîmbilsescu -sil)=vb. a se legăna în scrânciob.

drîmbilsit=adj. legănat în scrânciob.

drîzgă -ghi=sbs. fem. desis, tuși; *nu putu și strâbat prit drîzgă* (n'am putut să răsbat prin desis).

drûgă -dzi=sbs. fem. bumbac ori tort pentru ciorapi.

duâgă -dzi=sbs. fem. doagă (scândura dela butoiu) și scoarță mare de lână; *duâgă di cîstînțu* (doagă de castan); *duâgă tri acu-pirîri* (scoarță de lână pentru aco-perit).

dùcă=sbs. fem. ducă, dus, merge: *tu dùcă pâtru ori feciū* (la dus am făcut patru ceasuri).

duocîtûră -uri=sbs. fem. ducă, mergere.

dûdu=interj. haide.

dudiă -li=sbs. fem. mireasă (cu acest înțeles la Crușova și în cântecele populare): *dâtă ll-âm ună flutrie, așilei nîcă dudie* (am dat un galben, acelei mici mirese).

dùi=sbs. fem. carteia cu doi ochi de treflă la joc.

dugăr -ri=sbs. masc. dogar, care face doage.

dugurăr -ori=sbs. fem. dogo-reală, fapta de a dogori, de a părli printre căldură.

duguriri (dugurescu -ri)=vb. a dogori, a părli ceva prin căldura soarelui sau a focului: *mi duguri ghini* (m'am dogorit bine).

dugurit=adj. dogorit, părlit de căldura soarelui sau a focului.

dujani -ni (duchiāni)=sbs. fem. prăvălie.

duh -uri=sbs. n. duh, răsuflare, duhoare: *lă-arniueaști dūhlu* (îi mi-roase duhoarea).

dulapı -chi=sbs. fem. dulap: *dulapı di cafè* (prăjitoare de cafea).

dulbēn -ni=sbs. n. basmă de cap, broboardă: *cu dulbeni în cap* (cu broboardă în cap).

dulbēr=adj. foarte frumos: *ună feată dulbēră* (o fată foarte frumoasă).

dulbiă -ii=sbs. fem. ochian, lunetă: *dulbiă cu un ocular* (monoclu); *dulbiă cu doi oculari* (binoclu).

dulmiciū=sbs. n. mică dulamă, mică tunică: *cu dulmiciă pri nis*.

dulți=adj. dulce, afabil (la vorbă): *lăpti dulți* (lapte dulce); *nă-sbură dulți* (mi-a vorbit într'un mod afabil); *ca pri dulți* (dulceag); expres.: *lă-l cu dulțili* (iea-l cu binele).

dulți=sbs. masc. dulceață: *dulți di gutuni* (dulceață de gutui).

dulțiāmi -ni=sbs. fem. dulceață; fig. afabilitate: *nă-sbură cu dulțiāmi* (mi-a vorbit cu afabilitate).

dulțiăță=vezi *dulțiāmi*.

dulțiili=vezi *âlbili*.

dulumă -adzi=sbs. masc. dulamă (fel de tunică ce o poartă România din Turcia).

dumată -ți=sbs. fem. patlageă

roșie: *silată di dumății* (salată de patlagele roșii).

duminică -ți=sbs. fem. Duminică.

Dumiliartul=expresiune cu intenție de: Doamne iartă-l.

dumiliirtări=vb. a iertă Domnului pe un răposat.

dumnămi -ni=sbs. fem. boierime (mulți boieri într'un oraș, mai cu seamă Turci).

Dumnidză -dzadzi=sbs. masc. Dumnezeu: *omlu a Dumnidzélu* (om just, drept).

Dumnidzale=interj. Dumnezeule: *Dumnidzale ascultă mi* (Dumnezeule ascultă-mă).

dumuzluchiă -chi=sbs. fem. prăsiliă, rasă (la animale): *cînili iăstădi bünă dumuzluchiă* (cânele e de bună rasă).

duniăie -ei=sbs. fem. lume.

după=prep. după, în urmă: *ședel după mină* (stai după mine).

după-te=conj. după ce, pentru ce, de ce: *după-te nu mi-ascultă* (din ce cauză nu mă ascultă).

dură=sbs. masc. tură, față monetelor turcești).

durdursiri (durdusescu -si)=vb. a umplă până să se verse, a fi doldura, a îndoldură: *durdursi cizânea* (am umplut până la vârf cazanul).

durdursit=adj. umplut până la vârf, îndoldurat.

duri=adv. destul: *duri nă deădișt* (destul mi-ai dat).

duriări (dor -durul)=vb. a dori, a simți durere, a iubi: *dor tra s'mor* (doresc să mor); *mi doări măna* (mă doare mâna); expres.: *mi doări căplu* (am durere de cap); *mi doări înima* (imi place).

durniiri (dormu -durnii)=vb. a dormi: *nu pot s'dormu* (nu pot dormi).

durniilt=adj. dormit, care doarme; fig. care nu e deștept, netrebnic.

durut = adj. dorit, iubit, drag: *vrălu și durutu amără hiliu* (iubitul și dragul meu fiu).

dușio -iți=sbs. n. vezi *așternut*.
dușmân -ni = sbs. masc. inimic, dușman, vrăjmaș: *oaspile dușmân nu s'făți* (amicul dușman nu se face).

dușminilia -lii = sbs. fem. dușmănie, inimicitie, vrăjmașie, ostilitate.

dùtî (duda și adăp) = sbs. masc. om (la arșic): *dùtî ică lâchi* (om ori hot).

dùtiri (duc -dusă)=vb. a duce, a se duce, a merge: *mi duc acasă* (mă duc acasă); *nî dùtim ghini* (mergem bine).

duzèni -ni = sbs. fem. acord (la instrumente), acord: *bigăl lîra pri duzèni* (am acordat vioara); *him pri ună duzèni* (suntem de acord).

duzină -ni=sbs. fem. duzină: *duzină de cupturi*.

duzinieărour = adj. potrivit; fig. grațios: *am un ficiuriuc dueinieăruru* (am un copilaș grațios).

dzadă -di=sbs. fem. zadă, toartă de pin, aschie de brad, de molift; fig. beat tun: *iăsti l' dzadă* (e beat tun).

dzamă -ni = sbs. fem. zamă, sos, sevă (la arbori): *cârni cu dzamă* (carne cu sos); *dzamă aruncă* (leșie de cenușe).

dzândză -dzi = sbs. fem. nervositate, arțag: *ari dzândză* (e nervos).

dzangră -ri = sbs. fem. zăvor.

dzăr -uri = sbs. n. zăr: *biuț dzăr* (am băut zăr).

dzăți = num. zece: *dzătea așea buna* (cartea de zece ochi la caro).

dzătiri și dziteari(dzac -dzică)=vb. a zăcea: *ari un an și dzăți* (zace de un an).

dzeamin = adj. geamăn: *ficiori dzeamină* (copii gemeni); *cistină dzeamină* (două castane împreună);

țopă dzeamină (ceapă geamănă). Mai e și forma *'ndzeamin*.

dzeamiri (dzem -ul)=vb. a gême: *acișă s' dzeamă* (a inceput să geamă).

dzeană -ni=sbs. fem. sprânceană: *dzeană lăie* (sprânceană neagră).

dzeană -uri = sbs. fem. deal, colină, movilă: *nîngă dzeană* (lăngă colină).

dzer -uri=sbs. n. ger, frig mare: *dzer iăsti osoară* (e ger afară).

dzidădit -ti = sbs. n. deget; expres.: *și bigăl deiădillu* (s'a subscris); *nî-am deiădillu tu aëstu lûcru* (sunt amestecat în această afacere); *pri dzidădit u șiu* (a și un lucru foarte bine). E și forma *dzedit*.

dzică = sbs. fem. spusă.

dzicitoră=sbs. fem. spusă, zicere.

dzicut = adj. care zace, bolnăvicios, bolnav: *om dzicut* (om bolnăvicios).

dzidăs = adj. cu zadă.

dzidzirăi (dzidziesc -il) = vb. a zâzâi, a șueră (vorbind de insecte): *giungiunărul tötua dzidzirăi* (greierele zâzăsește mereu).

dzidzit = adj. care zâzâe.

dzidzirărăi (dzidzir -ral)=vb. a degeră, a îngheță de frig: *nî dzidzirără mînli* (mi-au degerat mâinile).

dzidzirăt = adj. degerat.

dzidzitar -rl = sbs. n. degetar.

dzimări = vezi *dzeamiri*.

dzimăs = adj. zămos, cu sos: *prună dzimoasă* (prună zămoasă).

dzindzili -li = sbs. fem. gingie.

dzindzös = adj. nervos, ţătnos, ţăfnos, arțagos: *om dzindzös* (om ţăfnos).

dzinică = sbs. fem. deal mic, colnic.

dzinirào -ti=sbs. masc. ginerică.

dziniri -ați = sbs. masc. ginere: *dzinirli amără iăsti ghine* (ginerele meu e bine).

đxinòs = adj. deluros, cu deșluri: *loc deindòs* (pământ deluros).

đzinùolu -lii = sbs. n. genunchie: *stai pri deinùclii* (stai pe genunchie).

đzipi = sbs. fem. boală la oi, care provine din răceală, fel de tuberculoză la vite.

đzis = adj. zis, spus.

đzitèari și đzitiri (dzic-sü)=vb. a zice, a spune: *dzic cu boåti* (a declamă).

đzùš (zuå)-đzili=sbs. fem. ziua, moment, timp: *deñuå ålbå* (ziua frumoasă, fericită); *deñuå lare* (ziua nefastă, nefericită): *nu iästi deñuå* (nu e momentul, timpul); *li-afå đzili*, *li-scodasi midua* (i-a găsit momentul favorabil, i-a scos mintea); *li-bigåå deñua* (i-am pus termen, limită); *li-curmåru đzilili* (i-au scuritat zilele, l-au omorit).

đzugrână -ni=sbs. fem. pieptene rar; sinon. *gripå*.

Δ. δ.

đàlă -li=sbs. fem. zară, lapte acru ce rămâne după ce i s'a scos untul.

đamàschin -ni=sbs. masc. prun vânăt; sinon. *prun di Bosna*.

đamàschină -ni=sbs. fem. prună vânătă.

đaseal -lii=sbs. masc. învățător, institutor, profesor, povățitor.

đehoèmvirü = sbs. masc. Decembrie (luna).

đemun -ni = sbs. masc. demon; fig. copil deștept, plin de drăcii.

đyåo -ti = sbs. masc. diacon.

đyiamåndi -dzi = sbs. fem. diamant.

đyiată -ti = sbs. fem. dietă, regim de viață, testament: *nå-aktså cu đyiată und cåså* (mi-a lăsat prin testament o casă).

đyåteru -uri = sbs. n. răzor, miezuină, brăzdătură între două ogoare, haturi.

đialeot -eti = sbs. n. dialect.

đialog -uri = sbs. n. dialog.

điarii -ei = sbs. fem. diaree, urdinare.

điastimă -mi = sbs. fem. distanță, interval.

điemnîar -ri = sbs. masc. cerșetor: *điemnîar s'ki vid* (cerșetor să te văd).

điftèri -ri = sbs. fem. defter, catastif, condică, registru.

đilfin -ni = sbs. masc. delfin.

đimunsiri (đimunsescu -sił)=vb. a se îndräci: *s'dimunsi mûltu* (s'a îndräcit mult).

đimunsit = adj. îndräcit.

điot -ti = sbs. masc. mânz, cal de doi ani.

điplă -li = sbs. fem. indoitură, strat, pătură: *fuståni cu mûlti dipli* (roche cu multe indoituri).

điplârcu = adj. îndoit, prea larg.

điplò = adv. îndoit: *płitiil điplò* (am plătit îndoit).

điplumă -mi = sbs. fem. diploma.

điplumat -ti = sbs. masc. dipomat.

điplumitii -tii = sbs. fem. diplomatie.

điplusiri (điplusescu -sił)=vb. a îndoia, a încovoia, a mlădiă.

điplusat = adj. îndoit, încovoiat, mlădiat.

điscoilichiă -ohi = sbs. fem. dăscălie, profesorat.

điscilipsiri (điscilipsescu -il) = vb. a dăscăli, a învăță pe cineva, a povățui pe cineva spre bine ori spre rău.

discolipsit = adj. dăscălit, povăduit, sfătuit.

discu -uri = sbs. n. disc : *discu di-asim* (disc de argint).

dispotă -adzi = sbs. masc. vlădică, arhiereu, episcop.

disputeazăti = adv. vlădicește.

disputescou = adj. vlădicesc, episcopal.

dispuțilia -lii = sbs. vlădicie.

dixiră (*dixescu -xii*) = vb. a primi : *l'dixi ghini* (l-am primit bine).

dixit = adj. primit.

đymă -ată = sbs. fem. dogmă, semn : *nă deădi slăbi đymali* (ni-a dat semne rele).

đoliu = adj. sărman, biet : *đolia di tini* (sărmană de tine).

đuără -ori = sbs. fem. dăr, cadou, prezent.

đuchimilă -ii = sbs. fem. probă, încercare.

đuchimisiri (*đuchimisescu -sil*) = vb. a probă, a încercă : *l'đuchimisiră om iăsti* (l-am încercat ce fel de om e).

đuchimisit = adj. probat, încercat.

đuliăt = vezi *đoliu*.

đursări (*đursescu -ii*) = vb. a dăruia, a oferi : *l'đursită undă oără* (l-am dăruit un ceas).

đursit = adj. dăruit, oferit.

đuxisiri = vb. a glorifică, a mări.

đuxisit = adj. glorificat, mărit.

E. e.

e = una din literele alfabetului.

ed-edzi = sbs. masc. ied : *ed cörbu* (ied negru).

eftin = adj. ieftin : *cărni eftină*.

eftiniată -ți = sbs. fem. ieftinătate.

eftinipsiri (*eftinipsescu -sil*) = vb. a se face ieftin, a se ieftini : *s'eftinipsi grăulu* (s'a ieftinit grăul).

eftinipsit = adj. ieftinit.

eftinitătă -ți = vezi *eftiniată*.

èfur -ri = sbs. masc. efor.

efuria -ii și efurlică -chi = sbs. fem. eforie.

ehtripsiri (*ehtripsescu -sil*) = vb. a invidia : *mălu l'ehtripsescu* (prea mult îl învidiez).

ehtripsit = adj. invidiat.

èhtru -ri = sbs. masc. inimic, vrăjmaș, dușman.

ei = interj. ei : *ei te căffi* (ei, ce cauți).

el-elii = pron. el : *el iasti* (el e).

elefantu -dzi = sbs. masc. elefant.

elpiă -dzi = sbs. fem. speranță, nădejde : *n'am elpiă mare* (n'am mare speranță).

elpisiri (*elpisescu -sil*) = vb. a speră, a nădăjdui.

elpisit = adj. sperat, nădăjduit.

embatichiă -chi = sbs. fem. ceeace plătește o mahală sau o comună popii, embatic.

embistimēn = adj. credincios, fidel : *embistimen cări mine* (credincios către mine).

èmbur -ri = sbs. masc. negustor, comerciant : *embur pri cicior* (precupeț).

émburipsesou = vb. a negocia, a face comerțiu.

emburlichă -chi = sbs. fem. negustorie.

enérțiă -ii = sbs. fem. energie : *n'ari enérțiă* (n'are energie).

enerjisiri (*enerjisescu -sil*) = vb. a lucra cu energie, a stăru pe lângă cine-va.

enuriă -ii = sbs. fem. enorie, parohie.

epidimă -ii = sbs. fem. epidemie.

episcop -chi = sbs. masc. episcop.

episcopat -ti = sbs. n. episcopat.

epistă -ti = sbs. masc. epistat.

èrgi = sbs. fem. cinste, onoare:

om cu èrgi (om cu onoare).

èryu -uri = sbs. n. pizmă: *mări èryu nă ari* (mare pizmă are pentru mine).

èrmu = adj. singur, singuratec, pustiu: *loc èrmu* (loc pustiu); *om èrmu* (om singur).

ermuxiră (*ermuxescu -il*) = vb. a rămâneă singur, a deveni pustiu.

ermuxit = adj. pustiu, rămas singur, singuratec.

èscu = ind. pres. dela *hiari*.

èstan = adv. anul acesta, ăstimp:

èstan hiu ghîne (anul acesta sunt bine).

èstu = pron. demonstr. vezi *aèstu*.

ètă -ti = sbs. fem. secol, eternitate, timp: *iästi ună ètă di cindu nu ti vidzui* (e un secol de când nu te-am văzut); *arburi dit tută èta* (arborii din tot timpul).

ètim = adj. gata: *hiu ètim* (sunt gata).

èvă = sbs. fem. femeie ori fată, sireată, violeană, afurisită, ursuză: *iästi èva* (e femeie afurisită).

èvlavîl -ii = sbs. fem. evlavie, pietate.

exarhăt -ti = sbs. fem. exarhat.

exarhu -hi = sbs. masc. exarh.

exuđ -uđe = sbs. n. cheltuială: *ari mari exuđ* (are mare cheltuială).

F. f.

f = una din literele alfabetului.

fă = imperativul dela verbul *fări*.

făcă = sbs. fem. faptă: *cu deică și cu făca, s'făți bubùlică vaca* (cu spusa și cu fapta, s'a făcut cărăbușul vacă).

făcă = sbs. fem. de făcut, ceva făcut, faptă: *am tri făcă* (am de făcut).

făfuta -ani = sbs. masc. fomfi, care vorbește cu anevoie, din lipsă de dinti.

fag -dzi = sbs. masc. fag (arbore): *fag mări* (fag mare).

fagă -dzi = sbs. fem. jir, fructul sagului: *măltă fagă aň fădeli* (mult jir au fagii).

faloă -ti = sbs. fem. falcă: *mi doări faloă* (mă doare falca).

falimentu -ti = sbs. n. faliment: *deadi falimentu*.

faliă = sbs. fem. tigaie, lighena-

șul puștii cu cremene, în care se pune praful.

fână -ni = sbs. fem. aparență, existență: *în tu fana* (unde e existența ta).

fanatic = adj. fanatic: *armîn fanatic* (Român fanatic)

fanatizmò -adzi = sbs. masc. fanaticism.

fândazmă -mi = sbs. fem. vedenie, nălucă, arătare: *nă si pări că ved fândazmă* (mi se pare că văd nălucă).

fândi -dzi = sbs. masc. fante, figura de voinic, Tânăr la jocul de cărti.

fanelă -li = sbs. fem. flanelă, flanelă de lână, de bumbac.

fanfaròn -ni = sbs. masc. fanfaron, vorbăret, fulău, lăudăros.

făptu = adj. făcut, clădit: *loc făptu* (loc arat); expres.: *hiu di făptu* (sunt vrăjit).

fără -ri = sbs. fem. trib, neam, origine, familie, rudenie: *him dină fără* (suntem de aceeaș familie); *iâsti di mări fără* (e de mare neam, origine).

farmazon -ni = adj. care are inimă rea, veninos: *om farmazon* (om veninos).

făsă -si = sbs. fem. hulub (specie de porumbel sălbatec).

făsă -și = sbs. fem. fașe (legătură strâmtă și lunguiată), făsie.

fașan -adzi = sbs. masc. fazan (pasare): *agudîl un fașano* (am ucis un fazan).

făță -ti -ile = sbs. fem. obraz, suprafață, lature exterioară; expres.: *nu îl dău făță* (nu-i dau libertate, nu-i permit).

făța a lôului = sbs. fem. mică (mineral).

fățiri (fac -feciū) = vb. 1) a face; 2) a creă: *Dumnezelu feați lumea* (Dumnezeu a creeat lumea); 3) a naște: *je feați sor-ta* (ce a născut soră-ta); 4) a se preface: *s'feați glar* (s'a prefăcut că e nebun); 5) a crește: *s'feați mări* (a crescut mare); 6) a se mișcă: *fi-ti ma 'nglo* (mișcă-te mai încolo); 7) a se coace: *poâmile s'feațiră* (fructele s'au copt); 8) a se duce, a porni, a apucă către undeva: *feciū cîtră piduri* (apucai spre pădure); 9) a clădi, a construi: *feciū ăndă casă* (am clădit o casă).

făuă -i = sbs. fem. linte: *micăm făuă* (am măncat linte).

făvrică -ti = sbs. fem. fabrică de postavuri și de făină.

făvricăntu -ti = sbs. masc. fabricant.

făvru -ri = sbs. masc. faur, fierar.

fesfesă = adj. nervos, supărăcios, arăgos: *iâsti multu fesfesă* (e prea arăgos).

festă -ti = sbs. fem. sărbătoare, zi

de petrecere: *avem festă astindere* (avem sărbătoare azi).

fhiōng -uri = sbs. n. flong, nod cu ciucuri: *simă ligătă cu fhiōngu* (bazmă de cap legată flong).

fărică -ti = sbs. fem. ferigă: *loc plin cu fărică* (loc plin cu ferigă).

fătă -ti = sbs. fem. fată, copilă, fată fecioară, virgină: *am una fătă* (am o fată); *iși fătă* (a fost virgină).

ficièr -ri = sbs. masc, copil, băiat, fiu: *am doi ficiori* (am doi copii).

ficiū -uri = sbs. n. piatră mică și rotundă, care se intrebunează la jocul cu *asmadă*; fig. copil mic, pitic: *am un ficiū di ficior* (am un pitic de copil).

ficiurăc -ti = sbs. masc. băieșandru, copilandru, flăcău.

ficiurămi -ăni = sbs. fem. feciorime, copilărie și multime de copii: *măltă ficiurămi* (prea mulți copii).

ficiurăngu -dzi = sbs. masc. băieșten, copilandru; sinon. *ficiurăc*.

ficiurăsou = adj. copilăros, copilăresc: *grăiu ficiurăsou* (vorbă copilăreasă).

fidâni -ni = sbs. fem. arbore tânăr, persoană înaltă și subțire, subțirel: *piduri di fidâni* (pădure de arbori tineri).

fiyură -uri = sbs. fem. figură; fig. impresie: *mări fiyură ni feați* (mare impresie mi-a făcut).

fiyură -uri = sbs. fem. boală care produce măncărime, măncărime.

fîurât = adj. care face figură, impresie, impresionabil.

flanđrop = adj. filantrop.

flanđrupilia -li = sbs. fem. filantropie.

fileâri -ări = sbs. fem. mai multe familii cu oi și cu vite, cari trăesc sub stăpânirea unui *cînic* (proprietar de oi).

flicetă -ti = sbs. fem. fel de cu-

țit, de care se servesc cismarii pentru a tăia.

filoīr-iōt -ti = sbs. masc. persoana care cu vitele sale trăește sub stăpânirea unui proprietar de oi.

fildiș -uri = sbs. n. fildes: *chiapini di fildiș* (pieptene de fildes).

filgeāni -geni = sbs. fem. ceașcă: *filgeāni di cafe* (ceașcă de cafea); *ocăi ca filgeāni* (ochi mari).

filă -il = sbs. felie, bucată: *filă di carnă* (bucată de carne).

filinăr -ri = sbs. n. vezi: *finari*.

filipsiri (*filipsescu -sil*) = vb. a ospăta: *l'filipsir aseară* (l-am ospătat aseară).

filipsit = adj. ospătat.

filiri (*filescu -lil*) = vb. a se făli, a se lăudă, a se mândri: *multu s'fileaști* (prea mult se laudă).

filit = adj. care se laudă, care se mândrește, laudăros.

filiu = sbs. n. vezi *vuj*.

filoleγ -yi = sbs. masc. filolog.

filotim = adj. ambițios, gelos.

filozof -hi = sbs. masc. filozof, om care știe, cunoaște totul, ghicitor.

filuluγiă -li = sbs. fem. filologie.

filunichiolă -chii = sbs. fem. dispută, discuție: *avem mări filunichioiă* (avem mare discuție).

filunichisiri (*filunichisescu -sil*) = vb. a dispută, a discută, a se sfădă: *multu filunichisim* (prea mult am discutat).

filunichisit = adj. care a discutat, care s'a sfădit.

flureāuă -ei = sbs. fem. teiu sălbatec: *biu flureāuă* (am băut teiu sălbatic),

flutiniilă -li = sbs. fem. ambițiune, gelozie, emulațione.

flutiniisiri (*flutinisescu -sil*) = a aveă amor propriu, a aveă ambițiune, a ambiționă, a fi gelos: *multu l'flutiniisi* (prea mult l-am ambiționat).

fluxufiă -ii = sbs. fem. filozofie.

filtoără -ri = sbs. fem. vezi *fluără*.

fillursiri (*fillursescu -sil*) = vb. a face faliment, a deveni moftuz, a moftuzi.

filliursit = adj. care a făcut faliment, care a moftuzit, falit.

fin = adj. fin, delicat, subțire: *văstu fin* (postav fin).

finări -ări = sbs. fem. fanar, feinar.

findină -ni = sbs. fem. fântână, izvor: *la findină dit piduri* (la izvorul din pădure).

findinică -ti = sbs. fem. izvor mic.

findixiri (*findixescu -sil*) = vb. a se mândri, a se făli; *multu s'findixeăsti* (prea mult se mândrește).

findixit = adj. care se fălește, mândru.

findiziă -ii = sbs. fem. fantazie, imaginea, mândrie: *om cu findiziă* (om cu imaginea, mândrie).

flinghit -ti = sbs. n. opaiț.

firă -ri = sbs. fem. pierdere provenită prin evaporare.

firă = prep. fără: *firă mindi* (fără minte).

firădă -dzi = sbs. fem. crăpătură, despicate: *l'vidzu priț firadă*, (l-am văzut prin crăpătură).

firăși -pi = sbs. fem. obiect de lemn ori de fier în care se ține ceva, fărăș.

firbilă -adzi = sbs. masc. falbală: *fustani cu firbilă* (rochie cu falbală).

firfiră = sbs. masc. om flecar, vorbăret, farfară, toacă-gură: *am un frati firfiră* (am un frate flecar).

firfiridzări (*firfiridz -dzai*) = vb. a fălfăi, a foșni: *firfiridză frindzili* (frunzele fălfăie).

firfiriri (*firfirescu -il*) = vb. a fleca, a bârși: *firfirireaști multu* (bârfește prea mult).

firfirit = adj. bârfitor, flecar.

firidă -di = sbs. fem. ferestrui, fereastră. Mai e forma *fridă: înclidi frida* (inchide ferestrui).

firigă -eadzi = sbs. masc. feregeă, mantilă cu care femeile musulmane își acoperă corpul.

firimilituri = sbs. fem. pl. fărămituri de pâne (întrebuițat numai la Mețova).

firină -uri = sbs. fem. făină: *firină di grin* (făină de grâu); *firină arsă* (ciulamă).

firinăr -ri = sbs. masc. care vinde făină, făinar.

firindos = adj. făinos.

firisiri (firisescu -sil) = vb. a se pierde ceva prin evaporație, a pieri: *pătru niște ni firisiri* (4 miei ne-au pierit).

firisit = adj. care a pierdut ceva prin evaporație, pierit, cu gândul în altă parte.

firită -ti = sbs. fem. pază, vechere: *am mări firită* (am mare pază).

firiză = vezi *firiidă*.

firmă -mi = sbs. firmă.

firmăo -ți = sbs. n. otravă, venin; fig. necaz: *biuți firmăc* (am băut otravă); *trăpsim mulți firmăți* (am suferit multe necazuri).

firmăo = sbs. n. iarbă ca trifoiul și cu floare galbenă, care mâncând-o oile mor.

firmâni (firmanî) -ni = sbs. fem. firman, ordin imperial: *scoasim firmani tri biserică* (am scos firman pentru biserică).

firminări = vezi *frimintări*.

firmintări = vezi *frimintări*.

firmintăt = vezi *frimintăl*.

firnu-ni = sbs. n. vezi *frinu*.

firtâtă -ti = sbs. masc. frate de cruce, fărat; expres.: *va nî-adrăm firtăți* (ne vom bate, certă).

firtitlichă -chi = sbs. fem. fărtătie.

firtitūs = sbs. masc. fărtat mic.

fisi = sbs. fem. natură.

fisichă -ii = sbs. fem. fizică.

fisicō(lu) = adj. natural(ul).

fisiunumiă -ii = sbs. fem. fizionomie, trăsurile obrazului.

fistură -ri = sbs. fem. fistulă.

fistulă -lii = sbs. fem. fasole: *fistulă dimpădui* (fasole oloagă); *fistulă di-andalu* (fasole de pe araci).

fistulă -lii = sbs. n. vezi *fistulă*.

fit = adj. chit: *nî seafim fit* (ne-am achitat); *hiu fit* (sunt chit).

fitălu -lii = sbs. n. fătătură, timbul fătatului la oi, capre, etc.

fitărīo -iadzi = sbs. masc. multime de fete, cărd de fete: *tricu un fitarīo* (trecu un cărd de fete).

fitări (fit -fitai) = vb. a fătă; ca reflex. a naște: *oili fitără* (oile au fătat); *mi-afită la 1870* (m'am nașcut la 1870); expres.: *li fitătă mindea* (ti taie capul).

fităt = adj. fătat, născut.

fitelău -caiană = sbs. masc. tânăr căruia îi place să stea de vorbă cu fetele, fătălău.

fitescou = adj. fetesc: *străniu fitescou* (haină fetească).

fitloă -ți = sbs. fem. fetiță, copilătă.

fitiliu (ftiliu) -lii = sbs. n. fitil; expres.: *li bigă fitili* (i-a făcut întrigi).

fitru -ri = sbs. german, colț (la semănături).

fitrusiri (fitrusescu -sii) = vb. a încolții, a da, a răsări semănăturile.

fitrusit = adj. încolțit.

flambură (frambură -ri) = sbs. fem. fel de steag ce-l întrebuițeaază Macedo-România la nuntă, flamură; *yinu cùscrillii cu flàmbura* (vin nuntașii cu flamura).

flasoută -ți = sbs. fem. palmă, fleacă.

flaută -ti = sbs. fem. flaut.

fleacă -ți = sbs. fem. flacără: *foc cu fleacă* (foc cu flacără).

fleamă -mi = sbs. fem. flacără, întrebuițat cu înțeles de infern și se uzitează în expresiunile: *îți îla fleamă* (să te iea dracu); *iu tu fleamă ti dusi și* (unde dracu te-ai dus).

flătur (flătur) -ri = sbs. masc. fluture: *acăpă un flătur* (am prins un fluture); sinon. *pripirundă*.

flitără = sbs. fem. fluture.

Flivăr -ri (șoartă) = sbs. masc. Februarie.

floără -ri = sbs. fem. floare (întrebuițată mai mult la Metova și în imprejurime): *pomii sunt în floare* (pomi sunt în floare); *dă-ni ni floără* (dă-mi o floare).

floc -oăți = sbs. n. floc: *vilendză cu floc* (scoarță cu floace).

flor = adj. alb de tot, fără vreun păr negru: *câpră floră* (capră albă).

fluos = adj lătos, mișos: *vilendză flucoasă* (scoarță lătoasă).

fludă -dl = sbs. fem. găoace subțire dela ou și dela alte obiecte, ghioacă; *fludă di țeapă* (coaja cepei); *fludă di pescu* (solzi).

fluér -ri = sbs. n. fluier, caval: *boăți di fluér se-avdi tu pîduri* sunet de caval se aude în pădure).

fluieră -eri = sbs. fem. fluier mic, șuierătoare.

flurie -li = sbs. fem. galben (monedă), ban de aur cel atârnă femeile de gât.

foală -li = sbs. masc. burduf în care se pune brânză; expres.: *s'feăti foală* (s'a făcut burduf de mâncare).

foame -ni = sbs. fem. foame: *foame mări* (foame grozavă, foame lupească); *mărtu di foame* (lihnit, hămesit de foame).

foartică -ți = sbs. fem. foarfecă; expres.: *suntu dit foartică* (la haine: sunt nouă).

foc -uri = sbs. n. foc, incendiu;

fig. vioiciune, descărcătură de pușcă: *foclu n'arsi casa* (incendiul ne-a urs casa); *nîiclu foc iăsti* (micul e foarte vioiu); expres.: *foc inveâță* (învață foarte bine); *foc s'feăti* (a se înroși, a se înfiria); *s'feăti foc pri mîni* (a se necăji tare pe mine); *foc n'yrini* (imi vine tare necaz); *dă-lî foc* (puștii, tunului: a descărca, a detuna); *pipercili foc suntu* (ardeii sunt iuți); *scoăti foc din gûră* (spune lucruri false).

focă -ohi = sbs. fem. focă, erisipel (boala ce iese pe obraz), brâncă.

focuri = sbs. n. pl. piroteală, ferbințeală: *am focuri* (am piroteală).

foliu -lii = sbs. n. oul care rămâne în cuib, cuibar: *n'alisați foliu tu cuibari* (n'am lăsat cuibar (ou) în cuib).

fôra = adv. deschis, pe față, cu asalt: *feăti fôra* (a făcut asalt); *sburaști fôra* (vorbește deschis, pe față).

forță -ți = sbs. fem. forță, putere: *mări forță ari* (are prea multă putere).

fortumă -ni = sbs. fem. frângie, sfoară groasă de cînepă, de teiu.

fortumă -mi = sbs. fem. sarcină, povară: *îndă fortumă de firindă* (o sarcină de faină).

fôsfur = sbs. n. fosfor.

fotă -ti = sbs. fem. specie de materie de bumbac, de lână.

frângă -dzi = sbs. fem. fragă: *frângeți dit chinet* (fragi din pădurea cu pini).

frapsin -ni = sbs. masc. frasin, (arbore): *vîpsim cu frapsin* (am văpsit cu frasin).

frati -ți = sbs. masc. frate: *him frati* (suntem frați).

frăsu = adj. proaspăt: *cârni frăsu* (carne proaspătă).

frică -ți = sbs. fem. frică, teamă, sfială: *n' iăsti frică* (mi-e teamă).

fricări (frecăci) = vb. a frecă

ori ce obiect, a frecă rufele la spălat, a fricționă, a massă: *mi fricări di hâvrd* (am făcut masajiu din cauza frigurilor).

fricăt = adj. frecăt, fricționat, massat.

fricos = adj fricos, timid: *ficior fricos* (copil timid).

fricuiri (fricuescu -il)=vb. a se teme, a speria, a infricoșă: *mi fricuiri aseără* (m' am speriat aseară).

fricuit = adj temut, infricoșat.

frig = sbs. n. frig (intrebunțat numai le Mețova): *mănu frig iăsti* (e mare frig).

frig (frișu) = vb. a frige; fig. a chinui, a turmentă: *frig căfă* (a prăji cafea); *mi fripsi pînă s'ni plătească* (m'a chinuit, până să-mi plătească); *fripsi limba* (a chinui).

frimintări (frimintu -tal) = vb. a frământă: *frimintări pini* (frământă pâne).

frimintăt = adj. frământat.

frîmti=sbs. fem. frunte: *cicula pri frîmti* (cu căciula pe frunte). Mai e și forma *frînghia*.

frimtu = adj. frânt, spart: *loc frimtu* (abrupt); *parădži frimți* (mărunțis); *înimă frimtă* (inimă întristată).

frimtără -uri = sbs. fem. spârtură ; fig. cută, gesturi, mișcări : *mănu frimtără ari aëstă feită* (multe gesturi are această fată).

frin (*fîrnă*) -i=sbs. n. frâu: *cal cu frin* (cul cu frâu).

frîndză -dză = sbs. fem. țrunză, foaie: *frîndzeli 'ngîlbînră* (frunzele au îngălbenit); *cărti cu multi frîndzeti* (carte cu multe foii); expres.: *turnă mănu frîndzeti* (și-a schimbat părere).

frîndziră (fringu -frîmșu) = vb. a frânge, a sparge ; expres.: *omlu freâdei* (a inceput să înbătrânească); *agrulu freâdri* (țarina a inceput să

se strice); *oile frîddziră* (oile au apucat altă direcție, de ce aveau); *aschereea freâdei* (armata s'a retras).

fripzinămi -ni=sbs. fem. mulțime de frasini.

friptăliu -lii=sbs. n. vită pusă la frigare, vită friptă în țeapă, friptură.

friștuiri (friștuescu -il) = vb. a lovi în ceva producând sgomot, a biciu.

friștuit = adj. biciuit.

frișăti = adv. frătește: *grădri* (vorbește frătește).

fritio -ti = sbs. masc. frățior.

frițilia -lii = sbs. fem. frăție.

fronim = adj. bland, domol.

fructu -ti = sbs. n. fruct.

frumă -mi = sbs. fem. părul ce ieșe la obiectele de lână, după ce au fost puse în piuă.

frunimeață -etă=sbs. fem. blândețe, purtare bună, minte, înțelepciune.

frundiă -dzi = sbs. fem. grije: *am mănu frundiăzi* (am multe griji).

frundixiră (frundixescu -sil) = vb. a îngrijii, a avea grije, a purta grije: *frundixiră mănu tri tini* (am îngrijit prea mult de tine).

frundixit = adj. îngrijit.

frundzămi -ni = sbs. fem. mulțime de frunze, frunziș: *mi ascumă tu frundzămi* (m' am ascuns în frunziș).

frundzăs=adj. cu frunze, frunzos.

f texim -ml = sbs. n. greșală: *am un f texim* (am o greșală).

filiu -lii = sbs. n. vezi *filiu*.

fînă -ni = sbs. fem. țucal.

fînă -i=sbs. fem. bucătă de lemn în formă de (Y) care se pune la cieric.

fîxiră (*fîxesescu -lii*)=vb. a greși, a fi de vină: *fîxiră, liartă-mă* (am greșit, iartă-mă).

- făxăit** = adj. gresit, păcătnit.
- fuoără** = adj. sărac.
- fuoărămă -ni** = săracime.
- fuoărăsou** = adj. sărăcesc.
- fuoărăchică -ohă** = sbs. fem. săracie.
- fucurină -ni** = sbs. fem. locul unde s'a făcut foc altădată și se află cenușe.
- fudul** = adj. fudul, mândru: *om fudul* (om mândru).
- fuduleată -ți** = sbs. fem. fudulie, mândrie, trufie.
- fudulichică -ohă** = sbs. fem. vezi *fuduleată*.
- fuduliri** = (fudulescu -lili) = vb. a se fuduli, a se mândri, a se făli: *nu ti fudulia ahindu* (nu te mândri atât).
- fudulit** = adj. fudulit, care se măndrește.
- fudziări** (fug, fudzil) = vb. a fugi, a se duce, a pleca: *nă fudzi mîndeia* (mi-am pierdut mințile).
- fugă -dzi** = sbs. fem. fugă, plecare: *dă fuga acăsa* (fugi acasă).
- fugări** (fug, fudzil) = vb. a fugi, a fugări.
- fugăt** = adj. care a fugit, a plecat, fugărit, sugar.
- fuior -oari** = sbs. n. caier de in, fuior: *pătru fuiori törșu* (am tors patru fuiore).
- fultăr** = vezi *fuior*.
- fultac -ți** = sbs. n. schioapă: *un fultac di mări* (mare căt o schioapă).
- fultăcă -ți** = sbs. fem. băsică: *scosă fultăci tu mîndă* (am scos băsică la mână).
- fultioari** (fultichèdz -cái) = vb. a se băsică: *nă si fultică mîna* (mi s'a băsicat mâna).
- fultiroat** = adj. băsicest.
- fum -ură** = sbs. n. fum; fig, iluzie, cu fumuri, fumuros, pretențios: *om cu fumuri* (om cu iluzii, cu pretenții); *fumuri dăi rugătac* (fumighe);
- dă-nă un fum** (dă-mi o țigără, tututun).
- fumeală -li** = sbs. fem. familie, copiii unei case, numărul familiilor apartinând unui sat, unui ocolnic, apoi cătun, colibe: *mi duc la fumeală* (mă duc în cătun, la colibe); *om cu fumeali* (om cu copii).
- fumiliit** = adj. cu familie, cu copii.
- fumitos** = adj. fometos.
- fumundă -di** = sbs. fem. canaf, mot, rozeta, fundă: *ciciulă cu fumundă* (fesă canaf).
- fundă -uri** = sbs. n. fund: *fundă di cizâni* (fundul cazanului); *fundul amărăliei* (adâncul mării).
- fundusiră** (fundusescu -sii) = vb. a înfrunză (arborii), a se acoperi cu frunze: *fundusiră arburlui* (au înfrunzit arborii).
- fundusit** = adj. înfrunzit, acoperit cu frunze.
- fundutăs** = adj. tufos, stufoș.
- funi -ni** = sbs. fem. fune, frângie, streang (făcut din lână); exprimă și ideea de continuare: *funi s'duși* (vorbește mereu).
- fur -ri** = sbs. masc. hoț, fur, tâlhă: *fur din afoără* (hoț de codru, haiduc); *fur cu pudinat* (hoțoman); *fur yiu* (hoț mare).
- furană -ni** = sbs. fem. hoție, multime de hoți.
- furări** (fur -al) = vb. a răpi, a fură, a se furișă, a fugi pe fură: *s'fură de acasă* (s'a furișat de acasă).
- furat** = adj. furat, răpit, hoțit, furăsat.
- furec -ci** = sbs. fem. furecă (unealtă de tors, de strâns fânul): *să li ti furcă* (stărue mult, insistă mult).
- furchisiri** (furchisescu -sii) = vb. a se supără, a se mărișă, a se irita: *măltuș/furcisi* (prea mult s'a iritat).
- furchisit** = adj. supărat, mărit, irritat.

furoculită -ți = sbs. fem. furculită: *furculită de asimi* (de argint).

furduri (furdusecă -il) = vb. a umblă mișcându-și corpul întreg; fig. a se mândri, a se fuduli,

furduit = adj. care umblă mișcându-se; fig. care se mândrește.

furențel -eali = sbs. n. furuncul; sinon. *sfurunțel*.

fureșcu = adj. hoțesc, haiducesc, tâlhăresc: *loc furăescu* (loc bun pentru hoți).

furi-oă = conj. dacă, de: *furi-că vrei îninu* (dacă vrei îninu). Mai sunt și formele *fürce și fucă*.

furidzină -ni = sbs. fem. funingine; sinon. *fumuri dăt ugeacă*.

furim-oă = vezi *furi-că*.

furlichiă -chi = sbs. fem. hoție, tâlhărie, haiducie.

furnigă -dzi = sbs. fem. furnică: *furnigă cu peani* (furnică cu aripi); *ni înmă furnidez, furnidez tu trup* (imi trec fiori prin corp). Mai e și forma *furićă*.

furnigămi -ni = sbs. fem. multime de furnici.

furnigă -geădzi = sbs. masc. care ține un cupitor.

furnu (fur) -uri = vezi *cireapă*.

furniță -il = sbs. fem. pricină, cauză, motiv, acuză: *ni-arcără furniță* (m'au acuzat)

furțată -ti = sbs. fem. putere mare, forță mare.

furtă -ii = sbs. fem. sarcină, povară, încărcătură: *furtă di pălli* (sarcină de paie); *ni si feați furtă* (a stăruit prea mult); sinon. *förtumă*.

furtu -uri = sbs. n. hoție, furtișag, furătură, tâlhărie: *bineadză cu furtul* (trăește din furtișag).

furțuiră (furțușescă -il) = vb. a se mânia, a se irita, a se supără tare.

furțuit = adj. supărat, mâniat, iritat.

furtuna -ni = sbs. fem. furtună,

vijelie, viscol și idea de repezicune: *dă-ti furtună* (du-te repede).

furtunăt = adj. bătut de vijelie, furtună; fig. nefericit, nenorocit: *s'furtunătu amău dă bîrbat nu s'viadă* (și nefericitul meu de bărbat nu se vede).

furtutiră -ri = sbs. fem. proprietate, furcă de încărcat un animal.

fus -si = sbs. n. fus și idea de subțire: *cioâră ca fusi* (picioare subțiri).

fusăr -ri = sbs. masc. care face fuse.

fuşoa -ti = sbs. fem. băsică, bulbul (băsică de apă): *fuşti di sîpuni* (clăbuc de săpun); *fuşca a chișâtului* (băsica udului).

fuşoată = vezi *fultăcă*.

fusociliđră -ri = sbs. fem. băsică ce se ridică, când apa e agitată: *fusociliđră di sîpuni* (clăbuc).

fuşechiă -chi = sbs. fem. fișic, cartușe.

fuşiclichia -chi = sbs. fem. cartușieră.

fustă -ti = sbs. fem. fustă, cătrinjă.

fustăni -ni = sbs. fem. rochie: *fustăni di sîrmă* (rochie de mătase).

fustanelă -li = sbs. fem. haină de pânză cu crestături, fustanelă: *poartă fustanelă* (poartă fustanelă).

fuşti = sbs. pl. lovitură cu bastonul, palme: *lă trăpșu doamă fuști* (i-am tras două palme).

futeări (fut, fută) = vb. a fute.

futeăru -li = sbs. masc. futăcios, care e prea curvar.

futuřraf -hi = sbs. masc. fotograf.

futuřrafilia -li = sbs. fem. fotografie.

futuřrifisiri (futuřrifisescă -sil) = vb. a fotografia, a poză.

futuřrifisit = adj. fotografiat, pozat.

futut = adj. futut; fig. păcălit.

G. g.

g = una din literele alfabetului.
gădzamotă = adj. gărbovit, co-coșat, căzut : *adunat gădzamotă* (gărbovit).

găida -dzi = sbs. fem. cimpoiul: *giucăr cu găida* (am jucat cu cimpoiu).

găle -ăli = sbs. fem. cioară, fe-meie care strigă mult : *găle mări* (gătișoară).

gailă -ledzi = sbs. masc. grije, păs, necaz: *n' am gailă tri tini* (nu-mi pasă de tine).

gal = adj. negru deschis: *mulă gală* (catăr negru deschis).

gălbîn = adj. galben, palid : *hiț gălbîn* (ești palid).

gălbină -ni = sbs. fem. monedă de aur, liră turcească: *dă -ni dăduă gălbini* (dă-mi două lire).

găngur = adj. coloarea între verde și negru: *lîndă găngură* (lână verde-neagră).

gărdă -uri = sbs. n. gard, îngră-dire din ori și ce.

gav = adj. orb: *om gav* (om orb).

gavră -ni = sbs. masc. specie de corb mare (la Ohrida).

găvrușani = sbs. masc. brânză uscată.

gavumără -ări = sbs. fem. orbie.

gaz -uri = sbs. n. gaz, petroleu.

gazetă -ti = sbs. fem. ziar, jurnal, gazetă.

gazonă -ni = sbs. fem. fel de gheiaș sau zăpada ce se prinde iarna de ramurile arborilor.

geăba = adv. gratis, degeaba.

geală = sbs. fem. femeie ursuză, arăgoasă.

geam -uri = sbs. n. geam, sticla.

geambăz -ji = sbs. masc. geambăz, samsar de cai.

geamfesi -uri = sbs. fem. stofă de mătase, geanfez.

geamgl -iadzi = sbs. masc. geam-giu, care pune geamuri.

geană -ni = sbs. fem. vezi *dzeană*.

geanabêt = adj. rău, răutăcios.

geandăr -ri = sbs. masc. jan-darm.

ghelă -li = sbs. fem. mâncare, bucate: *avem doauă gheli* (avem două mâncări).

ghelindu -di = sbs. n. glob, ori ce obiect rotund.

ghes = adj. roșcat: *câpră ghesă* (câpră roșcată); expres.: *u adră ghesă* (a scrinit-o).

ghesuoană = adj. alb-roșcat, alb amestecat cu roșu: *câpră ghesucă-nută* (câpră albă roșcată).

ghiderei -ri = sbs. fem. nenorocire: *videui mări ghiderei* (am văzut mare nenorocire).

ghilindiri (ghilindescu -ii) = vb. a rostogoli: *mi ghilindir di pri-mûnti* (m'am rostogolit de pe munte).

ghilindit = adj. rostogolit.

ghimtă -ti = sbs. fem. ginte, na-tie: *hiț di ghimtea arminească* (sunt de nație română).

ghinea și ghineată = sbs. fem. binele, fericire: *am ghineată* (sunt bine, fericit).

ghinerei -ri = sbs. fem. caro, la joc.

ghini = adv. bine: *mi duc ghini* (mă duc bine); expres.: *lă dezișă ghini-vintiră* (l-am salutat).

ghiniteață -țiuri = sbs. fem. binele, salutări: *fadușă ghinitășă di la sđii -ti* (ți-am adus binețe, salutări dela rudenia ta).

ghintana -ni = vezi *dintană*.

ghinuiră (ghinușcu -ii) = vb. a intreba și a răspunde întreținân-du-se de sănătate.

ghioc -ti = adj. alb, sur: *cal ghioc* (cal sur).

ghiōli -li = sbs. fem. baltă mare : *ghiōli cu pēști* (baltă cu pești).

ghiōn -nil = sbs. fem. graur (pasare).

ghiōn -uri = sbs. n. piele ce se punе dedesubtul încălămintelor.

ghirghină -ni = vezi *vîrghîră*.

ghirghir -e = sbs. n. vas de nișcă cu fundul găurit pentru străcurare ; străcurătoare.

ghirîtă -ti = sbs. fem. boală de ochi.

ghiriz -uri = sbs. n. canal de surgere.

ghiulă -adzi = sbs. masc. ghiuleă, bombă.

ghiumăciū -uri -ici = sbs. n. cană de aramă pentru apă, cofeiu e aramă.

ghiūmi -ni = sbs. fem. ghiūm, vas de aramă pentru cărat apă.

ghiurdâni -ni = sbs. fem. ghior dan, colan, salbă la gât.

ghiurultă -li = sbs. fem. gâlceavă, sgomot, ciorovăială.

ghiūştă -ti = sbs. fem. palmă la ceafă : *mi-agudî undă ghiūştă* (m'a lovit o palmă la ceafă).

ghiustireauă -ei = sbs. fem. lovire cu palma la ceafă.

ghiuzdâni -ni = sbs. fem. ghioz dan, portofoliu.

ghiză = sbs. fem. urdă, jiniță : *pîti di ghiză* (plăcintă cu urdă).

ghiză -adzi = sbs. masc. amendă : *am gheiă* (am amendă).

ghizăpi -chi = sbs. fem. ghezap, acid sulfuric, apă tare.

ghiztreauă -ei = sbs. fem. locul la stână unde se fierbe zărul pentru a se scoate urdă.

giadet -ei = sbs. fem. șoseă : *vînău giadăea* (am venit pe șoseă).

gitambăş = sbs. masc. saltimbac, acrobat.

gitamlihiă -chă = sbs. fem. geom lăc : *săla cu geomlihiă*.

gibgeuă -i = sbs. masc. păducel, gheorghin (arbust spinos).

gibür = adj. alb amestecat cu negru, sur.

gidiliş -ihi = sbs. fem. cadaif.

gidiliceari (gidilic -cal) = vb. a gădili : *mi gidilică* (mă gădile) ; sinon. *gidilări*.

gidilicat = adj. gădilit.

giginiăr (adj. găunos, poros, sbâr-

giginios (cit, cu pete pe față : *chiâtră giginiosă* (piatră poroasă) ; *giginios la față* (sbârcit).

gigirătă -ti = sbs. fem. baligă de capră, căcărează.

gigoaşă -si = sbs. fem. gogoase, învelișul gândacului de mătase ; sinon. *cuculuă*.

gigur -ri = sbs. masc. țap jugănit (Carajani).

gilârnus = vezi *aredpini*.

gilidigi -adzi = sbs. masc. cimpoier, care cântă din cimpoiu.

gilbădză -zi = sbs. fem. gălbează : *öili aú gilbădză* (oile au gălbează).

gilbigios = adj. cu gălbează, gălbegit.

gilbinări -ări = sbs. fem. gălbinare, boala care dă coloarea galbenă a pielii.

gilbineată -ti = sbs. fem. gălbeNeală și gălbinușul oului.

gilbiniri (gilbinescu -li) = vb. a îngălbeni, a deveni palid : *gilbiniră frîndzili* (au îngălbénit frunzele) ; sinon. *'ngilbiniri*.

gilbinat = adj. îngălbénit, care a devenit palid.

gilbinitură -uri = sbs. fem. materia galbenă ce varsă cineva.

gilbinier = adj. gălbier, gălbuiu : *lilici gilbinioară* (floarea gălbioară).

gilbinès = adj. eare e galben, gălbiniu.

gilbinuş = adj. gălbuiu : *gilind gilbinuşă* (găină gălbuiu).

gilbóniu -ni = sbs. masc. pepene

galben : *mîcări gîlboiu* (am mâncaț pepene galben).

gileată -ți = sbs. fem. gileată, hârdău, ciutură și un vas înconjurat cu flori, cu obiecte de argint, făcut de către fete în ajunul sărbătorii Nașterii Sf. Ioan (24 Iunie.)

gilèp -uri = sbs. n. ceeace se plătește Statului pentru vite, oierit : *5 aslână gilèp tri'und oide* (5 piaștri oierit pentru o oaie).

gilepol = sbs. masc. strângător de oierit, saegiu: *vinîră gilipciâzeli* (au venit saegii).

gilis = adj. negru de tot, negru închis: *cireașă gilișă* (cireașe neagră); sinon. *lit*.

giliri (gâlescu -il) = vb. a se însenină: *gili afoără* (să înseninat afară).

gilit = adj. înseninat, senin.

gilit -uri -iti = sbs. n. săgeată și razele soarelui: *gilitele cideură, nu putură s'pitrundă* (săgețile au căzut, n'au putut pătrunde); *gilituriile a sorlui apîntriră s'ylicescă* (razele soarelui au început să strălucească).

giliat -ti = s. masc. găde, calău: *ca gilit făți* (face ca un calău).

gilină -ni = sbs. fem. găină: *gilina ouă* (găina a ouat).

gilinari (gilinari) = vb. a găină.

gilinat = adj. găinat.

gilinat (gilinat) -ti = sbs. masc. găinat: *gilinat di gilindă* (găinat de găină).

gilinușă -și = sbs. fem. găinușe, constelațiunea pleiadelor; sinon. *pùltă*.

gimilă -ii = sbs. fem. moschee.

gimila = vezi *cimildă*.

gingiă -ii = vezi *dzindseidă*.

ginguripsiră (ginguripsescu -sil) = vb. a deveni verde-negru, a coloră în verde-negru.

ginguripsit = adj. colorat în verde-negru.

giò -uri = sbs. n. joc, horă, petrecere: *mine avem gioc* (mâne avem horă); *nu mi-ariseaști giocul* (nu-mi place jocul). La Gopești mai e și forma *joc*.

giò -uri = sbs. n. vezi *tâlgân*.

giòea = sbs. fem. constelațiune.

giòli = sbs. fem. Joi (zi): *giòli mări* (Joia în săptămâna patimilor).

gionar și gionecali = adj. voinic; vezi *gioni*.

giòni (joni) = adj. june, Tânăr, brav, voinic: *hiu giòni* (sunt voinic, brav); *multări gioandă* (femeie Tânără).

gîrbă -bi = sbs. fem. taler pentru pisat strugurii, hârdău, cadă.

gîrbaci -aci = sbs. fem. gîrbaci, biciu mare.

gîrbuv = adj. gîrbov, cocoșat.

gîrdeliu -lii = sbs. n. cărd, ceată, multime: *gîrdelii di porți* (multime de porci).

gîrdină -ni = sbs. fem. vezi *gîrdină*.

gîrdinici -ci = sbs. fem. grădiniță.

gîrgiliàn -ni = sbs. n. gâtlej: *mi doari gîrgiliànlu* (mă doare gâtlejul); sinon. *gîrgindă*.

gîrgină = vezi *gîrgiliàn*.

gîrimè -edzi = sbs. masc. amendă: *pliită mări gîrimè* (am plătit mare amendă).

gîrimîțiri (gîrimîtescu -til) = vb. a amendă: *mi gîrimîți pîndără* (mă amendat păzitorul).

gîrimîțit = adj. amendat.

gîrauțari (gîrauțez -al) = vb. a deveni granulos, cu bube.

gîrauțat = adj. granulos, cu bube.

giu'meră = adj. generos, dănic; armeniu iăsti giu'meră (Români este generos).

gîrnișor -oari = sbs. n. porumb, păpușoiu.

gîrnă = vezi *grin*.

gîrnăș -uți = sbs. n. grăunte, bobiță, bubă : *gîrnăștu afel bînlu* (bubă rea și pericolosă); *gîrnăș di grin* (grăunte de grâu); *gîrnăș di aulă* (bobiță de strugure); *gîrnăș di șteamă* (bucătăcă de tămâie).

gîrnățos = adj. granulos, bubat (plin de bube).

gîrvăliu = vezi *grivăliu*.

gîscă -ti = sbs. fem. gâscă, gâscan : *gîscă măscură* (gâscan).

giubă -bedză = sbs. masc. giubeă, haină pușă deasupra.

giucări (gioc -giucă) = vb. a (se) jucă, a petrece ; fig. a păcăli : *lă-u giucări la joc* (l-am păcălit la joc); expres. : *l'gioacă pri tipsii* (a chinui pe cineva, a turmenta).

giucăt = adj. jucat; fig. păcălit.

giucreală -li = sbs. fem. jucărie, lucru de nimică.

giudet -turi = sbs. n. tribunal, autoritate : *cum va o ăflă giudeștiu* (cum o va găsi tribunalul).

giudicări (giudic -ca) = vb. a judecă, a chibzui, a reflectă, a (se) certă : *nu giudică* (nu judecă); *l'giudicări multă* (l-am certat prea mult).

giudicăt = adj. judecat, chibzuit, reflectat, certat, dojenit.

giudicătă = sbs. fem. judecată, chibzuială, reflexiune.

giudiră (giudescu -il) = vb. a se bucură : *mălu mi giudiři* (prea mult m'am bucurat).

giug -uri = sbs. n. jug, sir de munți, suis : *calu giōni tu giug s'cunoaști* (calul voinic la suis se cunoaște); expres. : *lă bigără giuglu* (l-au căsătorit).

giugla -iană = sbs. masc. om de statură foarte mică, pitic : *hiț giugia* (ești pitic).

giugiliă -li = sbs. fem. pereche :

undă giugiciă di boi (o pereche de boi).

giumbă -bi = sbs. fem. excrecentă, umflătură, gâlcă; sinon. *șuceă*.

giumbuși -și = sbs. fem. banchet, ospăt : *mări giumbuși* (mare banchet).

giuminidăni -ni = sbs. fem. pieptar tărâncesc de lână cu gaitanuri, ilic, mintean.

giumentăti -ăți = sbs. fem. jumătate : *pi giumentăti* (pe jumătate).

giunămi -ni = sbs. fem. voinicie, bravură și mulțime de tineri, voiniți : *mări giunămi aspusi* (mare bravură a arătat).

giunătic -uri = sbs. n. bravură, voinicie.

giune(ă)pini -ni = sbs. masc. ienupăr, jneapă : *arșu un giuneăpini* (am ars un jneapă).

giunèsou = adj. voinicesc, vitejesc.

giunete -ți = sbs. fem. junete, bravură, voinicie, vitejie : *feciu mulți giuneti* (am făcut multe bravuri).

giunglănuș -nni = sbs. fem. floare înaltă și rosie.

giunglănar -ri = sbs. masc. găinușe (insectă); sinon. *zinglănar*: acițără giunglănarli și săsă (au început să apară găinușile).

giungliari (giungliedz -lia) = vb. a avea junghiuri, a simți durere la burtă : *mi giungliedză* (am junghiu).

giungliat = adj. cu junghiuri, care are durere la burtă.

giungliu -uri = sbs. n. junghiu : *mi-aciști giungliul* (m'a apucat junghiu).

giungu -dzi = sbs. masc. junc, vițel Tânăr.

giunoplă -li = sbs. masc. Tânăr voinic, junc : *mări un giunoplă* (a murit un Tânăr voinic).

giuphană -edză = sbs. masc. lo-

cūl unde se conservă munițiuni, arsenal: *se-ārsi giuphanelu* (a ars arsenalul).

giurări (giur-ral) = vb. a jură: *giură că va ūin* (am jurat că voi veni).

giurăt = adj. jurat.

giurăt -uri și giurătio -uri = sbs. n. jurământ: *feciū giurăt* (am făcut jurământ).

giurgiūnă -ni = vezi *dindindă*.

giușta = adv. just, tocmai: *giușta ti plătit* (tocmai te-am plătit).

giuvaergi -adzi = sbs. masc. giuvaergiu, bijutier.

giuvălri -ri = sbs. fem. giuvaier, piatră scumpă, bijuterie.

giuvăpi -chi = sbs. fem. răspuns.

givusiră (givusescu -sil) = vb. a orbi: *givusiră* (am orbit).

givusit = adj. orbit.

glar -ri = adj. nebun, prost, fără minte, neghiob, imbecil: *te glar hič* (ce nebun ești).

glibă -bi = sbs. fem. greblă (unealtă de săpat).

glicofiri (glicescu -ii) = vb. a înghiții pe neresuflare, a însufliță, a hăpăti: *l'gliciti mèrlu* (am hăpătit mărul).

glicotit = adj. înghițit pe neresuflare, însuflițat, hăpătit.

glimi -ni = sus. fem. vezi *lgumi*.

glirescū = adj. prost, nebulos.

gliriliă -lii = sbs. fem. nebulosie, prostie, neghiobie: *mări glirimi dri* (are mare nebulosie).

glirimī -ni = vezi *gliriliă*.

gliriri (glirescū -ril) = vb. a înnebuni, a se prosti: *s'gliriri* (s'a prostit).

glirit = adj. înnebunit, prostit.

gliviniă -ii = sbs. fem. chepeng.

gliacotu = sbs. n. unealtă cu care se fac coptei.

glijem -ami = sbs. n. ghem; la pl. **glijămi** (cu înțeles de [multime, multe lucruri la un loc]): *prunili*

suntu gljămi (prunele sunt multe la un loc).

glijet -eați = sbs. n. inghet, frig mare, ghețuș, ghețare, răceală; fig. flor.: *glijet iăsti afodă* (frig e afară); *ăpa iăsti glijet* (apa e rece); *glijet nă tricu prit înimă* (un flor mi-a trecut prin inimă).

glinăr -ri = sbs. masc. lin (pește).

glinari = vezi *glinindri*.

glinat = vezi *glinindat*.

glinindă -di = sbs. fem. ghindă (fructul stejarului): *am glinindă adunată* (am strâns ghindă).

glinindură -uri = sbs. fem. ghindură, glandă, gâlcă: *am glinindură la găsi* (am gâlcă la gât).

glininduri -ii = sbs. fem. loc plin de ghindă, ghindură multă.

goadă -dzi = sbs. fem. lovitură, izbire: *nă feați nă goadă* (m'a loviti).

gof -goafă = sbs. n. şold, partea corpului omenesc unde se imbucă coapsa.

gof = adj. găunos, scorburos: *miseadă goafă* (măseă găunoasă).

gof -hi = sbs. fem. fel de ghete.

gol = adj. gol, golan, vid, desert; la pl. *goali* (mofturi, fleacuri): *talți multi goali* (vorbeşte multe mofturi); *am ună cărti goaldă* (am numai o carte).

golina -ni = sbs. fem. deal, colină fără arbori, goală de tot.

gongulă -li = sbs. fem. plantă cu grăunțe negre, care crește în grâu, neghină.

görnă -ni = sbs. fem. șigună neagră: *purtam görnd* (purtam șigună neagră).

görtu -ti = sbs. masc. păr (pomul).

görtu -ti = sbs. n. pară (fructul părului).

grad -di = sbs. masc. grad, termometru.

grăiū -iri = sbs. n. vorbă, cu-

vânt: *in grădă-mări* (serviciului din vin ce se oficiează în prima Dumineacă a Paștilor).

grănită -ți = sbs. fem. graniță, hotar.

grăsă = adj. gras: *cărni grăsă*.

grăsăi -să = sbs. fem. gresie (piatră de ascuțit).

grătă = vezi *grieată*.

grem -uri = sbs. n. loc prăpăstios, abrupt: *hoără 'ndră grem* (sat langă loc prăpăstios).

grindă -dzi = sbs. fem. grindă: *căsă cu grendei* (casă cu grinzi).

greu -uri = sbs. n. leșin: *nă yini greu* (îmi vine leșin).

greu = adj. greu, dificil: *mulări greauă* (femeie borjoasă); *lingoari greauă* (boală periculoasă); *lurguri greauă* (obiect foarte frumos); *nă yini greu* (îmi vine leșin); *greali sănătatea* (insuportabilă e străinătatea).

greuș = sbs. masc. arbore care seamănă cu bradul, dar lemnul său e foarte greu, de unde și numele lui.

gribă -bi = vezi *dzugrândă*.

griblă -li = sbs. fem. pieptene cu dinți mari; sinon. *discicitor*.

gribobs = adj. gârbov, cocoșat.

gribuiri (gribuescu -il) vb. = a se gârbovi, a deveni cocoșat: *mălu gribui* (s'a prea gârbovit).

gribuit = adj. gârbovit, cocoșat.

grădină -ni = sbs. fem. grădină: *căsă cu grădină*.

grădinăr -ri = sbs. masc. grădinar.

grieată -ți = sbs. fem. desgust, dificultate, greutate, leșin: *aduchescu grieată* (simt greutate); *nă-yini grieată* (îmi vine leșin); *nă-u-grieată s'li ved* (mă desgust a te vedea).

grij -uri = sbs. n. buturugă de pin, brad; expres.: *cap di grij* (cap greciu).

grün -uri -ini = sbs. n. grâu: *grün abu* (alac); *grün arös* (grâu roșcat);

grün di'mburări (colivă); pl. *grünăi* (tarine semănate cu grâu); expres.: *lă-micăm grăulu* (a murit).

grinăță -ți = sbs. fem. turtă de grâu: *copru ună grinăță* (am copt o turtă de grâu).

grindină -ni = sbs. fem. grindină, piatră: *da grindină* (cade piatră).

grindinări (grindinădz -nal) = vb. a bate grindină, a albi bine rufe (albiturile): *s'grindinără strănilie* (s'au albit hainele).

grindinat = adj. bătut de grindină, albit bine (la rufe).

grinut -uți = vezi *gîrnut*.

griri (grescu -il) = vb. a grăi, a vorbi, a strigă, a chemă: *lă grîi s'yind* (i-am strigat să vie); *cum sî grecsu* (cum te cheamă).

grisică = adj. grăsuliu, durduliu: *fătă grisică* (fata durdulie).

grisimi -ni = sbs. fem. grăsime.

grîști = vezi *schivali*.

grit = adj. chemat, strigat.

grită -ti = sbs. chemare, poftire: *di doauă ori grită nu voiu* (nu vreau chemat de două ori); *cu grită nu-s făți lucru* (cu chemarea nu se face treabă).

griveliu -li = sbs. masc. graur vânăt-negricios sau negru presărat cu picături albe.

groapă -ohi = sbs. fem. groapă, mormânt: *lă adrâm groapă* (i-am făcut groapa).

gros = adj. gros, căran care pricepe cu greu: *om gros* (căran); *cap gros* (care pricepe cu greu).

grozdavèn = adj. grăsuliu, durduliu.

grumădz (grumaz) -uri = sbs. n. grumaz, anghină (boală): *di grumădz mălti ficiori muriră* (de anghină mulți copii au murit).

grumur -ri = sbs. n. stog, grămadă: *grumur di leamni* (stog de lemne).

gründă -dzi = sbs. fem. grunț, bucată: *gründă di sâkari* (grunț de zahăr).

grünă -uri = sbs. n. bărbie: *grünă gurgulitös* (bărbie rotundă).

grup -uri = sbs. n. grop (de bani).

grupăr -ri = sbs. masc. care săpă groapă, cioclu: *grupăr lu adră groapa* (cioclul a făcut groapa).

grupăști -ti = sbs. fem. loc cu gropi, morminti, gropniță.

gualiă -lii = sbs. fem. găoace de nucă, de ou.

gubă -edzi = sbs. masc. obiect de argint ce-l purtau odată Româncele la cingătoare, boltă, cubeă, cupolă.

gudiliăr = adj. căruia îi place desmierdarea, îi plac complimentele.

gudiliarou = vezi *gudiliăr*.

gugeabaș -și = sbs. masc. primar: *gugeabaș tu hoără* (primar în sat).

giufoartică -ți = sbs. fem. urechelniță (insectă a cărui abdomen se termină în cărlige în formă de clește).

gugos -ășe = sbs. n. glonț: *l'pli-guiră cu gugos* (l-au rănit cu glonț).

guguci (gugucoă) = sbs. fem. guguscică (pasere).

guguci -oi = sbs. n. cocean, știulete: *guguci di misur* (știulete de porumb).

gugucoă -oi = sbs. fem. vezi *guguci*.

guguliänă -ni = sbs. fem. ciupără de băligar: *adunăi guguliäni* (am strâns ciuperci de băligar).

gugurări (gugurădz -ra) = vb. a giugiuli, a gongoni, a gungură: *gugureadəz ničlu* (gongonește mioul).

gugurăt = adj. care giugiulește, care gongonește.

gugurăciū -eaci = sbs. n. fructul platanului.

guliočium -ni = sbs. fem. goliciune.

guliri (gulescu -ii) = vb. a golii, a vidă: *gulir cùpa* (am golit paharul).

gulişan -ni = adj. gol, golaș, fără haine: *pùliu gulişan* (pasere golașe).

gulişnari (gulişnèdz -na) = vb. a despoiat, a luă, a ridică vesminte, a se desbrăcă, a se lăsă gol: *l'gulişnara* (l-au despoiat).

gulişnat = adj. despoiat, desbrăcat, lăsat gol.

gulit = adj. golit, desertat.

gumărădă -dzi = sbs. fem. grămadă de pietre strânse, stog de pietre strânse într'un ogor.

gumoliu -oalii = sbs. n. grămadă, bulgăre, cocoloș: *gumoliu di neaúd* (cocoloș de zăpadă).

guneală = vezi *sârică*.

güră -ri = sbs. fem. gură, vorbă: *güră dùlji* (afabil); *güră aspără* (rău de gură); *di güră-güră* (de la om la om); *ări güră bünă* (vorbește bine); *güră-hăni* (care nu ține secret); *sburăscu güră cu güră* (vorbesc între patru ochi); *l'ncluşu gûra* (a reduce la tăcere); *l'-si-lău gûra* (a amuși); *nu ti sături di güră* (nu te saturi de vorbă).

gurgulidzari (gurlidzari) = a bulbuli (lichidul), a forfoli, a chiorăi (matele): *nî gurleadəz matile* (îmi chiorăe matele).

gurguliat și gurgullitös = adj. rotund, rotunjit: *chiatră gurguliată* (piatră rotundă).

gurguliu -li = sbs. n. gurguiu: *armasi cu ali stâmna gurguliu* (a rămas cu gurguiul ulteriorului).

gurguliu -li = sbs. n. un ce rotund, cocoloș de carne, gălușcă, petricică rotundă (la Gopeș).

gurjita -ți = sbs. fem. garbiță (gropiță de după ceafă).

gurlidzări = vezi *gurgulidsări*.

gurliri (gurlescu -lil)=vb. a grohăi (porcul): *te gurilești pôrcul* (ce grohăe porcul).

gurlița -ți = sbs. fem. gușter (boală de grumaz la vite și mai cu samă la porci), brâncă la porci, grumăzare.

gurniliri (gurnileșcu -il) = vb. a grohăi: sinon. *gurliri*.

gușă -și= sbs. fem. gâtul întreg, gât: *gușă di ziliu* (gâtul sticlei); expres.: *mi luă pri gușă* (m'a nenorocit); *șt-luă gușă* (s'a dus, a disru t).

gușgân -ni= sbs. masc. scormonitor, scrutător, scotocilă.

gusgunipsări(gusgunipsescu -il) =vb. a scormoni, a râscoli, a scotoci, a scociori.

gusgunipsit = adj. scormonit, scotocitor.

guștur -ri=sbs. masc. gușter: *guștur viârdi*(gușter); *guștur s'fedați* (a devenit verde, a se necăji tare).

gușturări (gușturedz -ral)=vb.

a se purtă rău, a fi răutăcios, a se supără tare: *s'gușturd* (s'a supărat).

gușturăt=adj. care se poartă rău, înrăutățit, supărat, necăjit.

gușturiță -ți=sbs. fem. șopârlă; fig. om șiret.

gușuiri (gușuescu -il)=vb. a tăia o parte din gât la peștișori, a tăia capul, a gătui, a decapitat: *lu gușuî* (l-am decapitat).

gușuit=adj. decapitat, cu gâtul tăiat.

gutuni -ni=sbs. masc. gutuiu (arbore).

gutuniță -ni=sbs. fem. gutule: *gutunî frîptă*.

gûvă -vi=sbs. fem. gaură, gaunăsitură, infundătură, cavernă: *gûvă mări* (gaură mare).

guvileaci -ci = sbs. fem. orificiu, gaura anusului, găoază.

guvuzdeliu -li=sbs. masc. țăpuș de scaiete.

guvăzdu -jdi=sbs. masc. cuiul ce se pune la potcoavă, caiă.

I. 7.

yaloui -ni = sbs. fem. sticla de două ocale și jumătate.

yangi -ängi=sbs. fem. vezi *cângiă*.

yar -ri=sbs. n. salamură.

yâvru -ri=sbs. masc. carpen : *leamni di yâvru* (lemn de carpen).

yermu -nil=sbs. masc. vierme: *yermu di cîfal* (vierme care roade lemnul, cariu); expres.: *âri yermu la cur* (a fi neastămpărat).

yiacă (**yoacă**) -ți = sbs. fem. iacă, guler dela haine.

yahné -edzí=sbs. masc. iahnie, carne tăiată bucățele și cu ceapă.

yâma -ni = sbs. fem. jaf, iamă, pradă: *l'fedațiră yâma* (l-au jefuit).

yâmbula -li = sbs. fem. velință de păr de capră; sinon. *sâmă*.

yângim -ni=sbs. fem. incendiu: *mărea yângini n'ârsi* (marele incendiu ne-a ars).

yanițar -ari=sbs. masc. om rău, zurbagiu.

yâr-yir=sbs. masc. idrargir, mercuriu, argint viu; expres.: *yâr-yir s'ti fâș* (să dispari, să piezi); *yâr-yir tu pungă* (să nu-ți rămâie nici o lăscaie în pungă).

yâr-yiriu = adj. ca de mercuriu, argintiu.

yâspi -ohi=sbs. fem. viespe; fig. femeie răutăcioasă: *hiu yâspi* (ești foarte răutăcioasă).

γιάτη -ți = sbs. fem. viață, traiu; sinon. *bândă*.

γιάτρου -ri = sbs. masc. medic, doctor: *γιάτρου διτ Vlăhiă* (medic din România).

γιάτσα -adzi = vezi *γιάτσă*.

γιεύ -oi = sbs. masc. vîță care merge înainte cu talanga de gât, clopotar: *chirdul γιεύ* (am pierdut tapul clopotar).

γιέρ -ri = sbs. masc. vier, care cultivă viia.

γιέτιλιă -ili = sbs. fem. tiganie.

γιέτеску = adj. tigănesc, prost de tot.

γιέтилchiă -chi = vezi *γιέτιлliă*.

γιέту -ți = sbs. masc. tigan, persoană care mereu cere ori și ce, persoană rău imbrăcată.

γιέтурămi -ni = sbs. fem. mulți me de tigani: *et-umbă hoără di γιέтурămi* (s'a umplut satul de tigani).

γιέтusırı (*γιέтusescu -sil*) = vb. a (se) tigănl, a sărăci (pe cineva): *l' γιέтusırı* (l-am sărăcit).

γιέтusıt = adj. tigănit, sărăcit.

γιάнду -dzi = sbs. masc. gigant, uriaș, titan.

γиі = sbs. fem. grabă: *am γиі* (mă grăbesc); *dù-ti cu γиі* (du-te în grabă, iute); *cu de-a γиі* (abiă).

γιάтăм(i) -ni = sbs. fem. găitan: *tipuni cu γιάтăм(i)* (șigună cu găitane).

γιάтingi -adzi = sbs. masc. găitanar (care face găitan).

γилюр(i) (*γилюрescu -cil*) = vb. a străluci, a luci, a oglindă: *dyiamändiă γилюрăsti* (diamantul strălucește); *mi γилюрă ghini* (m'am oglindat bine).

γилют = adj. strălucit, lucitor, oglindat.

γилюцă -uri = sbs. n. strălucire, lustru.

γиля -li = sbs. fem. sticlă și idea de curat: *γиля di 'nyiliciri* (oglinză); *γиля di oculari* (ochelari); *γиля mi*

fecit (m'am făcut foarte curat); expres.: *l' bigă γиляли* (a înselă pe cineva); sinon. *lijia*.

γилячă -dzi = sbs. fem. buriană care dă lapte când o rupi.

γибрюоол -adzi = sbs. masc. vameș.

γибрюхиă -ohi = sbs. fem. vamă, acciz: *grăirlă n'dă γибрюхиă* (cuvintele n'au vamă).

γимнастичă -ți = sbs. fem. gimnastică.

γимназиă -li = sbs. n. gimnaziu.

γин -uri = sbs. n. vin: *γин лăтă* (vin negru).

γинăр -ri = sbs. masc. care vine vin.

γинăр -ri = sbs. masc. luna lui Ianuarie: *pri γинăр feătă оili* (în luna lui Ianuarie fată oile).

γинăти -ți = sbs. fem. mânie, nețac, furie, aprindere, resentiment: *l' am mări γинăти* (l'i am mare nețac). Mai sunt și formele *inăti* și *ynăti*.

γинăрி (γин, γиниă) = vb. a veni, a ajunge, a se dospî (la pâne): *внăнă (am venit); pînea γиниă* (pânea s'a dospit).

γингити (ghinghiți) = num. douăzeci.

γинглă -li = sbs. chingă: *strîndei simărlu cu γинглă* (strânge samarul cu chingă).

γинглури (γинглуру -il) = vb. a încrengă cu chingă, a închingă: *γинглусти càlu* (am închingat calul); sinon. *γинглусări*.

γинглuit = adj. incins cu chingă.

γингхисăри = vezi *γинглури*.

γинусăр -ri = sbs. masc. spoitor de vase, calaigiu.

γинусăри (γинусăру -sil) = vb. a spori, a smălțui.

γипсă -uri = adj. spoit, smălțuit.

γипсă -uri = sbs. n. gips, ipsos.

γипту -uri = sbs. n. grâu, bucate

(mai cu samă grâu care servește la nutrimentul omului). La pl. cereale: *yiplurile nu s'feâfiră* (cerealele nu s-au făcut).

yirâo -ti = sbs. masc. erete, uliu: *yirâclu nă luă un puiu* (uliu ne-a răpit un puiu de găină).

yirachină -ni = sbs. fem. acvilă: *sârea di yirachină* (nas acvilin).

yirâră -ără = sbs. fem. gargară, gargarizație.

yirâră -ari = sbs. fem. bâzâitoare, titirez (jucărie de copii).

yirillări (*yirjilèdz -rał*) = vb. a spăla bine, a la bine.

yiryllat = adj. spălat bine, lăut bine.

yirghină -ni = sbs. fem. sporiciu, măturică (verbena officinalis), floare în contra anemiei și în contra răii.

yiryirloiu -oi = sbs. n. sfereuă de alamă cu pitricole, sdrângănel.

yiryridzări (*yirjirèdz -dzal*) = vb. a avea mâncărime; fig. a-i placea să facă ceva: *mi yiryireadză s'mi priimnu* (imi place a mă plimbă).

yiryridzât = adj. cu mâncărime, căruia îi place să facă ceva.

yirminiri (*yirminescu -il*) = vb. a prinde viermi: *cârnea yirminî* (cârnea a prins viermi).

yirminit = adj. cu viermi.

yirminos = adj. viermănos, care a prins viermi.

yis -uri = sbs. vis: *videu un yis* (am văzut un vis).

yispinât = adj. răutăcios, arăgos: *om yispinât* (om răutăcios).

yiste(â)ri -erî = sbs. fem. comoară, tezaur, visterie: *afâdi nă yisteâri* (am găsit o comoară).

yită -ti = sbs. fem. viță pusă pe uluci, viță sălbatecă.

yitachiă -ohî = sbs. fem. pat de culcat.

yîmâl -li = sbs. masc. vițel.

yitână -ali = sbs. fem. vițed.

yitiâni -ni = sbs. fem. iatagan.

yitriâ -il = sbs. fem. leac, medicament, doctorie: *yitriâ amâră* (doctorie amară).

yitripsirî (*yitripescu -sil*) = vb. a lecul, a vindecă: *nu s'yitripsi* (nu s-a vindecat).

yitripsiit = adj. lecuit, vindecat.

yîlă = adj. viu, vioiu, deștept: *pînia tăsti yîlă* (pânea e necoaptă); *nî-aspunea lucri yîlă* (imi arătă lucruri evidente); *tu yîlă a cîlodărilei* (pe la miezul căldurii).

yîurâni -ni = sbs. fem. iorgan, plapomă.

yîuryangî = sbs. mas. iorgangiu, care face plapome.

yîurâsi = sbs. fem. asalt: *fîaîiră yîurâsi* (au dat asalt).

yîuvisirî (*yîuvisescu -sil*) = vb. a ceti: *yîuvisesci ghini* (cetește bine).

yîuvisit = adj. instruit, invățat: *om yîuvisit* (om invățat).

yîvruri -li = sbs. n. pădure de carpeni, cărpiniș.

yîastră -ri = sbs. fem. ghiveciu de flori, glastră.

yîlistir -ri = sbs. n. olistir (instrument medical).

yîlup -uri = sbs. n. vîrful țevii la pușcă.

yîlupuiri (*yîlupesc -il*) = vb. a infuțică, a hăpcăi, a înghiți, a mâncă cu aviditate: *'sî yîlupuî tută aveârea* (și-a mâncat toată avereala).

yînati -ăti = sbs. fem. vezi *yînati*.

yînitös = adj. supărăcios, mânișos: *om yînitös* (om supărăcios).

yînitusirî (*yînitesescu -sil*) = vb. a necăji, a mâniă, a infuriă, a indignă: *mîltu l'yînitusirî* (prea mult l-am infuriat); sinon. *yînitusiri*.

yînitusit = adj. necăjit, infuriat, mâniat, indignat.

yîramă -mi = sbs. fem. literă, carte, scrisoare: *stî mîltă yîramă* (stie

multă carte); *luat unde γράμμα* (am primit o scrisoare).

γραμ்஭ò (*γραμ்஭ே*) -adzi = sbs. masc. mire: *ghini nă vîntă γράμ்஭ò* (bine ne-a venit mirele).

γρаванò -adzi = sbs. masc. materie de lână, din care se fac fel de ghebe.

γριμித්‌о -ti = sbs. masc. scriitor.

γριμித්‌ија -ii = sbs. fem. gramatică.

γρип-ури = sbs. n. mreajă, rețea de prin pești, plasă, cursă: *идеути γρипу алеј* (am căzut în cursa ei); *ми лут γρипу* (m'a luat curențul).

γρитинсирі = vb. a scărțai, a sgâriă.

γρитинсіт = adj. sgâriat, scărțitor.

γρів = adj. păr alb amestecat cu negru, cenușiu, sur, brumăriu, cărunt: *cal γρів* (cal sur); sinon. *pear*.

γρівнус = adj. care bate în cenușiu, în sur, în brumăriu.

γρівнурі (*γρівнуре* -ii) = vb. a deveni cărunt, sur: *γрівнії* (am devenit cărunt).

γривнuit = adj. care a devenit cărunt, sur, brumăriu.

γрос-ти = sbs. masc. piastru: *doi γроси* (doi piastri).

γумар-ти = sbs. masc. măgar, asin, om nesimțitor, tâmpit: *ом γумар* (om nesimțitor).

γумірар = sbs. masc. conducător dă măgari.

γуміреску = adj. măgăresc, dobitocesc.

γуміреагти = adv. măgărește.

γуміріо = sbs. masc. măgăraș, măgăroiu.

γумірічій-охі = sbs. fem. măgărie, dobitocie, neghiobie, stupiditate.

γумірірі (*γуміріреску* -ii) = vb. a face măgar pe altul, a insultă pe altul într'un mod obraznic: *l'γумірірі, я дзишун multi* (l-am insultat, i-am spus multe).

γуміріт = adj. insultat într'un mod obraznic.

γусту-ури = sbs. n. gust, placere, poftă: *нă mutреску γустул* (imi cau de gustul meu).

H. h.

h = una din literele alfabetului.

ha = interj. ha !

hăchiă, pl. **hăchi** = sbs. fem. dreptate: *ări hăchiă* (are dreptate).

hagi-lădzi = sbs. masc. hagiu (care a vizitat locurile sfinte, ca să se închine).

haha-ană = sbs. masc. găgăuță, nătang: *иăсти un haha* (e un nătang).

haham'-ni = sbs. masc. preot creștin; fig. pentru o persoană care strigă prea mult.

haiđes-ură = sbs. n. când arșicul nu stă bine armaș, sau domn, ci puțin înclinat.

haihüm -meană = sbs. masc. fluieră-vânt, găgăuță: *иăсти un haihüm* (e un fluieră-vânt).

halani-nă = sbs. fem. halal: *halani s'fi hibă* (halal să-ți fie).

halecumă-ōmati = sbs. fem. aramă, toate vasele de aramă dintr-o casă: *ам γингиши иăдеи di halecumă* (am 20 ocale de vase de aramă).

halé-dzi = sbs. masc. umblătoare, privată.

hali-liuri = sbs. fem. hal, stare rea, boală cronică: *аëсту ом ări hali* (acest om are boală cronică).

halimăua-ăi = sbs. fem. halimă (numele colecției de basme arabe);

fig. persoană care vorbește mereu.

hàmină = vezi *hliucă*.

hamòmilă -li = sbs. fem. camomilă, musătel, romaniță.

hamurideărîși hamurîderi (hamúrid -riș) = vb. a surâde, a zimbi: *totna humurîdi* (in totdeauna surâde).

hamurîs -uri = sbs. n. surâs, zimbet: *mi-așteptă cu hamurîsu* (m'a așteptat cu surâsul).

hamurîs = adj. care zimbește, care surâde.

handă = adv. adânc, serios, profund: *sburâști handă* (vorbește adânc).

hani -iuri = sbs. fem. han, otel ordinar.

hanûmsă -si = sbs. fem. femeie turcă, hanâmă: *videază unde hanûmsă* (am văzut o hanâmă).

hap -i = sbs. n. apucare violentă cu gura.

hapă -uri = sbs. fem. hap, pilulă: *lău hăpuri trăi sinătăți* (ieau pilule pentru sănătate).

haphüp = sbs. masc. hăpcăun.

hăpsi -ăpsi = sbs. fem. închișoare, temniță: *ștă hăpsia trăi oameni iăstăi* (și închisoarea pentru oameni e).

har -ri = sbs. masc. Charon, ființă legendară care, după mitologia greacă, transportă sufletele oamenilor în cealaltă lume: *hărlu stă lăa* (Charon să te ieă); *nă iăstăi har* (imi e urit).

hăraco -ti = sbs. masc. linie de liniat, riglă, arag, linie: *trăpsu cu hăraco hărati* (am tras cu rigla liniei).

harami -ăni = sbs. fem. haram, nemeritat.

haraua -ei = sbs. fem. veselie, bucurie: *am mări harauă* (am mare veselie).

hàrazmă -mi = sbs. fem. zori de zi, crăpatul zilei; sinon. *kiriyiă*.

haremî -ni = sbs. fem. apartament rezervat femeilor musulmane, harem.

harènghiă -ghi = sbs. fem. harengă (fel de scrumble).

hârăș = adj. grătios: *ficiăr hârăș* (copil grătios).

hârgită -gi = sbs. fem. cheltuială, harhabél.

hârli -ări = sbs. fem. grătie, dar: *nă u fedă hârli* (mi-a făcut-o dar).

hârtă -ți = sbs. fem. hartă geografică.

hârtă -ți = sbs. fem. ogar, care prinde iepuri din fugă.

hârval = adj. stricat (mai ales casă), hodorogit: *căsă hârvală* (casă hodorogită).

has -și = sbs. masc. as, birlic la jocul de cărti.

hăsoă -ani = sbs. masc. persoană care ține gura deschisă, care nu e deșteaptă; alviță, jocul cu alviță la lăsatul de sec.

hascanifur -ri = sbs. masc. gurăcasă, om de nimica, găgăuță, nătăflete: *hi hascanifur* (ești un gurăcasă).

hasè -edzi = sbs. masc. pânză de olandă: *hasè-pricăl* (pânză de olandă foarte fină).

hâtră = vezi *hîtră*.

hău -uri = sbs. n. haos, prăpastie: *cidează tu hău* (am căzut în prăpastie).

hâvră -ri = sbs. fem. sinagogă (biserică jidănească).

hazò = adj. nebun, prost, neghiob: *te hîz hazò* (ce ești nebun).

hazumără -ări = sbs. fem. prosteie, nebunie, neghiobie.

heârbiri și hêrbore (hêrbu -hêrsu) = vb. a fierbe, a infierbântă, a furnică, a mișuna: *hiârbî ghêla* (fierbe mâncarea); *mi hiârsi cildâra* (m'a infierbântat căldura); *hiârbî lumea tu biserică* (furnică multă

lume în biserică); expres.: *hiu-herbu* (a avea necaz pe cineva).

heărhit -ti = sbs. masc. cais (pom).

heărhită -ti = sbs. fem. fructul caisului, caisă.

heărî (hiu -hii) = vb. sunt, fiu, există: *hiu ghini* (sunt bine); *a s'hibă* (fie).

heărî=sbs. pl. n. lanțuri, cătușe, flăre, zăbrele: *l'bigără tu hiărî* (l-au pus în lanțuri).

héoă -ti = sbs. fem. joc copilăresc, în care unul dintre arșici sătă *cazăca* (armaș) și altul *ciurla* (domn).

her -ri, heărî=sbs. masc. n. fier și idea de tărie: *dîndî di her* (dinte tare); *sînitös ca herlu* (tare ca fierul); *inimă di her* (inimă nesimțitoare).

herburî = adj. fierburiu, care fierbe repede: *lîndi herburî* (linte care fierbe repede).

her di olochî = sbs. n. fierul cu care se calcă cămășile.

hêrtu=adj. fier, infierbântat, slăbănög, bolnăvicios: *iasti hêrtu* (e bolnăvicios).

hiârî = sbs. fire, natură, caracter.

hiârî (hiu, fiu) = vb. a fi, a se află, a există: *hiu ghini* (sunt bine).

hiâvră -ri = sbs. fem. friguri: *mi-acifă hiâvră* (m'au apucat frigurile); expres.: *am ună hiâvră măre* (am o mare necesitate, nevoie); *iăsti hiâvră* (pentru o persoană care supără pe alții); *hiâvrd lișoară* (friguri nșoare).

hiâvră -ri = sbs. fem. bârzăun, bondar, care shoară prin casă și oamenii îl consideră ca producător de friguri.

hiâvră tu oâsi = sbs. fem. friguri ascunse: *am hiâvra tu oâsi* (am friguri ascunse).

hibârî -ari = sbs. stire, veste,

faimă: *n'âm hibârî* (n'am veste); *lî dèdu hibârî* (l-am anunțat); expres.: *nu lî nî dî hibârî* (nu pricepe); *lî luârd hibârli* (a. da de veste pentru unul care a murit).

hio -ti = sbs. masc. fie, smochin: *hîclu feați hîsi* (smochinul a făcut smochine).

hioă -ti = sbs. fem. smochină: *hîți uscati* (smochine uscate).

hicât -ti = sbs. n. ficat alb și negru. Mai e și forma *ihcât*.

hicât albă = sbs. n. plămânile.

hicât lăiu = sbs. n. ficatul (negru).

hidzeâri și hîdzirî (hig, hipșu)= a înfinge, a planta: *l'hîpsu tu loc* (l-am înfisit în pământ).

higillichî -chi = sbs. fem. călătorie la locurile sfinte, hagialac.

hîlăti -ti=sbs. fem. pridvor, tindă: *stâli tu hîlăti* (stâli în pridvor); *câsă cu hîlăti* (casă cu tindă).

hîlin = adj. lenăș, trândav, (la albine) trântor: *om hîlin'* (om trândav); *hîlin nu fac nări* (trântorii nu fac miere).

hînlichî -chi = sbs. fem. hainlac, trândăvie, lenevie.

hîrî -ri = sbs. fem. folos, folosință, utilitate: *n'am hîrî di tîni* (n'am folos de tine).

hîrusîrî (hîrusescu -sii)=vb. a avea folos, a se folosi, a avea noroc: *nu vidzî hîrî di tîni* (n'am văzut noroc, folos de tine),

hilândru -a = adj. copilandru: *ești hilândră* (ești copilandă).

hilăti -ti = sbs. fem. instrument, uneală: *chirdûl hîlătia* (am pierdut uneală).

hilvă -ădzi = sbs. masc. alvă, halvă: *adrâi un hilvă* (am făcut o alvă).

hilvingi -ădzi = sbs. masc. care face și vinde alvă, (h)alvangiu.

hiliă -lîi = sbs. fem. fică, fie:

am măști unde hîrdă (am numai o fică).

hiliastru=adj. fin vitreg, fiastru.

hiliin -ni=sbs. masc. fin.

hiliină -ni=sbs. fem. fină.

hiliu -lii=sbs. masc. fiu: **hiliu di hicat** (fiu adevărat, nu vitreg).

hiliură -ri=sbs. fem. nenorocire, stare rea.

hima=adv. jos, spre jos: **fûdzi hima** (fugi jos).

himăl -li=sbs. masc. hamal: **poartă ca un himăl** (poartă ca un hamal).

himil=adj. galben deschis: **lîndă himildă** (lână galbenă deschisă).

himiziu=adj. puțintel, nițel: **himizică pîni** (niție pâne).

himos=adj. năvălit: **iărna a-giumsi cu vînturi himoasi** (a ajuns iarna cu vânturi năvălioare).

himunici -ti=sbs. masc. pepene verde, lubeniță: **micăt himunic** (am mâncat pepene verde).

himusiră (himusescu -il)=vb. a se repezi cu avânt, a se aruncă asupra cuiva, a năvăli, a asmuți (câinii): **mălti s'himusiră** (multii s'au repezit); **himusi cînlii** (a asmuțit câinii).

himusit=adj. repezit, năvălit, asmuțit (câinii).

hindâochiă -ohi=sbs. fem. groapă, sănt: **cîdzui tu hindâchiă** (am căzut în sănt).

hindicusiră (hindicusescu -sii)=vb. a nenoroci, a prăpădi pe cineva: **l'hindicusii** (il nenorocii).

hindicusit=adj. nenorocit, prăpădit.

hindos=adj. adânc: **rîu ahîndos** (râu adânc).

hingeăr -ri=sbs. n. hangear, fel de sabie turcească.

hingi -ladzi=sbs.masc. care ține un han, hangiu.

hipsu și hiptu=adj. înfipt, plantat: **hiptu tu gîvă** (înfipt în gaură).

hipuiri (hipuescu -il)=vb. a îngihiți, a mâncă repede, a hăpăli: **nă hîpăi aveărea** (mi-a mâncat toată bogăția).

hipuit=adj. îngihițit, mâncat, hăpălit.

hir -ri=sbs. n. fir, ată; fig. puțin, nițică, pie: **dă-nă nă hir di fîrindă** (dă-mi nițică făină); **di hir-funi** (care exagerază prea mult); **di hir-hir** (cu deamărunțul); **nă trec hiri-hiri** (imi trec fiori).

hiraci -ci=sbs. fem. tribut ce plătesc supușii turci statului, bir, contribuție, haraciu: **nu plîtîri ningă hîrâcia** (n'am plătit încă birul).

hirale -ăi=sbs. fem. sac mare de lână.

hirapi -ăchi=sbs. fem. căzătură, derăpănatură de casă.

hirăr -ri=sbs. masc. fierar (care lucrează fierul).

hirbiă -ii=sbs. fem. arbiu, vărguță cu care se încarcă un pistol: **hirbiă de-asimi** (arbiu de argint).

hirboală -li=sbs. fem. flegmă, materie apoasă ce se varsă scuipând: **ascuchi hirboali** (scuipă flegme).

hirbuliră (hirbulescu -lii)=vb. a scuipa flegme, a vârsă flegme.

hirbut=adj. mâncăcios, avid, lacom: **om hirbut** (om mâncăcios).

hirohiără (hirohescu -ii)=vb. a sforăi, a găfăi, a hropoti, a urni: **hîrchiăsti tu sômnă** (sforăe în somn).

hirohit=adj. care sfărăe în somn, găfăsește, care hropotește.

hirgiuiri (hirgiuescu -ii)=vb. a cheltui: **măltu hîrgiuiaști** (cheltuiește mult). Mai e și forma **hîrgiri**.

hirgiuitor=adj. cheltuitor.

hir-iă -ii=vezi **hîrliyă**.

hirhală -li=sbs. fem. pământ slab, nerodnic.

hirhală -lii=sbs. fem. bărbile roșii și cărnoase dela cocoș sau dela găină.

hirhăstă(hișcă) -ti = sbs. fem. cotofană (la Ohrida).

hirhiță -dxi = vezzi *cîrvișă*.

hirlo -ti = sbs. n. fir mic, firișor.

hirhiriri (hirhirescu -il) = vb. a răde cu hohot: *multu hîrhireaști* (prea mult răde cu hohot).

hiricop = adj. vesel, bucuros: *om hîrteop* (om vesel).

hiricosă (hiricoscu -ii) = vb. a tăia puțin cu cuțitul, a creștă ori și ce cu cuțitul, a atinge ușor, a sdreli: *mi hîricosă la mîndă* (m'am crestat la mână); *cît l'hîricosă* (cât l-am atins).

hiricosit = adj. crestat, atins ușor.

hiricupilia -lili = sbs. fem. veselie, buearie.

hirifiliu -i = sbs. masc. cotofană: *videți un hîrifiliu* (am văzut o cotofană).

hiriyă -ii = sbs. fem. crepatul zilei, zori de zi: *va yin hîriyă* (voiu veni în zori de zi).

hirimgi = adj. haramgiu.

hirids (hîrîds) = adj. bucuros, vesel: *s'li dûșl hîrîds* (să te duci bucuros).

hiririlia -lli = sbs. fem. fierărie (unde se lucrează fierul).

hirisiri (hîrisescu -ii) = vb. a se împuțină; fig. a se slăbi: *di căzi drădă mi hîrisescu* (pe zi ce merge mă slăbesc).

hirisit = adj. împuținat; fig. slăbit.

hirotonisiri (hîrotonisescu -sil) = vb. a hirotonisi.

hirotonisit = adj. hirotonisit.

hîrovică -adzi = sbs. masc. heurivim (cântare religioasă).

hîrpă -pi = sbs. fem. vezzi *hîrbodă*.

hîrpuiři (hîrpuescu -ii) = vb. a scuipă flegme, a scoate flegme: *tut hîrpuiřti* (mereu scuipă flegme).

hîrsiri (hîrsescu -sil) = vb. a se

bucură, a se înveseli, a măngaiă: *mâltu mi hîrsescu* (mult mă bucur); *l' hîrsiř nîclu* (am măngaiat pe micul).

hîrsit = adj. bucurat, înveselit, măngaiat.

hîrtiă -li = sbs. fem. hîrtie, coale de scris: *n'am hîrtiă* (n'am coale de scris).

hîrtu = adj. lacom, măncăcios: *om hîrtu* (om lacom).

hîrtură -uri = sbs. fem. flertură: *nă hîrtură de fisulți* (o flertură de fasole).

hîrură -yi = sbs. masc. chirurg.

hîrziri (hîrzescu -ii) = vb. a hărăzi, a dăruia, a face cadou: *l' ahîrzit mîlti lûcri* (i-am dăruit multe lucruri).

hîrzit = adj. dăruit, hărăzit.

hîsăp -ohi = sbs. masc. măcelar.

hîșcă -oi = sbs. fem. cotofană (Nijopuli).

hîscări (hâscu -ai) = vb. a căscă gura, a hăi, a privi cu gura deschisă: *te hâsti așă* (ce căști aşă); *'n gîră hâscă* (cată întă în gură); *u hâscă 'n gîră* (a ascultă mult pe cineva).

hîscăt = adj. căscăt, la care se uită cu gura deschisă.

hîsibă -adzi = sbs. masc. oraș, district: *videți un hîsibă* (am văzut un oraș).

hîști -ti = sbs. fem. termin de plată, căștiu, rată: *plîtescu tu doayă hîști* (plătesc în două rate).

hîtăi = sbs. fem. greșală: *s'fădă hîtăi* (s'a făcut greșală).

hîtingi -adzi = ~~adz~~. hatârgiu, favoritor.

hîtiri -ri = ~~abc~~. fem. hatâr, grație, favor: *n'am hîtiri* (n'am favor). Mai e și forma *hâtră*.

hîusiri (hîusescu -sil) = vb. a (se) adânci, a se afundă, a (se) cufundă, a (se) înfinge: *mi hîusiri tu pîduri* (m'am afundat în pădure); *nă stî*

hîusîrdă dclili (mi s'au infipt ochii).

hîusit = adj. adâncit, afundat, cufundat, infipt.

hîvâdă -dzi = sbs. fem. dulap în zidul odăii.

hîvâni -ni = sbs. fem. piuliță, hanvan (mașină de tăiat tutunul).

hîvîlăr -ri = sbs. n. icre: *hîvîlăr laiu* (icre negre).

hîvrîri (hîvrîscu -ii) = vb. a fi prins de friguri, a avea friguri: *mi hîvrî* (m'au prins frigurile).

hîvrit = adj. cu friguri, prins de friguri.

hîvrös = adj. cu friguri, pătimăș de friguri.

hîvuzia -zi = sbs. fem. havuz, basin, rezervoriu: *se astupădă hîvuzia* (s'a astupat basinul).

hîznă -adză = sbs. mas. haznă, visterie, tezaur public: *află un hîznă* (am găsit o visterie).

hîzusîră (hîzusescu -sii) = vb. a innebuni, a se prosti: *s'hîzusîră di tot* (s'a prostit de tot).

hîzusit = adj. innebunit, prostit.

hîlpuiră (hîlpescu -ii) = vb. a inghiți pe neasteptate, pe neresuflare, a hăpăi; sinon. *glictiri*.

hîlpuit = adj. inghițit repede, hăpăit.

hnoătă -ti = sbs. fem. duh, suflare, răsuflare, duhoare: *lă arnău siăsti hnoăta* (lă miroase răsuflarea, respirarea).

hoără -ri = sbs. fem. sat, cătun: *hoără mări* (sat mare).

hôglă -lădză = sbs. masc. hogea (preot turcesc).

hôpă -pl = adv. odată: *mi dûșu nă, hôpă* (m'am dus odată).

horîanit=sbs. masc. consătean, din acelaș sat: *him horîaniți* (suntem din acelaș sat).

hrână -ni = sbs. fem. hrână, nutriment, nutreț: *nă scot hrână* (fmi scot hrana).

hriniră (hrinescu -ii)=vb. a hrâni, a nutri, a întrețineă: *mi hrânescu ghîni* (mă nutresc bine).

hrinit=adj. hrănit, nutrit, întreținut.

hrisafă -hi=sbs. fem. fir de aur, de argint, găitan impletit cu fire de aur, făcie aurită, beteală.

hrisică -ti=sbs. masc. argintar.

hrisiolichă -chi=sbs. fem. argintarie și meseria argintarului.

hristuiri (hristuescu -ii) = vb. a tăia (capul), a decapită, a tăia: *lă hristuîră caplu* (i-au tăiat capul).

hristuît=adj. cu capul tăiat, decapitat, tăiat.

hrisusiră (hrisusescu -sii) = vb. a polei cu aur, a aurii: *hrisusîră mărlu* (am aurit mărul).

hrisusit=adj. poleit cu aur, aurit.

hrom = sbs. n. crom (mineral): *află ună mademă di hrom*.

hrup -ură = sbs. n. ulcior spart, ciob.

hrupă = sbs. fem. bubulițe roșii ce ies la copiii mici îndată după naștere.

htiză -adză = sbs. fem. nevoie, necesitate mare: *am mări htiză* (am mare nevoie).

huchimati -ti=sbs. fem. tribunal.

huhùtă -ti=sbs. fem. pisc, vârf de munte: *mi alnăi andalu pri huhùtă* (m'am urcat sus pe vârful muntelui).

huhùtă -i=sbs. fem. strigăt mare, voce tare: *bigă huhùta* (a încreput să strige tare).

huhutiri (huhutescu -ii) = vb. a strigăt tare, a chiui, a ui, a hui, a înfinge, a se adânci, a se afundă: *te huhutești acșă* (ce uești aşă); *mi huhută tu pîduri* (mă adâncii în pădure).

huhutit=adj. adâncit, afundat, uit, chiuit.

hùi iuri=sbs. fem. nărvav, deprin-

dere; obiceiu: *om cu hăi* (om cu nărav).

hulidzărî (hulèdz -dzâi) = vb. a huli, a cărti, a blestemă: *nu mi hulidzără, te și făciu* (nu mă blestemă, ce și-am făcut).

hulidzât = adj. hulit, cărtit, blesmat.

huleră -ri = sbs. fem. holeră (boala epidemiei); fig. femeie puturoasă: *iăstî ună huleră* (e o femeie puturoasă).

hullă -ii = sbs. fem. gălbinaile ce varsă cineva din stomac, vărsătură, venin, fiere, bilă.

hullisărî (hullisescu -sii) = vb. a prinde un lichid galben sau verzui în stomac; fig. a se supără, a se necăji: *nu mi hullisia* (nu mă necăji).

hullisât = adj. care a prins un lichid galben sau verzui în stomac; fig. necăjit, supărat.

hunerà -eri = sbs. fem. meșteșug, artă, artificiu: *ari mări hunerà la gioc* (are mare meșteșug la joc).

huni -iuri = sbs. fem. vale pe coasta unui munte, loc deschis și acoperit cu verdeată intre doi munți.

huniă -ii = sbs. fem. pâlnie: *toarnă yin cu hunia* (toarnă vin prin pâlnia). Mai e și forma *hincă*.

hundrâtă -ti = sbs. fem. contract.

hunipsărî (hunipsescu -sii) = vb. a mistui, a digera; fig. a înghiți, a suferi, a răbdă multe: *mărturii hunipsă trătini* (prea multe am suferit pentru tine).

hunipsât = adj. mistuit, digerat; fig. suferit, răbdat.

huri -iat -ti = sbs. masc. țăran, sătean, om, nicioplit.

huryitlaști = adv. țărănește: *s'portă huryiteaști* (se poartă țărănește).

hurhurîrî (hurhurèsescu -ii) = vb. a fierbe cu clocote, a forfotii: *hurhuriaște apa* (forfotește apa).

hurhurît = adj. care fierbe în clocole, care forfotește.

huriă -ti = sbs. fem. sătuleț, cătun.

hursărî (hursescu -sii) = vb. a avea datorii de bani, a datori: *hurhurescu multu* (datoresc mult).

hut = adj. nebun, prost, idiot, neghiob: *om hut* (om neghiob).

hutămi -ni = sbs. fem. prostie, neghiobie, neburanie: *mărturi hutăni făți* (multe prostii face).

hutălia = vezi *hutămi*.

hutări (hutăescu -ii) = vb. a înnebuni, a se prosti, a deveni neghiob: *s'huți și harauă* (s-a prostit de bucurie).

huzmétî -ti = sbs. fem. serviciu, slujbă: *totna lă fac huzmétî* (în totdeauna lă fac serviciu).

huzmichiăr -ri = sbs. masc. servitor, slugă.

huzmitipsărî (huzmitipsescu -ii) = vb. a servi, a sluji: *lă-huzmitipsă trăi ană* (l-am servit trei ani).

huzmitipsât = adj. servit, slujit.

huzuri -ri = sbs. fem. comoditate, traiu comod, stare, pozițune lesnicioasă, odihnă: *om di huzuri* (om cu traiu liniștit).

huzuripsărî (huzuripsescu -ii) = vb. a huzuri, a duce traiu liniștit, a trăi comod.

huzuripsât = adj. care trăește comod, care duce viață liniștită.

I. i.

i = una din literele alfabetului.
i = conj. sau, ori: *i iōu, i tîni* (ori eu, ori tu).

ia = adv. iacă, iată: *ia lăyini* (iata-l vine); *ia-mi* (iata-mă); *ia-nî* (iata-ne).

iăcă (*yiăcă*) = sbs. fem. iacă de haine, guler.

iădă și iădă -di = sbs. fem. iadă.

iădes = sbs. fem. iades, pariu, rămasag, prinsoare intre două persoane: *n'acifăm iădes* (am pus pariu).

iădiri -ri = sbs. fem. iederă : *dă ali căpri iădiri* (dă caprei iederă).

Ianuarie -li = sbs. masc. luna lui Ianuarie ; sinon. *yinăr*.

iapă -pi = sbs. fem. iapă : *iapă filă* (lapa a fătat).

iara = adv. din nou, iarăș : *iara plîndzi* (din nou plângi).

iarbă -erghi = sbs. fem. iarbă, buruiană, pășune : *ări multă iarbă tu gridină* (e multă iarbă în grădină); *iarbă nîpărticileș* (coada smecului, șerpăriță); expres. : *iarbă nîcă* (e prost).

iarnă -ernuri = sbs. fem. iarnă : *nă-acijă iarna* (ne-apucat iarna); expres. : *iarna-vedră* (peste tot anul).

iască -chi = sbs. fem. iască, apoi exprimă și idea de uscat : *piniș s'feți iască* (pânea s'a uscat),

iaveo = adv. iată-o, iacă-o : *iaveo iu yini* (iat-o unde vine).

ibric -ti = sbs. n. vas de aramă cu gâtul lung, ibric.

ică = conj. sau, ori : *eă ică tîne, ună făți* (ori eu ori tu, acelaș lucru e).

icoană -ni = sbs. fem. icoană, imagine: *icoană ăli Sfâr Mîriă* (icoana sf. Maria).

iounom -ni = sbs. masc. econom.

iounumiă -li = sbs. fem. economie; expres. : *mări icunumiă ări* (are mare economie).

iounumisiră (icunumisescu -sii) = vb. a face economii, a economisi.

iounumisit = adj. care face economii, economisit.

iounustăs -uri = sbs. n. locul unde în casă se pune icoana, iconostas.

icosar -ri = sbs. masc. icosar, monedă de zece parale: *află un icusăr* (am găsit un icosar).

icozări -ări = sbs. fem. citătie (ordin prin care cineva e chemat la tribunal).

ideiă -ei = sbs. fem. idee, gând,

noțiune, cuget, cunoștință, impresie: *om cu idel* (om cu cunoștințe); *căsi om cu idela-lă* (fiecare om cu gândul său); *mări idel ni řeați* (mare impresie mi-a făcut).

îdiu = pron. dem. acelaș, insuți : *îdiu hiu* (insuți sunt).

îdiu -omati = sbs. fem. idiomă, fel de caracter : *multă idiomă la oameni* (multe idiome la oameni); *om cu slabă idiomă* (om cu slab caracter).

îdol -li = sbs. n. idol, statuie falsă a unei divinități.

îdropic = adj. idropic, dropicos, bolnav de idropsie.

îdropică -ți = sbs. fem. idropisie, dropică : *muri di îdropică* (a murit de idropsie).

îdulătriă -li = sbs. fem. adorare de idoli, idolatrie.

îdulătru = adj. adorator de idoli, idolatru.

ieă -iăli = pron. fem. ea, dânsa.

iel -li = pron. masc. el, dânsul : *iel-lă vîntă* (dânsul, el insuș a venit).

ifochiă -li = sbs. fem. molitvă.

ifouliă -li = sbs. fem. înlesnire, ușurință, facilitate : *n'am ifouliș* (n'am înlesnire).

ifoulipsiră (ifculipsescu -sii) = vb. a înlesni, a facilită, a ușura : *l'ifoulipsiș multă* (l-am înlesnit mult).

ifoulipsit = adj. înlesnit, ușurat, facilitat.

igienă -ni = sbs. fem. igienă.

igrasie -li = sbs. fem. igrasie, umiditate: *căsa cu igrasie*.

ihtibări -ări = sbs. fem. stîmă, considerație, reputație: *om cu ihtibări* (om cu reputație).

ihtiză = sbs. fem. nevoie, necesitate: *am mări ihtiză* (am mare nevoie).

ileaci -oi = sbs. fem. leac, medicamente: *lingoări firă illeaci* (boala fără leac).

ilichidă -iî = sbs. fem. etate: iâsti tu *ilichidă* (e în etate).

ilmăle -ăi = sbs. fem. blană vizibilă dela haine.

illă -iî = sbs. fem. coapsă, șolduri, ii: *mi dor illăli* (mă dor șoldurile).

illăt = adj. umplut ii.

illeamă -ni = sbs. fem. hotărire judecătoarească, sentință.

illări (illad -al) a-și umpleă ii, șoldurile: *mi illăi* (mi-am umplut ii).

imir = adj. bland, domol, docil: *om imir* (om bland).

imirămă -ni = sbs. fem. blândețe.

imireată -ți = sbs. blândețe, docilitate: *mi sbur cu imireața* (mi-a vorbit cu blândețe).

imiripsări (imiripsescu -sil)=vb. a imblânzii, a domestica, a îndulci: *nu putu s'lu imiripsescu* (n'am putut să-l imblânzesc).

imiripsit = adj. imblânzit, domesticit, îndulcit.

imnări (imnu -ai)=vb. a umbla: *imnu multă aydnă* (umblu prea repede).

imnăt=adj. care umblă, umblat.

imnăt-uri și imnătio-uri=sbs. n. umblet: *cal cu imnăt* (cal cu umblet).

imnitură -uri = sbs. fem. umbrire, umblet, mers.

inagi -iadzi = adj. încăpățanat: *ficior inagi* (copil încăpățanat).

inagiličia -chi = sbs. fem. încăpățanare, îndărătnicie.

inăti = vezi *γinăti*, *γnăti*.

indăti -ți = sbs. fem. ajutor: *nădeadi indăti* (mi-a dat ajutor).

indrări (indru -al) = vb. a intră: *indră 'n casă* (intră în casă).

indrăt = adj. intrat, care intră.

indrătă = sbs. fem. intrare: *vinu tu indrădă* (am venit la intrare).

initusiri (initusescu -sii) = vb. vezi *γinitusiri*.

initusit = adj. vezi *γinitusit*.

iniă -ii=sbs. fem. fierul dela plug, cu care despiciă pământul, brăzdar.

inimă -ni -mi = sbs. fem inimă, curaj, (la arbori) stratul central, miezul dela pepene verde: *om cu inimă* (om cu curaj); *inimă di arburi* (stratul central al arborelui); *inimă di himunic* (miezul de pepene verde); *inima a iarnilei* (toiul iernii); *ari inimă* (e curagios); *inimă di lăpuri* (care e tare fricos); *nă stricdr inima* (a mă înduioșă); *nă si feați inima* (mi-a părat bine); *nu nă cherdū inima* (nu-mi pierd curajul); *nă tornu inima* (a se scârbi); *l'am tru inimă* (a iubi, a ține la cineva); *nă-armîne inima* (a-mi place ceva); *nă iăsti tu inimă* (cordi mihi est, imi place); *mi doără inima* (a avea tăieturi în stomac, la burtă).

inimărcou=adj. curagios, îndrăzenet: *om inimărcu* (om îndrăzenet).

inimăs = adj. vezi *inimărcu*.

inimusări (inimusescu -sil)=vb. a încurajă, a animă, a îmbărbătă: *l'inimusării s'fugă* (l-a îmbărbătat la fugă).

inimusit=adj. încurajat, animat, îmbărbătat.

inoără -ri = sbs. fem. inimioară: *te nă va inoără* (ce dorește inimioara).

insări = vezi *isări*.

insu -si = sbs. masc. ins, individ, persoană: *dăi insi vînîrd* (două persoane au venit).

iòd = sbs. n. iod.

iòduformă -mi = sbs. fem. iodiform, iodură de potază.

iòu, noi = pron. eu, noi : *eu-năi* (eu însumi).

ip -i -uri=sbs. n. arsic; sinon. visclă, mișie).

iparhăli = sbs. fem. eparchie, diocesă: *him tu ienă iparhăli* (suntem în aceeași eparchie).

ipati -ti = sbs. n. ficat; fig. dorință, postă. Întrebuițat numai în expresiune: *nii armăsi ipatiu* (mi-a rămas postă).

ipsumă -ml = sbs. fem. bucătă de pâne ce se scoate din prescură, agnet.

ipuhondru = adj. ipocondru.

ipuhundriliă -lii = sbs. fem. ipocondrie.

ipuhundrisiri (ipuhundrisescu-sil) = vb. a deveni ipocondru, a suferi de ipocondrie.

ipuhundrisit = adj. care a devenit ipocondru.

ipucorit = adj. ipocrit, fățarnic.

ipuhia -lii = sbs. fem. epocă, ocaziune, moment: *li-află ipuhia* (i-am găsit momentul).

ipushisiră (ipushisescu-sii) = vb. a promite, a făgădui.

ipushisit = adj. promis, făgăduit.

iradi -dzi = sbs. fem. ordin al sultanului, iradea.

irbap = adj. abil, îndemnatic: *om irbap* (om abil).

irbös = adj. ierbos, cu iarbă: *loc irbös* (loc cu iarbă).

irghilie -edzi = sbs. masc. erghelie.

irgheliș = adj. din erghelie: *cal irgheliș* (cal din erghelie).

iririta = sbs. fem. constelațiune compusă din cinci stele. Ursa mare.

irmuxiră (irmuxescu-sii) = vb. a (se) pustii, a (se) dezolă: *l'irmuxiră* (l-am pustuit).

irmuxit = adj. pustuit, dezolat.

irniță -lii = sbs. fem. pustiu, desert: *tu irnii s'ti ved* (în pustiu să te văd).

iruși = vezi *yiruși*.

isăpi -ohi = sbs. fem. socoteală: *n'am isăpi* (n'am socoteală); *om cu isăpi* (om cu socoteală).

ischieri (ischèdz -ai) = vb. a apălană, a îndreptă, a netezi: *ischiai*

loclu (am aplanat pământul); *iel si ischidă* (el s'a îndreptă).

ischiat = adj. aplanat, îndreptat, netezit.

isea = adj. egal, drept, tocmai, deopotriva: *him isea* (suntem egali); *isea fi-ded* (tocmai și-am dat).

isih -hi = adj. liniștit, domol, lin, pașnic; *om isih* (om pașnic, liniștit).

isihia -lii = sbs. fem. liniște, pace, tăcere: *avem isihia* (avem pace).

isihisiră (isihisescu-sil) = vb. a (se) liniști, a (se) odihni: *isihisi și-m-tul* (s'a liniștit vântul).

isihisit = adj. liniștit, odihnă,

isiri -ri(es -ișil) = vb. a ieși: *ariulu ișii* (răul s'a răvărsat); *ni ișii dit mindi* (mi-a scăpat din vedere); *es afoără* (a ayea diaree, urdinare). Mai e și forma *inșiri*.

isiri -rii = sbs. fem. diaree; sinon. *surdisiră, străbiteară*.

isit = adj. ieșit, răvărsat (la rău).

isnaf -hi = sbs. fem. corporațiune, breasă.

isnafol -iădzii = sbs. masc. breslaș: *him iznafciădzel* (suntem breslași),

isosmata -ti = sbs. fem. logodnă: *feâșim isosmata a sor-miăi* (am făcut logodna surorii mele).

istindăchiă = sbs. fem. întreagatoriu.

isturiă -lii = sbs. fem. istorie, istorioară, nuvelă: *ni aspusi undă isturiă* (mi-a spus o istorioară).

isusiră (isusescu-sii) = vb. a (se) logodi, a se fidanță: *mi isusit a-seără* (m'am logodit aseără).

isusit = adj. logodit, fidanțat.

iți = conj. îndată, numai decât: *îți viinți, iți fudzi* (îndată ce a venit, eu am fugit).

iți, ițiși, ițiide = pron. neh, ori ce: *dă-ni, iți, ițiido* (dă-mi ori și ce, ori ce).

ițiă -lii = sbs. cauză, motiv, pretext:

tut̄ au ūnd̄ it̄id̄ (toate au o cauză).

it̄ido=vezi *îfi*.

it̄indo=vezi *îfi*.

it̄isi=vezi *îfi*.

iù=adv. unde; *iù ti dùf̄i* (unde te duci).

Iùliù=sbs. masc. Iulie (luna).

iurùsi -şì=sbs. fem. asalt, năvală: *turşili feştirş iurusi*. (Turcii au făcut asalt, au năvălit).

iùt̄ido { adv. ori și unde, prețut; *iùt̄isi* { tindeni: *iùt̄isi vòiu mi duc* (ori unde vreau mă duc).

iu-và = adv. cu negațiune *nicăiri*, fără negațiune *undeva*: *l'afslà iu-và* (l-am găsit undeva); *nu l'afslà iu-và* (nu l-am găsit nicăiri); *iu-*

và și *iu-và* (nicăiri, în nici o parte).

ivlavios=adj. evlavios, pios.

ivlavie=sbs. fem. evlavie, plătă.

ixurià -li=sbs. fem. exiliu, priegie; *l'petricûră tu ixurià* (l-am trimis în exiliu); sinom. *suryùni*.

izbă -bi=sbs. fem. pivniță, beciu: *càsă cu izbă* (casă cu pivniță).

izini -ni=sbs. fem. voie, permisiune: *n'am izini* (n'amvoie).

izmiciuni -ni = sbs. fem. vezi *ayizmiciuni*.

izvur -ri=sbs. n. izvor, fântână: *luat apă di la izvur* (am luat apă dela izvor).

izvârío -ti = sbs. n. izvor mic, izvoraș, fântâneță.

J j.

j una din literele alfabetului.

jabèo -ti=sbs. masc. maimuță, soldat turc venit din Asia-mică, apoi om de statură mică, de talie scurtă: *am un frâti jabèc* (am un frate scurt).

jachétă -ti = sbs. fem. jachetă (haină).

jàghină (jè;nă) -ni = sbs. fem. mătasea broaștei, spirogiră, mătreață apei, muschiu: *apă 'mblină di jàghini* (apă plină de spirogiră).

jali=sbs. fem. jale, tristețe, doiu: *hiu di jali* (sunt în doliu).

jánură (ianură) -ri=sbs. fem. crâng, pădure: *nu n̄ voiù, dadă, picurar, că picurarlu e dit jánură* (nu vreau, mamă, păstor, că păstorul e din pădure); sinom. *l'anură*.

jar (jer) -ri=sbs. masc. jar, jăratec, foc: *adu un jar* (adu un foc); expres.: *jar di fumiàlli* (spuză de copii).

jglívâtă=vezi *sglívâtă*.

jiliri (jilescu -li) = vb. a jeli, a avea doliu: *jilescu frâti-miù* (jelesc pe fratele meu).

jilit=adj. jelit, cu doliu.

jilos=adj. milos, jeluitor, jalnic: *om jilos* (om milos); *lucru jilos* (lucru jalnic).

jimbu=adj. fără dinti, șirb: *iâsti jimbū* (este șirb).

jirtuiră (jirtuèsu -li)=vb. a lovi cu ceva (biciu, nuiă), a izbi: *l'jirtuiră únă* (l-am lovit cu biciul sau cu nuiaua).

jirtuit=adj. lovit (cu biciul sau cu nuiaua).

joo = vezi *gioc*.

jòngă -ghi=sbs. fem. dinte (în limbagiul copiilor): *scoâsi jònghi nîclu* (a scoș pruncul dinti).

joli=sbs. fem. Joi (ziua); sinon. *gioč*.

jùdav = adj. inform, imperfect, care n'are forma ce trebuia să aibă, neformat și urit, pocit: *câpra jùdavă* (capră pocită, urită și scurtă).

jugastru -ri=sbs. masc. arbore cu frunză dințată, jugastru.

juríri (julescu -li) = vb. a jupui; sinon. *bilíri*.

jurít = adj. jupuit; sinon. *bilít*.

jùlju = sbs. n. epidermă la vite.
jùmbă = sbs. fem. vezi *sùșcă*.
jună -ni = sbs. cărăbuș, (gândac verde lucitor).

jùnă -ni = sbs. fem. coaje, găoace verde care învelește castanele.
jùncu -ohi = sbs. masc. vițel : *tîlai un jùncu* (am tăiat un vițel).

L. 1.

l = una din literele alfabetului.
la = prep. la : *mi duc la tîni*.
lac = sbs. n. lac : *lăclu di Nijòpuli* (lacul dela Nijopole).
lachî = sbs. fem. hoț (la arșici) : *nii stîtu lachî* (mi-a stat hoț); *dutî a lachî* (joc copil. cu arșici).
lacrîmă -ni = sbs. fem. lacrămă: *plîndeia cu lâcrinî* (plângea cu lacrămi). E și forma *lugrimă*.
lăf -hi = sbs. fem. cuvânt, vorbă: *tâlli multi lăf* (vorbește mult).
lafizan = adj. vorbăret.
lai = interj. de chemare pentru un bărbat din partea unei femei : *mă-lai*; *rinuaoâți* (mă, vino încoace).
laic -adzi = sbs. masc. laic, profan.
laiu = adj. negru, brun, oacheș; fig. sărman, biet: *laiulu -ni di mîni* (sărmanul de mine).
lala -lini = sbs. masc. unchiu: *fudzi lala tuo* (a fugit unchiul tău).
laleia -ei = sbs. fem. laleă, crin: *laleile disclisiră* (crinii au înflorit).
lamarină -ni = sbs. fem. tinechea neagră.
lambă -änghi = sbs. fem. lampă.
lambagi -iâdzi = sbs. masc. lampagiu.
lamnii -nii = sbs. fem. lamie (monstru), scriptoroaică (ființă imagineană, care după credința poporului oprește apa râurilor, izvoarelor) : *lamnia biu tută balta* (lamia a băut întreg lacul).

landoni -ni = sbs. landou, cupeu: *vințu tu landoni* (am venit în cupeu).
langută -ti = sbs. fem. picătură,

pic, puțină apă: *dă-ni lângută di apă* (dă-mi nițică (pic) de apă).
lăpti -uri = sbs. n. lapte : *lăpti dulți, acru* (lapte dulce, acru); *lăpti gros* (lapte bătut, lapte de putină, covăsit); *lăpti astiliat* (lapte prins, imbrânzit); *lăpti di azvesti* (var stins și amestecat cu apă pentru spoit); *lăptili a pescului* (sămânța dela peștele bărbat); *dindzi di lăpti* (cei dintai dinți ai copilului); *lăpti cu ariz* (lapte cu orez).

lărgu = adj. larg, departe : *yin di lărgu* (vin de departe).

lări (lău -lăi) = vb. a la, a spăla; fig. a se scăpa, a se achita: *lăi albili* (am spălat rufe); *mi lăi di tîni* (m'am scăpat de tine); *mi lăi di bârgi* (m'am achitat de datorii).

lăspi -chi = sbs. fem. noroiu, glod, tencuială de pământ gras și cu paie; expres.: *câdzu tu lăschi* (a greșit).

lăstih -hi = sbs. n. gumilastic, gumă.

lăstihă -hi = sbs. fem. galosă.

lat = adj. lat (cu acest înțeles la Metova): *cîmpu lat* (câmpie lată).

lat = adj. lăut, spălat; fig. scăpat, achitat; expres. : *hiu lat și spilat* (sunt curat, inocent, nevinovat).

latérna -ni = sbs. fem. instrument muzical.

lavă -vi = sbs. fem. sgomot, strigăt.

lavatûra -ri = sbs. masc. persoană care strigă mult, gerilă: *hi lavatûra, nu pot s-ti avdu* (ești un gerilă, nu pot să te aud).

laz -uri = sbs. fem. pumnal, stilet.
lazarină -ni = sbs. fem. ţigancă care, în sărbătoarea sf. Lazar, joacă și cântă pe la case; paparudă, palugă.

le = interj. hei: *le, te pișim!* (hei, ce am pătit).

lea = interj. de chemare pentru femei, mă: *leă yinu aoăți* (mă vino încoace).

leagăñ -ni = sbs. n. leagăñ: *feciu leagăñ* (am făcut leagăñ).

leangă -ghi = sbs. masc. persoană leneșe și de o statură lungă, șuiu, lungană: *iăsti un leangă* (e o persoană leneșe și de o statură lungă).

leangu = adj. lungan, șuiu: *am un frăție leangu* (am un frate lungan).

leani -enuri = sbs. fem. lene, trăndăvie: *om cu leani* (om leneș); *am leână* (mi-e lene); *cară ari leani*, *mică leamni* (cine are lene, măncă lemne).

leasă -si = sbs. fem. leasă, fel de ușe făcută din nuiele și care se pune la grădini; pod făcut din nuiele, lemne.

lèle = interj. mă, titlul ce se dă cuiva spre semn de iubire, dragă, iubite: *lèle in ti duți* (dragă, unde mergi).

lélele = interj. auleo.

lélío (luléo) -ti = sbs. masc. barză: *ni vîntiră lélifi* (ne-au venit berzele).

lémari = adj. lacom. avid, măncăios: *cine lémaryu* (câne măncăios).

lémnu -eámni = sbs. n. lemn; fig. imbecil: *leamni uscăti* (uscături); *easti lémnu* (e imbecil).

lémnu-gálben = sbs. n. arbust care crește în părțile meridionale ale Europei și al cărui lemn e galben.

lepră -ri = sbs. fem. lepră, fel de răie.

lèpuri -ri = sbs. masc. iepure și idea de fugă iute: *fudei ca lèpuri* (fuge iute). Mai e și forma *lèpuri* și *lòpuri*.

léră -ri = sbs. fem. licheă, pată, murdărie: *strână cu léri* (haină cu licheă).

lègă -uri = sbs. fem. carnaj, măcel, leș (cadavru), plin de răni și sângă: *leși arnăzeaști* (miroase a cadavru); *leși s'făași* (s'a umplut de răni și sângă).

lèsta = adv. gata: *hiu lèsta* (sunt gata).

lexicò -adzi = sbs. masc. dicționar, vocabular: *chirdul lexicolu* (am pierdut dicționarul).

li = art. le: *cinili* (cânele).

li = pron. pos.: *casa-lî* (casa lor).

libadè -edzi = sbs. masc. libadeă (haină femeiască); *libadè di văstu* (libadeă de postav).

lichè -edzi = sbs. masc. licheă, murdărie; sinon. *léră*.

lichèră -di = sbs. fem. lacherdă (pește de mare).

lichisırı (lichisescu -sil) = vb. a umplea, a încărcă cu lichele.

lichisıt = adj. umplut, încărcat cu lichele.

lichită -ii = sbs. n. liceu.

lîorimări (lîcrimèdz -mai) = vb. a lăcrămă, a vârsă lacrămi: *lacrîmă la mîrtu* (am lăcrămat la mort).

lîorimat = adj. care varsă lacrămi, lăcrămat.

licuriciū -ci = sbs. masc. licuri ciu: *vidzùi un licuriciù noăptea* (am văzut un licuriciu în timpul nopții); sinon. *lîulac*.

ligări (leg -ligăi) = vb. a legă, a inodă, a cartonă, a înconjură, a se uni: *ligăi cărtea* (am legat, cartonat carteia); *aschëria ligă pîduria* (armata a înconjurat, impresurat pădurea); *mi ligăi cu nîs s'fac lûcru* (m'am unit cu dânsul să fac treabă).

ligăt = adj. legat, cartonat, înconjurat, impresurat, unit.

liginări (leagăt-inăi) = vb. a legăna, a (se) clatină : *leagătă nîcicu* (leagănă pruncul); *s'leagătă cîndu imnă* (se clatină când umbilă).

liginat = adj. legănat, clatinat.

ligitără -uri = sbs. fem. legătură, uniune.

ligeaci -ci = sbs. fem. floare.

liyără -ări = sbs. fem. limpezeală, curătenie; ca adj. limpede, curat : *apă liyără* (apă limpede); *asimă liyără* (argint curat).

liyen -ni = sbs. n. lighian (vas); sinon. *lieni*.

liyeni = sbs. fem. lighian, bazin de aramă, argint, cositor.

liyin -ni = sbs. n. clondir pentru undelemn.

liyirsări (liyirsescu -sii) = vb. a limpezi, a curăți : *s'liyirsă apă* (să curățe, limpezit apa).

liyirsăit = adj. limpezit, curățit.

liyuciăr -ri = sbs. masc. satir din timpul Romanilor ; călușari cari pun clopoței la corp și la obraz mască. El cântă și joacă la Anul nou și la Bobotează.

liyûd -dzăi = sbs. masc. bețele ce se pun la cicerie (rodan) și idea de subțire : *cioări ca liyûd* (picioare subțiri).

lihoână -ni = sbs. fem. lăuză : *năiastă mulăarea lihoână* (mi-e femeia lăuză).

lihtăr și lihtăra -ri = sbs. n. bătaie de inimă, emoție provenită de teamă; spaimă, frică, groază.

lihtirsări (lihtirsescu -sii) = vb. a tresări de teamă neașteptată, a se speriat, a se îngrozi : *mi lihtirsăi tăpiduri* (m'am speriat, îngrozit în pădure).

lihtirsăit = adj. tresărit de spaimă, speriat pe neașteptate, îngrozit.

lihuniătio -iți = sbs. n. rodine,

(ceeace se duce lăuzei, ca ouă, turtă, măncare, etc.).

lihuniliia -lii = sbs. lăuzie.

lihunipsări (lihunipsescu -sii) = vb. a fi lăuză, a lăuzi : *ninga nu lihunipsăi* (încă n'am lăuzit).

lihunipsită = adj. lăuzită.

lihunihohă -ohă = vezi *lihuniliia*.

liiată -etă = sbs. fem. negreată, negreală; fig. nefericire, nenorocire : *lumi 'mblină di liefi* (lume plină de nenorociri).

liilia -li = sbs. fem. desgust, scârbă : *am mari liili tră lucru* (am mare desgust pentru treabă).

liiri (liescu lii) = vb. a înnegri; fig. a (se) scârbă : *mi lii di fum* (m'am înnegrit de fum); *mi lii soărli* (m'a părât soarele); *năi si lii di lăcrui* (mi s'a scârbit de treabă).

liit = adj. înnegrit, părât de soare; fig. scârbit, desgustat.

liit = adj. negru închis, negru de tot; sinon. *giliiț*.

liitără -uri = sbs. fem. negreată.

lilico -ci = sbs. fem. floare : *lilici albă* (mușătel); expres. : *s'feăti lilici* (s'a făcut bucătele); sinon. *luludă*.

lilioi di usio = floare de soc : *hersu lilici di usic*.

liilitoări -ori = sbs. fem. lucrătoare (zi), zi de lucru : *iăsti liilitoări mină* (e zi de lucru mâne).

liiudă -dzăi = vezi *lilici, florări*.

limă -mi = sbs. fem. pilă (unealtă cu care se freacă fierul); sinon. *ari-năi*.

limă -mi = sbs. fem. lăcomie, aviditate : *ări nări limă* (e prea lacom).

limăni -ni = sbs. liman, port.

limbă -bi = sbs. limbă, graiu, vorbere : *cunoaști mulți limbi* (stie multe limbi); *limba zii filiei* (limbă de căntar); *limbă di cloput* (limbă clopotului); *lătăli limba* (vorbeste prea iute și multe); *nări limbă* (nu vor-

bește); *lăsi si discisi limba* (a început să vorbească); *are mări limbă* (vorbește mult și multe); *s'îmșcă limba* (a se căi): *l'mică limba* (care nu poate ținea secretul, care divulgă ori și ce); *limba așea năica* (epiglotă, omușor); la pl. *limbi* cu înțeles de icre roșii:

limbădă -dzi = sbs. fem. lumânare de ceară: *limbădă albă* (lumânare albă).

limbăr = adj. vorbăret: *feată limbără* (copilă vorbăreată).

limbio -uri = sbs. n. aparat pentru distilarea lichidelor, alambic.

limbișiri (*limbisescu -sii*) = vb. a limezi, a distilă, a străluci: *s'limbișă apa* (s'a limezit apa); *armatli limbisescu* (armele strălucesc).

limbișit = adj. limezit, distilat, strălucit, strălucitor.

limbro -ti = sbs. masc. limbric, (viermi lungi ce se găsesc în stomacul omului); *măluți limbriftări tu pindică* (burtă).

limbrocăs = adj. cu limbrici.

limeri -ri = sbs. fem. cub de hoț, vizuină de hoț: *agudiră fărări tu limeri* (au ucis hoții în vizuină).

limidură -uri = sbs. fem. meliță.

limirîla -li = sbs. fem. lăcomie, aviditate.

limirîsiri (*limirîsescu -sii*) = vb. a deveni lacom, a se lăcomi.

limirîsiri (*limirîsescu -sii*) = vb. a sălașlui, a rămâneă câtva timp (vorbind de hoții).

limirîsít = adj. care e lacom, avid.

limnăr -ri = sbs. masc. tăietor de lemn, lemnar.

limnie -ii = sbs. fem. țeavă de pușcă: *tufăchiă cu doăuă limni* (pușcă cu două țevi). Mai e și forma *nimlie*.

limniță = sbs. n. mulțime de lemn:

măluți limniță tu pidiuri (mulțime de lemnă în pădure).

limnusiri (*limnusescu -sii*) = vb. a înlemnii; a incremeni, a rămâneă ca o statuie: *s'limnusi di frică* (a rămas ca o statuie de teamă).

limnusit = adj. înlemnit, incremenit.

limoniă -ni = sbs. fem. lămaie. Mai e și forma *limonă*.

limos = adj. lacom, avid: *iăsti limos* (e lacom).

limpid = adj. limpide, curat: *apă limpidă* (apă limpida).

limunădă -dzi = sbs. fem. limonadă.

limungă -lădză = sbs. masc. care vinde lămăi, lămăier.

limuniș = adj. limoniu, coloarea lămăii: *lăna limunișă* (lăna limoniu).

limunieu -ei = sbs. masc. lămăiu.

limuxiri (*limuxescu -ii*) = vb. a fi lacom, a se lăcomi.

limuxit = adj. care e lacom, avid.

lăne -uri = sbs. fem. lănă: *lăne* (lăna neagră).

linar -ri = sbs. masc. care vinde lănă, care lucrează lănă.

lindi = sbs. fem. linte (plantă).

lindină -ni = sbs. fem. oul de păduche, lindină.

lindindăs = adj. cu lindini, plin de lindini.

lindură -ri = sbs. fem. rândunică: *vînătiră lindurli* (au venit rândunicele). Mai e și forma *rîndură*.

lindzidziri (*lindzidzăscu -ii*) = vb. a lânczezi, a se bolnăvi; *mi lindzidzit di cildură* (m'am bolnăvit de căldură).

lindzidzit = adj. bolnăvit.

lindzit = adj. bolnav, bolnăvios, lânced, neputincios: *om lindzit* (om bolnav).

lingărsu = adj. lacom, mâncăcios, avid: *măluți lingărsu hîr* (ești prea mâncăcios).

linghēr -ri = sbs. n. farfurie de aramă și spoită.

lingoāri -ori = sbs. fem. langoare (boală grea); *lingoāri di chēptu* (boală de piept, oftică); *lingoāri din afōardă* (damblă, apoplexie); *lingoāri di oclii*, *ureclii* (boală de ochi, surzenie).

lingură -ri = sbs. fem. lingură: *lingura di lémnu, di her.*

lingurăr -ri = sbs. fem. care face linguri, lingurar.

lingurici -oī = sbs. fem. lingureă și lingura pieptului: *mi doāri linguricea* (mă doare lingura pieptului).

linguros = adj. lânguros, bolnăvicios, neputincios.

linivos = adj. leneș, trândav: *om linivōs* (om trândav); sinon *linōs*.

linōs = adj. vezi *linivōs*.

linōs = adj. cu multă lână, lânos: *birbēc linōs* (berbece lânos).

lipă -adzī = sbs. masc. pastă de in, ce se aplică la o parte a bolnavului, cataplasmă de in.

liplă -dži = sbs. fem. lamă de cuțit, limbă de briceag; expres.: *bi-gără liplă* (au pus cuțit, au început să tăie).

lipſiri (lipseșcu -sii) = vb. a trebui, a se cădeă, a se cuveni, a se lipsi: *lipſeāști s'fūdzī* (trebuie să pleci); *nī lipſeāști un lūcru* (imi trebuie, imi lipsește un obiect).

lipſit = adj. lipsit, necesar, trebuincios: *lūcru lipſit* (obiect trebuincios).

liptăr -ri = sbs. masc. care vinde lapte, lăptar.

liptiriu = sbs. n. lăptărie, mult lapte.

liptos = adj. lăptos.

liptuīri (liptuesc -ii) = vb. a mulge: *liptuīr ună oāie* (am mulg o oaie).

liptuit = adj. muls.

lipuroāniā -nīi = sbs. fem. iepuroaică.

lipură -și = sbs. masc. iepuras, vătuiu de iepure.

lipus -și = sbs. n. plantă cu foile largi și cu floare galbenă.

lipusă -și = sbs. fem. lobula urechii, sfârcul urechii, de care se atarnă cercoii.

liră -ri = sbs. fem. monedă de aur, liră turcească: *liră inglizească* (liră sterlină).

liră -ri = sbs. fem. liră, vioară ordinară: *băte lira* (cântă din liră).

lirdzimi -ni = sbs. fem. lărgime, întindere lată.

lirdziri (lirdzescu -zii) = vb. a lărgi, a lăți, a întinde: *ariulu s'lirdzi* (räul s'a intins, s'a lătit).

lirdzit = adj. lărgit, intins.

lirđă -ii = sbs. fem. slănină.

lirguīri (lirguescu -ii) = vb. a lărgi, a lăți, a întinde; sinon. *lirdeiri*.

lirguit = adj. vezi *lirdzit*.

lirguriu = adj. ori ce e prea larg, larg de tot: *adîntu lirguriu* (demie prea largă).

lirusirī (lirusescu -sii) = vb. a murdări, a prinde lichele, a încărcă de murdării: *mi lirusirī* (m'am murdărit).

lirusit = adj. încărcat de murdărie, murdărit, cu lichele.

lisă -si = sbs. fem. mânie, ură, necaz, turbare: *lī am mări lisă* (îi am mare necaz); *cini cu lisă* (câne turbat).

lisă = adj. prea sărat, cu sare multă: *caș lisă* (brânză prea sărată).

lisărōu = adj. vezi *turbăt*.

liseauă = sbs. fem. ușe la o târlă, făcută din nuiele, împletitură de nuiele.

lišinări și lişnări (lišinèdz -nai) = vb. a leșină, a-și perde cunoștința, a se prăpădi de râs: *lišină marata* (a leșinat sărmana de ea); *mi lišinăi de-aris* (m'am prăpădit de râs).

lisinat (*lisnăt*) = adj. leșinat, prăpădit de râs.

lisinitură -uri = sbs. fem. leșin, prăpădire de râs.

lisitără -uri = sbs. fem. vezi *ali-*
sitără.

lisixiri (*listxëscu -ii*)=vb. a tur-
bă, a deveni nebun de mânie, ne-
cas: *cînili lisixî* (cânele a turbat).

lisixit = adj. turbat.

lisîor=adj. ușor, facil; fig. nebun,
ușuratec: *lucru lisîor* (treabă ușoară); *om lisîor* (ușuratec).

lispusiră (*lispusescu -sil*)=vb. a
se umpleă de noroiu, a (se) noroi,
a (se) intină, a (se) mărgălit cu no-
roiu.

lispusit = adj. umplut cu noroiu,
noroit, intinat, mărgălit cu noroiu.

listură -ri = sbs. fem. un ames-
tec din diferite lucheruri nepotrivate,
balmoș, lepădături.

lisurămi = vezi *lisureață*.

lisurări (*lisurădz -ai*)=vb. a u-
șură, a nu fi greu, a deveni ușurel,
a înnebuni: *lisură, nu i tu mindi-lî*
(a devenit ușurel, nu e în fire).

lisurășou=adj. ușurel, ușuratec,
nebunatec: *ficior lisurășcu* (copil u-
șurel).

lisurât = adj. ușurat, înnebunit.

lisureață -ți=sbs. fem. facilitate,
ușurință; fig. nebunie: *ări mări li-
sureață* (are mare ușurință, nebunie).

litiniă -li = sbs. fem. litanie, ru-
găciune publică pentru ploaie sau
pentru altceva.

litiri (*litescu -il*)=vb. a porni, a
plecă: *ș'o litiră 'n Veliștin* (și por-
niră spre Veleștin.—Carajani, poe-
zii populare).

litră -ri = sbs. fem. vas mic de
băut apă, măsură de greutate (litră).

litură -uri=sbs. fem. lături, spă-
lături, necurătenie de pe un vas, spă-
lătură, soaie: *mblin di litură* (plin
de necurătenii).

litură -li=sbs. fem. pâne bine-
cuvântată, prescură.

liturăsiri (*liturăsescu -sii*)=vb.
a liturghisi, a face serviciul divin, a
ceti liturghia.

liturăsit = adj. liturghisit, care
a cetit liturghia.

lituriniă = sbs. fem. lemnele ori-
izontale dela răsboiu, în cari se pun
vatalele.

livă -ni = sbs. masc. (levis) vânt
de sud, vânt cald: *sufă livă* (suflă
vântul de sud).

livădi -dzi=sbs. fem. livade: *sti-
tui tu livădi* (am stat în livade).

livan -ni = sbs. masc. arbust mi-
rositor, leandru, rosmarin.

livându-a -ti = sbs. masc. par-
fum, mireasmă.

livendu = adj. voinic, elegant :
gioni livendu ca tîni (tânăr voinic
ca tine).

lividă -dzi = sbs. fem. teacă de
fasole: *cârni cu lividzi* (carne cu
teci de fasole).

liviliă -lii = sbs. fem. necurăte-
nie, murdărie.

livindeață și livindlichia =
sbs. fem. mândrie, fudulie, trufie :
aspusi mări livindeață (a arătat
mare mândrie).

livîșiri (*livîșescu -sii*)=vb. a mur-
dări : *tută cása livîșiaști* (murdă-
rește toată casa).

livisit = adj. necurat, murdar.

livos = adj. murdar, necurat.

livuiră (*livuescu -ii*)=vb. a răni:
l'livuiră (l-au rănit).

livuit = adj. rănit.

livuitură -uri = sbs. rană (pro-
dusă de pușcă).

livusiri = vezi *livuiri*.

lixur = adj. lacom, mânăcios, a-
vid, găman : *om lixur* (om lacom).

lixuriliă -lii = sbs. fem. lacomie,
aviditate.

lixurlichia -chi = vezi *lixuriliă*.

lòbudă -di = sbs. fem. lobodă (plantă): *pită di lòbuda* (plăcintă cu lobodă).

loc -uri = sbs. n. loc, pământ, sol, teren, localitate, țară, patrie: *mi duc tu loc-năi* (mă duc în patria mea); *va lu 'ngrop tu loc* (îl voiu îngropă în pământ); *de-a lòclui* (aborigen, autohton); *ca înșit dăt loc* (urit, poctit de tot); *lòcuri-lòcuri* (peici și coelea); *tu loc di mini* (în locul meu); *nu l'ări lòclu, nu l'fini lòclu* (a nu avea astămpăr); *mi îngrodăpă lòclu* (a avea mare rușine).

loj -uri = sbs. n. culcuș de fiare sălbatece: *aguări un lèpuri tu loj* (am împușcat un iepure în culcuș).

lòngiă -i = sbs. fem. gălăgie, gălăceavă: *mari lònghiă feați* (ați făcut mare gălăgie).

lor = pron. lor: *căsa lor* (casa lor).

lòrdă -dzi = sbs. masc. lord și persoană bine îmbrăcată.

loscout -ută = sbs. n. sgomot provenind din ceartă; larmă, tămbălău, hălălaie, gălăgie, gălăceavă: *mări loscout se àvdi* (mare gălăgie se audă).

lòstru -tri = sbs. n. pârghie, drug de fier.

lòstur -ri = sbs. n. vezi *sirtu*.

lot -uri = sbs. n. lot, sort, loterie: *nă cîzdu tu lot* (am câștigat la loterie).

lotariă -ii = sbs. fém. loterie.

lùări (lău, lăi) = vb. a lău, a răpi, a se căsători: *mi lăi cu catina* (m'am căsătorit cu Catina); *lăi multiări* (mă căsătorii); *lău vimtu* (a respiră aer curat); *lău vimtu* (a se supără, necăji lesne); *mi lău di përi* (a mă încăieră); *lăi multi lucri* (am cumpărat multe lucruri).

lùăt = adj. luat, răpit, căsătorit, certat: *lùăt di vimtu* (nebun, svânturatec).

luçanic -ti = sbs. masc. cărnăt: *lucànic di pòrcu* (cărnăt de porc). Mai e și forma *luçangu*.

luçantă = sbs. fem. birt, cărciumă: *micăl la luçantă* (am mânăcat la birt).

luçantagi = sbs. masc. birtaș, cărciumar.

lucorări (lucrădz -ai) = vb. a lucră, a cultivă: *lucrădz lòclu* (a cultivă pământul).

lucrat = adj. lucrat, cultivat.

lucitor -ri = adj. lucrător, care lucrează, muncitor.

lúoru -ri = sbs. n. lucru, treabă, afacere, meserie, obiect: *am lúoru* (am treabă); *te lúoru ař* (ce meserie ai); *chirdùi multi lúcri* (am pierdut multe lucruri, obiecte); *am multi lucri* (am multe afaceri).

lufă -edzi = sbs. masc. leaďă, salariu, simbrie: *om cu lufă* (om cu leaďă).

luyră -ii = sbs. fem. fel, mod, chip, specie, varietate: *mi sburi multi luyră* (mi-a vorbit în multe feluri).

luyră -i = vezi *luyră*.

luyrumu -ni = sbs. fem. lagum, viziună, cavernă, speluncă găunoasă. Mai e forma *ylumi*.

luyurskmo -adzi = sbs. masc. socoteală.

luyuriă -ii = sbs. fem. obiect, materie: *nu i bùndă luyuria* (nu e bună materia); *am multi luyuri* (am multe obiecte).

luyurscă -ii = sbs. a calculă, a socoti, a presupune, a-și închipui: *mi luyurscă ghîne* (m'am socotit); *multi luyurscă* (prea multe presupun, îmi închipuesc).

luyursit = adj. calculat, socotit, presupus, închipuit.

lujiră (lujescu -ii) = vb. a sta în culcuș (vorbind de fiare sălbatece); *aoă lujiră vîrnu férbu* (aici s'a culcat vreun cerb).

lujit = adj. care stă în culcuș.
lulachiū -uri = sbs. n. liliachiu, indigo, civit.

lulē -edzi = sbs. masc. luleă.
luludā -dzi = vezi *lăici*.

luluđisiri (*luluđisescu -sii*) = vb. a înflori : *pōnli* *luluđisiră* (pomil au înflorit)

luluđisit = adj. înflorit.

lumachiă -chi = sbs. fem. cracă, ramură; vezi *almachiă*.

lumbăr = vezi *bumbăr*.

lumbără -dzi = vezi *limbără*.

lumbirsiri = vb. a strâluci.

lumbirsit = adj. strâlucitor.

lumi -ni = sbs. fem lume, oameni, societate: *bineădeă tu lumi băndă* (trăește în bună societate); *vinți multă lumi* (au venit mulți oameni).

lumtă -ti = sbs. fem nuntă: *avem lumta mîni* (avem nunta mâne).

lumtăr -ri = sbs. masc. nuntaș: *vințiră lumtărătă* (au venit nuntășii).

lună -ni = sbs. fem. lună; sinon. *mes*.

lună = sbs. fem. lună (planetă): *luna deădi* (luna a apărut).

lundzeāmi -ni = sbs. fem. lungime.

lundzeāri și lundziri (*lundzēscu -ii*) = vb. a lungi, a prelungi, a întinde: *s'lundzi de aghinoalui* (s'a lungit deabinele).

lundzin = adj. lungi ani, mulți ani: *nă vințipi kiriocăsă și lundzină* (ne ai venit veselă și cu mulți ani).

lundzit = adj. lungit, întins.

lungă = sbs. fem. umflătură la picioare din cauza frigului.

lungu = adj. lung, întins: *om lungu* (om lung).

Luni = sbs. fem. Luni (ziua).

lunizmă -ni = sbs. fem. aluviu, adăes de pământ ce se face pe marginea unei ape, când se abate, din albia sa.

lumină -ni = sbs. fem. lumină:

căsă cu lumenă (casă luminoasă).

luniinări (*luniinădz -nał*) = vb. a lumină, a răspândi lumină: *lamba nu lumenieadză* (lampa nu răspândește lumină).

luniinōs = adj. luminos, cu lumină: *odă luniinoasă* (cameră luminoasă).

lup -chi = sbs. masc. lup; expres.: *cidzū tu gura a lupului* (tot ce nu se poate scăpa); *lup văcliu* (pentru o persoană imbatrânată în rele).

lupătă -ti = sbs. fem. lopătă de fier, de lemn: *lupătă di fōc* (vătraiu); *lupătă di circăp* (de cupitor).

lupităr -ri = sbs. masc. care face lopeți.

lupoāniă -ni = sbs. fem. lupoaică.

lură -ri = sbs. fem. nuiă subțire, beldie: *adusă luri* (am adus nuiele subțiri).

lușoă = sbs. iarbă albă.

lusochiă -dzi = sbs. fem. aschie, tăndără: *nă intră lusochiă tu mîndă* (mi-a intrat o aschie în mână).

lustră -ri (lustra -orum) = gropi cu noroiu, în cari se tologesc porci sălbăteci.

lustriniă -ni = sbs. fem. ghete de lac, piele de lac.

lustru -uri = sbs. n. lustru, luciu.

lustrusiri (*lustrusescu -sii*) = vb. a lustrui, a luci, a polei.

lustrusit = adj. lustruit, lucit, poleit, cu lustru.

lut -uri = sbs. n. pământ gras, lut, argilă: *vas di lut* (vas de argilă).

luțefăr -ri = sbs. masc. luceafăr (stea); *luțefărul deădi* (luceafărul a răsărit).

luțiri (*luțescu -tii*) = vb. a luci, a strâluci, a se face zină: *zângă nu luță* (incă nu s'a făcut zină).

lușit = adj. Incit, strâlucit.

lutōs = adj. argilos: *loc lutōs* (pământ argilos).

lăxu-i = sbs. n. lux.

liar = adj. pestriț : *câpră lără* (câpră pestriță); sinon. *păstru*.

liau = indicativul prezent dela *lări*.

liépuri = vezi *lăpuri*.

lini-uri = sbs. n. in : *cîmeași di lini* (cămașe de in).

lipurăr-ri = sbs. masc. vulturul aurit, vulturul mieilor: *lipurorlu nă lău un nîel* (vulturul aurit ne-a răpit un miel).

liirtări (liertu-ai) = vb. a iertă: *nu mi liartă* (nu mă iartă); expres.: *l' liirtă Dumnideâlu* (-a iertat Dumnezeu, a murit).

liirtăt = adj. iertat.

liirticiuni-ni = sbs. fem. iertă-

ciune: *da tri liirticiuni* (dă pentru iertare).

lisor = vezi *lișor*,

lită-ti = sbs. fem. îță (licium), partea răsboiului pe unde se trăc firele: *lită dî lind, bumbac* (îță făcută din lână, bumbac).

lăftă-anii = sbs. masc. om voinic, răsboinic, luptător: *hiu lăftă* (sunt un om voinic).

lătulac-ți = sbs. masc. vezi *lăcuriciu*.

lăunăr-ri și lăundăr-ri = sbs. masc. leu; sinon. *aslan*.

lălaș-dî = sbs. n. uleiul de măslinie.

lăpur-ri = vezi *lăpuri*.

M. m.

m = una din literele alfabetului.

ma = conj. dar, însă, dacă: *ma nu vrēi tini, eu va yin* (dacă nu vrei tu, eu voi veni).

ma = adv. mai: *eū hiu ma mări di tini* (eu sunt mai mare decât tine).

mă = prescurtat din **mă**(mă): *măta nu va* (mama ta nu vrea).

mac-ti = sbs. masc. mac, plantă din care se extrage opiu: *bea mac tra s'dornăi* (bea mac, ca să dormi).

măcă = conj. dacă, de, fiindcă: *măcă vreī, plîndsei* (dacă vrei plângi).

măcar (utinam) = adv. macar, grație, dea Dumnezeu: *măcar, că vînișt ghîni* (grație, că ai venit bine).

macărîm=adv. și conj. cel puțin: *macărîm uscălti-mi* (cel puțin asultă-mă).

macardniă-ni = sbs. fem. macaroane.

macearăc-ți = sbs. masc. cotoiu, pisoiu.

machiđuniș-uri = sbs. n. pătrun-

jel; *cărnii cu machiduniș* (carne cu pătrunjel).

măchină-ni = sbs. fem. mașină, tren: *trică măchina* (a trecut trenul).

măcră = adj. macru, slab: *cărnii măcră* (carne slabă). Mai e și forma amâgru.

mădania-mi = sbs. fem. femeie îmbrăcată la noi europenește.

mag-ți = sbs. masc. mag, fermecător, persoana care are puterea de a convinge pe altul.

măzăzăr-ri = sbs. masc. prăvăliaș.

magnet-ri = sbs. n. magnet; fig. atracțiune: *ca cîndu ari magnet pri nis* (ca și când ar avea magnet asupră-i).

magnetism-adi = sbs. masc. magnetism; fig. atracțiune.

măia-găia = sbs. fem. ființă mitologică, despre care poporul crede că răpește copii în timpul noptii, când îi găsește singuri.

măie-ă = sbs. fem. babă, femeie

bătrână, bunică : *mâia mea iasti mâie* (bunica mea e femeie bătrână).

maimăr -ri = sbs. masc. șef de meșteri: *maimărлу nî crûi căsa* (șeful de meșteri ne-a croit casa).

maimăr = adj. meșter, maestru,abil, îndemnatec: *am un frâti mai-măr* (am un frate meșter).

maimûn -ni=sbs. masc. maimu-tă; fig.(persoană scurtă, slabă și po-cită: *âri un ficiör ca maimûn* (are un copil ca maimuță). Mai sunt și formele: *maimûnă, maimînă*.

maimunlichia -chi = sbs. fem. maimuțarie, imitațione ridicolă.

Maiu -li=sbs. masc. Maiu (luna): *nî vînti și Maiu* (ne-a venit și Maiu).

mâl(ă)=adv. mult: *mâlă nî deădi* (mult mi-a dat); *mal di lăcri* (multe lucruri).

malachiă -chii=sbs. fem. mas-turbație, onanie.

mâlamă -mi=sbs. fem. aur; fig. persoană blândă: *am un frâti mă-lamă* (am un frate blând).

mâlaștru -ri = sbs. fem. mărar (plantă).

mâlină -ni=sbs. fem. stofă, ma-terie de lână: *fustâni di lînd* (ro-chie de lână).

mâlini -ni = sbs. masc. specie de mierlă.

mâltu = adv. destul: *mâltu nî deădiști* (destul mi-ai dat); sinon. *nîmâl*.

maliu -lii=sbs. n. maiu (unealtă de bătut hainele, rufe la spălat).

mâmă -mi = vezi *mâmă, dâdă*.

mâmă -mi = sbs. fem. măduva socalui; gușe (la paseri); *fuj cu mâmă* (soc cu măduvă); *gîsca âri mâmă'mbînd* (gâsca are gușă apă dină).

mâmcă = sbs. fem. gușe (la pa-seri).

mână -ni = vezi *mâmă*.

mână -i = sbs. fem. pâclă, ceață

deasă: *âri mână tu cîmpu* (e pâclă pe câmpie).

manâlncea = adv. mai întâiu, înainte, pentru prima dată.

manapòi=adv. în urmă, în sfâr-șit: *manapòi nu vră* (în urmă n'a voit).

mândal -li = sbs. masc. incuie-toare, ivăre.

mandolină -ni=sbs. fem. man-dolină (instrument).

mandră -dri = sbs. fem. coșar pentru vite, târlă, ocol și loc de pă-șune pe timpul iernii pentru îngă-șarea vitelor, ținerea lor.

manelă -li = sbs. fem. lemn de care se atârnă cântarul la cântărire.

mangusăr -ri=sbs. masc. om le-neș, ursuz și netrebnic, măgădău.

maradòi -li = sbs. masc. sticlete (pasere): *acîșăi un maradòi* (am prins un sticlete).

mâranđu = vezi *mâlașru*.

marât = adj. sărman, biet: *ma-râtu-ni di minî* (sârmanul de mine).

mârcă -ărtă = sbs. fem. semnul ce se pune pe un obiect oarecare, marcă: *lî bigâi mârcă* (i-am pus marcă).

mârî=adj. mare, înalt, ilustru, re-numit ; la pl. șefi, superiori, capi: *om mari* (om renumit); *s'râdei mârî* (se poartă mândru): *mârli a hoâ-rilei nu vîntiră* (șefii, capii satului n'au venit); *mâri -gros* (tare și mare).

mârî -ri=sbs. fem. mare: *mâria-lăie* (Marea Neagră); expres.: *mârî mi fêciu* (am răbdat multe).

mârmâr -ri = sbs. n. marmură: *âlu ca mârmâr* (foarte alb): *arâș ca mârmâr* (rece ca o marmură). Mai e și forma *mârmurdă*.

marmâră -ri = sbs. fem. oaie stearpă, oaie care n'a fătat de loc: *tîlăi nă marmâră* (am tăiat o oaie care n'a fătat).

mârsină -ni=sbs.. fem, vezi *mîrsineafă*.

mârsinu=adj. ori ce: gâtit fără unt, ulei și undeleman; gâtit de post: *pîtă, mârsină*. (plăcintă fără unt, ulei și undeleman).

Mărți=sbs. fem. Marți (ziua).

martină -ni = sbs. fem. pușcă (Martini).

mărtir -ri = sbs. masc. martir, martur: *mărtirli, giurără* (marturii au jurat).

mărtu = sbs. n. marț (la joc); *feciu un mărtu* (am făcut un marț).

mărtu-uri = sbs. n. mărtișor: *bîgăi mărtu* (am pus mărtișor).

Mărtu=sbs. masc. luna lui Martie.

mas -uri=sbs. n. loc unde dorm noatenii, oile vara în timpul nopții, mas, tără.

mășă și mișă -adzi=sbs. masc. fem. clește dela sobă.

mășala==interj. exclamațune de admiratie; prezervativ împotriva deochiului, bravo, de minune: *mășala hît!* (bravo, ești bine!).

măseur=adj. masculin, bărbătesc: *cîne măscur* (câne de partea bărbătească); *cîtușă măscurdă* (pisică de partea bărbătească, cotoiu); *teapă măscurdă* (ceapă de partea bărbătească).

măsour -ri = sbs. masc. bărbat: *nu hît măscur* (nu ești bărbat).

mășî=adv. numai: *mășî tini nu vrei* (numai tu nu vrei).

măsin (*măsnu -ni*)= sbs. masc. *măslin: măsin cu măsini* (măslin cu măsline). Mai e și forma *mieneă*.

măsină (*măsnă -ni*)= sbs. fem. *măsină, alunelă*(mici semne pe obraz, pe corp): *ări ună măsnă tu față* (are o alunelă pe obraz); *măsnă lăti* (măsline negre).

măsnă -ni = vezi *măsină*.

măsti -ăști = sbs. fem. fisiono-

mie, figură, față, chip: *te măsti urită* (ce fisionomie, pocită).

măstur -ri = sbs. masc., meșter, zidar; fig. abil, priceput: *iăsti măstur bun* (e meșter bun); *am un frăț măstur* (am un frate abil). Mai e și forma *măistur*.

măta=adv. iarăș, din nou : *măta vînăști* (iarăș ai venit).

maț -i = sbs. n. intestinul gros, maț: *nă umblui mățlu* (mi-am umplut intestinul cel gros).

măță = sbs. pl. n. intestinele subțiri: *măță di niel* (intestine de miel).

mavruniăt=adj. cu ochii negri, oacheș: *oclu mavruniăt* (ochiu negru).

me ! = interj. mă : *me ! te făți* (mă ! ce faci).

me și meă=conj. dar, însă : *me tini nu ascultă* (dar tu nu ascultă).

meă = vezi: *me* (dar).

mea = pron. pos. *mea*: *căsa mea* (casa mea).

meăsă -si=sbs. fem. masa, tablă: *bâgă meăsa* (pune masa); *measa ali stă Măriă* (masa care se pune după nașterea copilului); *liaș di meăsă* (a mânca).

meăstiri (mescu-miscul) = vb. a cinsti, a trata, a dărui : *meăsti-mi ună arichiă* (tratează-mă cu o țuică); *miscul 'nveâsta ună flurie* (am dăruit nevestei un galben).

medalioni -ni = sbs. fem. medalion.

mejdă -i = sbs. fem. țarm, mal: *prî mejda arîuluř* (pe țârmul râului).

meliū -uri = sbs. n. meu: *pîni di meliū* (pâne de meu).

meliū -lii = sbs. masc. specie de ulm care crește pe câmp.

mendă -di=sbs. fem. izmă (plantă), mentă și băutură preparată cu această plantă: *dă-nă nă menda* (dă o mentă de băut).

mengă -ghi = sbs. fem. atenție,

băgare de seamă: *ař-ti mènga* (fii atent).

mer -meări = sbs. n. măr (fruct): *dă-nă doauă meări* (dă-midouă mere).

mer -méră = sbs. masc. măr (pom): *siminăi un mer* (am sădit un măr).

mer -mări = sbs. n. buca obrazului: *mărlu a fătăliei* (buca obrazului)..

mer -dit -loo = sbs. n. morcov, nap.

mérdu -dzi = sbs. masc. escremente, căcat.

meriméti -ti = sbs. fem. reparatie: *feciū ună năică meriméti* (am făcut o mică reparatie).

mes -si = sbs. masc. lună, period (la femeie); *mes bun* (lună bună); *mularea și-ări mèslu* (îi vine perioadă).

mèsia -si = sbs. fem. mijloc: *stătu tu mèsi* (am stat la mijloc).

mestră -ri = sbs. fem. pantof: *mestri di lustrină* (pantofi de lac).

métal -li = sbs. n. metal.

mètru -ri = sbs. n. metru (măsură); fig. cu măsură, cumpătat: *un mètru di vëstu* (un metru de postav); *beă cu mètru* (bea cumpătat); *du-ti cu metru* (poartă-te cum se cade); *n'ări mètru la sburiri* (n'are măsură la vorbit).

mètsi = conj. deși, cu toate că: *mètsi, că nu va fùdsi* (cu toate că nu vei fugi).

mètura -ri = sbs. fem. mătură: *arneă cu mètura* (mătură).

miturioc -ti = sbs. fem. măturică.

meū, mea = pron. pos. meu, mea. Mai e și forma *nteū*.

mi = pron. pers. mă, pe mine: *mi doări* (mă doare).

moări -ri = sbs. fem. mâncare, bucate; sinon *ghellă*.

moări (mic -mică) = vb. 1) a mâncă: *mic pini* (mănanc pâine);

I. Dalometra, Dictionar macedo-român.

2) a frecă, a roade: *mică cu arină* (freacă cu pila); 3) a hăpăi: *mic hap hup* (a hăpăi); 4) a consumă, a risipi: *s'mică bâna* (șă-a consumat viață); 5) a se certă: *totna nă micăm* (în totdeauna ne certăm); 6) a prăpădi, a ruină: *mi mică hiâvra* (m'au ruinat frigurile); expres.: *nu ști te mică aseără* (care e prea uituc); *lăi micălă caplu* (l-am omorât); *aestă nu s'mică* (aceasta nu se sufere); *mic afoără* (a mâncă în oraș); *lăi mic ureclili* (a stăru mult pe lângă cineva). Mai sunt și formele *mingări* și *mcări*.

miceșă -i = sbs. fem. fructul măcesului.

miceș -si = sbs. masc. măces (pom).

michilipsări (michilipsescu-sil) = vb. a săngeră pe cineva prin bătaie sau tăiere, a răni cu cuțitul, sabia, a măcelări: *furlă mi mîchilipsără* (hotii mi-au făcut răni).

michilipsăt = adj. săngerat prin bătaie, tăiere; rănit cu cuțitul, măcelărit.

miciră -adzi = sbs. masc. scripete de urcat greutăți, bobină, mosor, carulă.

micitoări -ri = sbs. fem. zi de dulce (când nu postim); *mîni iăsti micitoări* (mâne e zi de dulce).

micitor = adj. mâncăcios, lacom, avid.

micitură -uri = sbs. fem. mâncărime, iritațiune; fig. ceartă: *avem mări micitură* (avem mare ceartă intre noi); sinon. *mingitură*.

micidocă -ti = sbs. fem. măciucă, bătă.

miclidără -ări = sbs. fem. mâmăligă subțire și care se mâñancă cu pecinez.

microscop -ehi = sbs. masc. microscop.

miduvă = sbs. fem. mâduvă, creier,

miezul moale ce se găsește în interiorul unei plante și unui arbore; fig. minte: *n'ari mîdùd* (n'are minte); *l'i si virsă mîdùa* (i s'au vârsat creierii). Mai sunt *mîdùd* și *min-dùd*.

mîdular -ri = sbs. n. vertebra gâtului, ceafă, cerbice, cap: *'sî freâ-dei mîdularu* (și-a rupt capul, ceafa).

mîglisi -si = sbs. fem. consiliu comunal, județean: *se-adună mîglisea* (s'a strâns consiliul județean). **mîdal -li** = sbs. masc. migdal (pom).

mîdală -li = sbs. fem. migdală: *mîdală amără* (migdală amară).

mîdâni -ni = sbs. fem. loc deschis, iveală: *ești tu miydâni* (ieși la iveală).

mîtirgi -iădzi = sbs. masc. bucătar.

mîtiriș -ii = sbs. fem. mâncare, bucate; sinon. *ghelă*.

mîtiripsări (*mîtiripsescu -il*) = vb. a găti bucate: *te mîtiripsăști* (ce gătești).

mîtiripsăit = adj. gătit (bucate).

mîastră -ri = sbs. fem. vrăjitoare, fermecătoare și pentru o femeie răutăcioasă și pocită: *mîastră nî feați amdyi* (fermecătoarea mă-făcut vrăjă).

mîfizator -ri = sbs. masc. persoana care ține un magazin, boltaș, lipscan.

mîfiză -ii = sbs. fem. magazin.

mîulgă -li = sbs. fem. măgură, movilă: *mîulgă cu chini* (movilă cu pini).

mihâni -ni = sbs. fem. sufloiu, foale: *sufă cu mihânia* (sufă cu foalele).

mîiană -ii = sbs. fem. maiă, chiag: *mîiană di puscă* (cuib de oțet).

milâni -ni = sbs. cerneală, negreală.

mîleti -ti = sbs. fem. nație: *him*

di undă milëti (suntem de o nație).

mîliă -ii = sbs. fem. leșin: *nî yini mîliă* (imi vine leșin).

mîlifrândza -dxz = sbs. fem. sculament, scursoare: *l'acîță mîlifrândza* (l-a apucat scursoarea).

mîlifrîndzös = adj. cu sculament, cu scursoare.

mîlimusîri (*mîlimusescu -sil*) = vb. a polei cu aur, a auri: *mîlimusî nélù* (am aurit jinelul).

mîlimusît = adj. poleit cu aur, aurit.

miliünă -niî = sbs. fem. milion: *ùnă miliünă di liri* (un milion de lire).

mîluđiă -li = sbs. fem. melodie.

mîlură -ri = sbs. fem. râpă, loc abrupt, fără iarba și cu pământ roșu.

mîliită -ti = sbs. fem. scutec (bacătă de abă ori de pânză pentru infășat pruncul).

mîliür (mîlioară) -ri = sbs. masc. noaten care merge în anul al doilea: *bîrbec mîliür*.

mîliür (mîlioară) -ri = sbs. fem. mioară: *oâie mîliüră* (oae mioară).

mîmă -li = sbs. fem. moașe: *a-vêm bûnd mîmă* (avem bună moașe).

mîn = adv. încă, par că, numai: *mîn sburăști* (numai vorbește).

mînă -ni = sbs. fem. mâna: *nu nî da di mînă, nu nî yini di mînă* (nu-mi convine); *l'am tru mînă* (depinde de mine); *nă mînă di oameni* (putini oameni); *l'acâță mînă* (esteabil, îndemânatec); *cu mînli 'n sin* (om netrebnic); *cu mînă lîngă* (care e generos, darnic; tare și mare); *hiu cu mînli acîșati* (sunt ocupat, am treabă); *pri sum mînă* (în secret, pe ascuns); *mînă teâsă* (generos, darnic); *mînă aspârta*, (mâna spartă, risipitor); *nî-am mînă tu adestu lucru* (sunt amestecat); *bigăl mînă pri nîs* (am pus mâna pe dânsul; l-am prins); *bigăl mînă*

pri lucru (am început a lucră); **sta cu mîna dinînti** (a sta respectos, cu temere); **da pri sum mîndă** (a da pe ascuns, a mitui); **l'am mîna 'ndreaptă** (mi-e de mare ajutor); **sta cu mînă 'n gepi** (a fi netrebuie, neocupat); **antînia mîndă** (ce e mai bun, mai ales, din ori și ce).

mîna ali stă Mariă=sbs. fem. limbarită, iarba broaștii.

minâli -li=sbs. fem. sfeșnic de pus lumânări, sfeșnic împăratesc.

minăr -ri=sbs. masc. mielul care se ține acasă pentru îngrășare, miel care se învață să vie după om; fig. persoană care merge în totdeauna după alta: **frate -nu iasti minăr -ni** (fratele meu vine în totdeauna după mine).

minâri (min, minâi)=vb. a (se) mișcă, a (se) cărmi, a (se) clătină: **frîndzili s'mîndă** (frunzele se clătină); **nu mi min de-aoă** (nu mă cărmesc de aci).

minărea lôului=sbs. fem. cutremur de pământ.

minât=adj. mișcat, cărmit, clătinat.

mindân -ni=sbs. n. mintean de alăgeă sau de altă materie.

mindér -ri=sbs. n. pat de scânduri, ce se face într'o cameră pentru şezut, mindir.

mindêză -zi=sbs. fem. minte mare, înțelepciune, talent mare, geniu: **om cu mindêză** (om cu multă minte).

mindl -dzi=sbs. fem minte, inteligență, atențune: **mindî mulți-reiscă** (minte ușoară); **om cu doauă mindzi** (om fațănic); **nu t'ai mindia aoăti** (nu ești atent); **iu t'alagă mindia** (unde te gândești); **nî iși dit mindi** (mi-a scăpat din vedere); **s'lu mindia tu cicioări** (a-și luă lumea în cap, a umblă fără rost); **nî am tru mindi** (am de gând, mă

gândesc); **nî vă mîndia** (sunt de părere); **nî fringu mîndia** (mă gândesc adânc, mă căsnesc foarte mult); **bâgă tu mîndi** (bagă de samă, fiu atent); **nî yîni tu mîndi** (a reaminti); **nî yîni mîndia anvirligă** (imi vin amețeli); **s'chîrdă mîndia, lî fudez mîndează** (a înnebunit).

mîndilă -lii=sbs. fem. batistă, basmă: **mîndilă di nări** (ștergar, batistă); **mîndilă di gûși, cap** (basmă de cap, de gât, broboadă); expres.: **hiu pri doauă mîndili** (sunt dubiu).

mindimén=adj. înțelept, mintos, cu minte: **om mindimén** (om cu minte).

mindimîndiliă -lii=sbs. fem. înțelepciune.

mindipsiri (mîndipsescu -sii)=vb. a fermecă, a vrăji: **bîteâria a fluîarilei nî mindipsi** (cântarea din fluier ne-a fermecat.—Obed., pag 48).

mindipsit=adj. fermecat, vrăjit.

mindireajă jî=sbs. fem. amestec, încurcătură, încerculă, vălmășală: **avêm mindireajă** (avem încurcătură).

mindiri (mindescu -ii)=vb. a încurcă, a amestecă, a turbură, a încâlcă; fig. a atâță, a escită: **nî mindëști tu tuti** (te amesteci, te încurci în toate); **apa s'mindî** (apa s'a turburat); **nu mi mindedă** (nu mă atâță); **nî si mindedăști înima** (imi vine să vârs).

mindît=adj. amestecat, încurcat, încâlcit, turburat, atâțat, escitat.

minditòr=care se amestecă în toate, care se încurcă în toate; fig. atâțător, turburător.

minditùră -uri=sbs. fem. încurcătură, amestecătură, vălmășală; fig. răscoală, revoluție, anarhie.

mindiz -ji=sbs. masc. inginer.

mindizlichia -chi=sbs. inginerie, profesiunea inginerului.

minduîri (minduescu -ii)=vb. a se gândi, a chibzui, a reflectă: **mîltu**

s'minduiăști (prea mult se gândește).

minduț = adj. gânditor, chibzuitor.

minduțos = adj. cu minte, înțelept; sinon. *mindiměn*.

mindzalia -li=sbs. fem. surceă, uscături; fig. măruntiş: *aprindifoclu cu mindzali* (aprinde focul cu surcele, uscături); *am un aslan mindzali* (am un leu măruntiş); sinon. *minuțali*.

minear -ri=sbs. n. amnar; expres.: *nu ti dău di minear* (nu-ți dau mare importanță).

mineari -ri=sbs. fem. osul care se pune la un cuțit, briceag și de care-l prindem, mâner, prăseă de cuțit.

mineu -ei=sbs. n. mineiu (carte bisericăescă).

mingăl -li=sbs. n. mangal: *băgă foc tu mingăl* (pune foc în mangal).

mingări = vezi *micări*.

mingăt = adj. vezi *micăt*.

mingătă = sbs. fem. mâncare, descreștere: *tu mingăta a lùnilie* (în descreșterea lunii).

minghiné -edzi=sbs. masc. menghineă.

minghlus -și=sbs. masc. cercel: *minghiuș de-asimi* (cercei de argint); sinon. *ocări*.

minghiuș=sbs. fem. mărgăritar, clopoțel, floarea Turcului.

mingiliș -și=sbs. fem. consiliu.

mingitüră = vezi *micitüră*.

mi(n)giün -ni=sbs. n. dulceață: *mingiün di gutuńli* (dulceață de gutui).

mingiünă -ni=sbs. fem. minciună: *mingiünă cu coărni* (minciună foarte mare); *școăti mingiün* (scornește minciuni); *mingiünă cu coădă* (minciună foarte mare).

mingiunămi -ni=sbs. fem. multe minciuni.

mingiunări (mingiunedz -năi)=

a minți, a spune minciuni: *l'mingiünă* (l-am mințit).

mingiunat = adj. mințit.

mingiunos = adj. care minte, minciinos.

mingiüş -și=sbs. masc. păduche mic, păducel: *'mblin di mingiüş iăsti* (e plin de păduchi mici).

mingiüşari (mingiudedz -sai)=vb. a prinde păduchi mici.

mingiüşat=adj. cu păduchi mici.

miui = adv. mâne: *miui va yin* (mâne voiu veni).

minili -li=sbs. mânie, ură: *am mări minili* (am mare mânie).

minică -ti=sbs. fem. mâne că, braț de fluviu, crac de râu: *tricăt prit minică a riului* (am trecut prin cracul râului).

minichetă -ti=sbs. fem. manșetă.

mininghită = sbs. fem. meningeată (boală).

mință -li=sbs. fem. galben austriac.

mintiminilia = sbs. fem. înțelepicune, prudentă: *s'duji cu mări mintiminilia* (merge eu mare prudentă).

minucliu -lii=sbs. masc. vezi *arăbul*.

minucliu -lii=sbs. n. mănușchiu, snop, buchet: *minucliu di lilići* (bucet de flori); *minucliu di grin* (snop de grâu).

minuș -și=sbs. fem. toartă, mâner; fig. defect, cusur: *afă minuș la tuș* (găsește defecte la toții).

minuș -și=sbs. fem. leagăn (cu acest înțeles numai la Moloviște).

minut = adj. subțire, mărunt; fig. delicat: *arburi minut* (arbore subțiri).

minută -ti=sbs. fem. minută.

minușali=sbs. fem. pl. măruntișuri: *n'am minușali* (n'am măruntișuri).

minușami -ni=sbs. fem. tot ce e subțire, mărunt.

minutăr -rī = sbs. masc. acul de la ceasornic, care arată minutele, minutar.

minutări (minutēdz -tāl) = vb. a subțiat, a țugui; fig. a săraci: *s'minută marâlu, arădu bneadză* (a săracit sărmanul, rău trăește).

minutat = adj. subțiat, țuguiat; fig. săracit.

minutări = vezi *minutări*.

minuțit = vezi *minutat*.

mir -uri = sbs. n. mir (uleiu sfînt).

miră -ri = sbs. fem. ursitoare (cari la trei zile după naștere decid de soartea nouului născut).

mirăchiă -ohă = sbs. fem. dorință, zel, pasiune: *am mări mirăchiă* (am mare dorință).

mirăcuni = sbs. fem. piatră pentru ascuțirea briciului, arcer.

mirăzi -zăi = sbs. fem. moștenire: *lăai mirăzi* (luai moștenire).

miroât -uri = sbs. n. iaurt: *miroât di ăi* (iaurt de ăi).

miroitică -iădăi = sbs. masc. iaurgiu, care face sau vinde iaurt.

mîrdzeauă -eali = sbs. fem. mărgăe: *mîrdzeauă di ăcliu* (pupila ochiului); *mîrdzeauă di la buric* (cicatrice rămasă după tăierea buricului, buric).

mîrdzilăt = adj. mărgelat: *capră mîrdzilătă; arichiă mîrdzilătă*.

mârdzină -ni = sbs. fem. margine, extremitate, sfârșit, țarm: *mârdzină arăului* (țarmul răului); *mârdzină a lăoșului* (sfârșitul pământului); expres.: *tu mârdzini* (în sfârșit, în fine); *mârdzini di pîni* (coltuc).

mârdzină -ni = sbs. fem. scandură ordinară, loabă.

mirăzi -ji = sbs. fem. intristare, măhnire, boală cronică: *om cu mîrăzi*.

mîrdzinicălia -lii = sbs. fem. coltuc de pâne: *dă-ni ună mîrdzinicălia*.

clă di pîni (dă-mi un coltuc de pâne).

mire = sbs. masc. islaz, imaș.

mireătă -ti = sbs. fem. mărie, mândrie, glorie: *mări mireătă dări pri nis* (mare mândrie are asupra-i).

mîrgeană -ni = sbs. fem. măreșă mare roșie, mărgean.

mîrginos = adj. ca mărgheaua, de forma mărgenelei.

mîrăritări -ri = sbs. fem. mărgăritar, perlă: *ghiurdăni di mîrăritări* (salbă cu perle).

mîrăiri (mîrăescu -il) = vb. a murdări, a măzgăli, a mototoli: *nu ti mîrăidă* (nu te murdări); *s'mîryi strânălu* (și-a mototolit haina).

mîrăit = adj. murdărit, măzgălit, mototolit.

mîrăulă -ăi = sbs. n. bocet.

mîrăuluxiri (mîrăuluxescu -sil) = vb. a (se) boci: *l'mîrăuluxiră multu* (l-au bocit mult). Mai e și forma *mîrluxiri*.

mîrlo -ti = sbs. masc. merișor.

mîrloă -ti = sbs. fem. mare mică.

mîrijăr = adj. care sufere de o boală cronică, bolnavios.

mîrijăs = adj. intristat, măhnit, bolnavios, cu boală cronică.

mîrliliă -lii = sbs. fem. grandomanie, glorie, mândrie: *lă-arîseăsti mîrlilia* (ți place gloria); sinon. *mîreătă*.

mîrimeti -ti = sbs. fem. reparatie.

mîrimițiri (mîrimițescu -til) = vb. a repară, a drege, a cărpă, a peteci: *va ū mîrimițescu* (o voi repara).

mîrimițit = adj. reparat, dres, petecit, cărpit.

mîrindări (mîrindu -da) = vb. a mânca la *mîrindi*.

mîrindăt = adj. care a mânca la *mîrindi*.

mîrindi -dzi = sbs. fem. timpul

Intre 7 și 10 ceasuri turcești, mânăarea care se face în acest timp.

mîrîri (mîrîescu -il) = vb. a (se) face mare, a crește, a (se) mări, a glorifică, a se mândri: *mîltu mîrî* (prea mult a crescut); *s'mîreâști pâra mîltu* (se mândrește prea mult); *mîreâ pri Dumnidzâlu* (glorifică pe Dumnezeu).

mîrișor = adj. măricel: *iâsti ca mîrișor* (e cam măricel).

mîrit = adj. mărit, crescut, glorificat, care se mândrește, mândru.

mîrit -tî=sbs. masc. bărbat (maritus). Numai în expresiunea această: *di dor tră mîrit, s'dî bûcium pilît* (pentru dorul de bărbat, fie și de o buturugă arsă).

mîrit -uri = sbs. n. măritiș.

mîritări (mîrit -ai) = vb. a mărită, a căsători: *nu s'mîrtă sor-mea* (nu s'a măritat sora mea).

mîrităță = adj. măritată, căsătorită.

mîrîș -șî = sbs. masc. vezi *mîric*.

mîrlîri (mîrlîescu -il) = vb. a mărli (timpul goanei la vite): *oîli s'mîrlîră* (oile s'a mărlit).

mîrlit(ă) = adj. mărlit, când se impreună oile cu berbecii.

mîrlitûră -uri = sbs. fem. mîrlire, timpul goanei la vite.

mîrmîndu=vezi *murmîndu*.

mîrmîrsîri (mîrmîrsîescu -sil)=vb. reflex. a (se) împietri, a (se) incremeni, a rămâneă smîrnă: *s'mîrmîrsî di frică* (a incremenit de frică).

mîrmîrsît = adj. împietrit, incremenit.

mîrșă -șî=sbs. fem. cadavru, hoit; diferență intre *cîfumă* și *mîrșă* e, că *mîrșă* e un cadavru întreg, neatins, pe când *cîfumă* e un cadavru fără măruntă și cap: *mîrșă di om* (cadavru de om).

mîrsinări (mîrsinèdz -nal)=vb. a mâncă bucate gătite fără unt și

uleiu, a posti: *nu mîrsinède* (nu postesc).

mîrsinări (mîrsinèdz -nai) — vb. a face să sbiere prin fluierare, a face să behăească oile : *nu nî mîrsineadăd oili* (nu-mi fă să behăească oile).

mîrsinât=adj. gătit fără unt și undelemn, gătit de post.

mîrsinât = adj. care a sbierat, care a behăit prin fluierare.

mîrsineată -tî=sbs. fem. mânăcare de post, abstenență dela alimente.

mîrșusîri (mîrșusîescu -sil)=vb. a merge ca corbul la leșuri, la cadavre; a se îndulci la mortăciuni; fig. a trăi pe contul altuia, a trăi ca un parazit.

mîrșusît=adj. îndulcit la cadavre, dedulcit la mortăciuni; fig. care trăește ca un parazit.

mîrtâtă=vezi *mîrtâtă*.

mîrtitoâri -ri = sbs. fem. fată ajunsă a fi măritată, fată mare și care nu se poate mărită.

mîrtiriliă -lîi { = sb. fem mărtiriliă -lîi { turie, mărturisire: *deâdi bûnd mîrtiriliă* (a depus bună mărturie).

mîrtîrsîri (mîrtîrsîescu -sii)=vb. a mărturisi, a spovedi, a confesă: *nu mîrtîrsî alîshia* (n'a mărturisit adevărul).

mîrtîrsît = adj. mărturisit, spovedit, confesat.

mîrûlia -lîi = sbs. fem. marulă, lăptucă: *mîrûlia tri silătă* (lăptucă pentru salată); *mîrûlia uvrească* (marulă).

misâli -lî=sbs. fem. față de masă, masă: *bagă misâlia* (pune masa).

misandră -ri = sbs. fem. dulap mare în cameră, garderob.

misât -tî=sbs. fem. masat (bucată de otel pentru ascuțitul cuțitelor la măcelari), amnar.

mîscă -ohî=sbs. fem. gâscă.

misocă -ădzi = sbs. masc. medic practicant, mai ales chirurg.

misocări (misocă -cal) = vb. a mușcă; fig. a se căi: *mi miscări tri ațeali te dezișă* (m'am căit pentru cele ce am zis).

misocat = adj. mușcat; fig. căit.

misociră -adzi = sbs. masc. om nerușinat, pervers, mascaragiu.

misociriliă -lii = sbs. fem. măscărie, faptă rușinoasă, vorbe urite și rușinoase; sinon. *miscirlichiă*.

misociripsiri (misociripsescu -sil) = vb. a măscări, a rușină, a insultă obraznic pe cineva, a ocări aspru, a dezonorat: *misociripsi undă muljări* (a dezonorat o femeie).

misociripsit = adj. măscărit, insultat, dezonorat.

misocirlichia = vezi *misociriliă*.

misocitură -uri = sbs. fem. mușcătură, imbucătură de pâne: *una miscitură di pini* (o imbucătură de pâne).

misociturari (misociturădz -ral) = a imbucă, a imbucături.

misou -chi = sbs. masc. găsean.

misouriri = vb. a se face de partea bărbațească: *teapili s'miscuriră* (cepele s'au făcut de partea bărbațească).

misout = adj. cinstit, tratat.

miseauă -ei = sbs. fem. măseă: *mi doari miseaua* (mă doare măseua).

miseauă -ei = sbs. fem. măselariță, nebunariță (plantă bună pentru durerea de dinți, măsele).

misio -ti = sbs. masc. arșic; sinon. vișcid.

misini -ni = sbs. fem. piele de oaie tăbăcită, meșină.

misiroă -ti = sbs. fem. vezi *misică*.

misirou -ti = sbs. masc. vezi *misică*.

misit -ti = sbs. masc. samsar, intermediar, mijlocitor: *mi arisi misitu* (m'a înșelat samsarul).

misitiă -li = sbs. fem. samsarlac, mijlocire: *nu plitiș misitiă* (n'am plătit samsarlac).

misotă și mijotă = sbs. fem. manusiță (mână mică).

misosteari = vezi *meaștiri*.

misticări = vezi *amisticări*.

misticod -ădzi = sbs. masc. secret, taină.

mistihă -hi = sbs. fem. mastic (fel de reșină): *dulți di mistihă* (dulceată de mastic).

mistihă -hi = sbs. fem. rachiu aromatizat cu mastic, măstică: *dă-nă mistihă* (dă-mi o măstică).

mistiriu -yi = sbs. n. secret, taină, mister.

mistiripsiri (mistiripsescu -sil) = vb. a avea în secret, a tăinui.

mistiripsit = adj. tăinuit.

mistria -li = sbs. fem. mistrie, (unealtă de zidar).

mistrispă -adzi = sbs. năstrapă, cană mică.

mistură -li = vezi *misturlichiă*.

misturipsiri (misturipsescu -sil) = vb. a mesteșugă, a fasonă: *ă mișturișpi ghini* (am mesteșugit-o bine).

misturipsit = adj. mesteșugit, fasonat.

misturlichiă -ohi = sbs. fem. mesteșug, artă, meserie, îndeletnicire, măestrie, iscusiță, uneltire: *ări mări misturlichiă* (are mare măestrie); *n'ari buna misturlichiă* (n'are bun mesteșug); *u feași cu misturlichiă* (a făcut-o cu iscusiță); sinon. *misturiă*.

misur = sbs. n. porumb: *siminăl misur* (am semănat porumb).

misură -ri = sbs. fem. strachină: *umbli misura* (umple strachina).

misurari (misur -ral) = vb. a măsură, a numără, a socoti: *misură ghini* (numără bine); *lă-misuram om* (il socotiam om).

misurât = adj. măsurat, socotit, numărat.

mîșușoliă -lă = sbs. fem. pingeă (jumătate talpă) : *bigăș mișușolii* (am pus pingele).

mitâniă -ni = sbs. fem. mătanie : *fă multi mitâni* (fă multe mătanii).

mitinlusiră (mitinlusescu -sil) = vb. a se căi, a se pocăi : *mi mitinlusiră* (m'am căit); sinon. *tunțisiră*.

mitinlusit = adj. căit, pocăit.

mitiriză -ză = sbs. fem. meterez, întăritură, fort : *de-anvarliga di hoără avem mitiriză* (imprejurul satului avem fortificațiuni).

mitră -tri = sbs. fem. mitră (matrice) : *mi doără mitră*.

mitrac și mitirac = sbs. n. vas de tenicheă, de luat zărul din cazan, de băut apă.

mitrăță -ți = sbs. fem. materie albă ce se formează în cap, mătreată. Mai e și forma *mitreată*.

mitrică -ți = sbs. fem. oaie, capră care se mulge în genere la o strungă, iar când se mulge acasă sau se ține acasă numai pentru lapte se numește *muldzără*. Mai e și forma *mitrică* = mânzără.

mitricără (mitricără) -ri = sbs. masc. păstor de *mitriți*.

mitricări (mitrică-cal) = vb. a da cuiva pâne sau alt ceva mestecat în gură : *mitricări niiclu* (am dat ceva mestecat din gură pruncului).

mitricăt = adj. vezi *mitricări*.

mitropoli = sbs. fem. mitropolie (biserică) și palatul mitropolitului, episcopului, arhiereului.

mitrupulit = sbs. masc. mitropolit.

mitulin -lă = sbs. n. lovirea ce se face sfărlezei puse la jocul cu *simnicul* de către jucători, tot cu sfărlezele lor, învărtindu-se și fiind luate în mâna.

mitur = adj. copt, matur : *görğu mitur* (pară coaptă).

miturăr -ri = sbs. masc. care face mături.

mitodă -dă = sbs. fem. metodă.

mitologiu -ia -li = sbs. fem. mitologie.

maxas = adv. dinadine, expres, tocmai : *maxas plânsi* (dinadina plângere).

mixuli = sbs. fem. productul oilor, consistând în lapte, tot ce se face din lapte (unt brânză, urdă, etc) : *nu lăram multă mixuli estan* (n'am luat mult lapte dela oi în acest an).

meză -edză = sbs. masc. mezeă.

mezecauă -ei = sbs. fem. cosmetic cu care femeile își înnegresc sprâncenele.

mezgă -ghi = sbs. fem. măzgă, noroiu, mocirlă : *mi umblui di mezgă* (m'am umplut de noroiu).

mezgăla -lă = sbs. fem. ferestruie: *ngliidi mezgăla dit filăr* (inchide ferestruia din pivniță).

mezilă = vezi *mezecauă*.

mezili și mezilli = adv. abia, cu greu : *mezili pot s'îmnu* (abia pot umbla).

mezură -ri = sbs. fem. măsură ce ieă pantoforul pentru ghete, crotitorul pentru haine.

mejicără -ri = vezi *milură*.

mnătă -ți = sbs. fem. mână plină, conținutul unei mâni : *undă mnătă di pruni* (o mână plină de prune).

moăli = adj. moale : *pini moăli*.

moără -ri = sbs. fem. moară de măcinat făină, cafea, piper : *moără di vîntu* (moară de vânt); *moără cu apă, foc* (moară cu apă, foc); *moără cu doi șclii* (moară cu două pietre de măcinat); *moără di casé* (morișca, râșniță de cafea); expres. : *iasti moără aspărtă* (e gură striată).

moări = sbs. fem. varză acră, mu-

rătură: *bîgăi moări* (am pus varză la murat).

moărti = sbs. fem. moarte, pră-pădenie, distrugere, ruinare, tăcere mare: *moărti iăsti tu emborii* (e pră-pădenie mare în comerț); *moărti iăsti afoără, fiva nu se-avdă* (e tăcere mare p'afară, nimic nu se aude).

moășă -șă = sbs. fem. bătrână, babă: *muri moășa* (a murit bătrâna).

mădă -ă = sbs. fem. modă, obiceiu, deprindere: *părți după mădă* (te imbraci după modă); *s'făți mădă tóra* (s'a făcut acumă obiceiu).

moi = interj. mă: *moi! mușătă iu ti duți* (mă, frumoasă, unde te duci).

mol -uri = sbs. n. stăvilă de piatră la intrarea unui port, cheiu la port.

mòlav -yi = adj. bland, blajin: *iăsti molav* (e bland).

mòlimă -mi = sbs. fem. molimă, contagiune.

mòltă = vezi *multă*.

mòmilă -li = sbs. fem. mobilă: *ări buni mòmili tu casă* (are bune mobile în casă).

mòri = interj. mă, fă: *mori, nu avdei* (fă, nu auzi).

mòrio (mòrcu) = adj. purpuriu (roșu închis).

mòrdă -ză = sbs. fem. femeie întreținută, concubină, țiitoare: *ări mordeă* (are țiitoare).

mòrtu -yi = adj. mort, prăpădit, ruinat: *hiu mòrtu* (sunt prăpădit).

mòrtu -yi = sbs. masc. om mort, răposat: *trec un mòrtu*.

mòryu = adj. sărmănat, biet: *morva di nisa* (sărmana de ea).

mòson = sbs. masc. mose (animalul); de genul neutru: materie mirosoitoare.

mòstră -ri = sbs. fem. moștră, exemplu și pentru o persoană po-

cită: *iăsti ună mòstră tri nivideđri* (e o persoană pocită de nevăzut).

muabèti -ti = sbs. fem. petrecere: *avem muabèti* (avem petrecere).

muoaăti = sbs. fem. interesare: *mi fèciu muoaăti* (m'am interesat).

mucalitilehia = sbs. fem. mucalităc.

muciăli = adv. immuat de tot, udat peste tot, prea nădușit: *mi fèciu muciăli* (m'am udat de tot); *muciăli mi fèciu* (am prea nădușit).

muciără -ri = sbs. fem. mocirlă, mlăștină, smârc: *cideuř tu muciără* (am căzut în mlăștină).

muciliră (mucilèsu -li) = vb. a se immua de ploaie, apă, a se udă foarte mult, a se murdări cu apă spurcată, a se molipsi, a se spurca: *mi muciliră* (m'am udat, stropit); *s'muciliră acoala* (s'a murdărit coala).

mucilit = adj. udat, immuat, murdărit, spurat.

mucivă -ădzi = sbs. masc. carton, mucavă.

mucocări -ri = sbs. fem. materii mucoase cari se găsesc în placentă înainte de fătare (la animale).

mufluz = adj. mufluz, bancrot, falit: *om mufluz* (om falit).

mufluzipsiri (mufluzipsèsescu -si) = vb. a mufluzi, a da faliment: *mufluzipsiri* (am dat faliment).

mufluzipsit = adj. mufluzit, care a dat faliment, falit.

mudistă -ri = sbs. fem. modistă.

muhlă -li = sbs. fem. mucigaiu, mucezeală: *acifă muhlă pînea* (pânea a prins mucigaiu).

muhlădă -dzi = sbs. fem. moină, vreme dulce și plăcută, după frig, după vreme rea.

muhlid = adj. muced: *pîni muhlidă* (pâne mucedă).

muhlidzămi -ni = sbs. fem. mucezeală, mucigaiu.

muhlidziri (muhlidzăscu -dzi) =

vb. a mucezi, a putrezi, a sta mult într'un loc: *nă muhlidz̃i cheptul* (mi-a putrezit pieptul); *muhlidz̃i aodži* (ai stat prea mult aici).

muhlidxit = adj. mucezit, muced.

mühlia -lii = sbs. fem. muchia securii: *agudia cu mühlia di tipor* (lovește cu muchia securii).

muhmudē -dədz̃i = sbs. masc. mahmudea (veche monedă de aur ce o poartă femeile la gât).

muhmurlii = adj. mahmur, amețit de somn, de vin.

muhmurlîchiä -ohi = sbs. fem. mahmurlâc, amețeală de vin, somn.

muhmuză -ji = sbs. fem. pinten și degetul dindărât dela piciorul co-coșului.

muhtär -ri = sbs. masc. percepto.

muhtirlihiä -ohi = sbs. fem. percepție, strângere de impozite.

mujdè -dədz̃i = sbs. masc. cadou, dar, consistând în bani: *aspusi i ca cändü va ti da mujdè* (ai spus că și când îi-ar da cadou).

mul -li = sbs. masc. catâr (partea bârbătească a catârului).

mula și mulări = sbs. fem. catâr (de partea femeiască).

mulăscou = adj. moale, blajin, bland: *ficiör mulăscu* (copil bland, blajin).

mùlchiä -chi = sbs. fem. proprietate: *om cu mùlchiä* (om cu proprietate).

muldzär(o)ä -ti = sbs. fem. vită ce se ține acasă pentru lapte, caprele ce le țin păstorii în turmele de noateni, berbeci pentru muls lapte: *am patru muldzäri acâsa* (am patru capre de muls acasă).

muldzäri și muldziri (mulgu, mulșu) = vb. a mulge: *muldzi căprii* (mulge caprele).

mulică -ti = sbs. fem. catâr mic.

mulicu -oi = sbs. masc. catâr mic (de partea bârbătească).

mulidi -dzi = sbs. fem. plumb, cartuș: *mi-agudiră cu mulidea* (m'au lovit cu plumbul).

mulipsiri (mulipsescu -sil) = vb. a se molipsi, a se spurca, a se infecta: *mi mulipsi di nis* (m'am infectat de dânsul).

mulipsit = adj. molipsit, infectat, spurcat.

muliv -yi = sbs. masc. condeiu de plumb, creion.

muloahă -hi = sbs. fem. nalbă (plantă).

mulsu = adj. muls.

multari = vezi *multifari*.

multat = adj. vezi *multifat*.

mulțeadză -dzi = sbs. fem. vârsat, variolă: *lindzit di mulțadeză* (bolnav de variolă).

mulțimi = sbs. fem. mulțime.

mulțidzös = adj. cu vârsat, variolă, atins de vârsat.

mältu = adj. mult: *mältä apă*.

mältu = adv. prea, foarte: *mältu ghini* (foarte bine).

muluyi -ii = sbs. fem. creață: *ded parădei cu muluyii* (am dat bani cu creață).

muliări -éri = sbs. fem. femeie și pentru o persoană timidă, fricoasă: *hi muliări, nu hiib birbat* (ești timid, nu ești voinic).

muliări (mollu -muliă) = vb. a muia, a immuia; fig: a indulci: *mi muliări di apă* (m'am muiat de apă); *iästi cu yräti, nu s'moalii* (e necăjit, nu se indulcește).

muliät = adj. muiat, murat; fig. indulcit.

muliirâsou = adj. muierelnic, tânăr căruia îi place să petreacă cu femeile.

muliirèsou = adj. muieresc, femeiesc: *strâñu mullirèsu* (haină femeiască).

muliiroanii = sbs. fem. muieroioare.

muliță (molță) -ți = sbs. fem. molie.

mulițari (mulițedz -țal) = vb. a fi atins de molii, mâncat de molii: strântile s'mulițără (hainele au fost mâncate de molii).

mulițat = adj. mâncat de molii.

mulițură -uri = sbs. fem. immaire și pentru o mâncare cu zeamă multă.

mumă -mi = sbs. fem. mamă, (la albine) regină sau matca albinelor: mūma alghīñilor (matca).

mumuliri (mumulēscu -lii) = vb. a mormăi, a bombăni, a boșcorodi, a murmură: nu mumuliu așă (nu mormăi aşă).

munasipi = sbs. fem. cuviință, lucru convenabil.

mündă -di = sbs. fem. raza soarelui: va mi fac mündă di soări, ţe tuchiăsti għiàt (me voi face rază de soare, ce topește ghiața).

mündi -dzi = sbs. masc. munte și idea de înălțime: frate ca mündi (frate foarte înalt); mündi cu foc vulcan).

mundiș = adj. muntos, dela munte: cal mundiș (cal dela munte).

mundò = adj. obscur, necurat, (la coloare) spălcit: buiāuă mundò (coloare spălcită).

mundriri (mundrēscu -ii) = vb. a privi: vezi: mutriri.

mundrit = adj. vezi: mutrīt.

munēdă -dzi = sbs. fem. moneta, bani.

mundochir -ri = sbs. n. corn de rinocer, amuletă, sămcă, haimaliu: cu mundochir di għiși (cu amuletă de għat).

munufiħiċċa -chi = sbs. fem. intrigă.

munuh -hi = sbs. masc. berbece juganit.

mur -uri = sbs. n. zid: mur di chiàtră (zid de piatră).

mur = sbs. n. fel de bubă ce iese la cai.

müră -ri = sbs. fem. dudă, mură: müră lāie (dudă neagră).

muraſeti -ți = sbs. fem. meſteſug, artificiu, artă: iſi lücrū dri muraseti (ori și ce lucru are (cere) artă).

mură̄ -ri = sbs. masc. care ține o moară, morar.

murdăr = adj. murdar, necurat, mânjat: om murdar.

murdirlîchiă -chi = sbs. masc. murdalac: māri murdirličiă.

murdirliliă -lii = sbs. fem. murdirlie, necurătenie, necinste, soiozie.

murdirlipsiri (murdrlipsēscu -sil) = vb. a murdări, a mânji, a feștelii, a pângări.

murdirlipsit = adj. murdărit, mânjat, pângărit, feștelit.

murdzirli (murdzēscu -il) = vb. a amurgi, a se face seară, a se inseră: nu murdezi ninga (n'a amurgit încă).

murdziş -uri = sbs. n. amurg, murgit: stitui seara pînă tu murdzis (am stat seara până în amurg).

murdzit = adj. inserat, amurgit.

murdzită -ti = vezi murdzis.

mureauă -ei = sbs. fem. dud (pom).

mürghijazzmă = vezi murdeziż.

mürgu = adj. murg, oacheș: cini mürgu.

muriri (mor, muriż) = vb. a muri, a pieri, a se prăpădi, a omorit: murit de-aris (m'am prăpădit de răs).

murit = adj. murit, omorit, pierit, prăpădit.

murmiă = sbs. fem. vezi murminiă.

murminiă -niî = sbs. fem. cele (12) zile ale lui August, pe cari păstorii le observă și după acestea deduc cum are să fie timpul pentru cele (12) luni, bun ori rău.

murmîndzi = sbs. n. pl. cimitir, gropniță: *yin de la murmîndezi* (vin dela cimitir); sinon. *chimtîryiu*.

murmîndu -dzi = sbs. n. mormant. Mai e și forma *mîrmîndu*.

murneață -ți = sbs. fem. coloare brună.

murnéscu = adj. brun, oacheș.

murnârî (murnèscu -il) = vb. a deveni brun, oacheș.

murnit = adj. care e devenit brun, oacheș.

murnu = adj. brun, oacheș.

murtiâ -li = sbs. fem. {aren-

murtiohia -chi=sbs. fem. { dă.

musafîr -ri = sbs. fem. musafir, ospăte.

mușat (mștat și psat)=adj. frumos: *căsă mușătă* (casă frumoasă).

muscă -stî și -sei = sbs. fem. muscă (insectă): *muscă di cărni*.

muscămi=sbs. fem. mulțime de muște: *mîltă muscămi*.

musclios=adj. acoperit cu muschi: *fag musclios* (fag acoperit cu muschi).

musclios=adj. musculos, vânjos: *hiu musclios* (sunt musculos).

muscăliu -lîi=sbs. n. muschiu de carne, muschiu de pe arbore: *mi dor mîscălii* (mă dor muschii); *pri chiâtră mîscălu* (muschiu pe piatră).

muscoñiu -ni=sbs. masc. muscoiu (insectă).

mûsour=adj. alb la urechi și la nas, cu pete albe la cap: *câpră mûscură* (capră albă la urechi și la nas).

mușeâsti=adv. băbește: *nîi sburăști mușeâști* (imi vorbește băbește).

mușesou=adv. băbesc: *fustâni mușeâscă* (rochie băbească).

mușică -ți=sbs.fem. babă scurtă.

mușiri (mușescu -șil) = vb. a îmbătrâni (când e vorba de o femeie); *mușîșî tîtă* (ai îmbătrânit mătușe).

mușită -ți=sbs. fem. muscă mică, musculită.

mușită -te=sbs. fem. prună ne-coaptă și stricată, prună viermănoasă.

mușiteață -ți=sbs. fem. frumusețe; la pl. lucruri frumoase, fructe: *nî-adusî mîlli mușîteșî* (mi-a adus multe lucruri frumoase, fructe).

mușitescou=adj. frumușel: *strânju mușîtescu* (haină frumușică).

mușitio = adj. frumușel: *ficior mușîtic* (copil frumușel).

mușitloiz=adj. frumușel: *ficior mușîticz* (copil frumușel).

mușitîri (mușîascu -țil) = vb. a împodobi, a înfrumuseță, a ornă: *mușîșî căsa* (am împodobit casa).

mușitît=adj. împodobit, înfrumusetat, ornat.

mustăcă -ți=sbs. fem. mustăță: *li-asundă mustăca* (i-a mijit mustăța).

mustičăt = adj. mustăcios, cu mustăți mari.

muștiri -adzi=sbs. masc. mușteriu, client. (bărbat).

muștiroâniă -nîi=sbs. fem. mușteriu, client (femeie).

mustös=adj. mustos.

măstu=sbs. n. must (vin care n'a inceput să fierbă), vin dulce.

mustusirî(mustusescu -sil)=vb. a se face de must, a se mânji de must.

mustusit = adj. făcut de must, mânjat de must.

mușumă -adzi=sbs. masc. mușamă.

mușur -ri = sbs. masc. maresal.

mut = adj. mut, tacut, taciturn.

muță -ți=sbs. fem. bot, rât (la porc): *muță di pörce* (rât de porc).

mutâfi -hi=sbs. fem. covor ordinar, țol gros de păr de capră, arar.

mușâmi -ni=sbs. fem. mușenie mutism.

mutări (mut -tał) = vb. a mută, a ridică, a se sculă: *mută-ti* (scosă-te).

muțări și muțiri (muțescu -țił) = vb. a amuță, a tăceă, a nu mai scoate o vorbă: *muță-nūma sburăști* (a amuțit, nu mai vorbește).

mutat=adj. mutat, sculat, ridicat.

muteală=vezi *mutuleangă*.

muță=sbs. fem. pl. muci.

muțit=adj. amuțit, tăcut.

mutră -ri=sbs. fem. mutră, fișură, obraz: *n'ārimutră s'yină* (n'are obraz să vie); *aspūn mutrili* (a se arătă necajit); *dipūn mutrili* (a se supără, a se necajit); *făti mutri* (face nazuri).

mutriri (mutrescu -il) = vb. a privi, a se uită, a observă, a băgă de seamă, a se căută: *mutria gini* (privește bine); *mutreă-ti cu γiatrulu*

(caută-te la doctor); *lă mutrăsen cu agrili* (mă uit sălbatec).

mutrit=adj. privit, căutat.

mutrită -ti = sbs. fem. privire, vedere, căutare, îngrijire.

mutrusiră (mutrusescu -sil)=vb. a se uită supărăt la cineva, a se uită sălbatec, a se supără, a se necajit.

mutrusit=adj. supărăt, necajit.

mutuleangă -ani = sbs. masc. mutălău, șuiu, lalău, măgădău: *iăsti un mutuleangă* (e un mutălău).

muzgă -ghi=sbs. fem. vezi *mizgă*.

muzica -ti = sbs. fem. muzică: *mi-arîseaști muzica* (imi place muzica).

muzicandu -dzi=sbs. masc. muzicant.

muzmulă -li = sbs. fem. moșmoană, moșmoală (fructul).

muzmulię -ei=sbs. fem. moșmon (pom).

'M — 'm.

'mbădi=adv. pe pământ: *stăř 'mbădi* (stăi jos).

'mbiduoliări ('mbiducliedz -ai) = vb. a prinde păduchi: *'mbiduclădi nilări* (a prins păduchi de ne-spălare).

'mbiduoliăt=adj. care a prins păduchi.

'mbîrără ('mbair -irăł) = vb. a înșiră, a aranjă: *'mbairă mîrdzeă-lile* (înșiră mărgelele).

'mbîrât=adj. înșirat, aranjat.

'mbîrîtûră -uri = sbs. fem. înșirare, sir, sirag.

'mbîpirără ('mbipirèdz -rał)=vb. a pune mult piper în bucăte, mâncare.

'mbîpirât=adj. cu mult piper: *ghelă 'mbîpirâtă* (mâncare cu mult piper).

'mbîrbîtări ('mbîrbîtiedz -tal) =

vb. a îmbărbătă, a încurajă: *măltu si-'mbîrbîtă* (prea mult să încurajat).

'mbîrbîtăt=adj. îmbărbătat, încurajat.

'mbîrsări ('mbîrsèdz -șai)=vb. a se face obrazul buburuz, a se face creț (de frig), a se sbârli părul obrazului de frig.

'mbîrsăt=adj. cu obrazul buburuz, cu părul obrazului sbârlit.

'mbîstîmĕn=adj. credincios, fiidel: *om 'mbîstîmĕn* (om credincios).

'mbîtări ('mbet, 'mbîtăł)=vb. a se îmbătă: *mi 'mbîtăi aseără* (m'am îmbătat aseară).

'mbîtăt=adj. îmbătat, beat.

'mbîtităr=adj. betiv, care se îmbătă.

'mbîtităcă -uri = sbs. fem. betje, îmbătare.

'mbixiri ('mbixescu -il) = vb. a face să intre, a înmână, a introduce, a andosă.

'mbixit = adj. înmânat, andosat.

'mbizuirí ('mbizuëscu -il) = vb. a-și bate joc, a batjocori: *nî 'mbizuëscu di tîni* (imi bat joc de tine).

'mbizuit = adj. batjocorit, care își bate joc, batjocoritor.

'mbizuitòr = adj. batjocoritor.

'mbizuitură-uri = sbs. fem. batjocură.

'mblitirí ('mblitescu -il) = vb. a impleti, a înnotă, a pluti: *'mblitescu lipûdzl* (impleteșc ciorapi); *știu și 'mblitescu tu arîu* (știi să înnot în râu).

'mblitit = adj. impletit, înnotat, plutit.

'mblititură-uri = sbs. fem. impletitura.

'mboală-li = adv. în poală: *lu-l 'mboală* (ia-l în poală).

'mbogru = adj. sărman, biet: *'mbogre nu staț tu ploâie* (sârmâne, nu sta în ploaie).

'mbolițari ('mbolițedz -tal) = vb. a (se) îmbrobobi, a (se) învăli, a-și acoperi corpul ca și femeile musulmane.

'mbolițat = adj. îmbrobodit, învălit.

'mbrăță = adv. în brațe: *mi lăă 'mbrăță* (m'a luat în brațe).

'mbrostișor = adj. prostișor, naiv: *și iăsti 'mbrostișor* (e prostișor).

'mbróstu = adv. în picioare: *stăă 'mbróstu* (stăi în picioare).

'mbróstu = adj. just, drept naiv: *iasti om 'mbróstu* (e om just).

'mbrumârî ('mbrumèdz -mal) = vb. a se acoperi cu brumă, a se brumă.

'mbrumârî = vezi *brumârî*.

'mbrumât = adj. acoperit cu brumă, brumat.

'mbrumât -ti = sbs. n. imprumut: *luăă 'mbrumât* (m'am imprumutat).

'mbrumutârî ('mbrumut(edz)-al) = vb. a imprumută: *totuna lu imbrumut* (in totdeauna îl imprumut).

'mbrumutât = adj. imprumutat.

'mbrustârî ('mbrustèdz -al) = vb. a se urcă, a se ridică sus, a se suia: *mi 'mbrustârî* (m'am ridicat).

'mbrustât = adj. urcat, ridicat sus, suiat.

'mbudzinârî ('mbudzinèdz -al) = vb. a-și umflă buzele de necaz, a se bosumflă.

'mbudzinât = adj. bosumflat, mâniat.

'mbufnât = adj. bosumflat: *si sculă 'mbufnât* (s'a sculat bosumflat).

'mbuținârî ('mbuținèdz -al) = vb. a (se) împuțină, a se micsoră: *nî 'mbuținăm acasă* (ne-am împuținat în casă).

'mbuținât = adj. împuținat, micsorat.

'mpluârî = vb. a plouă, a se udă de ploaie.

'mpluât = adj. plouat, udat de ploaie.

N. n.

n = una din literele alfabetului.

na = adv. iacă, iată: *na l'yini* (iata-l vine); cu înțeles de: ia primește, poftim: *na pîni* (poftim pâne).

nă = num. (prescurtat din *ună*), una, o: *nă casă* (o casă).

năca = conj. nu cumva, care cumva: *nacă vrei s'yini* (nu cumva vrei să vîii); sinon. *năpă*.

năfoără = adv. afoară: *mi duc năfoără*.

năftu -ti = sbs. masc. navigator,

matelot: *am un frății năstu* (am un fratele mateilot).

năi = art. improp. cel (în unire cu *ma*): *năi ma mărli* (cel mai mare).

nalbă -ni = sbs. masc. potcovar, năban.

nătu = adj. înalt: *căsă năltă* (casă înaltă); *anătu pri beari* (în timpul berii).

nănă -ni = sbs. fem. nană (plantă): *pătă di nănă* (plăcintă cu nană).

năna -ni = sbs. fem. leagăn (unde se pune pruncul să doarmă); sinon. *sîrmîniță*.

nănăpărti = adv. la o parte, într'o parte: *mi duc nănăpărti* (mă duc într'o parte undeva).

nandreăpta = adv. la dreapta: *stai nandreăpta* (stai la dreapta).

năni = interj. nani, dormi, adormi: *fă năni* (dormi); *fac năni* (dorm, adorm).

năpă și năpu și năpu = conj. nu cumva; vezi *năcdă*.

năparti = adv. dincolo: *năparti de-arîu* (dincolo de râu).

năpu = vezi *năpă*.

napuliōni -ni = sbs. fem. napoleon, monetă de aur de 20 franci.

nărchiă -chi = sbs. fem. nart, ruptoare (preț fixat la vânzare): *bî-gără nărchi, curmără* (au pus nart).

narghilè -èdži = sbs. masc. nargheleă: *trag narghilè* (beau nargheleă).

nări -ări = sbs. fem. nas, nări (cavitatele nasului); expres.: *umflu nărlí* (a mă supără); *aplec nărlí* (a se umili); *ări bünă nări* (are bun miroș); *nă adusi sufilitu la nări* (a mă necăji tare); *nu i tri năria ta* (nu e pentru tine); *trag nărlí* (nu mă înjosesc); *nu năi cădi năria* (nu mă înjosesc, umilesc); *spîndeur nărlí* (a mă supără); *l'am tu nări* (îi port necaz); *ări nări trăptă* (are fineță, gust); *nări trăptă* (nas drept).

nărtică = vezi *artică*.

năs = sbs. n. vârful dela opincă.

năstingă = adv. la stânga: *luă cîtră năstingă* (a luat-o spre stânga).

năstur -ri = sbs. masc. nasture, buton: *năstur di asimi* (nasture de argint).

năt -uri = sbs. n. prunc, copil mic: *am un nat măști* (am numai un copil mic).

năt = vezi *nas* (vârful opincii).

năvlu -li = sbs. n. chiria unei co-răbii de transport, navlu, chirie ce pasagerii plătesc pe mare pentru co-rabie, navă.

năză = sbs. fem. pl. naz, caprițiu, răsfătare, răsgăială: *nă făți năză* (imi face nazuri); *om cu năză* (om cu caprițiu).

nădră = prep. lângă, aproape: *nădră tîni* (lângă tine).

ne și ni = conj. nici: *ne iou, ne tîni* (nici eu, nici tu).

neacchisit = adj. neînțeles, ne-priceput: *om neacchisit* (om nepri-ceput),

neacliimări = vb. nechemare, ne-invitatare, nepoftire.

neacliimăt = adj. nechemat, ne-invitat, nepoftit: *vință neacliimăt* (am venit nepoftit).

neacumtinări = vb. a nu primi, a nu apropiă.

neacumtinăt = adj. neprimit, ne-apropiat.

neacupiriri = vb. a nu acoperi, a nu invăli.

neacupirit = adj. care nu e acoperit, care nu e invălit.

neaduchiri = vb. a nu simți, a nu pricepe, a nu înțelege.

neaduchit = adj. nesimțitor, ne-priceput, uituc: *om neaduchit* (om nesimțitor).

neafiriri = vb. a nu se feri, a nu-i-păsă, a nu se păză.

neafrit = adj. care nu se păzește, care nu se ferește.

neagîrșiri = vb. a nu uită.

neagîrșit = adj. care nu uită, neuitat.

neagiûmту = adj. neajuns până la vîrsta cerută, necrescut până unde trebuie, necopt: *mer neagiûmту* (măr necopt).

neagiûndziri = vb. a nu ajunge, a nu fi opt.

nealixiri = vb. a nu schimbă, a nu se primenă.

nealixit = adj. neschimbat, neprimenit: *hiu nealixit* (sunt neprimenit).

neapirari = vb. nepăzire, neveghere.

neapirat = adj. nepăzit, nevegheat.

neapirit = adj. când nu s'a făcut ziua, când nu e zori de zi: *vină tu neapirită*.

neapirniri = vb. a nu începe.

neapirniit = adj. neînceput.

neapudûțiri = vb. a nu se purtă bine.

neapudus = adj. care nuse poartă cum se cade.

nearădă -dzi = sbs. fem. neorânduială, dezordine, neordine: *ări mări nearădă* (are mare neorânduială).

nearări = vb. a nu ară, a nu cultiva.

nearât = adj. necultivat, nelucrat.

nearîvdări = vb. a nu răbdă, a nu suferi.

nearîvdăt = adj. care nu sufere, care nu rabdă.

nearînră = vb. a nu mătură.

nearînră = adj. nemăturat: *căsă nearînră* (casă nemăturată).

nearuș(i) nări = vb. nerușinare.

nearuș(i)năt = adj. nerușinat.

nearuș(i)năs = adj. nerușinos, fără rușine, fără pudoare.

neascultări = vb. a nu asculta.

neascultăt = adj. care nu e ascultat, nu e luat în seamă: *om neascultăt* (om neluat în seamă).

neaspireări = vb. a nu se sperie, a nu se teme, a nu se însăpmântă.

neaspireăt = adj. care n'a fost speriat, care nu se teme, neînsăpmântat.

neaspircioiu -ni = sbs. fem. nestricare.

neastès = adj. nestins: *foc neastès* (foc nestins).

neastimtu = vezi *neastès*.

neăștiptări = vb. a nu așteptă, a nu primi, a nu acceptă.

neăștiptăt = adj. neașteptat, neprevăzut, pe neașteptate.

neăștirnăt (ut) = adj. când nu e asternut, nu e aşezat: *ficior neăștirnăt* (băiat neașezat).

neauă -uri = sbs. fem. zăpadă și idea de alb: *cădi neauă* (ninge): *cimeașii ca neauă* (cămașe albe ca zăpada).

neăumtu = adj. când nu e spovit.

neavăziri = vb. a nu auzi, a nu asculta.

neavăzit = adj. neauzit, nepomenit.

neaveări -ri = sbs. fem. neavere, săracie: *ări mări neaveări* (are mare săracie).

neavăt = adj. care nu e bogat, sărac: *om neavăt* (om sărac).

nec -uri = sbs. n. înnevă, înnevăciune, inundare: *ascipăt di nec* (am scăpat de înnevăciune).

necă (nica) = conj. nici: *necă iou nu l'văiu* (nici eu nu-l vreau).

necăliurea = adv. nicăieri, nici aiurea.

nëfti = sbs. fem. nefă (specie de bitumină).

nögură -ri = sbs. fem. ceață: *nögură iăsti afoără* (e ceață afară).

nel -neälli = sbs. n. inel: *nel di mǎlamǎ* (inel de aur).

něni = sbs. masc. tată (în limbajul copiilor mici): *vìñi neni* (a venit tata).

něrou = adj. vitreg: *am tâtă něrcu* (am tată vitreg); *mâmă neărăcă* (mamă vitregă).

nevôlli -lil = sbs. fem. nevoie, necesitate: *am mulți nevôlli* (am multe nevoie).

nevralgîă -lii = sbs. fem. nevralgie.

nevriocă -adzi = sbs. masc. care sufere de nervi.

ni (ne) = conj. nici: *ni iou nu fug* (nici eu nu plec); sinon. *niši*.

nibeări = vb. a nu bea.

nibigări = vb. a nu pune, a nu se culcă.

nibigăt = adj. nepus, neculcat: *hiu mbigăt nînga* (nu m'am culcat încă).

nibișări = vb. a nu sărută.

nibișat = adj. nesăratat.

nibiteări = vb. a nu bate, a nu lovi.

nibitisiri = vb. a nu isprăvi, a nu sfârși, a nu termină.

nibitisit = adj. neterminat, neisprăvit, nesfârșit.

nibitut = adj. care n'a fost bătut, lovit.

nibiut = adj. nebăut, care n'a băut.

nibruiři = vb. a nu privi, a nu îngrijii, a nu căută.

nibruit = adj. care n'a fost privat; fig. necăutat, neîngrijit.

nibùn = adj. care nu e bun, rău, nebun, prost: *cârni nibùnd* (carne care nu e bună); om. *nibùn* (om nebun, prost).

nica (ninga) = adv. încă: *nica stâr* (încă stai).

nicări = vb. a (se) înneată în râu, a inundă: *nî. nică ariulu* (ne-a inundat râul).

nicat = adj. înnecat, inundat.

nichiptinări = vb. a nu (se) pieptăna.

nichiptinăt = adj. nepieptănat.

nicoftări = vb. a nu cere, a nu căută, a nu cercetă.

nicoftăt = adj. necăutat, neceretat.

nicolloări = vb. a nu călcă.

nicolloăt = adj. necălcăt, pe unde n'a călcă picior de om: *pîduri nîcicicătă* (pădure pe unde n'a trecut picior de om).

nicindări = vb. a nu căntă.

nicindăt = adj. necăntat, care n'a căntat.

nicindătă = sb. fem. înainte de a căntă cocoșul.

nicoftiri = vb. a nu atinge.

nicoftit = adj. neatins, complet, întreg: *pîni nicirftită* (pâne neatinsă, întreagă).

nicoftură -uri = sbs. fem. înneccăciune; sinon. *nec*.

niciuplit = adj. neciuplit, neinstruit, grosolan: om. *niciuplit* (om neinstruit).

nicoptu = adj. necopt, care nu e matur.

nicouchir -ři = sbs. masc. gospodar, stăpânul casei, proprietar.

nicouchirâtă -ti = sbs. fem. gospodărie, căsnicie: *ári bûnd nicouchirâtă* (are bună gospodărie).

nicouchiripsiri (nicouchiripsescu -sil) = vb. reflex. a (se) gospodări, a avea pe capul său casă, familie.

nicouchiripsit = adj. gospodărit, cu casă, familie pe sama lui.

niculcoări = vb. a nu se culcă, a nu dormi.

niculcoăt = adj. neculcat, care n'a dormit.

nicounusout = adj. necunoscut.

nicourări = vb. a nu curge, a nu fi curat.

nicourăt = adj. necurat, murdar.

nicurmări = vb. a nu înceată, a lucră în continuu.

nicurmăt = adj. neîncetat, în continuu, în totdeauna, fără întreprere, neobosit, infatigabil : *lucrădă nicurmăt* (lucrează în continuu).

nidie -ii = sbs. fem. speranță : om *fără nidie* (om fără speranță).

nidiiri (nidilescu -ii) = vb. a speră, a nădădui (Cosmescu).

nidiit = adj. care speră, care nădăduște.

nidislichiri = vb. a nu se deslipi, a nu se separă.

nidislichit = adj. nedeslipit.

nidișligări = vb. a nu deslega, a nu se descurcă, a nu rezolvă.

nidișlight = adj. nedeslegat, nedescurcat, nerezolvit.

nidișpărări = vb. nedespărțire, a nu se separă.

nidișpărăt = adj. nedespărăt, neseparat.

nidreptăti -ăți = sbs. fem. ne-dreptate; sinon. *strimbătăți*.

nidrēptu = adj. nedrept, injust.

nidișnîrdăt = adj. care nu e desmierdat, răsgăiat.

nidurnări = vb. a nu dormi.

nidurnăt = adj. care n'a dormit.

nidus = adj. care n'a mers, nu s'a dus.

niduohimisit = adj. neîncercat, neprohat.

nidsă = sbs. fem. mijloae : *acolo-escu și iori nidsă dă-elă* (acolo sunt, și eu în mijloacelor). — Dama, Evanghelie, pag. 71).

nieti, -ți = sbs. fem. gând: *am nieti* (am de gând).

nifaptu = adj. nefăcut, neisprăvit, nearat.

nifătări = vb. a nu se face, a nu isprăvi, a nu termina.

niftă -ți = sbs. fem. neîrstuiiește, casă.

nifitiri (nifitescu -ii) = vb. a se sătură, a-și potoli foamea : *mi nifită* (m'am săturat). Mai e și forma *finitiri*.

nifitit = adj. săturat, îndestulat, sătul.

nifricări = vb. a nu frecă.

nifricăt = adj. care nu e frecat; fig. neexperimentat.

niftăsou = adj. de navigator, de marinar, de matelot.

nihemă și nihemătă = adv. și adj. puțin, o leacă, nici că, pic: *bîu nihemăd* (am băut nițel); *nihemăcărnă* (puțină carne).

nihil = adj. ursuz, afurisit, îndrăcit, răutăcios.

nihunipsiri = vb. a nu mistui, a nu digera.

nihunipsit = adj. nemistuit, ne-digerat.

nimnări = vb. a nu umblă.

nimnăt = adj. neumblat; fig. ne-experimentat.

nîndi, (nîndi) = adv. înainte, anul viitor, în viitor : *nu stă nîndi* (nu sta înainte); *va hîm ghîni nîndi* (vom fi bine în viitor, anul viitor).

nîsît = adj. care n'a ieșit.

nîlări = vb. a nu la, a nu spăla.

nîlat = adj. nespălat, care nu s'a lat.

nîlsiri (nîlsescu -ii) = vb. reflex. a se nimică, a se prăpădi, a se ruina : *mi nîlsî lucrulu* (m'a, nimicătreba).

nîlsit = adj. nimicit, prăpădit, rinat.

nîlări, (nâlă -ai) = vb. a (se) înălăta, a se suia, a se urca: *mi nîlăz, pri chin* (m'am urcat pe până).

nîlăto = adj. înălătat; suit, urcat, ridicat.

nîlămă-ni = sbs. fem. înălătme.

nîlcorăci-ri = vb.. a nu lucră, a nu munci.

nfluorârî -rî = sbs. fem., neactivitate, inertie.

nluorât = adj. nelucrat, necultivat, nearat: *cîmpu-nilucrat* (câmpie necultivată).

nluorou -rî = sbs. n: neactivitate, nelucrare, inertie.

nliirtât = adj: neiertat.

nimal=adv. destul: *nimal mică* (destul am mâncat).

nimbâdi = adv. care nu stă jos.

nimbîrtîri = vb. a nu împărți, a nu (se) separă.

nimbîrtît = adj. neîmpărțit, neseparat.

niminâri = vb: a nu se mișcă, a sta pe loc, a fi în neactivitate.

niminât = adj. nemîscat, care stă la un loc, nechintit, inert.

nimincări = vb. a nu mânca.

nimineat = adj. nemâncat, flăind.

niminduiri = vb. a nu se gândi, a nu chibzui, a nu reflectă.

niminduit = adj. negândit, nechibzuit, nesocotit.

nimirteri = vb. a nu se căsători, a nu se mărită.

nimirtâtă = adj. nemăritată.

nimirurâri = vb. a nu măsură, a nu socoti.

nimirurât = adj. nemăsurat, nesocotit.

nimitisirî (nimittisescu -sil)=vb. a fermecă, a vrăji.

nimitisit = adj. fermecat, vrăjit: *părul aștuu nimitisit* (părul ăsta fermecat.—Obedenaru!).

nimatîristmă -atî = sbs. fem.: gramezi de zăpadă strânsă de vânt, nămete, colos de zăpadă.

nimatîrirî = vb: a nu cîntă, a nu privi, a nu observă, a nu îngrijii.

nimatîvită = adj. neingrijit, nechintat: *lîndești-nimatîrit*. (bolnav neingrijit).

nimûzi=sbs. fem. onoare, cinste: *om cu nimûzi* (om cu cinste).

nîndi=vezi *nîndi*.

nindréptu=adj. nepregătit, nemibrăcat: *hiu nindréptu* (sunt nemibrăcat).

ninflorât=adj. neinflorit: *herhit ninflorât* (zarzări neinfloriti. — Metova).

ninga=vezi *nica*.

ninsumnâri=vb. a avea insomnie, a nu dormi; ca sbs. insomnie.

ninsumnât=adj. neadormit.

ninsurâri=vb. a nu se căsători.

ninsurât=adj. necăsătorit.

ninvisiocâri=vb. a nu se imbrăcă.

ninvisoût=adj. neimbrăcat.

ninvîtări=vb. a nu invătă.

ninvîtât = adj. a nu fi invătat, neinvătat, neinstruit.

niniilos=adj. nemilos, fără milă: *înîmă niniiloasă* (înîmă nemiloasă).

niniiluit = adj. nemiluit, nemilitor.

nioară=adv. odată: *vînău nioară* (am venit odată).

nioâspi -îti=sbs. masc. inimic, dușman: *am mûlți nioâspîi* (am mulți inimici).

nîor -rî = sbs. masc. nour, nor: *niori acoâpiră ferlu* (norii invăluie cerul).

nipidîpsirî = vb. a nu pedepsi, a nu chinui, a nu turmentă.

nipidîpsit=adj. nepedepsit, nechinuit.

nipilixit=adj. tăiat în bucăți mărunte, hăcuit; fig. necioplit, nebun: *om nipilixit* (om necioplit).

nipipatrî=vb. a nu încetă.

nipipat=adj. nefncetat.

nipri-ursirî=vb. a nu consola, a nu măngăia.

nipri-ursit = adj. neconsolat, nemăngăiat.

nipiritirsit=adj. neobservat, nebagat în seamă:

nipirixit=adj. neatins.

nipirtică -ți=sbs. fem. șarpe în genere la unii Macedo-Români, la alții viperă: *mi mîscă ănă nipirtică* (m'a mușcat un șarpe, o viperă); *nipirtică dit ăpă* (șarpe de apă).

nipirtloără (*nipirtichedz -ca*)=vb. a deveni rău, a se înrăutăți.

nipirtloât=adj. înrăutătit, răutăcios, afurisit.

nipirtioușă -șă=sbs. fem. șerpoiu.

nipitrûmdiri=vb. a nu pătrunde, a nu străbate, a nu găuri.

nipitrûmtu=adj. nepătruns, negăurit, nestrăbatut.

nipliguit=adj. nerănit: *ascipă nipliguit* (a scăpat nerănit).

nipoată -ti=sbs. fem. nepoată: *nu -nă poăti nipoată* (e bolnavă ne-poată-mea).

nipòi=adv. iarăș, din nou: *nipòi viñiși* (iarăș ai venit). Mai e și forma *nipòr*.

nipot -ți=sbs. fem. nepot: *cu ni potlu -nă mi 'ngiciăi* (cu nepotul meu m'am certat).

nipruocupsiri=vb. a nu se pri-copsi.

nipruocupsit=adj. nepricopșit, neinvățat.

nipuîți=expres. dați-vă îndărăt, retrageți-vă: *nipuîți, nu yiniîți* (dați-vă îndărăt, nu mai veniți).

nipulitipsit=adj. nepoliticos, ne-civilizat.

niputeără=vb. a nu putea, a fi bolnav.

niputeără -ări=sbs. fem. nepu-tință, boală: *ări niputeără* (are boală).

niputut=adj. impotent, bolnav: *om niputut* (om bolnav).

nirânglă -glă=sbs. fem. naramiză.

nirângiu -giu=sbs. masc. naramz (pom).

nirfiri (*nirfescu -ii*)=vb. reflex.

a se mânia, a se irită, a se escită, a se supără: *mi nîrri àstîndză* (m'am supărat azi).

nirilit=adj. mâniat, supărat, iritat, escitat.

niringéu -ei=sbs. masc. copac a căruia frunză seamănă cu a frasinului.

nirös=adj. năsos, nărtos.

nîs=pron. dânsul: *nîs nu poăti* (dânsul nu poate).

nișangî -ladzî=sbs. masc. ținteș: *iăsti bun nișangî* (e bun ținteș).

nișâni -nî=sbs. fem. țintă, semn, minune, decorație: *luăi nișâni* (am luat decorație); *nișâni di mușâtă iăsti* (semn de frumoasă ce e).

nîsburit=adj. de care n'a fost vorba, de care nu s'a vorbit.

niscindu=num. puțin, la pl. cătiva, niscai-va: *dă -nă niscindă pini* (dă-mi puțină pâne); *vinîră niscindză oameni* (au venit cătiva oameni).

nischirsiri și nisoirsiri (*nischirsescu -sil*)=vb. a răscoli, a deretică, a pune lucrurile la locul lor: *nischirsiri căsa* (am răscolit prin casă).

nischirsit=adj. răscolit, dereticat.

nîsciări=vb. a nu ști; ca sbs. neștiință.

nîsciut=adj. care nu știe, ne-stiutor, neinvățat.

niscoș=adj. nescos.

nîsă -ii=sbs. fem. insulă.

nîsîdiri -ri=sbs. fem. amoniac.

nîsiyur=adj. nesigur. îndoios, dubiu: *lucru nîsiyur* (treabă nesi-gură).

nîsiyurlichiă -ohi=sbs. fem. ne-siguranță: *iăsti nîsiyurlichiă tu pîduri* (e ne-siguranță în pădure).

nîșinipșiri (*nîșinipșescu -sil*)=vb. a trage la țintă, a ținti, a ochi: *l'nîșinipșil, ma nu lă-agudîl* (l-am ochit, dar n'am lovit).

- nișinipsit**=adj. ochit, țintit.
nisirari=vb. a nu sără.
nisirat (ninsirat)=adj. nesărat.
nisitul=adj. care nu e sătul.
nisiturari=vb. a nu se satură, a nu se potoli.
nisiturat=adj. nesărat, insatiabil, nepotolit.
niști=pron. niște, ceva, niscai, oarecari: *nă vinîră niști odamen* (mi-au venit oarecari oameni); *va fi dan niști* (iți voi da ceva).
niță=sbs. fem. vezi *stîrnînîță*.
niți=conj. nici: *niți eu nu yin* (nici eu nu vin); *niți-un* (nici un); *niți ună-oără* (nici odată); *niți vîr-nă-oără* (nici odată).
nitiliari=vb. a nu tăia.
nitiliat=adj. netăiat.
nițineari=vb. a nu țineă, a rețineă.
niținut=adj. neținut.
nitrădziri=vb. a nu trage, a nu purtă.
nitrăptu=adj. nepurtat, neuzat: *strâniu nitrăptu* (haină neuzată).
nitreățiri=vb. a nu trece, a nu intrece.
nitriocut=adj. neîntrecut, care n'a trecut.
nîtru=sbs. n. nitru (silitră).
nîtumusu=adj. netuns.
nitur-ișiri=vb. a nu ascuți.
nitur-ișit=adj. nedat la tocilă, neascuțit.
niturnari=vb. a nu se întoarce.
niturnat=adj. care nu s'a întors, neîntornat: *la niturnăști* (la cei ce nu se mai întorc, la cei morți); *du-ti la niturnăști*.
niudări=vb. a nu udă, a nu stropi.
niudăt=adj. care n'a fost udat, stropit; fig.: *yin niudăt* (vin curat).
niuidisiri=vb. a nu se potrivă, a nu se tocni.
- niuidisit**=adj. nepotrivit, netocmit.
niumbleări=vb. a nu fi plin, a fi gol; fig. a nu pricepe.
niumblüt=adj. care nu e plin, gol; fig. neprieput.
niündru=adv. înăuntru, în interior: *hiu niündru*.
niurări(niurèdz -ral)=vb. a noră, a innoră; fig. a se supără: *niură afoără* (afară s'a nourat); *niură tată-nio* (s'a supărat tatăl meu). Mai e și forma *nurări*.
niurăt=adj. innorat, nourat; fig. necăjit, supărat.
niuspițilia -lăi=sbs. fem. inimicie, dușmanie, vrăjmăsie: *amări niuspițilia pri nîs* (am mare dușmanie pe dânsul).
niveastă și **'nveastă -ti**=sbs. fem. nevastă, mireasă: *nă murî niveastă* (mi-a murit nevasta).
nivideări=vb. a nu vedeă, a nu zări.
nividirli(nividescu -il)=vb. a nevedi (a trece urzeala de țăsut prin itele întinse pe răsboiu și apoi prin spată).
nividit=adj. nevedit.
nividzut=adj. nevăzut, nezărit.
niviniări=vb. a nu veni.
niviniit=adj. nevenit, nedospit (la pâne).
nivistescou=adj. de mireasă, de nevastă.
nivistulia -lăi=sbs. fem. nevăstuică: *agudîl ună nivistulli* (am ucis o nevăstuică).
nivitimari=vb. a nu omori, a nu ucide.
nivitimât=adj. neucis, neomorit.
nivreări -eri=sbs. fem. neiubire, ură, inimicie, dușmanie.
nivruguiră=vb. a nu ară, a nu cultivă.
nivruguit=adj. nearat, necultivat.

nivrūt=adj. neiubit, urit: *nivrūt di tuți* (neiubit de toți).

nizeārou=adj. cu nazuri, gusătare, cu nărav: *cal nizeārcu* (cal cu nărav).

nizistē=sbs. fem. amidon.

nizixit=adj. necântărit, neechilibrat.

no=adv. nu (cuvânt întrebuijanțat mai mult la Fârsiroși): *ândi acasă, no* (haide acasă, nu).

noādă -di=sbs. fem. instrumentul viril.

noăpti -ti=sbs. fem. noapte, intuneric; expres.: *făti drău noăpti* (pentru o persoană care muncește mult); *si sculă cu noăptea 'n cap* (a se sculă de vreme).

noătin -ni=sbs. masc. noaten, cărlan: *tăli un noătin*.

noătină -ni=sbs. fem. partea femeiască a noatenului, cărlană.

noăuă -uale=sbs. fem. nouătate, veste, știre: *te noăuă avem* (ce nouătăți avem); *te noăuă aduși* (ce vesti aduci).

noăuă=num. nouă (9).

noaudzăti=num. nouăzeci (90).

noăuspridzăti=num. nouăsprezece (19). Mai e și *noăuspră*.

noăcupă -pi=sbs. fem. testă, cioplitoare.

nod -uri=sbs. n. nod: *cioără cu nod* (sfoară cu nod).

noi=pron. pers. noi: *noi him* (noi suntem).

nōimă -mi -imati=sbs. fem. noimă, pricepere, înțelegere, presimțire, semn: *om firă nōimă* (om fără pricepere); *ni yini nōimă* (îmi vine presimțire).

nōiglo=adj. mijlociu, mediocreu, mediu.

nōlgioș=sbs. fem. mijloc: *nōlgiș de-amări* (in mijlocul mării).

nōm -ură=sbs. n. lege: *nōmlu nū-alăsă* (legea oprește).

nōră -ri=sbs. fem. noră (soția fratelui): *nōr-meă muri* (nora mea a murit).

nōstîm=adj. nostim, plăcut, cu gust, grădios: *yia nōstîm* (vin plăcut); *feढă nōstîmă* (copilă grădiosă).

nōstru=pron. pos. nostru.

not=sbs. n. vântul de sud (Notus): *sugă nōtă* (sugă vântul de sud).

nōu=adj. nou, de curând: *hiu nōu vinît* (sunt de curând venit).

nouăspridzăti=num. (19).

nu (no)=adv. nu: *nu văză*.

nuc -ti=sbs. masc. nuc (pom): *nucu a nostru nă-ări nătă* (nucul nostru nu are nuci).

nucă -ti=sbs. fem. nucă (fructul).

nucă -ti=sbs. fem. nucă gâtului.

nucă=adv. necum, nu cumva: *nucă vrei, ma te s'făți* (nu cumva vrei, dar ce să faci).

nudări (nudèdz -da)=vb. a înnodă: *noădă cioără* (înnodă sfoara).

nudăt=adj. legat cu noduri, înnodat.

nuditără -uri=sbs. fem. înnodare, când se face nod: *s'făți nuditără* (să facut nod).

nulă -li=sbs. fem. nulă, zero.

numă -mi=sbs. fem. nume, renume: *mări nūmă lău* (mare renume a lui).

numă=adv. numai: *numă lă dă* (numai și dă); sinon. măști.

număliu -lii=sbs. n. vită (mai ales oi, capre): *am măli număli* (am multe vite).

număla -ri=sbs. fem. locul unde obișnuiesc a dormi vitele, mas, popas.

număștri (număștem -ii)=vb. a numi, a-i pune numele; fig. a fermea, a vrăjii: *numășta li* (pune-i numele); *l'număști* (l-am fermecat).

număștit=adj. numit; fig. fermeat, vrăjit.

numir -ri=sbs. n. număr.

nūmīrāri (numir -ra)=vb. a numără, a măsură, a socoti: *mi nūmir om* (mă socotesc om).

nūmīrat=adj. numărat, măsurat, socotit.

nūmīzi=sbs. fem. onoare, cîste, reputație: *om cu nūmīzi* (om cu reputație).

nūn -ni=sbs. masc. naș: *nūnlu pitiđeđ* (nașul a botezat).

nūnilia ~~нн~~=sbs. fem. năsie, cumezie.

nupu=conj. vezi: *năcă, năpă.*

nūstīmīđă -đxi=sbs. fein. plăcere, gust.

nūstīmīđă -đi=sbs. fein. vezi *nustimīđă*.

nūthīđos=adj. tîmed, jilav: *vîmîtu nuthîđos* (vânt umed).

nūtîl -ti=sbs. fem. umiditate, igrasie: *iăsti nûtîl ufoără* (e igrasie afară).

nûtîmîr -ri=sbs. masc. păstor de noateni.

nûtîrî (nûtîescu -ri)=vb. a deveni umed, a se jilăvi.

nûtîr=adj. umed, jilav.

Ni. ni.

nîao -ti=prunc, copil mic: *ca nîachu te sîndeî* (ca copilul mic ce suge). — Obedenaru.

nîari (nîeri)=sbs. fem. miere și pentru o persoană afabilă și elo- ciente: *nîari scoăti din gûră-lî* (vor-bește dulce și bine).

nîeâldă -li=sbs. fem. mieă, mie- lușeă, mieluță.

nîeârdziri și **nîerdzirî** (nîergu, nîersu)=vb. a merge, a se duce, a pleca: *nu nîergu âstindzî* (nu merg azi).

nîeâtă -ti=sbs. fem. friguri ti- foide: *mi-acîtă nîeâta* (m'au apucat frigurile tifoide).

nîeâtă -ti=sbs. fem. tinerețe, junețe.

nîeauă -li=sbs. fem. vezi *nîeâldă*.

nîladză-dzuă=sbs. fem. miază- zi, sud: *fûdzîi nîladză-dzuă*.

nîedză -uri=sbs. n. miez de pâne.

nîel -li=sbs. masc. miel; fig. co- pil bland: *un hîlîu ca nîel* (un copil bland ca un miel); *nîel pri un- glii* (semn alb pe unghie, noiță).

Nîerouri=sbs. fem. Miercuri, și ființă mitologică, ce o sărbătoresc femeile pentru a fi păzite de furt, de hoție.

nîere=vezi *nîari*.

nîersu=adj. mers, dus.

nîi=pron. pers. mi, turi și cu în- teles de meu, mea: *di pârti-nî nu vîiù* (din partea mea nu vreau).

nîiâdză-noâpti=sbs. fem. miază- noapte, nord: *vinîu nîiâdeză-noâpti*.

nîiâdză-prîndzu = sbs. n. nă- miază, la prânz.

nîiât=vezi *nat*.

nîie = adj. mic în talie și în etate, scurt, inferior: *videzî un om nîic* (am văzut un om scurt).

nîlosor = adj. vezi *nîicuz*.

nîloşurări (nîloşurădz -ra)=vb. a micșoră, a scurtă: *nî si nîloşură arûga* (mi s'a micșorat leafa). Mai e și forma *nîicurări*.

nîloşurăt=adj. micșorat, scurtat.

nîicut, **nîouzânou**, **nîouz** = adj. micuț, mititel, mărunțel: *iăsti nîicuz* (e mititel).

nîozot=vezi *nîicuz*.

nîozu = adj. mititel, mărunțel, micuț.

nîila -li=sbs. fem. milă, milostenie, compătimire: *am nîilă* (mi-e milă); *mi lùă nîila* (l-am compăti- mit).

nîilio -ti=sbs. masc. mieluș.

niiłoără -ri = sbs. fem. mioară ;
sinon. *mīoără*.

niiłos = adj. milos, compătimitor:
om *niiłos* (om compătimitor).

niiłuiři (*niiłuēscu -ii*)=vb. a mi-
lui, a compătimi, a cruță: *mūltu mi
niiłui* (mult m'a compătimit); *nii-
luia-mi Dumnidzale* (miluește-mă
Dumnezeule).

niiłuit = adj. miluit, compătimit,
cruțat.

niiłus -si = sbs. masc. mieluš.

niiłia -li = num. mie: *ünă niiłi
di oāminī* (o mie de oameni).

niiłgloän = adj. mijlociu: *ficior
niiłgican* (copil mijlociu).

niił = sbs. n. scurgere din nas,
când cineva are guturaiu.

niiłari (*niił -rał*) = vb. reflex. a
se miră, a se uimi, a-și petrece tim-

pul, a se amuză: *cu te ti niił* (cu
ce-ți petreci timpul); *mi niił, cum
di stał* (mă mir cum de stai).

niiłat = adj. mirat, uimit.

niiłitürä -uri = sbs. joc de pe-
trecere, de amuzare.

niiłlä -li=sbs. fem. mierloiu, mier-
lă: *am ünă niiłlä*.

niiłscări (*niiłscu -al*)=vb. a mișcă-
(acest cuvânt există la Mețova).

niiłscăt = adj. mișcat..

niiłsidiä -dzi = sbs. fem. trăsurile
obrazului.

niił -ti = sbs. n. lâna mielului
tunsă, miț; expres.: *va li luäm
niiłlu* (va da ortul popii).

niiłös = adj. cu multă lână cár-
lană, cu multe mițe.

niiłurizmä -mi=sbs. fem. miro-

niiłurzitör = adj. miroitor.

'N. 'n.

'nohizmä -mi = sbs. fem. pizmă:
om *cu 'nohizmä* (om cu pizmă).

'nohizmäürí (*inohizmuēscu -il*)=vb.
a pizmui, a invidiă, a aveă pizmă.

'nohizmult = adj. pizmult, invidiat.

'nousuräri (*'ncusurèdz -al*)=vb.
a deveni cocoșat, a cocoșă: *si -'nou-
surä* (s'a cocoșat).

'nousurat=adj. cocoșat, ghebos.

'ndëzmä -mi = sbs. fem. când
cineva dă de beleă, când își găsește
beleaua.

'ndiciniri = vezi *'ndihiniri*.

'ndicinít = vezi *'ndihinít*.

'ndih(1)nirí (*'ndinèsco -il*)=vb. a
duhlui (când incepe să pută carnea,
etc.); *cärnea si -'ndihni* (carnea s'a
duhluit).

'ndih(1)nit = adj. duhluit.

'ndiniräri (*'ndinirèdz -al*)=vb. a
deveni tânăr, a intineri: *si 'ndinirä*
(s'a făcut Tânăr).

'ndinirät = adj. intinerit.

'ndirès -uri = sbs. n. interes.

'ndirisäri (*'ndirisèdz -sal*)=vb. a
se interesă: *nu mi 'ndirisèdz* (nu
mă interesez).

'ndirisät = adj. interesat.

'ndisäri = ('ndes, 'ndisäl)=vb. a
grămădi cu deasila, a vârî, a côn-
densă, a îndesă : *'ndeasă -li tüti tu
sac* (vâră-le toate în sac); expres.: *lii
'ndisäl multi* (l-am bătut mult).

'ndisät = adj. îndesat, condensat,
vârît, grămădit cu deasila, des.

'ndisiri (*'ndisèsco -sil*)=vb. a da
de beleă, a-și găsi beleaua, a păti
ceva: *'ndisir cu nîs* (mi-am găsit be-
leaua cu dânsul).

'ndisit = adj. care și-a găsit be-
leaua, care a pătit ceva.

'ndoäpir -ri = sbs. n. reazim,
sprijin: *n'am 'ndoäpir* (n'am spri-
jin).

'ndööi, 'ndöuă=num. cătiva, căte-

va: *'ndăt oāminč vinīră* (câțiva oameni au venit).

'ndrèdziri și 'ndreàdziri ('ndreg, 'ndrèpsu) = vb. a drege, a dirige, a se îndreptă, a se prepară, a deretică, a aranjă, a se găti, a se tocni, a intră la cineva ca slugă, a intrece: *mi 'ndrèpsu* (m'am gătit); *mi 'ndrèpsu cu nis* (m'am tocnit cu dânsul); *'ndrèpsu cāsa* (am aranjat casa, am dereticat prin casă); *mi 'ndrèpsu la dōmnu* (am intrat slugă); *lu 'ndrèpsu la imnāri* (l-am intrecut la umblet).

'ndreàpă = adv. pentru apă, a mergesă scoată apă: *mi duc 'ndreapă* (mă duc pentru apă).

'ndreaptă = sbs. fem. mâna dreaptă, dreapta: *mi doāri 'ndreapta*, (mă doare mâna dreaptă).

'ndreătă = adj. trecătoare: *'ndreătita s'hibă hidvra* (trecătoare să fie frigurile).

'ndreg = adj. întreg, complet: *mer 'ndreg* (măr întreg); *nu iasti 'ndreg* (nu e tocmai); *nu e din 'ndreg* (nu e în fire-i).

'ndrèptu și 'ndrèpsu = adj. gătit, dres, preparat, intocmit, drept, just: *hiū 'ndrèptu* (sunt just).

'ndrèptu = prep. spre, drept, către: *mi dūșu 'ndrèptu acīsă* (m'am dus drept spre casă).

'ndribări ('ndreb -bal) = vb. a întrebă: *cari mi 'ndreabă?* (cine mă întreabă?).

'ndribăt = adj. întrebat.

'ndriptaciū = adj. care se servă de mâna dreaptă, dreptaciu: *am un frāti 'ndriptaciū* (am un frate dreptaciu).

'ndriptati -ti = sbs. fem. dreptate: *āri 'ndriptati* (are dreptate).

'ndulțiri ('ndulțescu -il) = vb. a îndulci, a potoli, a aplana: *mi 'ndulții aoăti* (m'am îndulcit aici); *nu*

putuč s'lu 'ndulțescu (n'am putut să-l îndulcesc).

'ndumnrăi ('ndumnră -nal) = vb. a petrece toamna, a sta toamna undevo: *'ndumnrăm tu mündi* (am petrecut toamna la munte).

'ndumnrăt = adj. care a petrecut toamna, care a stat toamna undevo.

'ndunioări (ndunică) = vb. a se face noapte, a inseră, a intunecă: *nu ndunică ninga* (nu s'a făcut noapte încă).

'ndunioăt = adj. inserat, intunecat.

'ndunioătă -ti = sbs. fem. intuneric, intunecime, pe inserate, în amurg: *vinătu tu 'ndunioătă* (am venit pe inserate).

'ndunioăsă = adj. intunecos, obscur: *ođă 'ndunioăsă* (cameră obscură).

'ndupiimini = adv. poimâne (după două zile).

'ndupirări = vezi *andrupiră*.

'ndupirăt = vezi *andrupirăt*.

'nduplicări = vezi *anduplicări*.

'ndurohipsiri ('ndurohipsescu -sil) = vb. a turci: *mulți cristińi si 'ndurohipsiră* (mulți creștini s-au turcat).

'ndurohipsit = adj. tureit.

'ndurohisiri ('ndurohisescu -il) = vb. vezi *struxiri*.

'ndurohisit = adj. vezi *struxit*.

'ndurtări ('ndurtēdz -ai) = vb. a se turti, a se lăti.

'ndurtăt = adj. turtit, lătit.

'ndurhisiri ('ndurhisescu -il) = vb. a da la tocilă; sinon. *struxiri*.

'ndurhisit = adj. dat la tocilă.

'ndurloari = vezi *'ndunicări*.

'ndurinări = vb. a cădeă zăpadă, a ninge: *'ndurineadză nafoără* (ninge afară).

'ndurinăt = adj. nins.

'ndzări -ri = sbs. fem. zori de zi,

zare : *vînătu tu 'ndzârî* (am venit în zori de zi).

'ndzéroru = adj. negru; fig. nefericit, nenorocit; expres.: *'ndzérnu și cörbu* (nenorocit de tot).

'ndzimârî ('ndzimèdz -nał)=vb. a piști, a picură, a asudă, a scoate zemă, lichid: *'ndziméadză apă dît* aëstă chidără (piștește apă din această pistră).

'ndzimât=adj. care piștește, care picură.

'ndziminârî ('ndziminèdz -nał)=vb. a naște gemeni (la copii), a deveni geamăn, a crește geminat sau câte două în loc de una (la fructe).

'ndzimînat=adj. geminat.

'ndzînuclîrî ('ndzînuclîdz -nił).=vb. a cădeă în genunchi, a îngrăbi înunchiă.

'ndzînuclîzat=adj. îngrenunchiat.

'ndzîpârî ('ndzap -ipal) = vb. a înțepă, a îmboldă, a stimulă, a impinge, a pică; fig. a intrigă, a ață, a excită, a irită: *mi 'ndzîpâ cu aclu* (m'a înțepat cu acul); *totna 'ndzîpâ* (în totdeauna intrighează).

'ndzîpât = adj. înțepat, împins; fig. deștept: *iâsti multu 'ndzîpât* (e prea deștept).

'ndzîpîtură -uri = sbs. fem. înțepătură; fig. intrigă.

'ndzîreclîrî ('ndzîreclîdz -ai)=vb. a inconjură, a impresură, a asediă: *Turjili 'ndzîreclîrî Lârsa* (Turcii au asediat Larissa).

'ndzîroliât=adj. împresurat, inconjurat, asediat.

'ndzîrimi -ni = sbs. fem. zârire, zori de zi; sinon. *'ndzârî*.

'ndzîrirî ('ndzîrescu -il) = vb. a zâri: *lu 'ndzîrirî, că yini* (l-am zârit că vine).

'ndzîrlît = adj. zârit.

'ndzîrneârî ('ndzérnu -nił)=vb. a cerne, a cercetă cu deamărunțul: *'ndzeârnă firina* (cerne fâina): *lu*

'ndzîrnul ghîni, nu putuș s'âștu țivă (l-am cercetat bine, n'am putut să găsesc nimic).

'ndzîrnît = adj. cernut, cercetat, examinat serios.

'nfrigurârî = vb. a avea frig, a simți frig: *'nfrigurârî pi cali* (am simțit frig pe drum).

'nfrigurât = adj. care a avut frig, care a simțit frig.

'ngerchedrî ('ngerchedz -at)=vb. a se acoperi cu velință (cerga): *mi 'ngerchedrî ghîni* (m'am acoperit bine cu cerga).

'ngerchedat=acoperit cu velință.

'ngîrnu = adj. nenorocit, sărmân, nefericit: *'ngîrnu și oorbû* (de tot nenorocit).

'ngheâdică -ti=sbs. fem. piedică, potinire, piedică la trântă: *il bigâl 'ngheâdică* (i-am pus piedică la trântă).

'ngheârdu -uri = sbs. n. căstig, noroc.

'ngîhdicârî ('ngîhdic -cił)=vb. a impiedică, a pună piedică la trântă, a se potină: *calu si 'ngîhdică* (calul s'a potină).

'ngîhdicât = adj. impiedicat, potinuit.

'nghîrî = adv. jos, în jos, spre jos: *mi duc 'nghîrîs* (mă duc spre jos).

'nghîrîsîrî ('nghîrîsescu -sil) = vb. a căstigă, a dobândi.

'nghîrîsât = adj. căstigat, dobândit.

'nghîsârî ('nghîsèdz -sal)=vb. a visă: *'nghîsârî aseâră* (am visat aseară).

'nghîsât = adj. visat.

'nghîsîrî ('nghîsescu -sil) = vb. a porni: *'nghîsîrî s'fug* (am pornit să plec).

'nghîsît = adj. pornit.

'nghîsmuârî ('nghîsmuâscu -il)=vb. a pizmui: *tuji sojli l'nghîsmuâră* (toți l-au pizmat).

'inghiarmăt = adj. plamuit.

'ngloiaři ('ngăciu, 'ngloiař)=vb. a (se) certă, a cărti, a face impunătări: *mi 'ngăciū* (mă cert); *lu 'ngloiaři* (l-am certat, i-am făcut impunătări).

'ngloiat = adj. certat, cărtit, imputat.

'ngloitoră -uri=sbs.fem. ceartă, ciorovăiajă.

'nglibigjari ('nglibigjedz -al) = vb. a prinde gălbează, a aveă gălbează (boala provenind din pașterea oilor pe la locuri băltoase).

'nglibigjat = adj. cu gălbează, gălbegios, gălbjeuit.

'nglibiniri ('nglibeněscu -il)=vb. a ingălbeni, a deveni galben, palid: *frindeili 'nglibiniră* (frunzele au ingălbinit).

'nglibinit = adj. ingălbinit, care e palid.

'ngildurări ('ngildurèdz -al) = vb. a se încălzii: *m' īgildurări* (m'am încălzit).

'ngildurăt = adj. încălzit.

'ngildziri ('ngildzăscu -il) = vb. a încălzii, a infierbânta: *soărli 'ngildzăsti* (soarele încălezeste).

'ngildzit = adj. încălzit.

'ngilioări ('ngilio -al)=vb. a încălecă, a domină, a stăpăni: *lu 'ngilioări pri tuři* (a dominat pe toți); *mi -ngilioă bearea* (m'a stăpănit băutura).

'ngilioăt = adj. încălecat, dominat, stăpânit.

'ngiltărăi ('ngiltu -al) = vb. a încălță, a potcovă: *'ngálfi -ti ghini* (încălță-te bine); *'ngálfi călu* (poteovă-vește calul).

'ngiltăt = adj. încălțat, potcovit.

'ngilurări ('ngilurèdz -al) = vb. a se încălzii de căldura soarelui: *in -gilurări* (m'am încălzit).

'ngilurăt = adj. încălzit (de căldura soarelui).

'nginizi ('nginěscu -il) = vb. a geme (mai ales când e bolnav), a suflă cu greu, a găfăi: *te 'nginěsti acși* (de ce gemi aşă).

'nginít = adj. care gome, care găfăie.

'nginutări (nginuťascu -ii)=vb.a deveni cărunt, a cărunți, a începe părul să albească: *apřiněti si 'nginutăscu* (am inceput a cărunți).

'nginutit = adj. cărunțit.

'ngiornicări =vb. reflex, a se intunecă: *očiili nū si 'ngiornicări* (ochii mi s'au intunecat).

'ngiornicăt = adj. intunecat.

'ngipări, ('ngap, 'ngipul) = vb. a încăpea, a cuprinde: *nu u 'ngipí* (nu o coprind).

'ngipitör = adj. încăpător.

'ngipitără -uri=sbs. fem. încăpere.

'ngipút = adj. încăput, cuprins.

'ngiroări ('ngareu -ircăi)=vb. a încărcă, a însărcină, a împovără, a umplea: *mi 'ngircăi di mizgă* (m'am umplut de noroiu); *'ngircăi mula* (am încărcat cățărul); *lu 'ngircăi pri nis tri aěstu lúcru* (l-am însărcinat pe dânsul cu această treabă).

'ngiroăt = adj. încărcat, însărcinat, împovărat, plin, borțoasă (la femei): *'ngércať di ináti* (plin de mânie); *mulări 'ngircătă* (femeie borțoasă).

'ngiroiliū -uri=sbs. n. la vârf, la creștet: *mi -aliudi ngircătă* (m'am suiat la creștet pe vârf).

'ngiroitoră -uri=sbs. fem. încărcătură, împovărare, însărcinare.

'ngirdirăi ('ngirdescu -il) = vb. a îngrădi, a inchide cu gard, cu uluci, a împrejmui: *'ngirdiř loc tri gridiňa* (am închis loc pentru grădină). Mai e și forma *'ngridiri*.

'ngirdit = adj. îngrădit, împrejmuit.

'ngîrditûră -uri = sbs. fem. imprejmuire, îngrădire.

'ngîrfusîri ('ngîrfusescu -sil) = vb. a bate în cuie, a pironi, a întui: **'ngîrfusia scîndura** (bate în cuie scândura); expres.: *mi 'ngîrfusî cu grâirli* (m'a făcut să tac cu cuvintele); *mi 'ngîrfusî arcoârea* (a răci tare).

'ngîrfusît = adj. bătut în cuie, pironit, întuit.

'ngîrligâră ('ngîrlighedz -al) = vb. a (se) încărligă, a se încăieră.

'ngîrligât = adj. încărligat, încăierat.

'ngîrlimâră ('ngîrlim -al) = vb. a se sui pe arbore povârnit, sau cu ajutorul membrelor, a se aburecă.

'ngîrlimât = adj. suit, aburcat.

'ngîrmâră = sbs. masc. bani: *n'am 'ngîrmâră* (n'am bani).

'ngîrniîră ('ngîrniescu -il) = vb. a smorcăi, a sclifosi, a scânci, a gâlcevi, a se certă mereu, a mormăi, a mărăi (la câni): *mi 'ngîrneâști totna* (mă gâlcevește în totdeauna). Mai e și forma *'ngriniîră*.

ingîrnîit = adj. smorcăit, gâlcevit, care se ceartă mereu, care mărăe.

ingîrsiliâră ('ngîrsiliiedz -lăi) = vb. a (se) încărceiă, a (se) încâlcă, a încărlionți (părul), a încărligă: *nî si 'ngîrsillă perlu* (mi s'a încărlionțit părul).

'ngîrsiliât = adj. încărceiat, încâlcit, încărligat.

'ngîrtă-mîrtă = expres. garamară, ceartă continuă: *s'duc 'ngîrtă-mîrtă* (se ceartă mereu).

'ngîtân = vezi *angîtân*.

'ngîugâră = ('ngîug -gal) = vb. a pună la jug, a înjugă; fig. a cunună: *'ngîugă boilă* (pune la jug boilă); *lu 'ngîugăm și pri nîs* (l-am cununat și pe dânsul).

'ngîugât = adj. înjugat; fig. cununat.

'ngiulnâmi -ni = sbs. fem. insănoatoșire, restabilire, întremare.

'ngiulnâră ('ngiulnèdz -al) = vb. a începe să prindă viață, a se insănoatoși, a se fortifică, a se restabili, a se întremă, a se voinică: *'ngiulnăt tòra* (m'am voinicăt acuma); *nu 'ngiulnă nînga* (nu s'a restabilit încă).

'ngiulnât = adj. insănoatoșit, fortificat, restabilitor, întremat, voinică.

'ngiumiticâră ('ngiumiticichèdz -cal) = vb. a înjumătăti: *ă 'ngiumiticâi pînea* (am înjumătătit pânea).

'ngiumiticât = adj. înjumătătit.

'nginușâră ('nginusèdz -al) = vb. a (se) acoperi cu cenușe, a se încenușă, a se face de cenușe: *ei 'nginușă pîta* (plăcinta s'a făcut de cenușe).

'ngiunușât = adj. încenușat, făcut de cenușe.

'ngiupâră ('ngiup -al) = vb. a se luă la bătaie, apucându-se de păr, a se încăieră, a se păru (a se luă de păr): *si 'ngiupâră* (s'au luat de păr).

'ngiupât = adj. luat la bătaie, certat, încăierat, păruit.

'ngiurâră ('ngiùr -ral) = vb. a înjură, a insultă: *tòtna mi 'ngiură* (în totdeauna mă insultă).

'ngiurât = adj. înjurat, insultat.

'ngiuritûră = sbs. fem. insultă, ofensă, înjurie, înjurătură: *lli trăpsu und 'ngiuritûră* (i-am tras o insultă).

'ngîriră ('ngîrrescu -il) = vb. a înnebuni, a deveni nebun: *mi 'ngîrî cu grairie* (m'a înnebunit cu vorbele).

'ngîrit = adj. care a devenit nebun, înnebunit.

'ngîlă = adv. dincolo: *yin din 'ngîlă* (vin de dincolo).

'ngîldeâră ('ngîlid, 'ngîlișu) = vb. a închide; expres.: *'ngîlîi ocîli-lî* (a murit).

'ngîlgâră ('ngîleg -gal) = vb. a închegă (laptele), a se solidifică, a se îngroșă (orice lichid): *'ngîlgâră lăptili*

(am încheiat laptele); *s'îngliigă ză-harea* (s'a îngroșat zahărul).

'ngliigăt = adj. încheiat, solidificat, îngroșat.

'ngliilări ('ngliedz -al) = vb. a închide cu cheia, a pune lacăt, a închui: *'ngliiăcăsă* (am închis casa).

'ngliilăt = adj. închis cu cheia, închuiat.

'ngliimă -mi = sbs. fem. glumă: *aspuni 'ngliimi* (spune glume).

'ngliimări = vb. a glumi.

'ngliimat = adj. glumit.

'ngliinicăuni = sbs. fem. pl. închinăciuni, complimente: *dă-lă mălti 'ngliinicună* (dă-i multe complimente).

'nglinări ('nglin -al) = vb. a pleca pe jos, a se închină; fig. a se supune: *fără si 'nglinără* (hoții s'au supus).

'nglinăt = adj. plecat spre jos, închinat; fig. care s'a supus.

'nglis = adj. închis; fig. neexperimentalat: *ficior 'nglis* (copil neexperimentalat).

'ngliitări = vb. a înghiți; vezi *angliitări*.

'ngliitări = vb. a îngheță; vezi *angliitări*.

'ngliităt = adj. înghețat.

'ngoă și 'ngoleă = adv. încoace, dincoace: *yinu 'ngoă* (vino încoace).

'ngot = adv. în zadar, în van, în desert: *sburăști din 'ngot* (vorbește în zadar).

'ngrină -ni = sbs. fem. smorcăială, sclifoseală, scânceală.

'ngriniărău = adj. care se smorcăște, care scâncește.

'ngriniiri = vezi *'ngirnări*.

'ngriōari (ngrec -cai) = vb. reflex. a îngreună, a îngriuă, a avea greutate, a avea lene: *nă 'ngreacă s'imnu* (mi-e lene a umblă); *multu 'ngreacă aștă lu'uriă* (prea mult e greu acest obiect).

'ngriocăt = adj. îngreunat, îngreuit, cu lene.

'ngriooș = adj. îngreunat, leneș.

'ngrisări ('ngraș -ai) = vb. a îngrășă, a face să fie fertil.

'ngrisăt = adj. îngrăsat

'ngriscea = adv. în cărcă: *lu lăci* ('ngrașca (l-am luat în cărcă); sinon. *'ngricica*.

'ngrunări ('ngrun -al) = vb. a se cunună, încoronă: *nu mi 'ngrundă nănga* (nu m'am cununat încă); sinon. *ingurunări*.

'ngrunăt = adj. cununat, încoronat.

'ngrupări ('ngrop -al) = vb. a (se) adânci, a cufundă, a se acoperi, a îngropă, a immormântă, a înhumă: *mi 'ngrupări di frîndăi* (m'am acoperit cu frunze); *môrtulu lu 'ngrupară* (au immormântat mortul).

'ngrupăt = adj. acoperit, îngropat, immormântat.

'ngrupăciune -ni = sbs. fem. îngropăciune, immormântare.

'ngrupiliări ('ngrupillēdz -al) = vb. a îngropă, a ascunde.

'ngrupiliăt = adj. îngropat, ascuns.

'ngrușări ('ngroș -ai) = vb. a se face gros, a se îngrășă; fig. a deveni mândru, a se fuduli: *si 'ngrușă multu* (s'a îngrăsat mult); *multu lii 'ngrușă* (prea mult s'a fudulit).

'ngrușăt = adj. îngroșat, îngrăsat; fig. fudulit, mândru.

'ngrușăsalui = adv. cruciș.

'ngucinări = vb. a îngheță de frig: *'ngucinări aștă noăpti* (am înghețat în această noapte).

'ngucinăt = adj. înghețat de frig, mort de frig.

'ngucousări ('ngucusēdz -ai) = vb. reflex. a se gârbovi, a se ghebuli: *mi 'ngucusări* (m'am gârbovit).

'ngucousăt = adj. gârbovit, ghebuit.

'ngucutări ('ngucutèdz -ai)=vb. a se rătoi, a se închiorechișă, a se mândri, a se îngâmfă: *mălu si 'ngucută* (prea mult s'a închiorechișăt, mândrit).

'ngucutăt=adj. rătoit, închiorechișăt, îngâmfat.

'ngulisiări ('ngulisièdz -ai)=vb. a se înclăstă gura.

'ngulisiăt=adj. căruia i s'a înclăstă gura.

'ngurguliări ('ngurgullèdz -ai)=vb. a rotunji, a deveni rotund.

'ngurguliăt=adj. rotunjit.

'ngurgulitòs=adj. rotund.

'ngurpiliări ('ngurpillèdz -ai)=vb. a cuprinde, a înconjură ceva cu vreun obiect: *stiema s'anălă și u 'ngurpiliă* (zidul se suia și o cuprindea.—Petrescu V., P. P.).

'ngurpiliăt=adj. cuprins, înconjurat de ceva.

'ngusă -si=sbs. fem. năduf, infocare, jale, tristețe, strămtorare, greată: *'ngusă nă yini* (năduf imi vine); *nă yini 'ngusă mări* (imi vine mare strămtorare).

'ngusări ('ngusedz -ai)=vb. a sufocă, a năbușă, a se sătură, a se îndestulă.

'ngusăt=adj. sufocat, năbușit, îndestulat, suficient, săturat.

'nguserări ('nguserèdz -ai)=vb. a se incuseră, a se înrudă: *nă 'ngusirăm cu năs* (ne-am îneuserit cu dânsul).

'nguserăt=adj. îneuserit, înrudit.

'ngustări ('ngustu -ai)=vb. a mâncă dimineață, a dejună: *nu 'ngustăi nănya* (n'am dejunat încă).

'ngustăt=adj. dejunat.

'ngăstu=vezi *angistă*.

'nguvărăt ('nguvèdz -ai)=vb. a sta în gaură; a sta închis în caseră; a trăi retras.

'nguvăt=adj. în gaură, închis-

in casă; fig. retras: *bineadărtă 'nguvăt* (trăește retras, închis în casă).

'nyiă=adv. în grabă: *fădet 'nyiă* (fugi în grabă).

'nyilicări ('nyilicëscu -il)=vb. a străluci, a lustrui, a oglindii: *'nyiliceaști di lărgu* (strălucește de departe); *mi 'nyiliciă tu yibă din 'nyilicări* (m'am oglindit în oglindă).

'nyilicăt=adj. strălucit, lustruit, oglindit.

'nyispinări ('nyispinèdz -ai)=vb. a deveni răutăcios, a se înrăutăji.

'nyispinăt=adj. înrăutătit, răutăcios: *iăsti mălu 'nyispinăt* (e prea răutăcios).

'nyripsiri ('nyripsescu -sil)=vb. a scrie.

'nyripsit=adj. scris.

'nhizări ('nhig -'nhipșu)=vb. a infișe: *mi 'nhipșu tu găvă* (m'am infișt în gaură).

'nhipșu si 'nhiptu=adj. infișt.

'nhirări ('nhiredz -ral)=vb. a se infioră, a se îngrozi: *mi 'nhirăt tu văli* (m'am infiorat în vale).

'nhirăt=adj. infiorat, îngrozit.

'nserploări ('nserpichedz -cal)=vb. a se însuriă, a se înrăutăți: *cindu l'videzüră si 'nserpicări* (când l-au văzut, s'au înfuriat).

'nserploăt=adj. însuriat, înrăutătit; simon. *'nyispinări*.

'nsimări ('nsimédz -nał)=vb. a se înșănătoși: *si sculă și si 'nsimă* (s'a sculat și s'a înșănătoșit).

'nsimăt=adj. înșănătoșit.

'nsinitușări ('nsinitușescu -sil)=vb. a se înșănătoși.

'nsinitușat=adj. înșănătoșit.

'nsărări=vb. a inseră, a se face seară: *nu 'nsără nănya* (nu s'a inserat încă).

'nsărări ('nsär; 'nsără)=vb. a sără; a cumpăra, a fi scump: *'nsărătă carnea* (am sărat carneasă); *'nsărătă iăsti văstul* (e scump postavul); *le-*

'nsirăi pri nis (l-am cumințit pe dânsul).

'nsirat = adj. inserat.

'nsirat = adj. sărat, cumințit.

'nsumnări ('nsumnedz -nai) = vb. a-i fi somn, a avea somn: *mi 'nsumnăi curündu* (am avut somn în-dată).

'nsumnat = adj. căruia îi e somn, care are somn.

'nsurări ('nsor -urăi) = vb. a se insură, a se căsători (vorbind de bărbătii): *va mi 'nsor* (mă voi căsători).

'nsurat = adj. căsătorit, insurat.

'nsurnărî ('nsurnedz -naî) = vb. a expune la soare, a usca la soare, a sta la soare, a se încalzi la soare, a se sori: *mi 'nsurnăi astindzăi* (m'am încalzit azi la soare); *'nsurnăi lîna* (am expus la soare lână).

'nsurnat = adj. expus la soare, încalzit la soare, care stă la soare, sorit.

'nsus = adv. sus, în sus: *mi dușu 'nsus* (m'am dus sus).

'nțercări ('nțercu -cal) = vb. a întârcă, a desvăță de tăță: *lu 'nțercă ficiorlu* (am întărcat copilul).

'nțercăt = adj. întărcat, desvățat de tăță.

'nevastă -ti = sbs. fem. nevastă, mireasă; vezi *niveastă*:

'nevăstiri și 'nvistări ('nevescu -ul) = a imbrăcă, a întoli: *lu 'nvistăi ghini* (l-am imbrăcat bine).

'nvesou -uri = sbs. n. dinie lătoasă pentru sarcină.

'nvet -uri = sbs. n. învăț, obiceiu; deprindere: *ari 'nvet slab* (are rea-deprindere).

'nvioliări ('nvioldedz -al) = vb. a învechi, a ieși din uz, a îmbătrâni: *mălu 'nvioliă* (prea mult a îmbătrânit).

'nvioliat = adj. învechit; ieșit din uz, îmbătrânit.

'nviâtări ('nviadescu -i) = vb. a

deveni văduv, a văduvi: *'nviduit di doauă ori* (am văduvit de două ori).

'nviduit = adj. văduvit.

'nvinițări ('nvinițascu -i) = vb. a (se) face vânăt, a (se) învinești: *budzili -lii 'nvinițări* (buzele i-au învineștit).

'nvinițăt = adj. învineștit.

'nvirări ('nvirèdz -raî) = vb. a petrece vara, a sta vara: *'nvirăm ghini* (am petrecut bine vara).

'nvirat = adj. care a petrecut vara, care a stat vara.

'nvirdzămi -ni = sbs. fem. înverzire.

'nvirdziri ('nvirdzăscu -i) = vb. a înverzi: *lăclu 'nvirdzî* (pământul a înverzit).

'nvirdzit = adj. înverzit.

'nvirin -uri = sbs. n. tristețe, posomorire: *mări 'nvirin ni yinē* (mare tristețe îmi vine):

'nvirinări (e 'nvirinèdz -nal) = vb. a (se) întristă, a (se) posomort: *mi 'nvirinăi multu* (m'am întristat prea mult).

'nvirinat = adj. întristat, posomorit.

'nvirtiri ('nvirtescu -i) = vb. a invârti, a însfășura; vezi *anvirtiri*.

'nvirtit = adj. vezi *anvirtit*.

'nvirtituru -uri = sbs. fem. învârtitură:

'nvirtusări ('nvirtusèdz -al) = vb. a se invârtoșă, a se întări; a se fortifica: *mălu si 'nvirtuș* (prea mult s'a întărit):

'nvirtușat = adj. invârtoșat, întărit, fortificat.

'nvisciări și 'nvistiări ('nevescu -ul) = vb. a imbrăcă, a întoli: *nu mi 'nvisciăi nînga* (nu m'am imbrăcat încă).

'nviscimindu -ti = sbs. n. imbrăcămintă: *n'am tri 'nviscimindu* (n'am pentru imbrăcămintă).

'nviscut = adj. imbrăcat, întoltă-

'nvițări ('nveț -al)=vb. a învăță, a se instrui, a se obișnuia, a se aclimatiza : *nviță multu* (s'a instruit mult) ; *mi 'nvițăt aoăți* (m'am obișnuit aici).

'nvițăt = adj. învățat, instruit, cult, deprins, obișnuit.

'nvițitără -uri = sbs. fem. învățătură, instrucție, erudiție: *ari măltă 'nvițitără* (ari multă instrucție).

O. o.

o = una din literele alfabetului.

o!=interj.o!: *o! ţe căffi* (o, ce cauți).

oâcăru = adj. vită neagră la cap și albă la corp : *oâie oâcăruă*.

oâcliis = adj. oacheș, brun: *giorni oâcliis* (tânăr oacheș).

oâle -oi = sbs. fem. oaie; fig. persoană blândă; expres.: *om di la oî* (om simplu).

oâlă -li = sbs. fem. oală, vas de pământ

oâmă -mi = sbs. fem. femeie bătrână care a împlinit un secol.

oâră -ori = sbs. fem. oră, ceas: *doauă ori* (două ceasuri); expres.: *lu-acîțardă ori* (l-a prins nebunia); *iâsti cu oâra* (e cu ceasul, e foarte schimbăcios); *ori-ori* (câte odată).

oâră -ori=sbs. fem. ceas, ceasonic, orologiu: *oâră din sin* (ceasornic); *oâră aspindezurâtă* (ceasornic de părete); *nu iasti oâra* (nu e timpul); *agiumsi la oâra* (a ajuns la timp).

oârfin = adj. orfan, orfelin, săracăcios, sărac: *hiu oârfin* (sunt orfan); *oârfinlu prindi s'lucrează* (săracul trebuie să muncească).

oâsپi -ti = sbs. masc. oaspe, moșafir, trecător: *hiu oâsپi* (sunt oaspe).

oâspită și uspitoâniă -ti=moșafiră.

oâsti = sbs. fem. oaste, armată: *fudeză măltă oâsti* (a fugit multă oaste).

obûra=interj. holeă: *obûra gionă* (holeă voinici).

ocă, ochi și (uoă) = vb. ocă (400 dramuri).

öcliu -lii = sbs. n. ochiu, vedere, aparență: *öcliu a soârlii* '(ochiul soarelui, floare); *öcliu di tisagă* (ochiu de desagi); *öcliu di moâră* (moară cu o piatră); *öcliu di oî* (cele mai bune din oi); *n'ari öcliu tutiputa* (n'are bună vedere turma de oi, vite); *li scot öcliu* (a înselă); *li gioacă öclili* (a fi deștept); *nu l'ved cu öcliu bun* (a nu-l privi cu favoare); *nu n'i lău öcliu* (nu-l am văzut, zărit); *n'i aruc öcliu* (a-mi aruncă privirea); *nu n'i agiundzi öcliu* (nu-mi ajunge privirea); *dă-ni un öcliu* (dă-mi un sărut la ochi); *öcliu slab* (fascinator); *n'i lău öcliu* (a luă câmpii); *li acâță öcliu* (e priceput); *li gioacă öcliu* (e deștept); *li dedü öcliu* (a lumină pe cineva); *l'mutrăescu cu pătru öclili* (a îngrijii pe cineva foarte bine); *li lău öcliu la tuti* (se pricepe la toate); *'ngliisi öclili* (a murit); *om cu pătru öcliu* (om foarte deștept); *öcliu aplicăti* (apuști) (om smerit, ipocrit); *pătru li feați öclili* (s'a arătat foarte deștept).

öda și udă -di și udădzii = sbs. n. masc. cameră, odaie: *öda așea buna* (cameră de primire).

öfchiu -chi = sbs. masc. șarpe gros și nu tocmai pericolos.

öftică = sbs. fem. oftică, atac: *muri di öftică* (a murit de atac); sinon. *öhtigă*.

öfticös (ohticös) = adj. oftieos, atăcat.

öhtu -uri = sbs. n. ridicătură de

pământ, colină, deal mic: *ti videuți di pri öhtu* (te-am văzut de pe colină).

oi = interj. mă, mă: *oi! yinu* (mă, vino!).

öibobò și oïlilè = interj. vai, auleo: *öibobò și oïlilè plingu la ilu-ni* (vai, auleo, plâng sărmanul de mine).

olai = interj. mă: *olai, yino* (mă, vino).

ölele = interj. aoleo: *ölele mi-agudiră* (aoeo m'au bătut).

ölug = adj. olog (lipsit de picioare).

om-oâmini = sbs. masc. om: *om vechi* (om cu apucături sălbatece, cu obiceiuri vechi, nu ale timpului); *om dit bûni* (om cu considerație, om cum se cade); *ömlu a cdlilhei* (om just, drept).

öplă-li = sbs. fem. scoartă mică și proastă: *mi-acupri cu una öplă* (m'am acoperit cu o scoartă proastă).

öptu = num. opt.

öptuspridzăți și optuspră = num. optuzece.

öptusprî inghiți = num. douăzeci și opt (28).

örbu = adj. orb, lipsit de lumină: *armâșu örbu* (am rămas neinstruit, neinvățat).

ördzu-uri = sbs. n. orz și semănături de orz.

orè = interj. mă: *mi giurai*, **orè christine** (m'am jurat, mă creștinule).

örjan-ni = sbs. n. instrument de muzică.

ori = pl. mătănii; sinon. *cumbuloyi*.

örixia-xi = sbs. fem. poftă: *am örixi* (am poftă).

örnic-ti = sbs. n. ceasornic, orologiu, ceas: *örnic di malamă* (orologiu de aur).

örniu-nii = sbs. masc. vultur: *tricu un örniu* (a trecut un vultur); *hiț örniu* (ești prea lacom).

örsi = poftim (strigăt de invitare, de provocare).

os, oâsi = sbs. n. os, os de încălită, sămbure de prune, migdale, cireșe, etc.: *os di curdëlia* (os de încălită); *oâsi di cireași* (sămbure de cireșe); expres.: *nă aroâsiră oâsili* (m'au ruinat, m'au prăpădit).

öröodox = adj. ortodox.

ou, oâuă = sbs. n. ou: *öu aröşu* (ou roșu); *oâule öclii* (jumări); *oâuă cu caș* (jumări cu brânză); *sédel pri oâuă* (stai, nu te amestecă); *câlcă ca pri oâuă* (care umblă încet și cu băgare de seamă).

övescă = sbs. masc. văsc (viscum), plantă parazită ce crește pe alt arbore).

P. p.

p = una din literele alfabetului.

paofoni = sbs. fem. pacfon (aliajui din aramă, nichel și zinc). *lin-gură di pacfoni*.

pădi = adv. jos pe pământ: *ședel 'n pădi* (stai jos pe pământ); *din pădi pînd 'n sus* (de pe pământ până la cer).

pădi-dzi = sbs. fem. loc deschis, pajiste: *yin dit pădi* (vin din pa-

jiste); expres.: *l'dedü di pădi* (l-am denunțat, i-am descoperit secretele); *es tu pădi* (a ieșî la iveală); *scot tu pădi* (a divulgă, a destăinui); *luără padea* (s'au imprăștiat).

pădină-ni = vezi *pădi*.

păfsi-uri = sbs. fem. incetare, vacanță: *avem păfsi* (avem vacanță).

păfti = sbs. dungă la ciorapi, vargă de altă coloare la ciorapi.

pâle -i=sbs. fem. zestre, trusou, parte din carne: *ună pâle di carnă* (o parte bună din vită); *lă dédă a fiatilieci ună pâle bună* (am dat copilei o zestre bună).

palândză -dzi = sbs. fem. balanță: *eixeă cu palandeză* (cântărește cu balanță).

palască și plăscă -ți=sbs. fem. gibernă, cartușieră: *palască de-asi-mi* (gibernă de argint).

palavră -ri = sbs. fem. palavră, cuvinte seci, cuvinte pentru petrecere: *tâlci mălti palăvri* (spune multe palavre).

paldesù -ădzi = sbs. n. pardesi.

paliiuoălă -oi=sbs. fem. botoasă (oiae): *vînduă paliiuoili* (am vândut botoasele).

paliu -lii=sbs. n. paiu; fig. ușor: *tărui măcă pălli* (asinul mănâncă paie); *grău cit un pălli* (foarte ușor).

palmă -ni=sbs. fem. palmă; expres.: *lă criscuă pri pălni* (l-am crescut pe palme, l-am crescut foarte bine); *l'făc pri pălni* (l îngrijesc foarte bine).

paltò(n) -ădzi=sbs. masc. palton: *paltò di catif* (palton de catifeă).

pampòri -ri = sbs. fem. vapor: *vinătu cu pampòria* (am venit cu vaporul).

pâna -ni=sbs. fem. măturoiu, pămătuf, perdeă ce se așează la ochi: *ădu pâna di la cireâp* (adu pămătuful dela cuptor); *ări până la ochi* (are perdeă la ochi).

panăda=sbs. fem. doctorie, balansam.

pandéră=sbs. fem. vezi *banderă*.

pandispânia -ni=sbs. fem. pandispan.

pandofă -li = sbs. fem. pantof: *cu pandofli tu cior* (cu pantofi în picioare).

panglică -ti=sbs. fem. cravată, legătură de gât.

pângu -dzi=sbs. masc. paiajen: *si umblu casa di pândzi* (s'a umplut casa de paiajeni).

pantaloni -ni=sbs. fem. pantalon, izmene: *pantalon di sîrmă* (izmene de mătase).

pap -pîpinii=sbs. masc. moș; *păpuș* (moș bătrân).

pâpa=sbs. masc. papa (capul catolicilor).

pâpa=sbs. fem. o piatră mare și netedă, căt capul unei vite, care e pusă vertical ca să fie lovită cu mingia la jocul cu *topa semnului*. (P. Papahagi).

papayal -li=sbs. masc. papagal; fig. pentru o persoană care face ceeace îi spune altul, persoană care învață cuvânt cu cuvânt: *n'veâță ca papayal* (invață cuvânt cu cuvânt).

papazào -ți = sbs. masc. coada dela sfârlează, cucuiul dela sfârlează: *sfîrlă firă papazac*; (sfârlează fără cucuiu).

papistân -ni = sbs. masc. pistasă, catolic.

pâpluma -mi=sbs. fem. plapomă, iorgan.

par -ri=sbs. masc. par; fig. om nepricuput, neghiob; *plîntă pără* (pune pari).

pară=adv. prea: *para bun* (prea bun). (Mai mult vine în compunere cu verbe).

parabeări=vb. a bea prea mult: *parabiū* (am băut prea mult).

parabiteări = vb. a bate prea mult: *mi parabitū* (m'a prea bătut).

parabitut=adj. prea bătut.

parabitut=adj. care a băut mult, beat tun, beat mort.

parachihié = sbs. masc. scutar: *vînți parachihielu la oî* (a venit scutarul la oi).

paracideări=sbs. a rugă pe ci-

neva cu inzistență, a rugă foarte : *lă paracideuč s'mi lărtă* (l-am rugat prea mult să mă ierte).

paracidzut=adj. care se roagă cu inzistență, care se roagă foarte.

paraciloări=vb. a călcă greșit, a vorbi greșit : *paracilcă la aěstu grăiu* (am gresit la acest cuvânt).

paraciloăt=adj. care calcă greșit, care vorbește greșit.

paracunoăstiri=vb. a cunoaște bine, perfect : *nu mi parocunuscū* (nu m'a cunoscut bine).

paracunuscūt,= adj. cunoscut bine, perfect.

paradări=vezi *paradideări*.

paradăt=adj. sforțat, năzuit, predat.

paradideări=vb. a se sforță, a se năzui din toate forțele, a se sili peste măsură : *nu ti paradă ahindu* (nu te năzui atâtă).

parădi;mă -mi=sbs. fem. paradigmă, exemplu, model.

parădis -uri=sbs. n. raiu, paradiș, loc pitoresc, grădină încântătoare : *parădis iăsti aoăti* (raiu, loc pitoresc e pe aici).

parafătiri=vb. a face prea mult, a ieși din cale afară, a depăși ori ce limită : *parafeciu lăcrui ăslindeă* (am făcut prea multă treabă astăzi).

parafăptu=adj. făcut prea mult, făcut peste măsură, făcut afară din cale.

paragiūntu = adj. prea ajuns, prea copt.

paragiündziri = vb. a prea ajunge, a se coace bine (vorbind de fructe) : *paragiūmsiră poāmili* (s'au copt bine fructele).

paraγraf -hi = sbs. masc. paragraf, pasagiu.

parahearbiri=vb. a fierbe prea mult; fig. a se mâniă foarte mult : *paraherșu, ma nu lăfeciū ūivă* (m'am

prea mâniat, dar nu i-am făcut nimică).

paraherțu=adj. prea fierb.

paralări = vb. a lă prea bine, a spăla bine.

paralăt=adj. lat prea bine, spălat bine.

paralișări = vb. a prea lăsă, a neglijă.

paralișăt = adj. prea lăsat, negligent.

paralăuări=vb. a luă prea mult, a se înșela, a gresi : *mi paralăuăt* (am gresit).

paralăuăt = adj. luat prea mult, greșit, înșelat.

paraluorări = vb. a lucră prea mult, a lucră peste măsură mult.

paraluorăt = adj. lucrat mult, lucrat peste măsură.

paramână -ni=sbs. fem. crescătoare, doică: *ficiōr dat la paramână* (copil dat la doică).

paramicări=vb. a mânca prea mult, a mânca peste măsură: *paramicăt* (am mânca prea mult).

paramicăt = adj. prea mâncaț, mâncaț peste măsură.

parangă -dzi=sbs. fem. baracă, casă ordinată.

parangagi -iădză = sbs. masc. care ține o baracă, baracagiu.

parangiroări=vb. a prea încărca, a încărca peste măsură.

parangiroăt = adj. încărcat peste măsură.

paranipot -ți = sbs. masc. strănepot: *paranipotli a nōstri va hivă ghini* (strănepoții noștri vor fi bine).

paransirări = vb. a sără prea mult, a sără peste măsură.

paransirat = adj. prea sărat.

paransiriri = vb. a sări peste măsură, a sări mult.

paransirit = adj. prea sărit.

paranumă (parasumă) -ni =

sbs. fem. pronume, poreclă: *nă bîgără paranumă* (m'au poreclit).

parăpun -ni = sbs. n. parapon, plânsel, jalbă.

pararuoări = vb. a aruncă prea mult, a aruncă peste măsură.

pararuoăt = adj. prea aruncat.

parasburirăi = vb. a vorbi prea mult, a flecări: *parasburaști multu* (vorbește prea mult).

parasbirit = adj. care vorbește prea mult, flescar, de care s'a vorbit mult.

parasoös = adj. scos prea mult.

parasoultări = vb. a ascultă prea mult, a se prea supune.

parasoultăt = adj. prea ascultat.

parasouteări = vb. a scoate prea mult, a scoate peste măsură.

parasideări = vb. a sedeă prea mult, a sta peste măsură.

parasidzut = adj. prea șezut, stat peste măsură.

parastrimbări = vb. a strâmbă prea mult.

parastrimbăt = adj. strâmbat mult.

parastrimbu = adj. prea strâmb, prea nedrept.

parătaxi -ăxi = sbs. fem. pompă, alaiu, paradă: *lu 'ngrupără cu parătaxi* (l-au immormântat cu pompă).

paratirsi = sbs. fem. observație, băgare de samă.

paraumbleări = vb. a umpleă prea mult; fig. a se convinge destul de bine.

paraumbilăt = adj. umplut peste măsură; fig. convins destul de bine.

parăvara = adv. târziu de tot: *mi dus parăvara* (m'am dus într'un târziu).

paravigliări = vb. a veghiă prea mult, a păzi peste măsură.

paravigliăt = adj. prea veghiat, păzit peste măsură.

paravreări -ori = sbs. fem. mare iubire, mare amor, dragoste nemărginită.

paravreări = vb. a iubi prea mult, a iubi peste măsură.

paravrăt = adj. prea iubit, dorit foarte mult.

parăxin -ni = adj.izar, straniu.

parpălangu -dzi = sbs. masc. tăruri.

părti -ărti = sbs. fem. parte; fig. apărare: *lăluă părtea* (i-am luat apărarea); *lău părți* (mă amestec).

paspăorti -ti = sbs. fem. pasăport.

păscire = vezi *păsteări*.

păspridzăți = num. paisprezece.

păsprînghiți = num. douăzeci și patru.

Păști = sbs. pl. fem. Paști; expres.: *la Păștili a căilor* (nici odată); *yin di Păști-Păști* (vin rare ori).

pat -uri = sbs. n. pat, salon mic: *căsă cu pat* (casă cu salon); *iasti pri pat* (e bolnav).

pătă -ti = sbs. fem. găscă. Mai e și forma *pătcă -chi*.

patată -ți = sbs. fem. cartof: *cărni cu patăți* (carne cu cartofi).

patoclu -li = sbs. masc. rățoiu

patriărhu -hi = sbs. masc. patriarh.

patriot -ti = adj. patriot, iubitor de patrie.

pătru = num. patru. Mai e și forma *pături*.

patrudzăți = num. patruzeci,

pătumă -mi = sbs. n. pardoseală, etaj: *căsă cu două pătumi* (casă cu două etajuri); *pătuma a căsilei* (pardoseala casei).

pătușus = sbs. n. pasiune; vezi *mirăzi*.

păun -ni = sbs. masc. păun: *păunul ari coadă mușoală* (păunul are coadă frumoasă).

peđjă -jă = sbs. fem. peliță sub-tire, scoartă.

peñă -ni = sbs. fem. pană, fulg, penită: *peñana mea nu scrii* (penita mea nu scrie); expres.: *si-ări peñana* (a fi preocupat); *scoasă peñani* (a se ridică, a deveni voinic); *peñanili di oclii* (geană, părul dela pleoapă).

peñapini -ni = sbs. fem. pepene galben; sinon. *pipóniu*.

pe(a)tio -ti = sbs. n. petec: *peñtic pisti peñatic* (haină sdrențuroasă).

peñatioă -ti = sbs. fem. bucată de pânză, basmă, batistă: *chirdui peñatica* (am pierdut batista).

peñonă -ni = sbs. fem. pistruie: *om cu peñonă tu fătă* (om cu pistruie pe obraz).

peñivōs = adj. cu pistruie pe obraz.

pète = sbs. fem. arvună; sinon. *cipără*.

pelté -edzi = sbs. masc. pelteă, dulceață făcută din sucul gutuilor; apoi exprimă noțiunea de grosime.

peltēc = adj. peltic (care nu poate pronunță bine, care pronunță rău): *am un frății peltēc* (am un frate peltic).

pembè = adj. trandafiriu.

pandicustăr -ri = sbs. n. pentecostar (carte bisericească).

pendură = vezi *pénură*.

pénură -ri = sbs. fem. cuiu: *pénura yiftească* (cuiu foarte mare).

penurică -ti = sbs. fem. cuișor.

per -ri = sbs. masc. păr (pom).

per -peări = sbs. n. pară (fructul părului).

per -ri = sbs. masc. păr, filamente, atisoare subțiri dela vegetale; expres.: *per nu nă ţini* (a fi tare fricos); *di per-per, piñ tu per și řtiu* (a săi ceva cu deamănuțul); *piñtu per* (până la sfârșit, complet); *nă scoasă per pri limbă* (a turmentă, a chinui); *nă si mătă perlu*

(a mă ingrozi); *ș'lăuă perlu* (a fugi); *per nă-alăs* (nu las nimic).

peroă = adv. decât: suntu *ma mulți gōrți pērcă meri* (sunt mai mulți peri ca meri).

pērol = sbs. părul lung lăsat pe umeri, chică, țuluc: *cu percea chipinătă* (cu chica pieptănătă); *pērcea a călui* (coama calului).

perdē -dză = sbs. masc. perdeă, albeață la ochi: *n'ari perdē* (fără rușine).

pērvjură -ri = sbs. fem. vezi *clivitirea uă*.

peş -uri = sbs. n. peș (parte din haină).

pēscu (peăști) -ti = sbs. masc. pește; mai exprimă și idea de gros și gras: *ca pēscu iăsti* (e gras și gros).

pēstru = adj. pestrit, băltat: *căpră pēstră* (capră pestrită).

pēstravă -vi = sbs. fem. păstrav: *acîșai ună pēstravă* (am prins un păstrav).

pētală -li = sbs. fem. potcoavă: *arcă pētali* (a murit).

pētur -ri = sbs. n. foaie de aluat, foaie subțire de aluat.

pēza -zi = sbs. fem. batjocură, bătaie de joc: *lă luără pēză* (l-au luat în bătaie de joc).

phian -ni = sbs. n. pian (instrument muzical).

phiăt -ti = sbs. n. farfurie.

phiătăc -ti = sbs. n. farfurioară.

pi = prep. pe, în, la, asupra, peste, despre: *hiū pi scămmu* (sunt pe scaun); *hiū pi meăsă* (sunt la masă); *hiū pi amintări* (sunt în căștig).

pianără = adv. incet: *pianără imnă* (incet umblă).

picoă = sbs. fem. mânie, necaz, pică, pizmăsie: *lă-am mări picoă* (fi am mare necaz).

picoări (pico -ai) = vb. a pică: *sula ata pică, amia nu pică* (din țeapa ta pică, din a mea nu pică).

picăt = sbs. n. păcat: *picat' di la Dumnidelù s'ți hibă* (păcat dela Dumnezeu să-ți fie).

pice -uri = sbs. fem. pizdă de fată virgină.

pice -eădzi = sbs. masc. paceă; exprimă și idea de strivit: *micař piceadz̄i* (am mâncaț paceă); *va ţi fac caplu pice* (țăi voi face capul paceă, țăi-l voi strivi).

pioivără -ri = sbs. fem. petec cu care se spală vasele, petec de bucătărie, paceaură, otreapă: *pioivără di tuſechia* (fultuiala).

picoulu -lil = sbs. n. bani mulți strânsi la un loc; sinon. *picunru*.

picuniu (l. *pecunia*) = vezi *piculu*.

picurăr -ri = sbs. masc. păstor de oi, de capre, cioban.

picurăr = vezi *ciciuliān*.

picurèsco = adj. păstoresc, ciobănesc: *cine picurèsco* (câne păstoresc).

pieurlichia -chi = sbs. păstorie, ciobănie.

picuroänia = sbs. păstorită și femmeia păstorului: *iästi picuroänia* (e păstorită).

pidină -ni = sbs. fem. livade, pajiște.

pidurămi -ni = sbs. fem. multime de păduri, pădure mare.

piduri -ri = sbs. fem. pădure: *piduri mari* (codru); *piduri greăuă* (pădure deasă, tufis); *piduri avigleătă* (braniște); *om dit piduri* (om sălbatec); *scos dit piduri* (a fi sălbatec).

pidurică -ti = sbs. fem. pădurice, pădure mică.

piduriș = adj. de pădure, păduret; fig. sălbatec: *om piduriș* (om sălbatec).

pidurlichia -chi = sbs. fem. vezi *pidurămi*.

pidziri (pidzescu -ii) = vb. (rar in-

trebuințat la noi) a păzii: *pidzia-ți dindzili* (păzește-ți dinții).

piđa-đy -yi = sbs. masc. pedagog.

piđimò -adzi = sbs. masc. chin, suferință, caznă, tortură.

piđipsiri (piđipsescu -ii) = vb. a pedepsi, a se osteni, a se obosi, a se chinui: *mùlt mi piđipsi* (mult m'a chinuit).

piđipsit = adj. pedepsit, ostenit, obosit, chinuit.

piđupinac -ti = sbs. n. covăteă, căuș: *bâgă măsni tu piđupinac* (pune măsline în căuș).

piđana -ni = sbs. fem. putere, ceată de oameni înarmați pentru urmărirea hoților și răufăcătorilor: *piđana adusi un fur* (putera a adus un hoț).

piđur -ri = sbs. n. ploscă de plumb ori de cositor, în care se pune rachiul.

pihă -adzi = sbs. masc. preț: *cärnea ari pihă* (carnea are preț).

pihlivàn -ni = sbs. masc. pehlivan, gladiotor, bun luptător, voinic: *iästi bun pihlivàn* (e bun gladiotor).

pihlivinlichia -chi = sbs. fem. pehlivanie, gladiatorie, voinicie.

pihnìe -ii = sbs. fem. ieslă, grajd: *bâgă călu tu pihniè* (pune calul în grajd); expres.: *iästi tri tu pihniè* (e dobitoc).

pihrivòs = adj. buhav (cu obrazul galben și umflat), umflat la obrajii de beție.

pihrivusiri (pihrivusescu -ii) = a deveni galben și umflat la obraz de beție sau de boală.

pihrivusit = adj. umflat de boală, buhav de beție ori de boală.

pihtie -ii = sbs. fem. grije, supărate, chin: *am multi pihtii* (am multe supări).

pihtusiri (pihtusescu -ii) = vb. a (se) supără, a se îngrijii, a (se) chinui.

pihtusit = adj. supărat, îngrijit, chinuit.

piimini = adv. poimâne: *va mi duc piimini* (mă voi duce poimâne).

piftiri (piftescu -il) = vb. a tocni cu plată, a se tocni cu plată la cinea, a năimi: *mi piftiila Dômnu* (m'am tocnit cu plată la stăpân); *nu mi pifti ghini* (nu m'a năimit bine).

piftit = adj. angajat cu plată la cinea, tocnit cu plată, năimit.

piflină -nii = sbs. fem. peliță subțire, membrană subțire.

pilăti -ăți = sbs. fem. palat, edificiu frumos: *ărî căsă ca pilăti* (are o casă frumoasă).

pilicân -ni = sbs. masc. barză: *vinîră pilicânli* (au venit berzele); sinon. *hulc, lîlic*.

pilioar -ri = sbs. n. policar (degetul cel mai gros): *mi doări pilicârlu* (mă doare policarul).

piliofriă -li = sbs. fem. rugăciune, rugămintă.

pilioirsiri (pilioirsescu -sil) = vb. a (se) rugă: *mûltu l'pilioirsir* (l-am rugat mult).

pilioirsit = adj. rugat.

pilimîdă -di = sbs. fem. palamidă (pește de mare).

piliři (pilëscu -ii) = vb. a arde deasupra flacării părul dela vre-un obiect, a părli, a îngăbeni: *pilea lupueli* (arde părul dela ciorapi); *pili di frică* (a îngăbenit de spaimă); expres.: *pilea l'niscindi* (arde-l, loveste-l cu câteva).

pilister = sbs. masc. porumb.

pilit = adj. ars puțin pe deasupra, pălit, îngăbenit.

piliřiri -ri = sbs. fem. fereastră.

pilivrigi = adj. palavragiu, care vorbește mult.

piliřiri (piliřescu -il) = vb. a tăia mărunt, a tăia în bucăți, a hăcui.

piliřit = adj. tăiat mărunt, tăiat în bucăți; fig. cioplit.

piliřitûră = sbs. fem. tăiere măruntă, tăiere în bucăți.

pilônîu = sbs. n. pelin (plantă): *pilônîu iâsti amâr*.

pilônîu di Muzichia = sbs. masc. lemnul Domnului.

piluș -uri = sbs. n. pluș (catifeă cu păr lung), plisă.

piliâfi -hi = sbs. fem. pilaf și mâncare cu orez.

piliûr -ri = sbs. masc. arbust cu spini, mărcine: *loc cu piliuri* (etim. l. *paliurus*).

piliuriu -li = sbs. n. loc plin de mărcini, spini.

pimintu = sbs. n. pământ (cu acest înțeles numai în proverbul): *amîureaști a pimintu* (miroase a pământ).

pînă = prep. până: *pînă tîra sum dadun* (până acum am fost impreună).

pinâr -ri = sbs. brutar, care vinde pâne: *am un frati pinâr*.

pindâr -ri = sbs. masc. păzitor de vii, pândar: *frica viâglă ayînili, nu pindarlu* (teama păzește viile, nu păzitorul).

pîndio -ti = sbs. n. burtă de animal tăiată, stomac la vită, culic: *pîndic hertu* (burtă fiartă).

pîndioă -ti = sbs. fem. pântecă, burtă, stomac; fig. mâncare: *nî umblu pîndica* (mi-am umplut stomacul); *lucrâm tră nî pîndică* (muncim pentru o mâncare numai); *cu pîndica* (la obiecte: concav); *cu pîndica afoără* (sdrențuros).

pîndioös = adj. burtos, cu burtă.

pîndioüsă = sbs. fem. burtă mică.

pîndini(că) = sbs. fem. pătagină, iarba oii.

pîndză -uri = sbs. fem. pânză: *pîndză amîricancă* (americană).

pingâlli -li = sbs. fem. masă pusă în biserică, unde stau epitropii.

pingin = adj. păgân; fig. rău:

am un frăță pingin (am un frate rău).

pinginipsiri (pinginipsescu -sil) = vb. începând a se face rău, a deveni rău, a se spucă.

pinginipsit=adj. care s'a făcut rău, care a devenit răutăios.

pinginiri (pinginescu -il)=a se murdări cu ceva, a (se) pângări, a se spucă, a se molipsi, a se contamină; fig. a deveni rău: *mi pingini di tini* (m'am murdărit de tine); *s'pingini* (s'a molipsit).

pinginit = adj. murdărit, spucat, molipsit, contaminat.

pinginitătă-ti=sbs. fem. murdărie, escrement.

pini-ni = sbs. fem. pâne: *pinea a cîcluł* (laptele cucului); *pinea lèpurlui* (toporaș de munte); *pinea nîpîrticîlceł* (sâgeata apei, despre care poporul crede că mânând cineva, veninul șarpei lui nu-i face rău); *pini vniťta* (pâne dospită); *am pini, kiu tu pini* (sunt în post); *pini di 'mbîrtiri* (pâne de pomană); *mîcă pini xeâna* (e în serviciu străin); *da pini a fîrlor* (la femei: a fi necinstită).

piniyir -ri = sbs. n. bâlcu: *mi duc la piniyir* (mă duc la bâlcu).

pinilisiri (pinilisescu -sil) = vb. a șterge cupitorul cu pămătuful, a primide perdeă la ochi, a impăiejeni: *pînîseà cireâplu* (mătură cupotorul cu pămătuful); *ni pinilisiră òclîlîł* (mi s'au impăiejenit ochii).

pinilisit = adj. șters cu pămătuful, impăiejenit.

pipără-ări = sbs. fem. păpară, (mâncare din pâne, brânză și unt): *adrâm pipără* (am făcut păpara).

piper=sbs. n piper; *piper aroș* (piperuș); *pipér lăiu* (piper negru).

piperoă -ti = sbs. fem. ardeiu: *pipereă ardi* (ardeiul e iute); sinon. *pipiryéană*.

pipidulă = vezi *pufcă*.

pipirîță -ti = sbs. fem. piperniță: *bagă piper tu pipirîță* (pune piper în piperniță).

pipirusiri (pipirusescu -il)=vb. a se pitulă, a se pită: *aoăji pipirusi lèpurlî* (aici s'a pitulat iepurele); sinon. *sîrucusiri*.

pipirusit = adj. pitulat, pitit.

piponiū -ni = sbs. masc. pepene galben; sinon. *peapini*.

pipsiri (pipsescu -il) = vb. a incetă, a tăcă.

pipsit=adj. incetat, care a tăcut.

pipugl -oâdzi = sbs. masc. papugiu.

pipuliū=adj. udat peste tot, îmmuat: *ud pipuliū* (udat peste tot, prea mult).

pipușă -șă = sbs. fem. păpușă de jucat; fig. persoana numai bine îmbrăcată.

pipuță -ti = sbs. fem. papuc: *pi-puță cu gûși* (ghete).

pipuțăr -ri=sbs. masc. papugiu.

pîră -ri = sbs. fem. flacără: *mi-arcăt tu pîra a fôcluł* (m'am aruncat în flacără focului); sinon. *fleamă*.

pîră -âdzi=sbs. masc. pară, ban: *om cu parâdzi* (om cu parale).

pirazmò -âdzi = sbs. masc. ispită, tentațiune, tentamen.

piroiri (pirocescu -il)=vb. pârcire (epoca goanei la capre), purcire, a încălcă țapul pe capră.

piroit = adj. pârcit, purcit.

piroiū -oi=sbs. masc. pârciu (țap neintors, necastrat).

pirdâhiă -hi = sbs. fem. perďaf, răsătură în răspăr; expres.: *ñ trăpșu ună pirdâhiă* (i-am tras o bătaie).

pirdâlo -ti = sbs. masc. fluture, (rotocul din ori ce mețal): *cîmeașă cu pirdâlo* (cămașă cu fluturi).

pirdică -ti = sbs. fem. vezi *pi-turniclă*.

pireâclă -elje = sbs. fem. pe-

reche: *ună pireacătă di pipuță* (o pereche de ghete); *elii s'duc pireacătă* (ei merg doi căte doi).

pireasini = sbs. fem. post, lăsat de sec: *fin pireasini* (postesc); *pireasini mărți* (postul Paștilor). Mai e și forma *presași*.

pireari și 'mbări (par, pîrîl) = vb. a părea: *nă si pări cî plîndei* (mi se pare că plângi).

pîrîță = vezi *'mbiryicea*.

pîr'u-uri = sbs. n. turn, deal răpos, colină dreaptă în sus.

pîr'ură -il = sbs. fem. boltă de vîță, vîță pusă pe lați; sinon. *clivireană*.

pîrinchisiri (*pîrinchisescu -sil*) = vb. a indemnă, a povătu, a sfătu, a consiliă: *l'pîrinchisniș s'fugă* (l-am sfătuit să plece).

pîrinchisit = adj. indemnăt, povătuit, sfătuit, consiliat.

pîrîoul -li = sbs. n. pericol: *multi pîrîculi videuñ* (multe pericole am văzut).

pîridări = vb. a ciripi: *cu dor mări pîridă pûlli* (cu mare foc ciripiau paserile).

pîridat = adj. ciripit.

pîridusiri (*pîridusescu -sil*) = vb. a predă lecții, a se predă: *pîridu-sești ghîni dăescalu* (profesorul predă bine); *furlu nu s'pîridusi* (hoțul nu s'a predat).

pîridusit = adj. predat (lecție), predat.

pîriyurie -li = sbs. fem. măngăiere, consolare: *n'am pîriyuriă* (n'am consolare).

pîriyursiri (*pîriyursescu -sil*) = vb. a consolă, a măngăiă: *l'pîriyursiș dăstîndză* (l-am consolat azi).

pîriyursit = adj. consolat, măngăiat.

pîrimiă -li = sbs. fem. proverb.

pîrimid -ă = sbs. n. basm. Mai sunt și formele *pîrimiș*, *pîrmis*; ex-

pres.: *agiumsi pîrimiș* (a ajuns proverbial).

pîrîndi -dzi = sbs. masc. la sing. tată, la pl. tată și mamă (părintii); *nă murîră pîrîndzili* (mi-au murit părintii).

pîrîndesou = adj. părintesc: *dî-mîndarea pîrîndească* (poruncă părintească).

pîrîndu (pridie) = adv. în ajun, preziuă: *pîrîndu criciun* (în ajunul Crăciunului). Mai sunt și formele *aprîndu* și *prîndu*.

pîrîpuniisiri (*pîrîpuniisescu -sil*) = vb. a (se) paraponisi, a se plânge.

pîrîpuniisit = adj. paraponisit.

pîristisiri (*pîristisescu -sil*) = vb. a prezenta, a reprezentă.

pîristisit = adj. (re)prezentat.

pîritirsiri (*pîritirsescu -sil*) = vb. a observă, a băgă de samă.

pîritirsit = adj. observat, băgat de samă.

pîrvulie -li = sbs. fem. parabolă.

pîrixiri (*pîrixescu -il*) = vb. a ispiti, a tentă: *mălu mi pîrixedzti* (prea mult mă ispitezte).

pîrixit = adj. ispitat, tentat.

pîrjâla -li = sbs. fem. pârjol, loc expus la soare toată ziua, loc spre soare: *ayîndă tu pîrjâla*.

pîrjiliri (*pîrjilescu -il*) = vb. a pârjoli, a pârpăli, a prăji, a se dogori la foc, la soare: *pîrjiled pîni* (prăjește pâne).

pîrjilit = adj. pârjolit, pârpălit, prăjit, dogorit la soare, la foc.

pîrjină -ni = sbs. fem. bătaie: *l' trăpsu pîrjină* (i-am tras bătaie).

pîrjiri (*pîrjescu -il*) = vb. a se rări lână, părul de vite, a se părli de soare.

pîrjit = adj. cu lână, părul rărit, părli: *câpră pîrjită* (capră părâtă).

pîrmiclichia -chi = sbs. fem. parmaclac: *grîdină cu pîrmiclichia* (grădină cu parmaclac).

- pirmiș -și** = vezi *pirimiș*.
pirmună = vezi *plimuni*.
pirmis = vezi *pirimiș*.
pirmitar -ri = sbs. masc. vezi *primilețu*.
pîrnări-ări = sbs. fem. specie de copac cu frunză dințată și spinoasă, ilice, ceroaică, pomișor ghimpos.
pîrniriu -uri = sbs. n. multime de ilice, de pomișori ghimposi.
pîrnisiri = vezi *apîryisiri*.
piros = adj. păros: *om piros* (om păros).
pirpirună -uni = sbs. fem. paparoane (mac sălbatec), fluture: *a-cîpăi ună pirpirună* (am prins un fluture); *aruședăți lôclu di pirpiruni* (roșește locul de paparoane).
pirpirună = sbs. fem. paparudă, (țigancă care joacă pentru ca să plouă).
pirpădă = vezi *lipădă*.
pirpunisiri = vezi *piripuntisiri*.
pirtidă -dzi = sbs. fem. partid: *avem pirtidi tu hoără* (sunt partide în sat).
pirtle -ii = sbs. fem. zestre; sinon. *pâle*.
pirtită -ti = sbs. fem. bandă de pânză brodată, ce o pun femeile la piept, peste cămașe.
pirumăh -uri = sbs. n. piatră orizontală, care se pune la baza ogeacului spre marginea vărei, sub care se pune cenușa și deasupra diferite lucruri.
pirumbă -bi = sbs. fem. porumbel.
piruș -si = sbs. masc. păr mic.
pirușană -ni = sbs. fem. femeie cu perciuni frumoase; femeie inaltă, sveltă, mândră și cu păr frumos.
pirustiă -ii = sbs. fem. pirostrij.
pirvăză -ăzi = sbs. fem. pervaz.
pîsă -si = sbs. fem. smoală; fig. intunerec, bezna: *pîsa iăsti afoără* (intunerec e afară).
- pîsă -ădză** = sbs. masc. pașa, guvernatorul unui vilăet: *vayîndă pîșdălu* (va veni pașa).
pisoăr -ri = sbs. masc. pescar.
pisoatran = adj. foarte nenorocit, peste tot sărmă: *piscatrâne iu ti duș* (nenorocitule, unde mergi).
pîschîsî -si = sbs. fem. peșcheș, cadou, dar.
pîschîsî -ri = sbs. fem. pânză de șters față, peschir, ștergar, eșarpă albă, ce o puneau femeile bâtrâne la cap.
pîschisiri (pîschisescu -sil) = vb. a dărui, a face cadou: *l'pîschisîl ună oârdă* (i-am dăruit un ceasornic).
pîschisit = adj. dăruit.
pîsciliță -ti = sbs. fem. coccinela, goangă roșie, buburuză, boul Domnului, vaca Domnului.
pîscut = adj. păscut.
pîsesou = adj. pășesc, de pașa: *cal pîsescu; capă pîsească*.
pîsliohiă -ohă = sbs. fem. pașalăc, provinție guvernată de un pașă.
pîșman = adj. care se căște.
pîșminipsari (pîșminipsescu -il) = vb. a se căi; sinon. *mitînusiri*.
pîșminipsit = adj. care s'a căit.
pîspăoă -ti = sbs. fem. pleofcă, pușcoiu.
pîspălă -li = sbs. fem. pulbere de făină, poșpau, plăcintă de făină de porumb.
pîspăliu -lii = sbs. n. pusderie, zăpadă măruntă: *da pîspălii afoără* (ninge mărunt afară).
pîspiliři (pîspilescu -il) = vb. a presără: *pîspiliřa pipér tu ghélă* (presără piper în mâncare).
pîspilit = adj. presărăt,
pîspurămi -ni = sbs. fem. șoptit, șoaptă.
pîspurări (pîspurèdz -ral) = vb. a vorbi incet, a șopti: *lî pîspurări tu ureacăle* (i-am șoptit la ureche).
pîspurât = adj. șoptit.

pistalie -li = sbs. fem. teacă de fasole; sinon. *lividă*.

pisti = sbs. fem. credință.

pisti (pristi) = prop. peste: *pisti cásă* (peste, casă).

pisteári (pascu -cul) = vb. a paște; fig. a spionă pe cineva: *cálou păsti* (calul paște); *lú pascu di únă oără* (il spionează de un ceas).

pisteáua = vezi *buldumi*.

pistimálă -li = sbs. fem. pestiman.

pistipsíri (pistipsescu -il) = vb. a crede, a se increde: *ti pistipsescu* (te cred).

pistipsít = adj. crezut, increzut.

pistireáuă -ei = sbs. fem. bolevan mare de piatră, peșteră, speluncă: *izvurlu di la pistireáuă* (izvorul dela speluncă).

pistolă -li = sbs. fem. pistol, (armă): *cu pistola 'n briu* (cu pistolul la brâu); sinon. *cumbură*.

pistrimă -ádză = sbs. fem. pas-tramă.

pistuľoă -ti = sbs. fem. pistol mic.

pișuni -ni = sbs. fem. pășune, pășunat, nutreț: *n'ari pișuni lóclu*.

pișuni = sbs. fem. materie cu-prinsă în burta unei vite tăiate: *scoăti pișunea dit píndic*.

pisusiri (pisusescu -sil) = vb. a unge cu smoală, a smoli, a cătrăni, a năclui.

pisusit = adj. uns cu smoală, smo-lit, cătrănit, năcluit.

pit (prit) = prop. prin, printre, între: *prit călăuri* (prin drumuri).

pítă -ti = sbs. fem. plăcintă: *pítă di bubotă* (plăcintă de făină de porumb); *pítă di veârdză* (plăcintă cu spanac, urzici, etc.); *pítă di cas* (brân-zoaică); *pítă di uscati* (plăcintă cu urzici uscate); *pítă di peturi* (plăcintă infoiată).

pithiu și pífhiu = sbs. n. gura mică a ulciorului, pe unde se bea apă.

pitlohiă -chi = sbs. iepiele dela răsboiu, tălpicele.

pitlohiă -chi = vezi *naluni*.

pitidzări (pitidz -al) = vb. a bot-eză: *lú pitidzări ficiòrlu* (i-am bote-zat copilul).

pitidzăt = adj. botezat.

pitigüni -ni = sbs. fem. botez: *nu fui 'la pitigüni* (n'am fost la botez).

pitilăr -ri = sbs. masc. potcovar.

pitireáuă -ei = sbs. fem. descăr-cătăr de puști, salvă de puști.

pițiri (pat -ii) = vb. a păti, a su-feri, a indură: *mùlti pițiri* (multe am suferit).

pitirîță = sbs. fem. cărcei de viță.

pițit = adj. pătit, care a suferit, a indurat mult.

pitlieáuă -ei = sbs. fem. mic tu-fis de mărăcini, mic desis.

pitligeână -ni = sbs. fem. pat-lageă vânătă: *cârni cu pitligénă* (carne cu patlagele vinete).

pitmèziă -uri = sbs. fem. mustul de struguri fier, pecmez.

pitreătiri (pitrec -ui) = vb. a tri-mite: *lú pitricul cărti* (i-am trimis scrisoare).

pitricout = adj. trimis.

pitridă -di = sbs. fem. patrie, loc natal.

pitrifilia -lii = sbs. fem. patra-fir, epitrail (veșmânt preoțesc).

pitrit = adj. curat (la imbrăcă-minte), mândru.

pitrundări (pitrundi -al) = vb. a pătrunde, a găuri, a străbate, a izbi, a răsbi: *mi pitrumsi arcoârea* (m'a răsbit frigul); *pitrumsu scindura* (am găurit scândura); *pitrumsi apa* (a străbătut apa).

pitrundat = adj. pătruns, găurit, străbătut, izbit.

pitruntu = adj. găurit, pătruns.

pitrup -chi = sbs. masc. epitrop, tutor, curator.

pitrupiliia -lăi = sbs. fem. epitrope, tutelă.

pituliu -lăi = sbs. n. loc de spini, pe unde nu se poate răbate, mărcinie, desis, hăjis, crivină: *mașcună tu pituliu* (m'am ascuns în mărcinie).

pituliu -lăi = sbs. n. loc îngrădit cu nuiele, căt începe o oaie și un miel, făcut ca oaia să adopteze un miel.

pitună -ni = sbs. fem. talpa piciorului: *mi doară pituna* (mă doare talpa piciorului).

pituroană -năi = sbs. fem. plăcintă infoiată; sinon. *pită di pături*.

piturniolă -oli = sbs. fem. potârniche. Mai e și forma *piturică*; sinon. *pirdică*.

pitusiră (pituseșcu -sil) = vb. a pardosi, a podi: *pitusiră udălu* (am pardosuit camera).

pitusit = adj. pardosuit, podit.

pivriă -ii = sbs. fem. frică, teamă, spaimă: *nă iăsti pivrii* (mi-e teamă).

pivoniă = sbs. fem. părău, rău-leț, torrent de ploaie; sinon. *trap, tripluciu*.

pivul = adj. mic de tot: *iăsti pivul* (e mic de tot).

pizma -mi = sbs. fem. pizmă, mănie, ură: *lă-am mări piemă* (lă am mare ură).

pizări -ri = sbs. fem. bazar, targ, piață: *mi duc în pizări* (mă duc în targ).

piziripsiri (piziripsescu -il) = vb. a tocni, a năimi: *mi piziripsii* (m'am tocmit).

piziripat = adj. tocmit, năimit.

pizirlichă -ohă = sbs. fem. bazarlăc, targuală.

pizmusiră (pizmusescu -il) = vb. a enervă, a necăji, a se mânia: *pizmusiră multu* (s'a necăjit mult).

pizmusit = adj. necăjit, enervat, mâniat.

pizuiri (pizuescu -ii) = vb. a batjocori, a luă în bătaie de joc, a lăua în răs: *nă pisuescu di tini* (mă bat joc de tine).

pizuit = adj. batjocorit, luat în răs.

pizuitor = adj. batjocoritor, care își bate joc.

pizuliu -lăi = sbs. n. fel de trotsuar ce se ridică la pereții caselor de țară, prispă.

pizură -uri = sbs. fem. pedestrime: *trică pizură* (a trecut pe destrimea).

placoută -ăză = sbs. masc. pănecoadă.

plahurou = adj. bleag, cu urechi mari, late și lăsate în jos: *părcul iăsti plahurcu* (porcul e bleag).

plaiu -uri = sbs. n. plaiu, lăture de munte: *hoără tu plaiu* (sat pe lăturea muntelui).

plan -uri = sbs. n. plan, înșelăciune: *feără bun plan* (a făcut bun plan); *mi-adusiră cu plan* (m'au adus cu înșelăciune).

plangut -ută = sbs. n. plănsăt; vezi *plangu*.

plastograf -ăză = sbs. masc. plastograf.

plastografie -ăză = sbs. fem. plastografie.

plată -ti = sbs. fem. plată: *mic cu plată* (mănânc cu plată).

platan -ni = sbs. masc. platan (arbore). Mai e și forma *plițină*.

pleagă = vezi *rând*.

pleamită -ti = sbs. fem. pivnită: *casă cu pleamită* (casă cu pivnită); sinon. *budrumi*.

pleaschili = sbs. fem. pl. bagaj, calabalac, diferite lucruri ce se iau în călătorie.

plexili = vezi *arină*.

plic -uri = sbs. n. plic: *cărți tu plic* (carte în plic).

plicusiră (plicusescu -sil) = vb.

a turti: *lă pliciușit nărea* (i-am turtit nasul); sinon. **plisari**.

pliciușit = adj. turtit.

pliciutări (pliciutēdz -ai) = vb. a turti.

pliciutăt = adj. turtit.

pliciutos = adj. turtit: *cap pliciutōs* (cap turtit).

pliciutură -uri = sbs. fem. turtire.

plițit = vezi *plivrit*.

plițuiră (plițușcu -il) = vb. a râni: *lă plițuiră tu cheptu* (i-au răniti la piept).

plițuit = adj. rânit.

plimtu = adj. plâns, tânguit, jelit.

plimuni -ni = sbs. fem. plâmân, bojoci: *lă si-asparsi plimunea* (i-s'au stricat plâmâni).

plin = vezi *'mblin*.

plindzeări și plindziri (plingu -imșu) = vb. a plânge, a se tângui, a jeli: *plindzei-mi dăda* (plângemă mamă).

plingu -uti = sbs. n. plâns, plânset, jalbă, vaiet, gemet, lamentație: *tōna cu plângu* (în totdeauna cu plânset).

plingurōs = adj. plângător, tângător, jelitor.

plînipsări (plînipsescu -il) = vb. a planisi, a seduce cu plan, a înselă cu plan: *lă plînipsiră* (i-au sedus).

plînipsit = adj. planisit, sedus, înselat.

plîniri = vezi *plînipseiri*.

plînit = vezi *plînipsit*.

plintări (plintu -ai) = vb. a plantă, a sădi, a implantă: *plintări mulți pōnă* (am sădit mulți pomi); expres.: *lă plintă* (a rămas, a imbastranit).

plintat = adj. plantat, sădit, implantat.

plîniăr = adj. care plâng, plângător, plângăios.

plîrufurăi -ii = sbs. fem. informațione, deslușire.

plîrufurăi (plîrufursescu -il) = vb. a (se) informă, a desluși.

plîrufurăit = adj. informat, deslușit.

plisări (plisədz -al) = vb. a turti, a lăti prin apăsare; sinon. **pliciușiri**.

plisat = adj. turtit.

pliscinămi -ni = sbs. fem. plesnitură, plesnet.

pliscinări (pliscinăescu -il) = vb. a plesni, a plescăi, a pocni, a crăpă, a părăi, a sfărăi: *pliscină di ynăti* (a plesnit de necaz); *pliscineâști fleacă* (flacără părăe).

pliscinăit = adj. plesnit, plescăit, pocnit, crăpat, părăit, sfărăit.

pliseu = vezi *pixări*.

pliscouta -ute = sbs. fem. palmă: *lă trăpsu undă pliscută* (i-am tras o palmă)

plitinămi = sbs. fem. multime de platani: *mulți platanăi*.

plitinieū -ei = sbs. masc. platan mic. Mai e și forma *plîtinic*.

plîtarăi -ri = sbs. fem. spată, spetele, umărul; expres.: *aspună -ni plîtarăli* (pleacă, fugi); *plîtarăi di pulă* (aripa paserii); *n'am plîtarăi* (n'am protecție).

plîtiri (plîtescu -il) = vb. a plăti, a răsplăti, a recompensă: *nu pot să ţi plîtescu bunăteaja* (nu pot să-ți răsplătesc binefacerea). Mai e și forma *'mbîtiri*.

plîtirōs = adj. spătos, cu spete largi: *om plîtirōs* (om spătos).

plîtit = adj. plătit, răsplătit, recompensat.

plîtiță = sbs. fem. specie de grâu.

pliumbă -bi = sbs. fem. cartuș, glonț: *mi-agudiră cu pliumba* (m'au lovit cu glonțul).

plîvricolăi (plîvricescu -il) = vb. a se îmbolnăvi de pleurezie.

plîvricolăit = adj. bolnav de pleurezie.

plivrit -uri = sbs. n. pleurezie (inflamația unea pleurei).

plivritusiri = vezi *plivriciri*.

plivritusit = vezi *plivricit*.

ploaci -oci = sbs. fem. ardesie, lespede, piatră pentru scris: *acupirita cu plocă* (invălită cu ardesii).

ploale -oi = sbs. fem. ploale: *ploale minută* (ploale mărunță); *ploale cu fuci* (ploale cu bulbuci).

ploscă = sbs. fem. ploscă.

plucusiri (plucusesc -il) = vb. vezi: *apitrusiri*, *aplucusiri*. Mai e și forma *pulcusiri*.

pluousit = adj. vezi *apitrusit*, *aplucusit*.

plug -uri = sbs. n. plug.

pluină -ni = sbs. fem. timp ploios: *pluină fu aëstu mes* (această lună fu timp ploios).

pluios și pluirös = ploios, cu ploale.

plup -ohi = sbs. masc. plop: *scindură di plup* (de plop).

pleașcă -uri = sbs. fem. tot ce se ieă cu sila dela cineva, pradă luată dela vrăjmaș, pleașcă, borfăsie: *feâșim mări pleașcă* (am făcut mare pleașcă).

pleascagi -cadzi = sbs. masc. prădalnic, borfaș.

poahă -hi = sbs. fem. plasă, rețea pentru prin pești.

poală -oli = sbs. fem. poală, șort și partea inferioară a hainei: *nă murdiri pölli di fustăni* (mi-am murdărît partea inferioară a rochiei).

poaroă -ti = sbs. fem. scroafă.

poartă -ti = sbs. fem. poartă, ușe: *poarta iăsti disclisă* (poarta e deschisă).

pociu -poaci = sbs. n. ulcior: *pociu cu apă arăti* (ulcior cu apă rece).

podidiri = vb. a-i veni să plângă, a-i veni să râză.

poliță -ti = sbs. fem. poliță, cec.

pom -nii = sbs. masc. arbore fruc-

tifer: *am mulți poni tu gridind* (am mulți arbori fructiferi în grădină).

pom -mi = sbs. n. fruct: *pomile s'codapsiră* (fructele s'au copt).

ponoł -uri = sbs. fem. ponoiu.

pöndu = adj. singurul, singuratec, pustiu, desert, gol: *armășu pöndu* (am rămas singurul); *căsă pöndă* (casă goală, deșartă); expres.: *iu tru pöndu ti duși* (unde dracul te duci).

popopo = interj. vai ! vai !

pöpurdă -di = sbs. fem. pușaleț, pușaiu (specie de mânătârci).

por -uri = sbs. n. vad (locul unei ape, pe unde se poate trece cu picioarele): *porlu tredîi* (se trece prin vad); *aëstu ariu n'ari por* (acest râu n'are vad).

porou -ti = sbs. masc. porc, rămător: *porcu niciucuit* (vier); *pörcu àryu* (mistret); *pörcu areătăi* (vier).

pörtu -uri = sbs. n. purtare, costum, conduită: *n'ari bun pörtu* (n'are bună conduită); *alixi pörtul* (a schimbat costumul).

pornic -ti = sbs. n. bucătă de piele ce se pune la opincile stricate.

pöșă -gi = sbs. fem. batistă de buzunar: *chirduł pöșa* (am pierdut batista de buzunar).

poștă -ti = sbs. fem. poștă: *lăăt cărti cu poșta* (am luat scrisoare cu poșta).

potani = sbs. fem. grindă mare.

pră -prădzi = vb. pară.

practichă -ti = sbs. fem. practică: *yidru firă practichă* (medic fără practică).

prag -uri = sbs. n. prag: *cîlcăi pri prag* (am călcat pe pragul ușii).

praz -gi = sbs. masc. praz: *cărnii cu prăsi* (carne cu praz).

prăschia -chi = sbs. fem. caesie.

prăvda -dzi = sbs. fem. animal, dobitoc: *hił prăvdă* (ești dobitoc).

preadrări (preadar -dră) = vb. a face din nou, a reface.

preadrăt = adj. făcut din nou, refăcut, prefăcut.

preadunări (preadun -nał) = vb. a aduce lângă, a pune lângă, a primi; fig. a se mărgini (la vorbe): *lă-apreadunăt la mîni* (l-am luat, primit la mine); *apreadună-te, nu și aspărdei gûra* (mărginește-te, nu-ți strică gura).

preadunăt = adj. adunat lângă, pus lângă, primit, mărginit.

prea-alea = adv. incet.

prèftu -ti = sbs. masc. preot; expres.: *va ti fac prèftu* (te voi bate); *va fi cîntă preftul dîpă ureacăii* (vei muri).

prèftu -ti = sbs. masc. floare de coloare galbenă spălcită.

prèftu -ti = sbs. masc. învălișul inimii, pericard.

prèză = sbs. fem. cât ieai cu cele trei degete din tabac, cât se iea într-o singură dată, priză.

pri = prep. pe, pre: *pri casă* (pe casă).

prialeădziri = vb. a alege prea mult.

prialèptu = adj. prea ales.

priavüt = adj. prea avut, foarte bogat: *hiu priavüt*.

prică = adv. decât, ca: *ma ghini și dîră cucot prică un an gîlină* (mai bine o zi cocoș, decât un an găină).

prioal -li = sbs. n. pânză de olandă fină.

prioi -i = sbs. fem. fieră sălbatică: *nu ari prici tu aëstă pîduri* (nu sunt flăre sălbatece în această pădure).

pricidéari = vezi *paracidéari*.

pricidzüt = vezi *paracidzüt*.

prioizòn (piroizòn) = sbs. n. cin-gătoarea dela izmene.

pricoațiri (pricòc, pricòpsu) = vb. a coace prea mult, a răscoace: *li pricoapsiș oâuli* (ai răscopt ouăle).

pricópt = adj. prea copt, răscopt.

pricounoăstiri = vb. a cunoaște de mai înainte; *l'pricunuscùł* (l-am cunoscut de mai înainte).

pricounusout = adj. cunoscut de mai înainte.

pridări = vb. a (se) predă, a trădă, a redă: *lă pridèd iu eră ascumtu* (l-am trădat, unde era ascuns).

pridat = adj. predat, trădat.

prifătiri = vb. a face din nou, a reface, a se preface: *s'prifăti cî nu poăti* (s'a prefăcut că e bolnav).

prifăptu = adj. făcut din nou, refăcut, prefăcut.

priftămi = sbs. fem. mulțime de preoți, preoțime: *multă priftămi tu aëstă hoară* (multă preoțime în acest sat).

prifteasă -si = sbs. fem. preuteasă.

priftesou = adj. preoțesc.

priftiliă -li = sbs. fem. preoție, popie, sacerdoție.

prighios și pirghios = adv. pe jos: *ne-anvirtiră di prighios* (ne-au inconjurat de pe jos).

prigiudicări = vb. a judecă din nou.

prigiudicăt = adj. judecat din nou.

prigiudicătă -ti = sbs. fem. judecată din nou.

prigiurări (prigiur -ai) = vb. a se rugă cu inzistență, a (se) conjură: *ti prigiür pri fumealți -ti* (te conjur pe familia ta).

prigiurat = adj. conjurat, rugat cu inzistență.

prihéarbiri = vb. a fierbe din nou, a prea fierbe.

prihèrtu = adj. prea fier, fier din nou.

prilàrgu = adj. pe larg, de departe: *du-ti di prilàrgu* (du-te de departe).

prima = adv. de minune, foarte bine: *nă dùșim prima* (mergem de minune).

primansūs=adv. de prisos, superfluu, excedent: *di primansūs nă-deādi* (mi-a dat de prisos).

primioāri=vb. a mânca de mai înainte, a mânca prea mult.

primioat=adj. mâncat de mai înainte, prea mâncat.

primitēstu -ti=sbs. masc. negustor, comerciant: *mări primitēstu* (mare negustor). Mai e și *pîrmîtar*.

primitî -ii (plurimi)=sbs. fem. marfă: *multă primitî adusi* (a adus multă marfă).

primitlachiâ=sbs. fem. neguțătorie, afacere comercială.

primnări (primnu -al)=vb. a se plimbă: *mi primnu tu gîrdină* (mă plimb în grădină).

primnât=adj. plimbat.

prindi=vb. unipers. se cuvine, se cade, trebue, să bine: *prindi s'târî* (trebue să tac); *nă prindi cipela* (imi să bine pălăria).

prîndiri (prindu, primșu)=vb. a apucă, a-prinde: *luna se-apreăsi*.

prîndzîri (prîndzu -ii)=vb. a prânzi: *prîndzîri ghîni* (am prânzit bine). Mai e și forma *prîndâri*.

prîndzit=adj. prânzit.

prîndzu -uri=sbs. n. prânz; expres.: *dzùa prîndzuluî* (nămiază-mare).

pringă=sbs. fem. cursă, prin-soare, capcană: *aslanlu cidzù tu pringă* (leul a căzut în cursă).

prîpuneâri (prîpun, prîpus)=vb. reflex. a presupune, a-și închipui: *mălti nă prîpus* (multe mi-am presupus).

prîpus=adj. închipuit, presupus.

prisini -ni=sbs. n. prisnel.

pristanéu=vezi *primansūs*.

p(r)isti=prep. peste: *pristi metru* (peste măsură).

prit (pit)=prep. prin: *prit münți* (prin munti).

pristûră -uri=sbs. fem. stomac,

burtă de viață; fig. om de nimică, nătărău.

pristuîri (pristuescu -il)=vb. a împrăștiă, a răspândi: *s'pristuîră câprii* (s'aú împrăștiat caprele).

pristuit=adj. împrăștiat, răspândit.

prisupră=adv. pe deasupra, pe sus: *yînu prisupră* (vino pe sus).

privatôs=adv. tare (la voce): *gria privatôs* (strigă tare).

privdicoă -ti=sbs. fem. animal mic.

privedeâri (prived -vidzul)=vb. a aveă aparență bună, a se îmbrăcă de ochii lumii.

prividzut=adj. cu aparență bună, cu exterior bun.

pixirî (pixescu -il)=vb. a educa bine, a crește bine: *l'pixescu ghîni* (il educ bine).

pixit=adj. bine crescut, bine educat.

proâspit=adj. proaspăt: *cârni proâspită*.

proâști -oști=sbs. fem. prăstie, frondă: *arucă chiâtră cu proâștia* (aruncă piatra cu prăstia).

pròd -uri=sbs. n. progres.

proramă -mi=sbs. fem. program.

pròlog=adj. ou fără găoace, ou ouat înainte de timp: *ou pròlog*.

pronomiû -ii=sbs. n. privilegiu acordat bisericiei.

proniu=sbs. n. puroiu, copură; expres.: *scot pînea cu proniî* (imi căstig pânea cu mare greutate).

propagandă -dzi=sbs. fem. propaganda.

pròsout -uti=sbs. n. stropitură: *mi umbluî di pròscuti* (m'am umplut de stropituri).

prot=num. primul, cel dintâi: *hiu prot* (sunt primul).

protestu -ti=sbs. n. protest: *va fac protestu* (voiu protestă).

pròva -vi=sbs. fem. probă, incercare.

pruouhlă -li=sbs. fem. pricopseală: *om firă prucuchiă* (om fără pricopseală).

prucu*ri* -tă=sbs. fem. coriu, ileri, vârsat roșu și mărunt la copii: *ficiorlu scodăsi prucuriță* (copilul a scos coriu).

prucupsiră (prucupsescu -il)=vb. a (se) pricopsi, a educă bine, a instrui.

prucupsit=adj. pricopxit, bine educat, instruit.

prudări (prudău, prudědū)=vb. a trădă.

prudăt=adj. trădat.

prudipsiră (prudipsescu -il)=vb. a progresă, a înaintă.

prudipsit=adj. progresat, înaintat.

prudusiră=vezi *prudări*.

prudusit=adj. vezi *prudăt*.

prufit -ti=sbs. masc. profet.

prufitipsiră (prufitipsescu -il)=vb. a profetiză, a profeti.

prufitipsit=adj. profetizat, profetit.

pruhav=vezi *bruhav*.

prumuveără -eră=sbs. fem. primăvară; expres.: *lă băti prumuveără* (lă merge strună).

prumuvirèsou=adj. primăvara-tec: *caș prumuvirèsou*.

prun -ni=sbs. masc. prun, corodouș.

prùnă -ni=sbs. fem. prună, corodoușe: *arichiă di prùni* (tuiacă); *prună di Bosna* (prună vânătă).

prunămi=sbs. fem. multime de prune, prunet.

prunio -ti=sbs. masc. prun mic.

pruniăr=adj. cu puroiu, puroios: *om pruniăr*.

pruniără (prunièdz -al)=vb. a prinde puroiu: *pruniă girmișlu* (buba a pris puroiu).

pruniât=adj. cu puroiu, care a prins puroiu.

pruniös=adj. cu puroiu, puroios.

pruscuhiră (prusuchèsu -il)=vb. a stropi (cu apă luată în gură), a improscă: *nu mi pruscuhiră* (nu mă improscă). Mai e și forma *pruscutiri*.

pruscuchit=adj. stropit cu apă din gură, improscat.

pruscutiri=vezi *pruscuhiră*.

prușină -ni=drojdie, tescovină; sinon. *tipuri*.

prutimisiră (prutimisescu -sil)=vb. a preferă.

prutimisit=adj. preferat.

prutusinghil -li=sbs. masc. protosinghel.

pruxiniliă -li=sbs. fem. peștie: *feciă nî pruxiniliă* (am făcut o peștie).

pruxinit=sbs. masc. peșitor.

pruxinsiră (pruxinsescu -il)=vb. a peți, a da în căsătorie: *măli feati nî pruxinsescu* (multe fete îmi dau în căsătorie).

pruxinsit=adj. peșit, dat în căsătorie.

psaltu -ti=sbs. masc. cântăreț.

psăr=adj. cenușiu, sur, brumăriu, cărunț: *cal psar* (cal brumăriu).

psifă -li=sbs. fem. briceag.

psilsiră (psilsescu -il)=vb. a cântă (în biserică); a psalmodia.

psilsit=adj. cântat, psalmodiat.

psiltichilă=sbs. fem. psalmodie.

psiltiri -ri=sbs. fem. psaltire (colecțiune de psalme).

psiltisiră=vezi *psilsiră*.

psinào=adj. slăbut, delicat: *un birbat psinac* (un bărbat slăbut).

psinări și **psiniri** (psinèdz -al)=vb. a (se) impuțină, a reduce: *s'psinără oili* (s'aui impuținat oile).

psof -uri=sbs. n. omor, moarte (la animale).

psusiră (psusescu -sil)=vb. a

muri (vorbind de animale), a cieni;
psusî călu (a murit calul).

psusit = adj. mort, cincnit.

psușimi -ni = sbs. fem. stârv, hoit, mortăciune.

pucio -ti = sbs. n. ulciorăș.

pucâtă -ti = sbs. fem. streăsină, adăpost.

pufcoă -ohi = sbs. fem. floricele de porumb; sinon. *pipidulă*.

pufcagi -iăzăi = sbs. masc. care vine de floricele de porumb.

pngunio = sbs. n. masă care se pune la treia zi după nașterea pruncului.

puh -uri = sbs. n. fulgi, praf de cărbuni și rămășiță din ori ce obiect friabil: *puh di peâni* (fulgi de pene); *puh di cîrbunî* (praf de cărbuni).

pulă -li = sbs. (instrumentul bărbătesc).

pûlbiri -ri = sbs. fem. pulbere, praf, colb: *mi 'mblui di pûlbiri* (m'am umplut de praf).

pulbirâmi = sbs. fem. prăfărie.

pulieliu -li = sbs. n. policandru.

puliță -tarî = sbs. fem. poliță, e-tajeră.

puliță -ani = sbs. masc. polițaiu.

pulitică -ti = sbs. fem. politică, politetă.

pulitichă -li = sbs. fem. politetă.

pulitipsirî (pulitipsescu -li) = vb. a civilizat.

pulitipsit = adj. civilizat.

pûlmu -nii = sbs. n. două mâni, căt pot cuprinde ambele mâni: *un pûlmu di meări*.

pulpă -pi = sbs. fem. pulpă: *pulpă groasă*.

puliă -li = sbs. fem. constelație, cloșca cu puii, pleiadele.

puliă -ni = sbs. fem. timbru postal, timbru: *cărtea n'ari pûlli* (scrierea n'are timbru).

pulian -ni = sbs. n. reteveiu: *a puliană* (joc copilăresc).

pullită -ti = sbs. fem. găină tânără, puicană. Mai e și forma: *plișă*.

pùliu -li = sbs. masc. puiu de găină și de ori ce pasere; pasere: *aci-jăi un pùliu* (am prins o pasere).

puliū = sbs. n. articulațiunea fluierului, copită.

puliū di noăptea = sbs. masc. liliac: *videul un puliū di noăptea* (am văzut un liliac).

pulpîrîu = sbs. n. pulpă mare, pulpe multe.

pumeân -ni = sbs. n. pomenire, pomană: *dau pumeân tri sùșlit* (dau pomană pentru suflet).

pumoără -ori = sbs. fem. zăpăceală.

pundi -dzi = sbs. fem. punte: *pundi mări* (pod); *pundi di her, di chiatră* (pod de fier, de piatră); expres.: *făti pundi* (fă-te luntre și punte). Mai e și forma *punghiu*.

pundiă -li = sbs. fem. pustietate, desert, singurătate: *tu pundiă s'ti vèd* (in pustietate să te văd).

pundirî = vezi *pundixirî*.

pundixirî (pundixescu -li) = vb. a rămâneat singur, a (se) duce la draci, a exilat: *l'pundixirî di-aua* (l-am exilat de aici).

pundixit = adj. rămas singur, trimis la draci, exilat.

pundzirî = vezi *amurfit*.

pungă -dzi = sbs. fem. pungă: *chirdul punga* (am pierdut punga).

pungar -ri = sbs. n. teșilă, pungă de piele, în care ciobanii pun amnarul, lasca și cremenea.

puplu -li = sbs. n. norod, popor, mulțime de oameni; *mâltu puplu vinți* (mulțime de oameni au venit).

pupu = sbs. masc. (copil) micuț, drăgălaș, împodobit ca o păpușă.

pupuză -zi = sbs. fem. pupuză

pupuză s'î bâta la cap (pupăza să-ți cânte la cap).

pupuză = sbs. fem. titerez dela moară; ca păpuza îl-si dûți gura (îi merge gura ca titerezul).

puravă -ți = sbs. fem. locuință făcută în treacăt, cort ce-l fac Românii pe drum, când se urcă și când se scoară dela munte, șatră.

puroar -ri = sbs. masc. păzitor de porci, porcar.

puroarlo -iădză = sbs. masc. coteț de porci; fig. casă proastă, loc murdar.

puri -ți = sbs. masc. purece: mi chipinară purișli (m'au pîscat purecii).

puricămi -ni = sbs. fem. multime de pureci; multă puricămi tu aëstu loc (prea mulți pureci în acest loc).

puri -li = sbs. fem. piatră poroasă: mur di puri (zid cu piatră poroasă).

purindări (purindu -ai) = vb. reflex, a infructă, a mânca de dulce în zilele oprite de religie, a face safteă: mi purindăř (am mâncaț de dulce în zilele oprite de religie); mi purindăř di cireași (am făcut safteă de cireșe).

purindăt = adj. infruptat, care a făcut safteă, care a mâncaț de dulce în zilele oprite.

purindu -dzi = sbs. masc. care mânca de dulce în zilele oprite; fig. Turc: iăsti purindu (e Turc).

purniliă -lii = sbs. fem. voluptate, plăcere simțuală.

purnu = adj. voluptos: om purnu (om voluptos).

purnu -ni = vezi prun.

purtări (pòrtu -ai) = vb. a purtă, a se purtă bine, a cără, a aduce: pòrtu apă (car apă); mi pòrtu ghini (mă port bine).

purtăt = adj. purtat, cărat, adus, care se poartă bine.

purtărio și prutărcu = adj.

prim născut: ficiōr prutărcu (copil întâi născut); și pentru o femeie și vită care naște prima dată.

purțiluș -zi = sbs. masc. purcel.

purțană -ni = sbs. fem. carne de porc sărată, porcină.

purtăț -ți = sbs. fem. portiță.

purtocalia -li = sbs. fem. portocală.

purumbu -ghi = sbs. masc. porumb. (pasere): acițăi un purumbu (am prins un porumb).

pusea = sbs. fem. (l. posca) oțet: puscă bùnă (oțel bun); yin puscă (vin acru).

pusear -ri = sbs. n. vas de pus oțet; fig. pentru capul omului: nu li tălli puscarlu (nu-l tăie capul).

puscălitură -uri = sbs. fem. acreală; sinon. anacriciu.

pùsoliă -lii = sbs. fem. ciumă: puscăla s'te adùnă (ciumă să te ie).

puscăliari (pușclèdz-al) = vb. a fi atins de ciumă, a avea ciumă, a fi bolnav de ciumă.

pusoliat = adj. atins de ciumă, ciumat.

puscălios = adj. atins de ciumă, cu ciumă; fig. răutăcios: feătă puscăliosă (fată răutăcioasă).

puscăuiri (pusquescu -ii) = vb. a se face ca oțetul, a se innăcri, a se oțeti: s'puscăi yinlu (s'a oțețit vinul).

puscăuit = adj. innăcrit, oțetit.

pusiă -ii = sbs. fem. strămoare: tu pusia ațelor birjiră (în strămoarea acelor stânci).

pușpurări (pușpuredz -al) = vb. a șopti: li avdžiř iū s'pușpură (i-am auzit șoptind); sinon. ciurari.

pușpurăt = adj. șoptit.

pusputiri (pusputescu -ii) = vb. a bâjbâi, a dibui, a răscoli, a cercetă: s'duți pusputindalui (merge pe dibuite).

pusputit = adj. bâjbait, răscolit dibuit, cercetat.

pustagi -iădzi = sbs. masc. postar.
pusteau și pustu = sbs. berbant, desfranat.

pustu = adj. pustiu, singur, singular: *om pustu* (om singurel).

puț -uri = sbs. n. puț: *puț cu apă*.

putană -ni = sbs. fem. curvă, femeie stricată, târă, fleoartă.

putanar îlo -iădzi = sbs. masc. casă de prostituție, casă de curve.

putinescu = adj. curvesc.

putinichiă -ohi = adj. curvăsarie.

p(u)teari (pot -ui) = vb. a putea, a fi sănătos, a fi capabil, a fi tare: *pot iora* (sunt sănătos acuma).

puteari -eri = sbs. fem. putere, forță, sănătate: *am mări puteari* (am mare putere).

puțin (*psin*) = adj. nițel, puțin,

puțintel: *puțin nă deddi* (puțin mi-a dat).

putríd = adj. putred.

putridzinii -ni = sbs. fem. putregaiu, lemn putred, făină de lemn putred: *bîgără undă putridzinii 'n foc* (am pus un putregaiu în foc).

putridziră (putridzăscu -li) = vb. a putrezi; fig. a sta prea mult la un loc: *putridziră aoăti* (am stat prea mult aici).

putridzit = adj. putrezit, care stă mult la un loc.

puturi = sbs. pl. poturi.

putut = adj. puternic, viguros, sănătos: *hiu putut* (sunt puternic).

puvóniu = sbs. n. puhoiu, torrent.

puximădi -dzi = sbs. fem. pezmet, poznag.

puzumi -ni = fem. pocitură, băhanie.

R. r.

r = una din literele alfabetului.

rănă -ni = sbs. fem. rană: *nă adră rănă* (mi-am făcut rană).

răsă -si = sbs. fem. rassă (haină preotească).

răuă -răli = sbs. fem. linie albă ce se vede deasupra capului, când părul e despărțit.

răbil = adj. rebel, care nu se supune: *arbiněșlăi suntu răbil* (Arnăuții sunt rebeli).

rebilipsiri (rebilipsescu -sil) = vb. a deveni rebel, a se răsculă, a nu se supune: *rebilipsiră ficiōrlăi* (copiii nu se mai supun).

rebilipsit = adj. care a devenit rebel, care nu se supune.

rebiliusiri = vezi *rebilipsiri*.

rebiliusit = adj. *rebilipsit*.

réhav = adj. rar, rărit: *iărbă rēhavă* (iarbă care a crescut rar).

rěndă -di = sbs. fem. răzătoare:

arădi gutună cu rěnda (rade gutuia cu răzătoarea).

rěpă -pi = sbs. fem. vezi *aripani*.

rigè -eădzi = sbs. rugămintă: *mulți rigeadză lă feciu* (multe rugăminte i-am făcut).

riglă -li = sbs. fem. riglă, linie.

rīga -ani = sbs. masc. riga (carte cu figură la joc).

rīyan -ni = sbs. n. măghiran, sovirf (plantă).

rimă = sbs. fem. insectă.

rincăe -ăi = sbs. fem. dungă ce lasă o picătură de apă pe zid.

rindeauă -ei = sbs. fem. rândea, răzătoare.

riurărăi = vb. a cădea rouă, a fi rourat: *s'riurără ieràghili* (s'au rourat ierburile).

riurat = adj. rourat.

riză -edzi = sbs. masc. tătană,

balamă: scôte uşa dit rizë (scoate uşa din tătană).

rōcut=vezi arōcut.

rōfohia -ohi=sbs. fem. trăsnet: rōfchia rusună (trăsnetul răsună).

rogoz -uri=sbs. rogoz, papură.

rōput=vezi arōput.

rōşcovă -vi=sbs. fem. roscovă; sinon. curnufexali.

rubiè -edzi=sbs. masc. galben de aur ce se atârnă de gât.

rūblă -li=sbs. fem. rublă (monetă de argint rusească).

rudzină -ni=vezi arudzină.

rug -dzi=sbs. masc. rug: s'avinț lièpurlī tru rug (să vânezi iepurele în rug.—Maxim).

ruiri=vb. a roi, a se adună în roiuri ca albinele; fig. a se răvărsă: s'ca alghina s'ruească (și ca albina so roești).

ruit=adj. roit, adunat în roiuri; fig. răvărsat.

rumbetă -ți=sbs. fem. vezi trumbeță.

rupițiri (rupițescu -il)=vezi arupițescu.

rupițit=adj. vezi arupițit.

rusficheauă -ci=sbs. fem. salvie, jaleș (plantă aromatică).

rusfeti -ți=sbs. fem. mită: l'ea rusfeti (iea mită).

rusfitoù iadzi=sbs. masc. care ieia mită.

S. s.

s=una din literele alfabetului.

s'=conj. să: va s'mi duc (o să mă duc).

s'=conj. și: s'ioū nu voiū (și eu nu vreau).

sa=pron. pos. sa: mă-sa (mă-mă-sa).

sac -ți=sbs. masc. sac, haină căptușită ce o pun femeile: bagă-ți saclu (pune-ți haina).

sadèie=adj. simplu, fără ornament, numai, curat: cafè sadèie (cafè curată).

safiri -ri=sbs. fem. piatră prețioasă, safir.

saïdză -ti=num. șaizeci (60).

sain -ni=sbs. masc. șoim, uliu; sinon. yirac.

sal -li=sbs. n. șal.

sală -li=sbs. fem. salon: casă cu sală (casă cu salon).

salaméndră -ri=sbs. salamandră, salamisdră (amfibiu care trăește în locuri umede și iese după ploaie. Poporul crede că cade din cer, când plouă).

șălide=sbs. fem. șalele (lumbii): mi dor șălide.

șalîră -ri=sbs. fem. saramură.

șaltă -ți=sbs. fem. salță (sos): salță di dumătă (sos de patlagele roșii).

șalti -șalti=sbs. fem. salcie (arbore): salți cu almăchli 'nghiös (salcie pletoasă).

șamisdölli=num. amândoi, ambi, și unul și altul: șamisdölli viñiră (amândoi au venit).

șamistrèlli=num. căteș trei: șamistrèlle fuđziră (căteștrei au fugit).

samsacız=sbs. fem. sacaz, colofoniu; sinon. ciamiciçiză.

san=adj. sănătos: hiu san (sunt sănătos).

săpă -ohi=sbs. fem. sapă, săpălog: am nă săpă și-un tipor, va li vindu s'mi 'nsor (am o sapă și o secură, le voi vinde ca să mă însor).

șapoă -ohi=sbs. fem. șapcă (un fel de căciulă).

șapit -ți=sbs. masc. șarpe.

șapti=num. șapte; expres.:

lli si duți citi săpti (i-e frică nevoie mare, se teme foarte mult).

săptidzăți = num. săptezeci.

saptispridzăți = num. săpte-sprezece (17).

sără -ri = sbs. fem. ferestrău și locul unde se scot scânduri: *tăli scindura cu săra* (taie scândura cu ferestrăul).

sardelă -li = sbs. fem. sardeà: *cutii cu sardeli*.

sargav = vezi *bâgav*.

sări = sbs. fem. sare: *sări albă* (sare extrasă din pământ); *sări lăii* (sare extrasă din apă de mare); *suri amără* (sulfat de magnezie).

sărică -ți = sbs. fem. sarică (mantă lăuoasă).

șarlatan -ni = sbs. masc. şarlatan.

sărmădeauă = sbs. fem. lemn din care se face coloare galbenă, lemn galben: *s'fac nă cioără sărmădeauă* (să fac o sfioră de coloarea galbenă).

șarpi, șerohi = sbs. masc. șarpe; fig. om răutăcios; sinon. *nipiricăd*.

sărțină -ni = sbs. fem. sarcină de lemn, crosnă: *una sărțină di leamni* (o crosnă de lemn).

sărțină și săltină = adj. bor-toasă, însărcinată: *mulării sărțină*.

șasi = num. șase (6).

șaspridzăți și șaspri = num. săisprăzece (16).

șasprînghiță = num. douăzeci și șase (26).

satèni = sbs. fem. satin (atlaz fără lustru): *fustani di satèni*.

satrazâm -ni = sbs. masc. mare vizir.

șauă -șali = sbs. fem. řea: *cal cu řaua*.

șavan -ni = sbs. n. giulgiu, lin-țoliu: *s'ti vidu cu șavanlu* (să te văd cu giulgiul).

șazmă -mi = sbs. fem. scoartă de țână de capră, țol de păr de capră.

sbor-oâră = sbs. n. cuvânt, vorbă, proverb: *cum deși sborlu* (cum zice proverbul); *nu iși di sbor* (și-a ținut cuvântul); *nă cîdeu sborlu 'mbădi* (n-am fost ascultat).

sbuirări (sboair -al) = vb. a sbură, a fugi repede.

sbuirăt = adj. care sboară.

sburiărou = adj. vorbăret: *iastă multu sburyărcu* (e prea vorbăret).

sburiri (sburăscu -il) = vb. a cuvântă, a vorbi bine ori rău de cineva: *sburăști prii nări* (a fonfăi, a fornal); *sburăști dulfi* (vorbește afabil).

sburit = adj. vorbit, cuvântat.

scăfă -fl = sbs. fem. scafă, pahar de băut, păhărel de rachiу: *dă-ni nă scăfă di-arichidă* (dă-mi un păhărel de rachiу).

scăliu -lili = sbs. fem. scaiu: *scăllu pri străniu* (scaiu pe haină).

scamătă -ti = bulele cari ies din săpun, când se spală ceva.

scămnă -nii = sbs. n. scaun, scărmăntătoare (unealtă cu care femeile scarmăna lâna).

scămnă -ni = sbs. n. coșciug, sicriu: *mîni sor mi-așteaptă scămnul, tini sor te-așteaptă soacra* (pe mine sor m'așteaptă sicriul, pe tine sor te așteaptă soacra).

scără -ări = sbs. fem. șcară: grătar, treaptă, prăjitoare, schelă: *anăltă scără* (scară înaltă); *căsă ningă scără* (casă largă schelă); *fridzi cărnea pri scără* (frige carnea pe grătar).

scarcăleco = vezi *carcaléc*.

scărpă -pi = sbs. fem. bărdăie, talaj: *aprindi făclu cu șărpă* (aprinde focul cu talaj).

scarpixia -nil = sbs. fem. scarpă (ghete femeiești).

scărtu -uri = sbs. n. rămășiță, talon (le prefă).

scatatie = vezi *scăllu*.

schepă -pi = sbs. fem. prapor,

(rețea care învăluiește intestinile).

sohet=adj. simplu, curat; sinon. *sadie*.

schio -uri = sbs. n. spic: *schic di grin* (spic de grâu).

schioră -uri = vezi *schic*.

schifter = vezi *xifter*.

schifură = sbs. fem. sulfur; sinon: *teafă*.

schimurări = vezi *șclimurări*.

schin -ni = sbs. masc. spin; fig. intrigă: *om te bâgă schin* (om ce face intrigă); *schinlu alghiniilei* (acul albinei); *schinlu a târlui* (scaiul dracului).

schinămi=sbs. fem. spinet (mulțime de spini); *aflărumără tu schinămi* (am găsit magarul în spinet).

sohinări (*schin -ai*) = vb. a întepă cu spini, a înspină; fig. a irită, a atâță, a șicană: *nu lu schină, căti* 'ngăci (nu-l atâță că te certă); *schină făclu* (a sgândări focul).

sohinări -ări=sbs. fem. spinare; expres.: *lî trădzi schinărea* (dispune de mijloace); *lî-arucă pri schinări-ni* (le aruncă asupră-mi); sinon. *schinirăt*.

schinăt = adj. întepăt cu spini, însipnat; fig. iritat, atâțat, șicanat.

schinoireață -ți = sbs. fem. avariie, sgârcenie (Boiagi).

schinirăt -i = sbs. n. șira spinării, spinare: *mi doări schinirătlu* (mă doare șira spinării).

schinitor=adj. întărătător, intrigant: *iăsti schinitor* (e intrigant).

schinitură -uri = sbs. fem. întărătare, atâțare, intrigare.

schiponii -ni=sbs. masc. vultur (pasere rapace).

schivală -li=sbs. fem. rămășiță din ori și ce obiect granulos, ciurătură, codină dela grâu, goz.

schizări -ări = sbs. fem. aschie, tandără, lemn despicat.

scideără (scad, scidzul) = vb. a

scadea, a se slăbi, a se micșora, a sărăci, a se înjosă: *scideu ăpa ariu* (s'a micșorat apa râului); *nă scideu lingoaarea* (nă sunt bogat); *nu hău avut* (am sărăcit, nu sunt bogat); *nu mi scad pri mine* (nu mă înjosesc pe mine).

scidzut=adj. scăzut, slăbit, micșorat, sărăcit, înjosit.

scildări (scaldu, scăldai) =vb. a (se) scăldă, a (se) îmbăia, a spăla binie: *mi scildări tu-ariu* (m'am scăldat în râu); *ă scildai ghini lîna* (am spălat foarte bine lână).

scildat = adj. scădat, îmbăiat, spălat bine.

scilsiri (scilsescu -ii)=vb. a sculptă, a scotoci, a scociori, a scormoni, a scurmă (la paseri), a scorni: *scilseasăti giliina* (găina scurmă); *scilseasăti templul* (sculptează templul); *mărti scilsisi* (prea multe mă scornit).

scilsit = adj. sculptat, scotocit, scociorit, scormonit, scurmat (la paseri), scornit.

scilitări=vb. vezi *scintisiri*: *s'u veada ș'să scilteadeă*.

scilită = adj. vezi *scintisit*.

scimânghiă -ghi=sbs. fem. pălă de bumbac bine dărăcită.

scindeliu -lii = sbs. n. scânteie, urmă de foc: *nu află nișă un scindeliu di foc* (n'am găsit nici o urmă de foc).

scindiliă -lii = sbs. fem. prinzătoare, cursă: *mărti scindiliu bigăi* (multe curse am pus).

scindiliări (scindilledz -ai) =vb. a scânteia, a scoate scânteie: *făclu scindilledzeă* (focul scânteiază).

scindiliat = adj. scânteiat.

scindiliös=adj. scânteios: *steauă scindiliösă* (stea scânteioasă).

scindura -ri=sbs. fem. scândură, pardoseală: *durniș pri scinduri* (am dormit pe pardoseală); expres.; *lili-*

pseăști nă scindura (nă lipsește o doagă); *s'feăți scindură* (s'a făcut prea tare).

scindurăt = adj. tare ca scândura, lemnit.

scinilisiri (scinilisescu -il) = vb. a necăji, a supără, a escită: *lă scinilișescu multu* (nă necăjesc prea mult).

scinilisit = adj. necăjit, supărăt, escitat.

scipări = vezi *ascipari*.

scirohinări și scirohirări (scar-chin -al) = vb. a scărpină: *te ti scar-chină* (de ce te scarpini).

scirohinăt = adj. scărpinat.

scirohiri (scirchescu -il) = vb. a termină, a isprăvi, mai cu seamă de țesut: *scirchit pîndea* (am terminat de țesut pânza); *lu scirchii di la lucru* (l-am congediat).

scirohit = adj. terminat, isprăvit de țesut.

scirohitură -uri = sbs. fem. isprăvire, terminare de țesut.

sciroio -uri = sbs. n. sgârciu (cartilaj): *scirciclu di la ureacăli* (cartilajul dela ureche). Mai e și forma *scirciu*.

sciroicări (scircic -al) = vb. a scrâșni: *acolo va hibă plîndzirea și scircicărea dîndzilor* (acolo va fi plângerea și scrâșnirea dintilor).

sciroicăt = adj. scrâșnit.

soiri = vezi *știări*.

soirminări (scärmin -al) = vb. a scărmăna, a dăraci: *scärmind lînă* (dărăcește lâna).

soirminăt = adj. scărmănat, dărăcit.

soirminitură -uri = sbs. fem. scărmănarare, dărăcire.

șoiut = adj. știut.

solăia = sbs. fem. cu sclavul (joc copilăresc).

solv -yi = sbs. masc. rob, captiv, sclav.

sclivilia -lii = sbs. fem. robie,

captivitate: *patru ani sclivilla* (patru ani robie).

solvuiră (solvuèsco -ii) = vb. a aduce în robie, a robi, a captivă: *sclivuiră fură un om* (au robit hoții un om).

solvuit = adj. dus în robie, robit, captivat.

soluțuiri (solutuèsco -ii) = vb.; vezi *cluțuiri*.

soluțuit = vezi *cluțuit*.

soliendza -dzi = sbs. fem. turcă: *cu sclîndza* (de-a turca); sinon. *ciulăgă, ciulăcă*.

soliifur = sbs. n. sulfur.

soliifură = adj. sulfuros: *apă sclîfură* (apă sulfuroasă).

soliimurări (soliimurèdz -al) = vb. a scrivi, a smorcăi, a scânci, a se face că plângere cu suspine: *el sclîmureodeă* (el se face că plângere cu suspine).

soliimurăt = adj. care se preface că plângere cu suspine, smorcăit.

soliimuros = adj. scâncitor, care se preface că plângere cu suspine.

soliinolămi -ni = sbs. fem. avariție, sgârcenie: *ări mări sclînciami* (are mare sgârcenie).

soliinciu = adj. avar, sgârcit: *om sclînciu* (om avar).

soliincuiri (soliinciùescu -ii) = vb. reflex. a deveni avar, a se sgârci: *multu sclînciu* (mult s'a sgârcit).

soliincuuit = adj. sgârcit, avar.

soliop = adj. schiop; fig. imperfect.

soliop = sbs. n. boală la oi, care le face a schiopătă.

soliopicări (soliopic -ai) = vb. a schiopătă: *călu sclîopică* (calul schioapătă).

soliopicăt = adj. schiopătat.

scöndu -uri = sbs. n. scont, scăzământ: *ă luă cu scöndu* (am luat-o cu scăzământ).

scop -căpi = sbs. n. băt, baston: *mică scop* (am mâncat bătale).

sorao -ohi=sbs. masc. scorpion: (insectă veninoasă din clasa arahnidelor); *mi mișcă scrâclu* (m'a mușcat scorpionul).

șoret=adj. sec: *cap șoret* (cap sec).

șorieărî(scriu -ieărî)—vb. a scrie: *șcris multu*.

șriitoărî -ori=sbs. fem. scrisoare: *șcri i nî scriitoărî* (serie o scrisoare); sinon. *cărți*.

șriitûră -uri=sbs. fem. scriis, scrisoare.

șripùrî(șripuescu -il)=vb. a scoate scânteii cu amnarul din cremene, a scăpără; sinon. *ascipirârî*.

șripuit=adj. scăpat.

șritûrî(șrituescu -il)=vb. a pustii, a dezolă, a rămâneă singur: *nî si șritûrî casa* (mi s'a pustiit casa).

șrituit=adj. pustiit, dezolat, devastat.

scrum -uri=sbs. n. scrum: *scrum s'feăti* (s'a făcut scrum).

scrumârî(scrumèdz -ai)=vb. a afumă, a se face scrum, a se afumă bucatele, a se arde bucatele, când se fierb.

scrumat=adj. făcut scrum, afumat bucatele.

scrupsîrî(scrupescu -il)=vb. a împrăștiă, a risipi, a răsfiră: *tùi scrupsîră* (toți s'a împrăștia).

scrupsit=adj. împrăștiat, risipit, răsfirat.

șoulârî(scol -ai)=vb. a se sculă, a (se) ridică, a mută: *tùi si sculâră* (toți s'a ridicat); expres.: *sculă cap* (a se revoltă); *lîi si sculă mindea* (a înnebunit).

șoulât=adj. sculat, ridicat, mutat; fig. revoltat: *cap sculat* (cap ridicat).

șoullă -li=sbs. fem. școală: *mi duc la sculîrî*.

șoulusîrî(sculusescu -sil)=vb. a

termină, a isprăvi, a sfârși, a da drumul elevilor dela școală.

șoulusit=adj. terminat, isprăvit, sfârșit, dat drumul.

șoumbe(ă)ti -eți=sbs. fem. scumpe: *iâsti scumbeâti di pînî* (este scumpete de pâne).

șoumbu=adj. scump, iubit, costisitor, unic: *un' scumbu iâsti* (e unic), *scîmba mea!* (iubita mea); *iâsti scîmbă luguria* (e costisitoare materia).

șounghîrî(scungheșcu -il)=vb. a scumpi; fig. a veni și a se duce rar: *mîltu si scunghi cîrnea* (prea mult s'a scumpit carnea); *multu ii scunghîșî* (prea mult te-ai făcut rar).

șounghit=adj. scumpit.

șoundipsîrî(scundipsescu -il)=vb. a se poteni, a impiedică: *calu si scudipseâșî* (calul se potinește); *mi scundipsîșî di lucri* (m'am impiedicat de afaceri).

șoundipsit=adj. potenit, impiedicat, reținut, oprit (de afaceri).

șoupât=adj. scopit (mai ales la țapă), jugănit: *lădă cîrni di scupat* (am luat carne de țap scopit); sinon. *ciucuit*.

șoupò -ădzî=sbs. masc. scop, intenție, opiniune, părere, gând: *n'ari bun scupò* (n'are bun gând); *ca te scupò ař* (cam ce intenție ai).

șourdâmi -ni=sbs. fem. mujdeiu, scordolea: *mîcăl scurdâmi* (am mâncaș scordolea).

șourta=vezi *șcurtița*.

șourtabec { adj. scurt de tot,
șourtao { durdului, scund: om scurtabec (om scund).

șourtâmi=sbs. fem. scurtime.

șourtârî(scurtèdz -al)=vb. a scurtă, a micșoră: *si șourtâ mîltu* (s'a scurta mult); sinon. *șcurticârî*.

șourtât=adj. scurtat, micșorat.

șourticârî=vezi *șourtârî*.

șourtîța (sourta) -ți=sbs. fem.

când se trăgeau la sorti, se luă cel mai scurt, sorti.

șoîrtu=adj. scurt, mic de talie: om șcurtu.

souteâri (scot, scoș)=vb. a scoate: *lu scoș dit casă* (l-am scos din casă); *scot mindea* (a înnebuni); *scot tu pâldi* (a scoate la iveală); *scot sâflitlu* (a chinui foarte mult); *scot ahöryia* (a separă, a izolă); *mi scoâti afoară* (a avea diaree); *li scot oclîlili* (a abuză); *scot din cap*, *scot dit mindi* (a inventă, a născoci, a produce); *scot ciorlu, mina* (a scrânti un picior, o mână); *nu scot țiva di lucru* (nu căstig nimică).

soutio -iți=sbs. n. scutec (materie de lână, prost țesută).

soutiți=sbs. fem. întuneric: *hiu tu soutiți*.

souturâri (scutur -ai)=vb. a scutură, a clătină (arbore), a curăță de pulbere (haină): *scutură merlu* (clătină mărul); expres.: *li seutură* (a murit).

scuturât=adj. scuturat, clătinat, curățăt de pulbere.

sdruminâri (sdroamin -ai)=vb. a sdrumică, a strivi, a sdrobl, a mărunți pământul, a stoarce: *mi sdrumină* (m'a strivit); *ă sdruminăi sfungăarea* (am stors buretele); *sdroamină lôclu* (măruntește pământul).

sdruminât=adj. sdrumaticat, strivit, sdrobotit, mărunțit pământul, stors.

sdrum(n)oinâri (sdruncin -ai)=vb. a sdruncină, a sdruhăi, a readuce în pulbere, a strivi: *ă sdruncinăi cu chiâtra* (am strivit-o cu piatra).

sdruooinât=adj. sdruncinat, sdruhăit, readus în praf, strivit.

sdumban=adj. sdrovăni.

sdupiniri (sdupinecu -ii)=vb. a trânti pe jos, a dobori jos: *lăsdupiniș dighiös* (l-am trântit jos).

sdupinît=adj. trântit jos, doborit.

s'eastî -că=conj. de e, dacă, de o fi: *s'eastî că vreî* (dacă vrei).

se(a)ti -ți=sbs. fem. sete: *am seatî* (mi-e sete); *lăa-m seatî* (ti am necaz); *nă scoș seatea* (mi-am scos necazul).

seătiră -ri=sbs. fem. secere: *nu talii seătira* (nu taie secerea).

șeboie=sbs. fem. micșunea, mixandru.

sec=adj. uscat, gol, numai: *armazi sec gol* (a rămas gol uscat); *un sec gol* (numai un singur); *ârburi sec* (arboare uscat).

selin -ni=sbs. n. telină (plantă).

sémnu -eâmni=sbs. n. semn; fig. minune, ceva neobișnuit, extraordinar: *sémnu se-aspuști hoără* (s'a întâmplat ceva extraordinar, de mirat în sat); *semnu di calli* (șapte cai); *niși sémnu di pilâti nu-s videa* (nici urmă de palat nu se vedeabă); *semnu di mustață* (minune de mustață); *lău sémnu* (a ochi).

senghi=sbs. fem. când arșicul stă armaș în jocul cu arșici cu semnul.

Septemvriū=sbs. masc. Septembrie.

sertu (sertio)=adj. vezi *sertic*.

sertic=adj. iute nervos, tare: *iâsti sertic* (e nervos); *tutùnă iâsti sertică* (tutunul e tare)..

seu -uri=sbs. n. seu: *sèulu a gîlinilei* (iarbă care se dă găinii ca să ouă).

sfină -ni=sbs. fem. pană de despicat lemn: *disică lèmnul cu sfîna* (despică lemnul cu pana).

sfinduohia -chi=sbs. fem. ladă, cufăr, geamantan și cavitarea toracică: *indră mulideu tu sfinduchiă a omlui* (a intrat glonțul în cavitatea toracică a omului).

sfinduohită -ți=sbs. fem. lădiță.

sfinusirí (sfinusescu -sil) = vb. a adoptă, a ajustă, a potrivă, a astupă potrivit.

sfinusit = adj. adoptat, ajustat, potrivit, astupat bine.

sfirličiu -ci = sbs. n. lemn cu care se bate laptele în putina de unt, bătător.

sfirnuțel -eali = sbs. n. furuncul, buboiu: *scosă un sfirnuțel* (am scos un furuncul).

sficădini -ni = sbs. masc. sfredel (unealta de găuri).

sfridinari (sfreădin -nai) = vb. a simți dureri ascuțite.

sfridinat = adj. care simte dureri ascuțite.

sfrindzél -li = sbs. masc. uliu, erete: *sfrindzelu vru s'acașă bilbișiu* (uliul a voit să prință privighetoarea).

sfuldzirari = vezi *sfulgurari*.

sfuldzirat = vezi *sfulgurat*.

sfulgu -uri = sbs. n. fulger, trăsnet: *cidzu sfulgu* (a căzut trăsnet).

sfulgurari = vb. a fi lovit de trăsnet, a trăsnii: *să sfulgüră casa* (a căzut trăsnet pe casă).

sfulgurat = adj. trăsnit, lovit de trăsnet.

sfungări -ări = sbs. fem. burete și burete de șters.

sfungirsiri (sfungirsescu -sil) = vb. a șterge cu buretele, cu ștergarul, a curăță.

sfungirsit = adj. șters cu buretele, cu ștergarul, curățit.

sfungu -uri = sbs. n. petec cu care se șterg vasele, ștergoare.

sfuri -oa = conj. dacă; sinon. *fu -ri -că*.

sfurlă -li = sbs. fem. sfărlează.

sfurnoschil -lli = sbs. n. sfoară cu care se învârtește sfărleaza.

sgăibă = sbs. fem. cuțitoarie.

sgăibă -bi = sbs. fem. sgaibă :

girnălu aciță sgaibă (buba a prins sgaibă).

sghic -uri = sbs. n strigăt tare, tipăt, chiot, vaiet, bocet: *te iăsti este sghic* (ce e acest vaiet).

sghiout -uti = vezi *sghic*.

sghilirí (sghilesescu -il) = vb. a chioti, a tipă: *nu sghilea* (nu tipă).

sghilit = adj. chiotit, tipat.

sgirliri (sgirlesescu -il) = vb. a sgâi (ochii), a holbă: *sgîrlea ghini oclîili*, (sgâia bine ochii).

sgirlit = sgâit, holbat.

sglioată -ti = sbs. fem. pas: *doată sglioată* (doi pași).

sgoăbă -bi = sbs. fem. plană, cu titoiae.

sgolub = adj. gol, căruia nu i-a rămas nimic, prăpădit de tot.

sgrimări (sgrim -al) = vb. a sgâri, a scăripină ceva cu unghia, a scrijeli: *nu ti sgrimă* (nu te scăripină).

sgrimăt = adj. sgâriat, scăripinat, scrijelit.

sgrimitură -uri = sbs. fem. sgâriitoră, scrijelatură.

sgrumări (sgrum -ai) = vb. a gătui, a sugrumă, a se innecă, a strangulă: *dă-ni apă, că mi sgrum* (dă-mi apă, că mă innec); *va s'mi sgrumă* (voește a mă strangulă); expres.: *mi sgrum tu lucru* (a lucră foarte mult).

sgrumat = adj. gătuit, sugrumat, innecat, strangulat.

sgrumitură -uri = sbs. fem. sugrumare, innec, strangulare.

sgulughiři (sgulugescu -il) = vb. a remâneă gol, a nu-i remâneă nimic, a se prăpădi, a se ruină.

sgulughit = adj. rămas gol, fără nimica.

sgurghisiri (sgurghisescu -sil) = vb. a (se) rugini, a prinde rugină: *sgurghisi hărlu* (fierul a prins rugină).

sgurghisit=adj. ruginit, cu rugină: *om sgurghisit* (om nepoliticos, neinstruit).

sguriă -i = sbs. fem. rugină, sură.

shizmă -ati = sbs. fem. schismă.
și, și=conj. și: *loă și tîni* (eu și tu).

șîi=pron. își: *'șîi vînă tu mindî* (șii-a venit în fire).

șlăo -ti = sbs. n. materie groasă de lână pentru haine, pânură serjă, șaiac.

siâra -ări = sbs. fem. seară: *astă siâră* (astăseară); *aeri -siâră* (ieri seară).

sibépi -chi=sbs. fem. cauză, pretext, motiv: *sibépi s'feâți nis* (el a fost cauza).

șică -ădzî = sbs. masc. glumă, sagă: *ări mălti șicădăzî* (are multe glume).

șicără -ări = sbs. fem. secară: *pîni di sicără*.

șicări (sec, sicâl)=vb. a-i fi frig, a se uscă, a secă: *sicați* (mi-a fost frig); *s'î seacă mină* (să îi se usuce mâna); expres.: *seacă pri iu treați* (jefuește pe unde trece).

șicăt=adj. căruia i-e frig.

șicăt=adj. căruia îl lipsește un membru, defectuos, ciolac: *iăsti șicăt di mină* (îl lipsește o mâină).

șicigî=adj. glumet, sagalnic: *om șicigî* (om glumet).

șicildisirî (șicildisescu -il)=vb. a neliniști, a sinchisi; *nu ti sicildisiu* (nu te neliniști); sinon. *siclișiri*.

șicildisit — adj. neliniștit, sinchisit.

șicitipsirî (șicitipsescu -il)=vb. a-și pierde un membru, a se strica ceva dela un obiect, a fi defectuos, a face defectuos; *l'sicitipsirî strânlu* (am stricat haina).

șicitipsit=adj. defectuos, stricat (la obiecte).

sicitlichia -chi=sbs. fem. defect, imperfecție fizică.

șideări (șed, șidzùl) = vb. a se dea, a locui, a sta: *șed acasă* (stau acasă); *șed Bitâli* (locuiesc la Bitolia).

șidèfi -hi=sbs. fem. sidef: *cumbuldi di șidèfi* (mătanii de sidef).

șidzut = adj. șezut, locuit, stat, nelucrat, neactiv: *om șidzut* (om neactiv).

șidzut = sbs. n. șezut (partea dindărât a corpului).

șifhâni -ni = sbs. fem. saftian: *pipușă di șifhâni* (ghete de saftian).

siftè -edzi = sbs. masc. safteă, a face început la vinzare, etc.: *feciu siftè* (am făcut safteă).

siftèr = vezi *xiftèr*.

sigimi -ni = sbs. fem. sfoară de cânepe.

signi = sbs. n. prapuri, crucile dela biserică: *isîrdă cu signili preștili* (preotii au ieșit cu crucile).

șîlită -ti = sbs. fem. săgeată: *asfălă șîndă sâyîtă dit vîclul chirò* (am găsit o săgeată din antichitate).

șîtur = adj. sigur, credincios: *om siyur*.

șîuripsirî (șîuripsescu -il)=vb. a asigură, a încredință: *casa șî yuripsii* (am asigurat casa).

șîuripsit = adj. asigurat, încrezintă.

șîurlichiă -chi = sbs. fem. siguranță, asigurare, încredințare.

șihâni -ni=sbs. fem. farfurie de aramă, sahan, castron.

șihâti -ti = sbs. fem. ceas, ceasarnic, orologiu; sinon.: *oără*.

șihidîlă -ri=sbs. masc. colăceri, antimergători mirelui, cari cu câteva ceasuri înainte merg la mireasă și vestesc de sosirea mirelui și li se dă câte o batistă fiecăruia.

șihirlochia -chi = sbs. fem. veste îmbucurătoare, veste de naștere: *lî*

lăai sihîrchiă (i-am spus veste im-bucurătoare).

slin = adj. lână albă având câte un păr negru, alb amestecat cu câte un păr negru: *lină slină* (lână albă cu câte un păr negru).

slită -ti = sbs. fem. specie de șarpe care sare.

silă = sbs. fem. silă, forță: *cu silă* (cu forță); *foclu ari silă* (focul are forță).

silată -ti = sbs. fem. salată.

silavă -ți = sbs. fem. silabă.

silavisirí (silavisescu -il) = vb. a silabisit: *aciță s'silavisească* (a în-ceput a silabisit).

silavisit = adj. silabisit.

silcoim -ni = sbs. masc. salcâm (arbore).

silepcı -iadzi = sbs. masc. care vine salep, salepgiu.

silep(l)-uri = sbs. n. salep.

s(i)lighiri (silihescu -il) = vb. a slobozi, a asmuți (câni): *sîlghiș cînili* (am asmuțit cânele). Mai e și forma *sîrghiri*.

silighit = adj. slobozit, asmuțit.

siltări (saltu -siltal)=vb. a săltă: *nă saltă inima* (imi saltă inima).

siltăt = adj. săltat, care săltă.

siltinâtă -ti=sbs. fem. saltanat, pompă, alaiu: *are mări siltinâtă* (are mare saltanat).

silitură -uri = sbs. fem. curmă-tură (vale unde un deal își curmă muchia și peste care acea muchie iaraș urmează).

silia -lii = sbs. fem. fulguleț, un ce foarte mic din ori și ce obiect, cât e negru sub unghie: *silă-pălii* (nimicuri, fleacuri).

silvări = sbs. fem. șalvari, pantaloni largi.

silvirușă=sbs. fem. șalvari mici.

simăr ră=sbs. n. samar: *cal cu simăr; simăr di broască* (carapace, țeasta osoasă a broaștei); *si-ărup-*

sîră simările (s'a bătut). Mai e și forma *sumăr*.

simbită -ti=sbs. fem. Sâmbătă (ziua).

simică -iadzi=sbs. masc. simigiu.

similimă -mi=sbs. fem. lână din care nu s'a scos *suma*, lână lungă și aspră; lâna impreună cu *suma*. Când i s'a scos *suma* se numește *cana*.

siminări (seamin -al)=vb. a semănă, a sădi, a vaccină: *siminări grîn* (am semănat grâu); *siminări ficioarlu* (am vaccinat copilul).

siminat = adj. semănat, sădit, vaccinat.

siminitură -uri = sbs. fem. semănătură: *simniturile s'duc ghini*.

simință -ti=sbs. fem. semânță, neam: *simința aciță* (semânță s'a prins); *iăsti di bûnă simință* (e de bun neam).

simiră -adzi = sbs. masc. care face samare, samargiu.

simirusirí (simirusescu -il)=vb. a pune samarul.

simirusit=adj. cu samarul pus.

simisirí= b. a-și aduce aminte, a-și reaminti.

simisit = adj. adus aminte, reamintit.

simită -ti=sbs. fem. simit, pâne dulce.

simită=sbs. masc. gălägie, găläceavă, sgomot mare, ciorovăială.

simnări (sémnu -al)=vb. a semănă, a însemnă, a marcă, a semnală, a vaccină: *l'simnări s'lu cunoscu* (l-am marcat, ca să-l cunoșcut); *mi simnări* (m'am vaccinat); sinon. *siminări*.

simnăt = adj. semnat, însemnat, marcat, semnalat, vaccinat.

simnitör -oări=cbs. n. tipar de lemn, cu care se calcă pe prescură.

simsăr -ri = sbs. masc. samsar, mijlocitor: *om simsar* (mijlocitor).

şimşir -ri=sbs. n. cimşir, merisor: *curună di şimşir* (coroană de merisor).

simsirésou=adj. samsaresc.

simstirliehă -chi=sbs. fem. samsarlac.

simtiri (simtescu -l)=vb. a simti, a înțelege: *l'simtii, cindu vînți* (l-am simtit când a venit).

simtit=adj. simtit, înțeles.

sin -uri=sb. n. săn, piept femeiesc, tătă, mamelă: *dă-lă sinlu 'a nătlui* (dă-i tătă pruncului); *lia l'n sin* (ia-l la săn).

sinăpi -chi=sbs. fem. muștar: *sinapia ardi* (muștarul arde).

sinapizmò -ădză=sbs. masc. sinapism.

şindâni -ni=sbs. fem. sfesnic: *aprîndeşindanea* (aprinde sfesnicul).

sindaxa -xi=sbs. fem. sintaxă, compozitie.

Sinchetru=Sf. Petru.

sindilia -lii=sbs. fem. vânt străşnic, vijelie.

sinduchisiri=vb. a pune în ladă: *sinduchisià strânlili* (pune în ladă hainele).

sinducohisit=adj. pus în ladă.

sindzi -uri=sbs. n. sănge: *him di un sindzi* (suntem rudă); *iăsti di sindzi visiuchescu* (e de viță regescă); *iăsti sindzeli a meu* (e fiul meu); *sindzile a hristolui* (împărășanie, vin); *va nă liau sindzili* (mă voi răsbură); *lă ariji sindzili* (a îmbătrânit).

sindzinări (sindzinedz -ai)=vb. a săngeră: *nă sindzinăl nărea* (mi-am săngerat nasul).

sindzinăt=adj. săngerat.

sinéti -ti=sbs. fem. circumcizune.

sinéti -ti=sbs. fem. creanță, poalită.

ingeàchiă -chi=sbs. fem. district.

singur=adj. singur, unic: *ficior*

singur (flu unic); *ieă singur-nă* (numai eu însumi); *el singur-să* (numai el însuș).

singurămi=sbs. fem. singurătate: *singurămea mi-ariseaști* (singurătatea îmi place).

singureată și singurătăti=sbs. fem. singurătate: *mări singureașă iăstă tu piduri* (e mare singurătate în pădure).

singurău și singurău=adj. singur singurel, el singur, numai el, numai el însuș: *singurău vînă* (numai el însuș a venit).

sină -li=sbs. fem. sinie de aramă, tavă lungă și lată pentru plăcintă.

sinic -ti=sbs. n. obroc: *un sinic di gru* (un obroc de grâu); sinon: cùtlă.

sinicicăt=adj. negru peste tot, foarte negru: *strânu sinicicăt* (haină neagră).

sinidisi=sbs. fem. conștiință: *om cu sinidisi* (om cu conștiință).

sinităti -ti=sbs. fem. sănătate: *ai sinităti* (ești sănătos); *lă-alas sinităti* (rămăi sănătos); *cu sinităti* (să-ți fie de bine).

sinitos=adj. sănătos, tare, puternic: *hiu sinitos* (sunt tare, puternic); *mi-adrăi sinitos* (m'am în-sănătoșit).

sinitor (siritor)=sbs. n. traistă, ghiozdan: *ca nûca în siritor* (ca nuca în ghiozdan).

Sinmădră=Sf. Dumitru.

sintu=adj. sfânt, bun, bland: *om sintu* (om bun, bland); *s-tă Miria* (Sf. Maria); *Sinchetru* (Sfântul Petru). Mai e și forma *sintu*.

sinuă -di=sbs. n. sinod.

sinur -rl=sbs. n. hotar, graniță, fruntariu.

sinuripsiri (sinuripsescu -l)=vb. a hotărnică, a delimită, a avea de hotar.

sinuripsit=adj. hotărnicit, de limitat.

siniǎo -uri = sbs. n. chiciură (pătură de ghiață ce acopere arborii în timpul iernii în localitățile friguroase).

sipări (sap -ai) = vb. a săpă, a gravă; fig. a cercetă: *sipăř tu lěmnu ťiva* (am săpat, gravat ceva în lemn).

sipăt = adj. săpat, gravat, cercetat.

sipitùră -uri = sbs. fem. săpătură, gravură, sculptură.

siptimină (stimină) -ni = sbs. fem. săptămâna: *siptimina mari* (săptămâna patimilor); *siptimina albă* (săptămâna lăsatului de carne, săptămâna brânzei).

sipunăr -ri = sbs. masc. săpun-giu, care face săpun, care vinde săpun.

sipungl -iàdži = sbs. masc. vezi *sipunár*.

sipuni -ni = sbs. fem. săpun: *cilupi di sipuni* (bucată de săpun).

sipunsři (*sipunsěcou -il*) = vb. a săpuni, a unge cu săpun: *sipunsři bárba* (am săpunit barba).

sipunsít = adj. săpunit, uns cu săpun.

sírachňă -ohi = sbs. fem. grije: *om cu sírachňi* (om cu grije).

síraf -hi = sbs. masc. zaraf, bancher; fig. econom, sgârcit: *iásti multu síraf* (e prea econom).

sírál -ář = sbs. fem. palat, tribunal, edificiu frumos: *casă ca sírái* (casă ca un palat); *mi duš la sírái* (m'am dus la tribunal).

sireàuă -ei = sbs. fem. serie, orânduială, început, domeniu: *n'ari bună sireàuă* (n'are bună orânduială); *ca lúplu tu sireàuă -li* (ca lupul în domeniul său).

sírbèsou = adj. nervos (om), vi-oiu, sprinten, ager (animal): *cal sírbèsou* (cal ager); *om sírbèsou* (om nervos).

šírbët = sbs. n. şerbet (fel de limonadă), zahăr topit.

sírbisliohlă -ohi = sbs. fem. ner-vozitate, vioiciune, agerime.

sírbitoâri -ori = sbs. fem. sărbătoare: *sírbitoâri gredâua și lișoâră* (sărbătoare mare și mică).

šíret = adj. şiret, viclean: *om si-ret* (om viclean).

šíretlîchiă -ohi = sbs. fem. vicle-nie, şiretenie, şiretic.

sírgħiri = vezi *sílgħiri*.

sírgħit = vezi *sílgħit*.

sírgurice = sbs. fem. fel de ste-lută pe care zânele o poartă în păr și în care constă, în mare parte, pu-terea lor.

síri = sbs. fem. contemplațiune.

sírigè -éadži = sbs. masc. pu-trezirea oaselor, cărnii, carie.

sírin = adj. senin: *jerlu iásti sirin* (cerul e senin).

sírinia -nil = sbs. fem. locul unde se dă oilor să lingă sare.

sírit = adj. sărit (intrebuinat numai în jocuri copilărești): *a ci-cioâri síriti* (a sări peste picioare).

síritòr = vezi *sínitòr*.

síritòr -ri = sbs. masc. vas de lemn pentru pus sare, solniță.

síritùră -uri = sbs. fem. mâncare cu multă sare, sărătură.

sírma -mi = sbs. fem. fărâmă-tură de pâne, fărâmă: *s'sítürđ cu sírmi* (s'a săturat cu fărâmi).

sírmă -ádži = sbs. masc. sarmă: *sírmádži di cárni* (sarmale cu carne).

sírmă -uri = sbs. fem. sârmă, fir din ori și ce metal: *sírmă de-asími* (sârmă de argint).

sírma -ati = sbs. fem. mătase: *cimeașă di sírma* (câmașe de mătase); sinon. *burungică*.

sírmaliè -éadži = sbs. masc. ca-pital: *n'am mări sírmaliè* (n'am mare capital).

sírmari (*sírmu -ai*) = vb. a face

fărâmături, a fărâmă, a fărâmăti; fig. a se răspândi, a se imprăști (la vite); *oile sîrmărdă* (oile s'au împrăștiat); *nu sîrmă pînea* (nu fărâmăti pânea).

sîrmăt = adj. făcut fărâmături, fărâmătit; fig. răspândit.

sîrmă -ii = sbs. fem. fel de influență, vezi *rîmdă*.

sîrminîță -ti = sbs. fem. leagăn; fig. prunc, copil mic; *plîndzi sîrminîță* (plângere pruncul); *nu fă ca sîrminîță* (nu fă ca un copil mic); *stă tu sîrminîță* (stă în leagăn).

sîrpit = adj. sprinten, svelt, ager; fig. deștept: *câpră sîrpită* (câpră sprintenă); *ficior sîrpit* (copil deștept).

sîrpùnia -nił = sbs. fem. săpunel, iarbă mirosoitoare.

sîrtar -ri = sbs. n. sertar; *measă cu sîrtar* (masă cu sertar).

sîrtu -uri = sbs. n. strangu, drug de fier sau de lemn, cu care se încheie ușa, poarta, zâvor.

sîrviliū -li = sbs. masc. chiparos: *trup ca di sîrviliū* (corp ca de chiparos).

sîstasi = sbs. fem. recomandație.

sîstima -ati = sbs. fem. deprindere, obiceiu, sistemă.

sîstisîri (sistisescu -il) = vb. a recomandă: *nu mi sîstisi ghîni* (nu m'a recomandat bine).

șîstisîri (șîstisescu -il) = vb. a (se) zăpăci, a-și pierde cumpătul: *mi șîstisîi* (m'am zăpăcit).

sîstînit = adj. recomandat.

șîstînit = adj. zăpăcit.

sîstrisîri = vezi *xîstrisîri*.

sîstrisîit = adj. *xîstrisîit*.

sîtă -ti = sbs. fem. sită: *sîtă dicajă* (sită subțire); expres.: *bigără sită* (au inceput să cerceteze serios).

șită -ti = sbs. fem. țepele pinului, bradului: *schină șifili di chin* (înțeapă țepele de pin).

sîtină -adzi = sbs. masc. satana, diabol, om deștept: *sîtină s'feați* (s'a îndrăcit).

sîtir -ri = sbs. masc. centaur: *incilicid pri sîtir* (a încălecat pe centaur).

sîtîrări (seătîr -al) = vb. a seceră: *mini va sîtîrăm* (mâne vom seceră).

sîtîrări -ări = sbs. fem. seceriș.

sîtîrat = adj. secerat.

sîtîritor -ori = sbs. masc. secerător.

sîtîri -ri = sbs. fem. satâr, cuțit mare de tocăt.

sîtîl = adj. sătul, săturat: *hiu sîtîl di pîni* (sunt săturat de pâne).

sîtuleață -ti = sbs. fem. săturate, îndestulare.

sîtûrări (satur -al) = vb. a sătura, a potoli, a îndestulă: *mi sîtûrări di tuti* (m'am săturat de toate).

Mai e și forma: *suturări*.

sîtûrât = adj. săturat, potolit.

sîtixiri = vezi *xîtixiri*.

sîtixit = vezi *xîtixit*.

șîurări (șîur -al) = vb. vezi *șîurări*.

șîurât = adj. vezi *șîurat*.

sîv = adj. cenușiu, brumăriu: *cal sîv* (cal cenușiu).

sîvdâ(ie) -ăi = sbs. fem. dorință, amor, iubire, dragoste: *lî-am mări sîvdâii* (a o iubi foarte mult).

sîvdilă = adj. iubit, plăcut.

sîvinlusîri (sîvinlusescu -il) = vb. a punе lințoliu, a acoperi cu giulgiu: *l'sîvinlusîm* (l-am acoperit cu lințoliu).

sîvinlusît = adj. acoperit cu giulgiu.

sîvüră -ri (l. saboura) = sbs. ceeace rămâne din ceeace s'a vândut, leșt, sabură.

slab = adj. slab, rău: *cârni slabă*; *ti băti, iăsti om slab* (te bate, e om rău).

slibilia = sbs. slăbiciune: *ari mări slibiliă* (are mare slăbiciune).

slibință -ți = sbs. fem. slăbiciune, răutate, rele: *feâți mulți slibinți* (a făcut multe rele).

slibință -ți = sbs. fem. partea dela coaste și până la șold, partea abdomenului la stânga și la dreapta buricului, lumbi.

slibușeu = adj. puțin slab, slăbă nog, slăbușor, slăbuț: *iâsti slibușeu* (e slăbut).

slighiri (sligescu -ii) = vb. a slăbi, a deveni rău, a se înrăutăti: *mălu mi slighir* (mult am slăbit).

slighit = adj. slăbit: *cal slighit dî lăcru* (cal slăbit de muncă).

slighit = sbs. n. boală la vite, care le slăbește mult, fel de atac la vite.

sloată -ți = sbs. fem. sloată, povită: *dă sloată* (cade sloată).

slut = adj. urit, disform, pocit: *ficior slut* (copil pocit).

slutichia -chi = sbs. fem. sluțenie.

soâcră -ri = sbs. fem. soacrä: *soâcră-mea muri* (soacra mea a murit).

soâri = sbs. masc. soare: *soârli deâdi* (soarele a răsărit); *s'dusi soârli* (soarele a apus); *soâri cu dinzi* (soare friguros); *soârli a morților* (apusul soarelui); *mușat ca soâri* (foarte frumos); *albu ca soâri* (foarte alb).

soâric -ți = sbs. masc. soarece: *cîtușa aciță un soâric* (pisica a prins un soarece).

soârti -ți = sbs. fem. cămașe în care e învelit pruncul înainte de naștere, placentă; fig. naștere: *dit soârti pînă la moârti* (dela naștere până la moarte).

soâtă -ți = sbs. fem. tovarășe, soție, asociată: *mi dus cu soâtă* (m'am dus cu tovarășe).

sobă -bi = sbs. fem. sobă; *sobă di her* (sobă de fier); *sobă s'făți tu udă* (mare căldură e în odaie).

sobagi -iâdză = sbs. masc. sobar (care face sau vinde sobe).

soche = sbs. canaua dela butoiu.

socru -ri = sbs. masc. socru: *socru avut* (socru bogat).

sodă -ți = sbs. fem. sodă (sare) și apă gazoasă.

sôfra (sufră) -ri = sbs. masc. masă: *bâză sôfra* (pune masa).

sogână = sbs. fem. cârpă.

sòie -uri = sbs. fem. soiu, neam, rassă, familie, rudenie, specie, fel, calitate: *cal di sòie* (cal de rassă); *ficior di sòie* (copil de neam, copil de familie); *hiu sòie cu nis* (suntrudă cu dânsul); *am mălu sòiuri di liliici* (am multe feluri de flori).

sòir -ri = sbs. n. un cerc mare la jocul cu sfărleaza, în mijlocul căruia se pune o sfărlează ca să o lovească; sinon. *tricol, felciu*.

sòmbur -ri = sbs. n. pietriceă; sinon. *chitrijeauă*.

sòmnu -uri = sbs. n. somn: *am sòmnu grêu* (dorm greu); *nî iâsti sòmnu* (mi-e somn); *sòmnu lisdr* (sомн ușor),

sòni = sbs. fem. fine, sfârșit: *tu sòni* (în fine, în urmă, în sfârșit).

sòniu -ni = sbs. masc. măgar, asin: *iâsti sòniu* (e măgar).

sòput -uti = sbs. n. șipot, cișmeă: *sòputlu nu-aduți âpă* (șipotul nu curge); sinon. *fundină*.

sora, surorî = sbs. fem. soră: *am două surorî* (am două surori).

sot -ți = sbs. masc. sot, bărbat, asociat, tovarăș, o pereche: *n'am soț* (n'am tovarăș); *nu nî fâți sotul* (nu-mi face bărbatul); *nu și-ări soț* (nu-și are pereche).

spàngu -uri = sbs. n. sfoară de cânepă.

spărjan -ni = adj. scutec pentru copii mici.

spăstră -ri=sbs. fem. curătenie: *ari mări spăstră* (are mare curătenie).

spătă -ti=sbs. fem. spată (unealtă de țesut).

spătă = sbs. fem. cu înțeles de spete numai în jocuri copilărești : *cu lăsa -spăta*. (P. Papahagi).

spătal=adj. risipitor, cheltuitor: *om spătal* (om risipitor).

spășl -adzi = sbs. masc. treflă (la joc).

spazmă -adzi=sbs. masc. spasm: *ari spazmădezl*.

spes = adj. strâmt (mai ales vorbind de spațiurile dela sită și dela spată: *spată speasă* (spată strâmtă).

spidă -i = sbs. fem. vârtej de vânt, vântoaică, volbură, sulită: *spidă iăsti afoără* (e vântoacică); *mi 'ndeipă cu spidă* (m'a întepat cu sulită).

spillari (spel, spilă)=vb, a spăla, a curăti; fig. a se scăpa de cineva, de ceva: *mi lăi și mi spilări* (m'am lat și m'am spălat); *mi spilări di hiavră* (m'am scăpat de friguri); *mi spilări di borgi* (m'am scăpat de datorii).

spilat = adj. spălat; fig. scăpat, mântuit.

spilitură -uri = sbs. fem. spălăcitură, mâncare proastă, spălătura: *mcăi ūndă spilitură* (am mâncat o spălăcitură, mâncare proastă).

spin = adj. fără mustăti, imberb: *om spin* (om fără mustăti).

spinăo -ăti = sbs. masc. spanac (plantă): *pită di spinăo* (plăcintă cu spanac).

spindzurări (spindzur -al) = vb. a spânzură, a atârnă: *spindzură tușechia* (atârnă pușca).

spindzurăt = adj. spânzurat, atârnat.

spindicări = vezi *dispindicări*.

spingu = sbs. masc. iarba pentru durerea de dinți, spânz.

spiòn -ni=sbs. masc. spion; iăsti spion.

spirlundziri (spirlundzescu -il)=vb. a face lunguiet, a face lunguleț, a deveni spitelat.

spirlundzit=adj. făcut lunguiet, spitelat.

spirlungu=adj. lunguleț, lunguiet, spitelat: *om spirlungu* (om spitelat).

spirtără -ări=sbs. fem. chibritelnită: *adu spirtara*.

spirtină -ni = sbs. fem. odgon, cablu: *cirăvi ligădă cu spirtină* (corabie legată cu odgon, cablu).

spirtu -ti -uri=sbs n. chibrit, cutie cu chibrituri, chibritelnită: *acum-bîrăl un spirtu cu spirti* (am cumpărat o chibritelnită cu chibrituri).

spirtu -uri=sbs. n. alcool: *spirtu di arichiă* (alcool pentru rachiu).

spirtu = adj. deștept, vioiu: *ficiorlu iăsti spirtu* (băiatul e deștept).

spirtu di tuféchială=sbs. n. capsulă (pentru pușcă): *tuféchială cu spirtu* (pușcă cu capsulă).

spirtuiri (spirtuescu -il) = vb. a aprinde chibritul: *spirtuia chibritlu și-aprindi lămba* (aprinde chibritul și aprinde lampa); expres.: *spirtuia-li* (sterge-o, ia-o la fugă).

spirtuit=adj. aprins (chibritul); fig. dus, fugit.

spistriri (spistrescu -il) = vb. a curăti de murdărie, a fi curat; fig. a ascunde: *spistreă pipuțili* (curăță ghetele); *spistria-te s'nu ti veădă* (ascunde-te, să nu te vază).

spistrit=adj. curătit, curat; fig. ascuns.

spital -li=sbs. n. spital : *spital tri lindzili* (spital pentru bolnavi).

spităr -ri=sbs. masc. care face spete pentru răsboiu.

spițar -ri=sbs. masc. spițer, farmacist: *am un frății spîțar* (am un frate spițer).

spitiliusiri (spitiliusescu -ii)=vb. a risipit, a ruinat, a prăpădit: *mi spitiliusî* (m'a ruinat, m'a prăpădit); și *spitiliusî aveărea* (și-a prăpădit, risipit avereia).

spitiliusit=adj. risipit, ruinat, prăpădit.

spîțirîă -ii=sbs. fem. farmacie, spiterie.

spîțirlichia -chi=sbs. fem. meseria spiterului, farmacistului.

spitrundări=vezi *pitrundări*.

spitrundât=vezi *pitrundat*.

spiunlichia -chi=sbs. fem. spionaj: *feâți spiunlichia* (a făcut spionaj).

spîșa=sbs. fem. fulg de zăpadă, scânteie de foc: *cad spîșî di neăuă* (cad fulgi de zăpadă); *spîșî di foc* (scânteie de foc).

splină -ni=sbs. fem. splină și boală de splină: *ări splină* (e bolnav de splină).

sprigjurări=vezi *prigiurări*.

sprigjurăt=vezi *prigiurat*.

spriimnări (spriimnu -al)=vb. a aveă diaree, a aveă urdinare.

sprimnăt=adj. care are diaree.

sprilimtu=adj. când curge apa printre doage.

sprilindziri=vb. a curge printre doage, a piști, a se prelinge: *yînlî sprilindzî* (vinul curge printre doage).

sprünă -ni=sbs. fem. spuză (cenuse fierbinte): *mi arșu di sprünă* (m'am ars de spuză).

sprunămi=sbs. fem. multă spuză.

sprunări (sprunedz -nal)=vb. a acoperi cu spuză, a se face de cenuse fierbinte: *sprună turtă* (turtă s'a făcut de cenuse, fierbinte).

sprunăt=adj. acoperit cu spuză: *pîni sprunătă* (pâne acoperită cu spuză).

spulbirări (spulbir -al)=vb. a curățî de praf, a spulberă: *spùlbiră strânlu* (curăță de praf haina).

spulbirăt=adj. spulberat, curățit de praf: *loc spulbirat* (pământ spulberat).

spûmă -mi=sbs. fem. spumă: *spûmă di lăpti*.

spumări (spumèdz -al)=vb. a spumegă, a face spumă: *laptili si spûmă* (laptele s'a spumegat).

spumat=adj. spumegat, cu spumă.

spumitüră -uri=adj. spumă.

spuneări (spun, spușu)=vb. a spune, a arăta, a expune: *aspun niinti* (a declară).

spûră=vezi *spûnă*.

spûză -zi=sbs. fem. rămășiță de cărbuni, praf de cărbuni și din ori și ce obiect friabil, pulbere: *spûză di cîrbunii* (praf de cărbuni).

stăfîlt=sbs. n. omușor, epiglotă.

stâmă -ni=sbs. fem. liniște: *mări stâmă iasti afoără* (mare liniște e afară).

stâmbă -ghi=sbs. fem. tipar, tipografie: *cârti di la stâmbă* (carte dela tipografie).

stâmbă -uri=sbs. fem. stambă (materie de bumbac): *fustâni di stâmbă* (rochie de stambă).

stâmna -ni=sbs. fem. ulcior mare, cană.

stâni -ăni=sbs. fem. stână, strungă: *mi duc la stâni*.

statéra -ri=sbs. fem. standard, steag: *cu statéra nî te-așiptam* (cu steagul mi te așteptam).

stațiioni -ni=sbs. fem. stațiune, gară, (neologism).

stări (staū, stitū)=vb. a sta, a rămâne: *stăi aclo* (stai acolo); *stău Bituli* (locuiesc la Bitolia); *vîntul stitî* (vântul a încestat); *stăi ghîni* (poartă-te bine); *stitî oâra* (a se opri).

șteale -ei=sbs. fem. ștevie, ștrîrpiță di șteii (plăcintă cu ștrîr).

steauă, steăli = sbs. fem. stea: *steauă cu coadă* (comet); expres.: *se-acișă di steăli* (a negă, a tăgădui).

stěpsu -uri = sbs. n. greșală, eroare: *am stěpsu* (am greșit).

sternă -ni = sbs. fem. cisternă: *sternă cu ăpă*.

sterpu = adj. sterp, improductiv: *loc sterpu* (sol improductiv); *oâie steărpu* (oie care nu fată).

sti = prep. pe; vezi *stri*.

stic = adv. puțin: *nijica stic di oără* (intr'o secundă).

știări (știu, știui) = vb. a ști, a cunoaște: *l'știu ghini* (lucunosc bine).

stifă = vezi *stihio*: *si stifă s'feați drăclu*.

stifalătă -ti = sbs. fem. botine, tuzluci (fel de ghete).

stifidă -dzi = sbs. fem. stafidă, boabe de struguri uscați și noțiunea de uscat: *aùdli s'feațiră stifidz* (strugurii s'au uscat).

stifiðusiri (stifiðusescu -sil) = vb. a se stafidă, a se uscă (strugurii).

stifiðusit = adj. stafidat, uscat.

stifusiri (stifusescu -sil) = vb. a pieri, a dispărèa: *si stifusi di dinintea amea* (a dispărut din fața mea).

stifusit = adj. pierit, dispărut.

stih -uri = sbs. n. vers, stih.

stihio -adzi = sbs. masc. stafie: *casă cu stihio* (casă cu stafie).

stihiusiri (stihiusescu -sil) = vb. a pune în temelia unei case un co-coș tăiat, ori vită, ori urmă de om, care după (40) de zile se transformă în stafie, a se transformă în stafie.

stihiusit = adj. transformat în stafie.

Stimăria = Sf. Maria.

stimbusiri (stimbusescu -il) = v. a tipări.

stimbusit = adj. tipărit.

stingaciu = adj. stângaciu (care

se servește de mână stângă); vezi *astingu*.

stipsi -uri = sbs. fem. alumen (piatră acră): *vîpsi cu stipsi* (am boit cu piatră acră).

stipsiră (stipsescu -il) = vb. a greși, a face eroare: *stipsi lărtămi* (am greșit, iartă-mă).

stipsit = adj. greșit.

stipsuneri = sbs. fem. pl. ceeace rămâne din unele fructe și anume din prune, mere păturete, etc., după ce li s'a stors sucul și sunt bune pentru văpsit; borhot de prune sau de mere păturete, în care se pun obiecte de lână pentru a se boi pe urmă.

stipsusiri (stipsusescu -il) = vb. a trată cu piatră acră obiecte de lână, a le boi; a pune în borhot obiecte de lână pentru a le văpsi.

stipsusit = adj. tratat cu piatră acră, pus în borhot de mere păturete, în prune, etc.

stirnu -uri = sbs. n. stir, sălbatec.

stirnutari (stirnutedz -al) = vb. a strănută: *nu stirnuteadză pri measă* (nu strănută la masă).

stirnutat = adj. strănutat.

stirgoană -ni = sbs. fem. vezi *stigoană*.

stirpăr -ri = sbs. masc. păstor de oi sterpe: *stirpărli li păști ghini*.

stirpuri (stirpuescu -il) = vb. a deveni sterp, a deveni improductiv: *oâia stirpui* (oia a devenit stearpă); *lăclu stirpui* (pământul a devenit improductiv).

stirpuit = adj. care a devenit sterp, improductiv.

stirpuriū = sbs. n. turmă de oi sterpe.

știut = adj. știut, cunoscut, învățat, înțelept: *om știut* (om învățat); *iasti multu știut* (e prea înțelept).

știteări = vezi *stări*.

stitut = adj. stătut, rămas, stă-

tător: *apă stătătoare* (apă stătătoare).

stivă - ură = sbs. fem. stivă, grămadă, mulțime, teanc: *stivă di leamni* (grămadă de lemn).

Stivinăirea = Sf. Vineri.

stizmă - mi = sbs. fem. zid: *cîuzu stizma* (a căzut zidul); sinon. *mur.*

stizmusiri (stizmusescu -il) = vb. a înconjură (cu ziduri): *u stizmușiră cu chetri* (au înconjurat-o cu pietre).

stizmusit = adj. înconjurat cu zid.

stoc și stog - ură = sbs. n. stog, grămadă, mulțime: *stog di meărî* (mulțime de mere); *li bigăt stoguri - stoguri* (le-am pus grămadă).

stofă - i = sbs. fem. stofă, materie.

stoli = sbs. fem. ornament, po doabă.

șombură - ri = vezi *töpă*:

streahă - hi = sbs. fem. streașină: *stai tu streahă a casilei* (stai sub streașina casei).

stres = adj. strâns; fig. avar, sgârcit: *liau streasă* (o iau la sănătoasa).

stri (stil) = prep. pe, între, deasupra: *stri casă* (deasupra casei).

striaus - si = sbs. moș, strămoș: *striauslăanoștri bină tu cîlivă* (strămoșii noștri trăiau în colibi).

strîbteări (strîbat -ui) = vb. a străbate, a pătrunde, a răsbate, a trece prin: *apa strîbită prit mur* (apa a pătruns prin zid); *mi strîbită arcoârea* (m'a răsbit frigul).

strîbteări - eri = sbs. fem. diaree.

strichiri (strichescu -il) = vb. a avortă (la animale), a naște înainte de timp, a nu mai curge (apa), a stoarce: *iapa strichi* (iapa a avortat); *ariulu strichi* (râul nu mai curge).

strichit = adj. avortat (la animale); născut înainte de timp, care nu mai curge.

strichitără - ură = sbs. fem. rămasă din băutură, apă; stârpitură;

lepdătură, avort, copil stârpitură, animal stârpitură (venit înainte de timp și care nu ajunge mărimea lui naturală).

stricitoări - ori = sbs. fem. străcurătoare, ori ce lucru dih pânză sau din alt ceva cu care se strecoară, sedilă, săculeț de făcut brânză; expres.: *nu li fiini stricitoârea* (e foarte timid).

stricurări (stricor -al) = vb. a strecură, a stoarce, a scoate sucul sau mustul din ceva: *stricoâră lăptili* (strecoară laptele); *stricură sfungârea* (am stors buretele).

stricurat = adj. strecurat, stors, scos sucul.

strigări (strig -al) = vb. a strigă, a chemă: *nu strigă* (nu strigă); *l'strigă acasă* (l-am chemat acasă).

strigât = adj. strigat, chemat.

striglieată - ți = adj. brânză dulce încă nescursă de zări; lapte încheiat, boțul din lapte încheiat, strâghiată.

strigoaniă - ni = sbs. fem. rădăcina unei plante, care ne face să strănutăm, strigoaie, străgoaie (verratrum).

strîmbări (strîmbu -al) = vb. a strîmbă, a face gesturi, a cărmi, a se abate, a deviă; fig. a fi de altă părere, a se opune: *strîmbă călea* (a deviă, a se abate); *el tot na strîmbă* (el în totdeauna se opune).

strîmbat = adj. strîmbat, care face gesturi, abătut, deviat, fiind de părere contrarie.

strîmbități - ăți = sbs. fem. nedreptate: *nu voi strîmbitătea* (nu vreau nedreptatea).

strîmbitără - ură = sbs. fem. strîmbatură, grimasă.

strîmbu = adj. strîmb, sucit; fig. nedrept: *lémnu strîmbu* (lemn strîmb); *căli strîmbă* (drum sucit); *om strîmbu* (om nedrept).

strîmbu - ură = sbs. n. boală la

oi provenind din mâncarea ierbii veninoase.

strîmtări (strîmtedz -al) = vb. a strâmtă, a ingustă: *strîmteâdză strânilu*.

strîmtat = adj. strîmtat, ingustat.

strîmtu = adj. strîmt, ingust, strâns, strâmtoarat.

strîmtură -uri = sbs. fem. strâmtoare, ingustime: *tricuľ prit ună strîmtură* (am trecut printr'o strâmtoare).

strîmuxiri (strîmuxescu -il) = vb. a înghesui, a îmbulzi: *nu mi strîmuxă* (nu mă înghesui).

strîmuxit = adj. înghesuit, îmbulzit.

strîndziri (stringu, strîmşu) = vb. a strânge; fig. a deveni sgârcit, a se sgârci: *multu si streâsi, niţi pîni nu mîcă* (prea mult s'a sgârcit, nici pâne nu mânancă); *ă luai la streâsă* (am luat-o la fugă); expres.: *hiu stres* (sunt strâmtorat).

stringlia -lil = sbs. fem. trăgătoare: *cîorîti cu stringli* (cioareci cu trăgători).

stringulsiri (stringulsescu -sil) = vb. a scrinti: *nî-si stringulsî mîna* (mi s'a scrintit mâna).

stringulsit = adj. scrintit.

strinot = vezi *strînuş*.

strinuş -uşi = sbs. n. haină mică.

strîniiriū = sbs. n. mulțime de haine: *te-i aestu strîniiriū* (ce e această mulțime de haine).

strîniliū = sbs. n. mulțime de haine; sinon. *strîniiriū*.

striocliu = adj. spanhiu, șasiu, incruiașat: *om striocliu* (om șasiu).

stripăp, stripipini = sbs. masc. strâmoș, străbun: *stripipinlătă nostri tri binără ghini*. (strâmoșii noștri au trăit bine).

stripirintili = sbs. masc. pl. strâmoșii.

strixiri și stirxiri (strîxescu -il) = vb. a primi, a consumă, a conveni, a răbdă: *nu strixescu s'mi duc* (nu primesc să mă duc); *mălti lti strîxił* (prea multe i-am răbdat).

strixit = adj. primit, consumat, convenit, răbdat.

strof = sbs. n. durere de inimă, colică (mai cu seamă la cai).

strop -chi = sbs. masc. prăjină.

strufohisiri = adj. a avea durere de inimă, a avea colică, a fi bolnav, a se bolnăvi.

strufohisit = adj. bolnăvit, care suferă de durere de inimă.

struguiră (struguescu -il) = vb. a struji, a da la strug: *strugua scîndura* (strujește scândura).

struguit = adj. strujit, dat la strug.

struxiri (struxescu -il) = vb. a ascuții, a da la tocilă: *struxiă cîstîră* (ascuțește briceagul).

struxit = adj. ascuțit, dat la tocilă.

stufutòs = adj. tufos, îndesat: *ârburi stufutòs* (arbore tufos).

stuhinât = adj. nenorocit, sărmănat, biet: *stuhinât di auş* (sărmănat de bătrân).

stulcinări (stulcin -al) = vb. a strivi, a sdrobi; vezi *sdrucinări*.

stulcinât = adj. strivit, sdrobit.

stulsiri (stulsescu -il) = vb. a ornă, a împodobi: *si stulsî ghini* (s'a ornat bine).

stulsit = adj. ornat, împodobit.

stumâh -ahi = sbs. masc. stomac; expres.: *nu mi-âri tu stumâh* (nu mă poate suferi).

stîmbu -uri = sbs. n. pisălog: *stîmbu di lèmn* (pisălog de lemn).

stumbusiri (stumbusescu -il) = vb. a pisă bine cu pisălogul, a pisăgi: *stumbusia zâharea* (pisăză zăharul).

stumbusit = adj. pisat bine cu pisălogul, pisăgit.

stupitoāri -ori = vezi *astupitoāri*.
stur -i -uri = sbs. n. stâlp, direc:
iăsti stûrul a cäsilei (e stâlpul ca-
 sei).
sturnări -ări = sbs. fem. cremene,
 silex: *sturnări albă* (cremene albă).
sturnurōs = adj. silicos, cu cre-
 mene: *loc sturnurōs* (teren silicios).
su = pron. pos. său: *tată -su* (ta-
 tăl său).
subiē -adzi = sbs. masc. bănu-
 ială: *am subiē* (am bănuială).
subiili = adj. bănuitor: *om subiili*
 (om bănuitor).
subtîraō = adj. puțin subțire, sub-
 tirel, subtîrator: *ficiōr subtîrāc* (co-
 pil subțirel).
subtîri = adj. subțire: *lemn sub-
 tîri* (lemn subțire).
sūcă = vezi *topă* (Ohrida).
sucăchia -chi = sb. fem. drum
 pavat, stradă; expres.: *s'ti ved tu
 sucăchă* (să te văd pe drumuri); *a-
 lagă sucăclă* (umblă haimană): *om
 dit sucăchă* (om de pe drumuri).
sucrēstu -ti = sbs. n. sechestr: *nă
 feăfiră sucrēstu căsa* (cui au se-
 chestrat casa).
sucrīmi -ni = sbs. fem. socrul și
 soacra impreună: *nă muri sucrīmea*
 (mi-a murit socrul și soacra).
sùdit = adj. sudit, supus străin,
 scutit de bir: *eu hiū sùdit* (sunt
 scutit de toate).
sudoāri -ori = sbs. fem. sudoare,
 nădușală.
suēliu -iālii = sbs. n. lână tunsă
 dela coadă, codină: *suēliu laiū*
 (codină neagră).
sufin = adj. uscat, vânturat: *stră-
 nu sufin* (haină uscată).
sufiāri (suflu -al) = vb. a suflă, a
 respiră; fig. a fi bogat, a avea pa-
 rale: *te suflă acsi* (ce respiră aşă);
lă suflă, hîi ghini (ai parale, eştibine);
suflă lâmbă (stinge lampă); *lă su-
 flă ună* (i-am tras o palmă).

suflat = adj. suflat, respirat.
suflit = adj. suflet, inimă, viață,
 ființă, persoană: *om fără suflet* (om
 fără inimă); *multi sufliți chirură*
 (multă oameni au pierit); *nă mutres-
 cu sufliții* (imi caut de viață); *him
 pătru sufliți* (suntem patru per-
 soane); expres.: *ti lău pri sufliții*
ameu (te iau pe răspunderea mea);
nă ngircăi sufliții (am păcătuit);
ficior tri sufliț (fiu adoptiv).
sufră -adzi = sbs. masc. sofă,
 masă: *bâgă sufrălu* (pune masa).
sufră -i = sbs. fem. indoită,
 sbârcită, cută, increțită, faldur:
strâniu cu susri (haină cu indoituri,
 cute); *fată susri, susri* (obraz cu
 sbârcituri).
sufrințeāuă (sufrințeānă) = sbs.
 fem. sprânceană: *sufrințeāuă lăie*
 (sprânceană neagră).
sufrusiră (sufrusescu -il) = vb. a
 îndoi, a cută, a se sbârci, a se în-
 creții; fig. a fură, a sustrage: *mi su-
 frusiră* (m'am sbârcit); *nă sufrusiră
 un cal* (mi-au furat un cal).
sufrusit = adj. îndoit, cutat, sbâr-
 cit; fig. furat, sustras.
sug = vb. a suge, a bea, a da
 țăță: *multu yin sișpu* (prea mult
 vin am băut); *nu ded s'sugă a fi-
 ciilor* (n'am dat țăță copilului).
sugar -ri = sbs. masc. sugaciu,
 miel sugător: *frîșpu un sugar* (am
 pus la frigare un sugaciu).
sugiriō -ti și sugiruș -i = adj.
 sugaciu mic.
sugliiț -uri = sbs. n. sughiț: *am
 un mări sugliiț* (am un mare su-
 ghiț).
sugliițări (sugliiț-al) = vb. a su-
 ghiță: *sugliiță tötna* (sughite în tot-
 deauna).
sugliițăt = adj. sughițat.
sugiuc -ti = sbs. n. sugiuc.
suhădži = sbs. pl. trânji, emo-
 roide: *am suhădži* (am trânji).

suiliări (suillèdz -al)=vb. a tunde oile numai imprejurul cozii ; *mîne va suiliăm* (mâne vom tunde).

suiliat = adj. tuns imprejurul cozii (oile).

suiliat = sbs. n. tunderea oilor imprejurul cozii.

suilitou=adj. de neam, de rassă; *cîni suilitcu* (câne de neam).

șuirări (șuir-al)=vb. a fluieră, a șiuieră, a-i face somn prin fluierare: *șuiră-lî s'yină* (fă-i semn prin fluierare să vie); expres.: *te lî șuiră* (ce i-a trăsnit prin cap). Mai e și forma *șuirari*.

șuirat=adj. șiuierat, fluierat.

sul-uri=sbs. n. sul : *sul di tu-fechia* (vărguță cu care se încarcă pușca); *sul di pîspăcă* (pistonul dela pleoftă).

sulă -li=sbs. fem. sulă, țeapă, țepuse, frigare: *sulă di her* (frigare); *sulă di lémnu* (țeapă, țepuse); *va l'bag tu sulă* (il voi pune în frigare); expres.: *bâgă sulă* (face intrigă).

sulfat -ti=sbs. n. chinină : *lăăt sulfat* (am luat chinină) ; *gûra nă iăsti sulfat* (gura mi-e amară).

sulfină -ni și **sulhină -ni**=sbs. fem. floare albă care se pune la găleată.

sulină -ni=sbs. fem. specie de crustacei.

sulinăr -ri=sbs. n. vezi *surcă*.

sulpă -ii=sbs. fem. unealtă de trestie făcută pentru prinderea peștilor, ostretele, băltog.

sultuo -ti=sbs. n. surtuc(haină).

sum și sun=prep. sub : *sum meăsă* (sub masă).

sùmă -mi=sbs. fem. caier de lână lungă și aspră.

sùmă -mi=sbs. fem. sumă, total: *sùmă mări di parădži* (sumă mare de bani).

sumireăuă -ei=sbs. fem. sume-

denie, extras, totalul unei adunări: *fă li sumireăuă* (fă suma, adună-le).

șumbă -bi=sbs. fem. vezi *giumbă*.

șumburi -ri=sbs. n. sămbure : ca de nucă sămburi.

șùmoă -ti=sbs. fem. stratul de frunze uscate ce cade pe suprafața pământului în pădure, foiș.

sumnămi -ni=sbs. fem. multă lână lungă și aspră; vezi *multă sumă*.

sunsoără -ri=sbs. fem. subțioară : *nă cideză di sunsoără* (mi-a căzut de sub subțioară). Mai e și forma *sunsoără*.

sumulăiū=adj. negricios, brun: *feată sumulaie* (copilă negricioasă).

sumuliri (sumuliescu -ii) = vb. a deveni negricios, a se înnegri, a părli (soarele): *mi sumulăi soărli* (m'a părlit soarele).

sumullit = adj. care a devenit negricios, înnegrit, părlit.

sumullit=adj. tare negru, care a devenit foarte negricios.

sumùnă -ni=sbs. fem. o pâne: *micăt ună sumùnă* (am mâncat o pâne).

sumurònăuă -ni=sbs. masc. sobol, cărtiță : *acițăi un sumurònăuă* (am prins un sobol).

sundùchiă -chi=vezisfindùchiă.

sungalus=sbs. masc. când se punе arșicul pe coarnele dinainte.

sùpă -pi=sbs. fem. supă : *sùpă di cărni*.

supăni -ni=sbs. fem. buzunar în interiorul hainei.

suphéră -ri=sbs. fem. farfurie pentru supă, castron.

șupirări (șupiredz -al)=vb. a-și bate joc, a batjocori : *tötña 'să șupireădžă* (intotdeauna își bate joc).

șupirât=adj. batjocorit, luat în râs.

șupleacă -ti=sbs. fem. palmă: *li trăpușu ună șupleacă* (i-am tras o palmă).

supsîri (supsescu -il) = vb. vezi *psusîri*.

suptu = adj. supt, slăbit, uscătiv: *om suptu* (om uscătiv).

șupturări (șupturèdz -al) = vb. a șopti: *lî șupturări, ma nu avdži* (i-am șoptit, dar n'a auzit).

șupturăt = adj. șoptit.

șupur = sbs. n. batjocură: *iâsti șupurlu a lûmilieř* (e batjocura lumii).

surâtă -ti = sbs. fem. surată, prietenă: *am mûlti surâti* (am multe prietene).

șûrcă -ti = sbs. fem. țeavă, tub dela șipot, sghiaib, șipot de lemn sau de piatră, prin care se scurge apa dintr'un apeduct sau izvor: *bea dit șurcă* (bea din tubul șipotului); sinon. *șulinar*.

surdisiri (surdisescu -il) = ab. a avea diaree, a da curs, a desface: *surdisiù mûltă prîmitîi* (am desfăcut multă marfă); *mi surdisi mûltu* (am avut mare diaree).

surdisiri -ri = sbs. fem. diaree.

surdisit = adj. desfăcut, cu diaree.

sûrdú = adj. care nu aude, surd: *om sûrdú*.

șurduri (șurdueșcu -il) = vb. a deveni surd, a asurzi; expres.: *lî șurdù ünă* (i-am tras una).

șurduit = adj. asurzit, care a devenit surd.

surdziri (surdzăscu -il) = vb. a asurzi: *mi surdez cu grâirlî* (m'a asurzit cu cuvintele).

surdzit = adj. asurzit.

sureți -ti = sbs. fem. față, mutră, copie.

surghiri (sorbu, surghil) = vb. a sorbi: *ü surghîr di-ună ðară* (am sorbit îndată).

surghit = adj. sorbit.

șuriunî = sbs. masc. exiliu, expulzare.

sur'iunipsîri (sur'iunipsescu -il) = vb. a exilă, a expulză, a expatriă.

sur'iunipsit = adj. exilat, expulzat, expatriat.

șurică -ti = sbs. fem. soricără.

șuricâmi -ni = sbs. fem. mulțime de șoareci: *multă șuricami aoâti* (mulțime de șoareci aici).

șuricoânia = sas. fem. femela șoarecelui.

șuricoâniă = sbs. fem. otravă pentru șoareci.

șuricouș = sbs. masc. șoricel.

suriâ -li = vezi *suro*: *suriâ di boiî* (mulțime de vite).

surin -uri = sbs. masc. loc sau coasta unui deal expusă la soare, loc pe care îl bate soarele: *casa tu surin* (casă ce o vede soarele); sinon. *surnel*.

sûro -âdzi = sbs. fem. grămadă, cârd, pâlc, stol, mulțime.

surpări (sûrpu -al) = vb. a surpă, a doboră, a răsturnă, a distrugă: *surpăi casa* (am distrus casa); *surpără amîrlău* (au răsturnat pe împărat); *mi surpă 'nghios* (m'a doborit jos).

surpăt = adj. surpat, doborit, răsturnat, distrus.

șurpicări = vb. a fi mușcat de șarpe; fig. a deveni răutăcios, a se înrăutăti.

șurpicât = adj. mușcat de șarpe: *mulă șurpicată* (catăr mușcat de șarpe).

surpitură -uri = sbs. fem. surpătură, doborire.

sûrpu -uri = sbs. n. râpă: *tu surpurile a mûntiluî* (in râpele muntelui).

sursîri = vezi *xursîri*.

șurșur -ri = sbs. n. murmur, zuzuit, susur, șopot: *fiñdîna cu aliei șurșur*.

șurșurări (șurșurèdz -al) = vb. a murmură apa unui râu, a zuzui, a

șopotit: *apa șurșureadză* (apa șo-potește).

șurșurat = adj. murmurat (apa), zuzuit, șopotit.

surțel -eali = sbs. n. surceâ (lemn subțire): *acumpărăt surțeali* (am cumpărat surcele).

surțilus -si = sbs. n. surceâ mică. **șurub -uri** = sbs. n. șurub.

sus ('nsus) = adv. sus, presus: *du-te sus* (urcă-te sus).

susâmi -ni = sbs. fem. susan (plantă uleioasă): *undulèmnu di susâmi* (undelemn de susan).

șuscă -chi = sbs. fem. umflătură provenită din lovire, tumoare.

suschir -ri = sbs. n. suspin: *si sculă cu mări suschir* (s'a sculat cu mare suspin).

suschirăi și suschinări (sus-chir-ał) = vb. a suspină: *suschir trî tini* (suspin pentru tine).

suschirat = adj. suspinat.

suschirös = adj. cu suspine, sus-pinos: *cu vreări suschiroasă* (cu iubire plină de suspine).

șusurări = vezi *șurșurări*.

șusurât = vezi *șurșurât*.

șnt = adj. ciut, fără coarne: ex-pres.: *câpră șută* (capră fără coarne).

șută -ti = num. sută: *ünă șută di cali* (o sută de cai).

șută -ti = sbs. fem. umflătură la

gât, umflătură la corp provenită din lovire cu ceva; sinon. *șuscă*.

sutacă -ți = sbs. fem. o sută de dramuri.

suțăla -li = sbs. fem. bățul cu care plăcintarii fac foile de aluat, vergeă de plăcintă.

suțătă -ăți = sbs. fem. tovărăsie, asociațiune, societate: *n'am suțătă* (n'am tovărăsie).

sutiréaua -el = sbs. fem. sutiime: *adună sutiréile* (adună sutiimile).

șuțiri (șuț -il) = vb. a răsuci, a sucii, a înțărca copilul, a se schimbă, a jugăni: *s'șuță multu cnründu* (se schimbă prea repede); *șuță -ți caplu* (întoarce -ți capul); *șuță călu* (am jugănit calul).

șuțit = adj. sucit, răsucit, intors, schimbat, jugănit.

șuțitără -uri = sbs. fem. intorsiură, jugăneală.

suturări = vezi *siturări*.

șuțut = vezi *șuțit*.

suvari -ădzi = sbs. masc. cava-ler, călăret.

suviniră -ri = sbs. fem. suvenir, cadou.

șuviiri (suvièsco -il) = vb. a se clătină pe picioare, a șovăi.

șuviit = adj. șovăit, șovăitor.

șvalindză -dzi = sbs. fem. su-veică, suvelniță; sinon. *șuralniță*.

T. t.

t = una din literele alfabetului.

ta = pron. pos. ta: *casa ta*.

ta = conj. ca să: *s'vră ta s'eásă* (a voit ca să iasă).

ťă = conj. de, dacă: *ťă mi scol, ti 'ndreg* (de mă voi sculă, te aranjez).

tabacar -io -iadzi = sbs. masc. tăbăcărie: *yin di la tabacaryiò* (vin dela tăbăcărie).

tabyiă -li = sbs. fem. redută: *a-scherea era ascumta tu tabyiř* (arma eră ascunsă în redute).

tabieti -ți = sbs. fem. tabiet, obiceiu: *ări slăbă tabieti* (are rău obiceiu).

tabietli = adj. cu obiceiu, cu tabiet, cu nărav.

tablă -li = sbs. fem. tablă și tablă de joc (tric-trac).

tădi = pron. neh. cutare, cineva: *tădi oără* (in cutare ceaș).

țăyi = vezi *fiae*.

tăma -ati = sbs. fem. tagmă.

tăha = adv. oarecum: *tăha vrei?* (oarecum vrei).

tahină (tahnă) = sbs. fem. dimineață: *mi sculăt tahnă*.

țale -ăii = sbs. fem. țeavă, mosor.

țal = particulă care se pune înaintea sbs. fem. cu înțeles de doamnă: *țal Ghiorghi* (doamna Gheorghiu); *țal Mitri* (doamna Dimitriu).

talar -ri = sbs. n. putină, tocatoare, tească.

țalpă -chi = sbs. fem. urdori, sgâbârdă, puschnici: *cu țalchi la școli* (cu urdori la ochi).

taliatină -ni = sbs. fem. teletin, iuști: *țiruhă di taliatină* (opinci de teletin).

tamăm = adv. tocmai: *tamăm căciu aoăti* (tocmai că ești aci).

tamin = sbs. n. etamină (materie).

țap -ohi = sbs. masc. țap: *țap yiciū* (țap clopotar).

țaparoò = sbs. n. țiperig (amoniac).

țapurnă -ni = sbs. fem. fructul prumbarului.

tar -ri = sbs. masc. măgar, asin.

tară = sbs. fem. asină, măgăriță.

țără -uri = sbs. fem. țără, pământ, humă: *țără albă, aroșe* (humă albă, argilă); expres.: *nu u va țara noastră* (nu se obișnuiește în țara noastră); *lă-arcă țără la cap* (l-am îngropat).

taratòri = sbs. fem. salată cu castraveți, usturoiu și oțet.

țarou -uri = sbs. fem. țarc; fig. fătătură, producțunea oilor (foetus): *chiruț țarcul di ședză* (am pierdut toti iezi).

tarifă -hi = sbs. fem. taxă de intrare și indicațiune de preț.

tartabio -ti = sbs. masc. păduche

de lemn, ploșniță: *casă plină di tartabibi* (casă plină cu păduchi de lemn).

tartaotă -ti = sbs. fem. diaree, cufoare: *mi-acită tartacuta* (m'a prins diarea).

țăști = vezi *trăști*.

tastru -ri = sbs. n. traistă; *tastru di lînă, di ciprină* (traistă de lână, de păr de capră).

tătă, titinii = sbs. masc. tată: *n'am tătă* (n'am tată).

tatulât = sbs. masc. farmec: *canda biu tatulât* (ca și când ar fi băut ceva care fermecă).

taùna = adv. numai decât, indată: *vîntru taùna* (am venit indată).

țavă(tivă) -adzi = sbs. masc. tavă: *tavă di her, di lut* (tavă de fier, de lut).

țavérnă -ni = sbs. fem. vârciumă ordinară.

țaxi -luri = sbs. fem. clasă, datină, obiceiu: *intră tu țaxi* (am intrat în clasă); *cum lă-era țaxea di tötña* (cum ii era datina. Ob.).

taxidăr și taxildăr - ri = sbs. masc. perceptor, strângător de impozite.

țe = pron. relat. ce; *țe vreł* (ce voești).

tea = conj. ca să, pentrucă; *vrău tea s fug* (am voit să plec).

țeafă (tefă) -uri = sbs. fem. sulfur: *țeără di țeafă* (lumânare din sulfur).

țeafă = sbs. fem. frig tare, ger mare; vezi *cingrimi*.

țeapă -pi = sbs. fem. ceapă; *pătă di țeapi* (plăcintă cu ceapă).

țeără -eri = sbs. fem. ceară, faclă, lumânare; *țeără albă, aroșe* (albă, roșie); *apreșu nă țeără* (am aprins o faclă); expres.: *lă astăsu țeara* (a omorii); *mi feciu țeără* (am îngăbenit).

țeătiri = sbs. fem. năut: *țeătiri* *friptă* (năut fript) — (etimologie l. cicer).

țecă = conj. dești: *fecă nu asculți* *ioă ti voiă* (dești n'asculti, eu te vreau).

tecnefez = adj. care suferă de astm, tignafez; *cal tecnefez* (cal cu tignafez).

těhni -uri = sbs. fem. meserie, meșteșug: *om cu těhni* (om cu meșteșug).

țeltüt = adj cel tot, unic, singur; *am feltut cîne* (am numai, singur acel câine).

temblă -li = sbs. fem. prăjină, beldie; fig. om lung, înalt: *hił temblă* (ești înalt).

temblu = sb, n. tâmpla bisericii); *temblu mușât scilsit* (tâmplă frumos sculptată).

tendă -di = sbs. fem. scoarță mare de lână de capră pentru șatră, șatră, cort: *tenda-nă cidzù* (șatra noastră a căzut).

tengală -li = sbs. lastică, fel de arc din gumiă cu care aruncă piețricele.

tenghiă -uri = sbs. fem. tenchiu, $\frac{1}{4}$ parte dintr'un dram: *nă tenghiă di sulfat* (un tenchiu de chinină).

tenuscări = pron. nehot. ori și care, cine știe care: *tenuscări s'fugă* (ori și care să fugă).

ter -uri = sbs. n. cer, palatul gurii: *țărli giłi* (cerul s'a înseinat); *mi doări țărli a gürilieł* (mă doare palatul gurii).

ter -xi = sbs. masc. specie de stejar, cer.

terbu -ghi = sbs. masc. cerb: *agudii un țerbu* (am ucis un cerb).

teroliu -lii = sbs. n. cerc, țăst, turteleñă.

teritor = sbs. masc. cerșetor.

termandel -li = sbs. masc. lemn galben (gr. χρυσόξυλον).

țeștucăre = pron. nehot. ori și care, ori și cine.

tetradiu -uri = sbs. n. caiet.

ti = vezi tri.

ti = pron. pers. te: *va ti bat* (te voi bate).

ti = pron. relat. ce, care: *ti vreă* (ce vrei).

ti = conj. de ce, pentru ce: *ti hîr akhindu 'nvirnat* (de ce ești aşă de trist).

tiarbă = vezi *tirboaniă*.

tibac -ti = sbs. masc. tăbăcar.

tibac -ti = sbs. n. tabac: *dă-nă un tibac*.

tibicherà -eri = sbs. fem. tabăcheră.

tibișiri -iri = sbs. fem. tibișir, cretă: *scrie cu tibișirea* (scrie cu cretă).

tiburi -uri = sbs. fem. batalion compus din (800) soldați.

tiocara = conj. chiar de, deși, cu toate că, măcar că: *ticara nu vrei, ioă mi duc* (deși nu vrei, eu mă duc).

tichè -eădză = sbs. masc. moschee turcească.

ticimi -ni = sbs. fem. tacâm.

ticinsiri (ticinsescu -il) = vb. a se supără pe cineva, a se certă cu cineva: *mi ticinsiu cu nis* (m'am certat cu dânsul).

ticinsit = adj. supărat, certat.

ticioni -ni = sbs. masc. tăciune.

ticioni = sbs. n. tăciune la grâu, pulberea neagră ce se aşează pe grâu, măluřă.

tionă -ni = sbs. fem. miroslul de pârpălit, de ars; serum (la mâncare).

tioniri (tienescu -il) = vb. a-i veni în gând, a-i trăsni în gând: *nu nă tici* (nu mi-a venit în gând).

tionit = adj. căruia i-a venit în gând, i-a trecut prin gând.

tionusiri (tienusescu -il) = vb. a

afumă, a face scrum, a pârpăli (mân-carea).

tīonusit = adj. afumat, pârpălit.
tif-uri = sbs. n. tifos (boală).

tīfnă -ni = sbs. fem. cobe la găini, tăfnă: *gîltina ari tīfnă* (găina are tăfnă).

tīfnusiri (*tīfnusescu -il*) = vb. a avea cobe, tăfnă.

tīfnusit = adj. cu tăfnă.

tiftéri -ri = sbs. fem. defter.

tīftică -ti = sbs. fem. velină mică.

tīiani -ni = sbs. fem. tigaiie.

tīiani -ni = sbs. fem. gogoase (prăjitură rotundă și umflată din făină cu unt sau ulei).

tīiară -ări = sbs. fem. țigară: *tīiară di tutumi*.

tīiarêt -ti = sbs. masc. țigareta: *tīiarêt di chihlibari*.

tīaröharta -ti = sbs. fem. foită de țigară: *dă - ni ni tīaröhartă* (dă-mi o foită).

tīinieauă -el = sbs. fem. carne de porc prăjită: *tīinieauă cu prăști* (carne de porc prăjită și cu praz).

tīinisiři (*tīinisiřescu -il*) = vb. prăji: *tīinisea gîltina* (prăjește găina). Mai e și forma *tīinsiri*.

tīinisit = adj. prăjit.

tīiridă -dzi = sbs. fem. bucătele ce rămân din carnea de porc, când i se scoate untura, jumări de osânză).

tīiripsiri (*tīiripsescu -il*) = vb. a pârpăli, a rumeni prin prăjire: *tīiripsea ghélă* (rumenește mâncare prin prăjire).

tīiripsit = adj. pârpălit, rumenit prin prăjire.

tīirsiri = vezi *tīiripsiri*.

tīirsit = vezi *tīiripsit*.

tīru -ri = sbs. masc. tigru; fig. om crud: *s'poartă ca tīru* (se poartă crud).

tihiă -uri = sbs. fem. noroc, ur-

sită, soarte: *am tihi* (am noroc).

tihilăiu = adj. nenorocit, nefericit, ursuz: *om tihilăiu iăsti* (e om ursuz, nenorocit).

tihi(u)siri (*tihisescu -ii*) = vb. a se întâmplă, a nemeri: *s'tihiși acsi* (s'a nemerit aşă).

tihi(u)sit = adj. întâmplat, nemerit.

tihnit = adj. meșteșugar, mese-riș: *om tihnit* (mesteșugar).

tihta -i = sbs. fem. oftică, fțizie: *ari tihtă* (are oftică).

tihtos = adj. ofticos, atăcat.

tihtusiri (*tihtusescu -sil*) = vb. a se oftică: *s'tihtusì* (s'a ofticat).

tihtusit = adj. ofticat.

tiini -ni = sbs. fem. tain, porțiune: *tiini di pîni* (porțiune de pâne).

til -uri = sbs. n. robinet, cană: *bûti cu til* (butoiu cu cană).

tilăr -ri = sbs. n. celar, pivniță: *căsă cu tilăr* (casă cu pivniță).

tileγraf -fl = sbs. n. telegraf, depeșe: *ni vinli tileγraf* (mi-a venit depeșe).

tileγrafoi -lădži = sbs. masc. telegrafist.

tiliyan -ni = sbs. n. mantă de lână ce o poartă țărani din Turcia.

tiliγrifsiri (*tiliγrifsescu -il*) = vb. a telegrafă, a depeșă: *lî tiliγrifsîl* (i-am depeșat).

tiliγrifsit = adj. telegraflat, depeșat.

tiliri (*tiliescu -il*) = vb. a strică, a mototoli, a murdări: *s'tili strâñlu* (s'a stricăt haina).

tililit = adj. stricat, mototolit, murdărit.

tilimi -uri = sbs. fem. exercițiu militar: *ascherea făți tilimi* (armata face exercițiu).

tiliric -oi = sbs. n. putineiu.

tilistră = vezi *pîspacă*.

tilpös = adj. urduros, puchinos.

tilpusiri (tilpusescu -sil) = vb. a curge urdori, puchini dela ochi.

tilpusit = adj. urduros, puchinos, sgâbârdos.

tilian -ni = sbs. masc. telal.

tiliari (tâllu, tillâ) = vb. a tăia: *lî tâlli caplu, mindea* (se pricepe); *lî tiliâ âpa* (nu i-a făcut pe plac); *lî tâlli ciorlu* (fuge, umblă repede).

tiliat = adj. tăiat.

tililtos = adj. care taie: *cap tililitos* (priceput).

tilios = adj. care taie.

tililitură -uri = sbs. fem. tăietură, partea cuțitului care taie.

tiliu = sbs. n. floarea arborelui teiu.

timări -ări = sbs. fem. dres, (la cai) țesălat.

timbări -ări = sbs. fem. ghebă, tol de păr de capră.

timbèl = adj. leneș, neactiv: *om timbèl* (om leneș).

timbilichlă = sbs. fem. tembelic, lenevie.

timbină -ni = sbs. fem. tobă mare.

timbinar -ri = sbs. masc. care bate toba.

timbiră -ădzi = sbs. masc. tambur.

tipânglă = sbs. fem. armă turcească ieșită din uz.

timburiū = adj. timpuriu, de mai înainte: *nîel timburiū* (miel sătat înainte de timp).

templili = sbs. pl. fem. tâmpalele: *mi dor templili*.

timsu = adj. intins, tins, lungit.

tină -ni = sbs. fem. cină, mâncarea de seară: *te tină avêm* (ce mâncare de seară avem).

tinări (tin -al) = vb. a cină: *nu tinări ningua*.

tinât = adj. cinat.

tindilină -ni = sbs. fem. sulfină, sulcină, (floare de coloare galbenă

ce o pun femeile în haine, pentru a le prezervă în contra moliei).

tiindzăcă -ti = sbs. fem. cinzeacă (de dramuri): *ună tiindzăcă de-ari-chiă* (cinzeacă de rachiu).

tiindzăti = num. cinzeci (50).

tiindzeără (tingu, țimșu) = vb. a încinge, a cinge, a înconjura, a impresură: *tiindzi-ti* (cinge-te); *furlî tiimsiră hoâră* (hoții au înconjurat satul); *tingu coârda* (a deveni haiduc, a se revoltă).

tiindzi = num. cinci.

tiindzifă -fl = sbs. fem. sămbure de roșcovă.

tiindzifă -fl = sbs. fem. fructul jujubului, jujubă.

tiindziféu -ei = sbs. masc. jujub (copăcel spinos, care crește prin sudul Europei).

tiindzir -ri = sbs. masc. greiere.

tiineără (tin, tinul) = vb. a tiineă, a rezistă: *tin minde* (tiu minte, memorisez); *nu nî tini* (mi-e teamă); *tin chëptu* (a rezistă).

tingiri (tingiré) = sbs. fem. masc. tingire (vas).

tingu -uri = sbs. n. zinc.

tinî = pron. pers. tine, te, tu: *tinî nu vrei* (tu nu vrei); *pri tini nu te-afăl* (pe tine nu te-am găsit).

tinî = pron. relat. cine, care.

tiniche -cădzi = sbs. masc. tinichea: *tinichë di pruscuchiri* (udătoare, stropitoare).

tinichigî -iădzi = sbs. tinichigiu.

tinir = adj. tânăr, june, proaspăt: *om tinir* (tinăr june); *cas tinir* (brânză proaspătă).

tinirâmi = sbs. fem. tineret.

tinireătă -eți = sbs. fem. vârsta cea Tânără, tinerețe, junețe.

tinirușcă = sbs. fem. femeie Tânără: *s'armăsi văduvă multu tinirușcă* (a rămas văduvă prea tinără (femeie).

tințar -ri = sbs. masc. vezi *giun-giunar*.

țințină -ni=sbs. fem. mică crăpătură printre crăpăturile ușii.

ținut=adj. ținut, oprit; fig. sgârcit: *iăsti măltu ținut* (e prea sgârcit).

tip -uri = sbs. n. tipar: *cărți de tip* (carte dela tipar).

tipă -pi = sbs. fem. batistă subțire ce o pun femeile la cap, basmă subțire de cap.

tipă -li = sbs. fem. hârtie prin care se recunoaște posesiunea unei proprietăți.

tipică -ți = sbs. fem. cepșoară.

tipică -ădzi = sbs. masc. tipic (carte bisericească).

tipirșă -ți = sbs. fem. coada de topor, de secure, toporiște.

tipor -oari = sbs. n. topor, secure: *tălie tiporlă* (taie securea).

tipsiă -li = sbs. fem. tipsie.

tiptili = adv. travestit: *vînli tip-tili* (a venit travestit).

tipograf -hi=sbs. masc. tipograf.

tipografie -lii = sbs. fem. tipografie.

tipuni -ni = sbs. fem. dulamă de lână.

tipură -ri = sbs. fem. rachiul din drojdie, drojdie, tescovină, comină.

tipureauă -ei = sbs. fem. lovitură cu securea: *lî trăpșu ună tipureauă* (l-am lovit cu securea).

tipuri=sbs. fem. pl. drojdie, rămasătă din struguri, după ce se scoate vinul.

tipuri=sbs. n. toporaș.

tipurișă = adj. rachiul scos din comină: *arichă tipurișă*.

tipurnie -ci=sbs. masc. porumbiel, porumbar.

tipusiri (tipusescu -ii)=vb. a tipări, a întimpări în minte: *tipusiră cărti* (am tipărit o carte); *ă tipusiră tu măndi* (am întipărit-o în minte).

tipusit=adj. tipărit, intipărit.

țir -uri=sbs. n. ciur; fig. găurile:

nă feați truplu țir (mi-a făcut corpul găurile).

țir -ri=sbs. masc. țar (pește).

țirafă -hi=sbs. fem. taraf, partid: mări țirafă ări (are mare partid).

țirimă -ădzi=sbs. masc. icre amestecate.

țiran -ni=sbs. masc. tiran, om crud: *om țiran* (tiran).

țiranău -nil=sbs. n. chin mare, suferință: *mi hrinescu cu țiranău* (mă nutresc cu chin).

țirată -ți=sbs. fem. balcon: *căsă cu țirată*.

țirăpin -ni=sbs. masc. care cere pâne, cerșetor.

țirboaniă -ni = sbs. fem. cerboaică, ciută.

țirboplu -li = sbs. masc. cerb mic.

tirdziu=adj. târziu (întrebuițat la oi și la țarini); *agru tirdziu* (țarină semănată târziu); *oaie tirdzie* (oarie care a fătat târziu).

țireari (ter -țirul)=vb. a cere, a cerși: *om te țeară* (care cerșește).

țiricioică -ți=sbs. fem. vezi *tricycică*.

țirhuni=sbs. fem. lichidul careiese din susanul măcinat, înainte de a se extrage undelemlul.

țiriniă -li=sbs. fem. tiranie, suferință mare, chin, turment.

țirinsiri (tirinsescu -ii)=vb. a tiraniză, a turmentă, a chinui pe cineva, a asupri: *măltu mi tirinseastă* (mult mă asuprește); *l' tirinsescu* (lăchinuesc).

țirinsit=adj. tiranizat, turmentat, chinuit, asuprit.

țiriști (turuști)=sbs. fem. locul unde odată a fost stână, livade: *s'dușiră oili tu țiriști*.

țirouliri=vb. a se sbate, a se tăvăli, a se svârcoli.

țirimonia -ni = sbs. fem. ceremonie, compliment: *nă fășiră mulți*

țirimoni (mi-au făcut multe complimente).

țirlichită -chi=sbs. fem. tărlici (pantofi de postav, dimie): *țirlichită di adîntu* (tărlici de dimie).

tiroană -nă=vezitără, yumără.

tiros=adj. slăbuț, debil.

tiță -ti=sbs. fem. tărăte.

tirtipeł=adj. tertipgiu, cu ter tipuri.

tirtipi -iohi=sbs. fem. tertip, meșteșug, artă.

tițiracă=sbs. n. loc slab, pământ neproductiv, care nu e fertil.

tițiriri (*tițirîescu -il*)=vb. sgomotul ce-l scoate carnea ori peștele, când se prăjeste.

tițirit=adj. dela *tițiriri*.

tițirös=adj. sdrențuros, îmbrăcat în sdrențe.

tițiflă -li=sbs. fem. perciune.

tiруhă(r) -ri=sbs. masc. opincăr: *am un frati tiруhăr* (am un frate opincăr).

tiруhă -hi=sbs. fem. opincă; expres.: *li dèdu tiруhli* (l-am gonit).

tișagă -dzi=sbs. fem. desagă; expres.: *cu tișaga di gușă* (cerșetor).

tișchirè -èdzi=sbs. masc. tescheră, bilet.

tișeară (*tas, tișul*)=vb. a țese; fig. a merge și a se întoarce: *multu țasi pri aoăti* (prea mult merge și se întoarce pe aici).

tișitără -uri=sbs. fem. țesătură.

tișlimi=sbs. fem. adjudicațiune.

tișpră=vezi *tișpridzăți*.

tișpridzăți=num. cinsprezece.

tișut=adj. țesut.

tiță=sbs. fem. țăță, mamelă, uger, lapte: *da tiță a ficioarlu* (dă lapte copilului); *tița di tușechiă* (oțelul dela pușcă, unde se pune capsula).

tităti -ti=sbs. fem. cetate, oraș intărit (fortificat): *tităti veâclia*.

tițe=conj. pentru ce, de ce: *tițe nu vreți* (de ce nu vrei).

tițări (tac, ticeui)=vb. a tăceă: *tați nu sbură* (taci nu vorbi).

tițiroană -nă=sbs. fem. pânză albă, ce o pun femeile fărșirote la cap.

tițos=adj. țătos, cu țăte mari, cu mamele mari.

titlu -uri=sbs. n. titlu.

tițuiră (*tițuescu -il*)=vb. a da să sugă pruncului.

tițuit=adj. care a dat să sugă pruncului.

tițun -nă=sbs. masc. tăun.

tițurări (*tiur -al*)=vb. a ciripi, a vâjii: *puii tiură* (paserile cîrpesc); *tiură viimtul* (vâjie vîntul).

tițurat=adj. cîrpit, vâjît.

tițvă=pron. nehot. ceva, (cu negațiunea) nimic: *dă-nă tițvă* (dă-mi ceva); *nu ti daă tițvă* (nu-ți dau nimic); expres.: *om di tițvă* (om de nimică).

tițvă=conj. cumva, de, dacă; *tițvă di vreți* (dacă vrei).

tițvăni -nă=sbs. fem. tavan: *căsă cu tițvăni*.

tițviă -li=sbs. fem. cuiu de lemn, băt.

tițviusări (*tițviusescu -il*)=vb. a adaptă, a ajustă, a potrivă, a astupă.

tițvinlusări (*tițvinlusescu -il*)=vb. a face tavanul, a tăvăni.

tițvinlusăt=adj. tăvanit.

tițxi -dzi=sbs. fem. excursiune, călătorie.

tițxidipsescu=vb. a face excursiune, a călători.

tițxidipsăt=adj. călătorit.

tițiri (*tițescu -il*)=vb. a promite, a făgădui, a insultă, a injură: *li tițixi multi* (i-am promis multe); *mi tițxi* (m'a insultat).

tițxit=adj. promis, făgăduit, insultat, injurat.

toacă -ti=sbs. fem. toacă: *deădi toacă* (a sunat toaca).

toàmnă -uri=sbs. fem. toamnă: *toàmna vinři* (toamna a sosit).

too -uri=sbs. n. dobândă, camătă, procent, uzură, interes; *ded paràdzi cu toc* (am dat bani cu dobândă).

toca=sbs. fem. ciocnirea paharelor: *feàfim tòca* (am ciocnit paharele).

tom -uri=sbs. n. tom, volum.

tòmbu -uri=sbs. n. ori ce brâu sau batistă bine răsucită, care se întrebuiștează spre a lovi în unele jocuri: *cu tombul* (joc copil); expres.: *ari tòmbul tu mînă* (are puterea în mână); sinon. *bîrnă*.

tòn -uri=sbs. n. ton, accent.

tòpă -chî=sbs. fem. minge și ori și ce obiect sferic; sinon. *tobă, šòmbură, sùcă*.

tòpă -uri=sbs. fem. tun; expres. *arcă tòpa* (a murit).

tòpă -chî=sbs. fem. hartan de pâne, darab de pâne, halcă de pâne.

tòpoă=vezi: *tòpă*.

tòpit=vezi: *pultian*.

tòpur -uri=sbs. n. tropăt; vezi *aròput*.

tòra=adv. acuma; *va yin tòra* (voiu veni acuma).

tòrtu -uri=sbs. n. tort: *tòrtu aros*.

tot=vezi *tut*.

tòtuna (tòtna)=adv. în totdeauna: *tòtna s'lucrèdzî* (în totdeauna să lucrezi).

tràcă -ti=bs. fem. clopot mare care se atârnă mai mult la iepe, tangă; expres.: *s'feàfi tràc'a* (sa imbatăt tun).

tràdzirî (trag, trapșu)=vb. a trage: *tràdzî cálû* (trage calul); 2)

a lovi: *lî tràpsu ună* (l-am lovit); 3) a conține: *cit tràdzî amârea* (cât conține marea); 4) a fumă: *trag ti-*

gáră (fumez țigară); 5) a descurcă (pușca): *tràpsu tuféchiă* (am descurcat pușca); 6) a suferi: *tràpsu*

mùlti (am suferit multe); 7) a suflă: *tràdzî vimtu* (suflă vânt); 8) a se retrage: *âpa s'tràpsi* (apa s'a retras); *aschèrea s'tràpsi* (armata s'a retras); 9) a se întinde: *funia s'tràdzi* (frânghia se întinde); 10) a cântări *tràdzî tu ziyâ* (cântărește); expres.: *nî tràdzî inima* (îmi place); *nu trag mînă* (nu mă las); *tràdzî câlea* (continuă drumul); *s'tràdzî di soie* (e de familie).

traf -uri=sbs. n. răzor: *trafuri di ayină* (răzoare de vie).

trägă=sbs. fem. linie trasă, trăsătură, urmă: *chiròlu ună tragă a-lasă* (timpul lasă urmă).

trämă -ni=sbs. fem. tramă, bătătura răsboiului de țesut.

trämbă -ghi=sbs. fem. trampă, schimb comercial: *fèciùträmbă calu* (am schimbat calul).

trandàflă -li=sbs. fem. trandafir, roză: *trandàflă albă*; *dùlți di trandàfili* (dulceață).

trandaflieū -lei (**trandàfil** și **trandaflieăuă**)=sbs. masc. arbustul care produce roze.

trap -uri=sbs. masc. râuleț, părăiaș: *dispusi tràplu* (râulețul s'a răvărsat).

tràptu=adj. tras, purtat: *strânđu tràptu* (haină purtată).

treacă -eti=sbs. fem. trecere, *n'am bună treacă* (n'am bună trecere).

treatîri (trec, tricul)=vb. a trecere: *tricù pi la tîni* (am trecut pe la tine); 2) a străbate: *âpa treatî priit mîndîlă* (apa străbate prin batistă); 3) a se vindeca: *râna nî tricù* (rana mi s'a vindecă); 4) a suferi: *mùlti tricù* (am suferit multe); *nî trec foàmea* (îmi astămpăr foamea); *trec ghîni* (trăesc bine).

trèi=num. trei (3).

trespridzâti=num. treisprezece.

tren -uri = sbs. n. tren: *trènlu vinii* (trenul a sosit).

tri = prep. pentru: *mor tri tini* (mor pentru tine).

triadză -ți = num. treizeci (30).

tricò = sbs. masc. tricou: *strânu di tricò* (haină din materia tricou).

tricùt = adj. trecut, străbătut; fig. bătrân, înaintat în etate: *iästi om tricùt* (e om înaintat în etate).

trifoliu = sbs. n. trifoiu.

trifolio -ți = sbs. fem. tolbă de piele.

trihină -adzi = sbs. masc. trahană: *cârni cu trihină*.

triràri (trir -ai) = vb. a treieră: *mîni va trirâm* (mâne vom treieră).

triràt = adj. treierat.

trimburàri (treâmbur -burâi) = vb. a tremură: *treâmbur ca viârga* (tremur ca nuaua); sinon. *cutrimburâri*.

trimburât = adj. tremurat.

trimindină -ni = sbs. fem. terentină.

trimûră -uri = sbs. fem. tremuriu: *mi aciñă trimûra*.

triphină -adzi = sbs. masc. monetarie.

tripuliciú -uri = sbs. n. râuleț mic, părâiaș de tot mic. Mai e și forma *tripulijă*.

tri-sa = conj. ca să: *voiù tri-s'in* (vreau ca să viu).

trisoă = sbs. fem. trestie (Gopeși): *s'mîna ca trisca* (se mișcă ca trestia).

trișî = adv. tocmai, exact, preciz: *trișî tòra* (tocmai până acumă).

trișë (tișë) = conj. pentru ce, de ce, din ce cauză: *trișë fudzișt* (pentru ce ai fugit).

troâră = adv. îndată, la moment, numai decât: *mi duc troâră* (mă duc îndată).

trop -uri = sbs. n. mod, chip, măsură, mijloc, manieră, purtare: *n'ari tropuri* (n'are purtare, manieră);

nu n'i-am tröplu tri 'nviñari (n'am mijloace pentru studiu); *mîcă cu trop* (măncană cu măsură).

tru = prep. în: *indră tru casă* (intră în casă).

trubârî (trub -ai) = vb. a turbă, a înnebuni: *trubâ di inâti* (a turbat de necaz).

trubât = adj. turbat și pentru o pasere de munte, care toată ziua ciripește și dă din coadă, de unde și numele: *aciñăl un pùlju trubât*.

truhò -adzi = sbs. masc. tocilă.

trumbêtă -ți (rumbêtă) = sbs. fem. trompetă, trâmbiță.

(t)rumboci -iàdži = sbs. masc. trâmbițas.

trunduiri (trunduescu -ii) = vb. a sgudui, a (se) clătină: *s'trundui lòclu* (s'a sguduit pământul).

trunduit = adj. sguduit, cătinat.

trup -uri = sbs. n. trup, corp, trunchiu, parte din haină: *truplu mi doári* (corpul mă doare); *trup di fag* (trunchiu de fag); *trup di cîmeâșă* (parte din cămașă); expres.: *ti mîcă truplu* (care se expune a fi bătut).

trupòs = adj. corpulent, trupes: *iästi trupòs* (e corpulent).

trusină -ni = sbs. fem. frângchie de păr de capră, târșină, sfoară groasă de legat opincile.

tu = interj. vai: *tu! ce am pîtită* (vai, ce am pătit).

tucă = sbs. fem. dus, mers: *tri tucă det ahîndu* (pentru dus am dat atâtă).

tucârî (toc, tucai) = vb. a tocă: *nu tucă preștul* (n'a tocăt încă popa); fig. a se pricepe.

tucât = adj. tocăt.

tuchiârî (tuchîrî) (tuchescu -ii) = vb. a topi, a (se) consumă, a (se) prăpădi, a strivî: *mi tuchiř di cil-düră* (m'am topit de căldură); *mi tuchiř di cripârî* (m'am consumat

de griji); *lă-tuchit di bîteări* (l-am strivit în bătaie).

tuchit = adj. topit, consumat, prăpădit, strivit.

tuchisiri (tuchisescu -sil) = vb. a da cu dobândă, a pune la dobândă.

tuchisit = adj. dat cu dobândă.

tufă -fl = sbs. fem. smoc, moț, tufă: *tufă de păr* (smoc de păr).

tufani = sbs. fem. furtună, vijelie: *mi-acită ună tufani* (m'apucat o vijelie).

tufecchia -chi = sbs. fem. pușcă.

tufeci -iădzi = sbs. fem. fabricant și reparator de puști, tufecciu.

tuflosiri (tuficsescu -il) = vb. a descărca pușca asupra cuiva, fără a-l atinge, a detună.

tuflosit = dela *tuficsiri*.

tuiagă -edzi = sbs. fem. toiac, baston: *om cu tuiagă* (om cu baston).

tul = adj. zăpăcit, zăpăuc: *s'mindiuă ca un tul* (se gândia ca un zăpăuc).

tuliri (tulescu -ii) = vb. a strivî în bătaie; fig. a se zăpăci, a înnebuni.

tulit = adj. strivit; fig. înnebunit, zăpăcit.

tulumbă -bi -ghi = sbs. fem. puț, tulumbă (pompă de incendiu): *tulumbă cu apă* (puț cu apă); *asteș făclu cu tulumbă* (am stins focul cu pompa de incendiu).

tulumbagi -iădzi = sbs. masc. pompier.

tumaciū = sbs. n. mâncare făcută din foi de aluat.

tumba -bi = sbs. fem. dare peste cap, colină mică, ridicătură de pământ, colnic: *ti vidzūi di pri tumbă* (te-am văzut de pe colină).

tumnirèsou = adj. tomnatec, de toamnă: *caș tumnirèsou* (brânză de toamnă).

tumniriū = adj. tomnatec.

tumsu și tumtu = adj. tuns: *oâie tumsă* (oale tunsă).

tunăreț = adj. tomnatec, de toamnă: *caș tunăreț* (brânză de toamnă).

tundeări și tündiri (tundu, tunsu) = vb. a tunde, a tăia părul: *tunsu ăili* (am tuns oile); *mi tunsu* (mi-am tăiat părul).

tundeări -eri = sbs. fem. tunsoare.

tunglă -uri = sbs. fem. bronz, acioaie; expres. *cap di tungi* (cap care nu pricepe, cap gros).

tungrusulă -li = sbs. fem. găură, potricală, sulă.

tuniisiri (tunlisescu -sil) = vb. a se căi, a se pocăi, a-i părea rău; *mi tunisil* (m'am căit).

tuniisit = adj. căit, pocăit.

țup = sbs. masc. nat, prunc.

țupătă -ți = sbs. fem. secure mare, baltă.

tupoi = sbs. masc. tunar, topciu.

tuptangi -iădzi = sbs. masc. top tangiu, angrosist.

tuptâni = sbs. fem. toptan, cu ridicata: *vîndu cu tuptâni* (vând cu ridicata).

tupuo -iți = sbs. n. tocul ghetei.

tupuzi = sbs. fem. buzdugan, băzdogă, măciucă.

turbări = vezi *trubări*.

turbăt = adj. vezi *trubat*.

turburi = adj. turbure: *ăpă turburi* (apă turbure).

turfandă = sbs. fem. trufandă, pârga roadelor.

turlă -ii = sbs. fem. fel. specie: *mălti turlăi di lilići* (multe feluri de flori).

türlu = adj. nebun, prost.

türmă -mi = sbs. fem. turmă, mulțime, cârd: *türmă di oț, türmă di püll* (cârd de paseri).

türnă -ni = sbs. fem. știucă.

turnări (tórnu -al) = vb. a în toarce, a turnă, a converti: *mi törnu*

(mă întorc); *turnăi yin* (am turnat vin); *mi turnăi türceu* (m'am convertit Turc).

turnat = adj, turnat, întors, convertit.

turnată -ti=sbs. fem. întoarcere, întors: *va yin tu turnătă* (voiu veni la întoarcere).

túrnava = sbs. fem. joc copilăresc cu arșici.

turnipsirí (turnipsescu -il)=vb. a fasonă.

turnipsit = adj. fasonat.

turnitără -uri = sbs. fem. intorsătură; fig. convertire.

túrta -ti = sbs. fem. turtă de pâne, de zahăr și un fel de anghinare sălbatecă; expres.: *túrta s'feāți* (a se umili).

turciári (tòrcu, tòrsu) = vb. a toarce: *tòrcu cu fûrca*.

turtoári -ori = sbs. fem. toartă, verigă de metal.

turtură -uri=sbs. fem. turtureă; fig. persoană vorbăreată, cicală.

țurțuriri țurțurëscu -il) = vb. a

turnă picătură cu picătură, a picură.

țurturit = adj. picurat.

túsi = sbs. fem. tuse: *túse arăuă* (tuse măgărească).

tușări (tusedz -ai) = vb. a tușă: *mălu tușădă* (mult tușește).

tut(tot)=pron. nehot. tot, mereu: *tuf fudziră* (toți au fugit); *tut ieū tut ieū* (mereu eu).

tutoăli -lii = sbs. fem. cleiu.

tutiputa -ti = sbs. fem. toate vietele de pășune ale unui om, marfă din ori și ce materie : *om cu măltă tutipută* (om cu multe vite); *emburlu aduse măltă tutipută* (negustorul a adus multă marfă).

tutumi și tutuni -ni=tutun de fumat, planta care-l produce : *tutumi disclisă* (tutun de contrabandă).

tutungi -adzi = sbs. fem. care vine tutun, tutungiu.

țutur = sbs. n. sfârc.

tuvlă -li = sbs. fem. căramidă.

tuvlă -ri=sbs. masc. căramidar.

Θ. Ə.

θar = sbs. n. curaj, îndrăzneală.

θeămă = adv. puțin, nițel.

θeamin=adj. feminin, de femeie, femeiesc: *gillindă θeamină*.

θeatrın -ni = sbs. masc. actor.

θeátru -ri = sbs. n. teatru; fig. batjocură, de râs : *s'feāți θeátru* (s'a făcut de râs).

θemă -ati = sbs. fem. temă.

θeolòγ -yi = sbs. masc. teolog.

θeoloγiā -ii = sbs. fem. teologie.

θeoriă -ii = sbs. fem. teorie.

θermometru -ri = sbs. n. termometru.

θimiliusırı (θimillusescu -sil) = vb. a intemeia, a bază, a fondă : *u θimiliusi ghini* (am intemeiat-o bine).

θimiliusit = adj. intemeiat, băzat, fondat.

θimniamă -mi =sbs. fem tămâie.

θimniatò -adzi = sbs. masc. tămâitoare, cadelniță, cătue.

θimniitırı (θimniitescu -il) = vb. a afumă cu tămâie, a cadelniță, a tămâia.

θimniitıt = adj. tămâiat, afumat, cadelnițat.

θisavro -adzi = sbs. masc. tezaur.

θron -uri = sbs. n. tron.

θimeliu -lii = sbs. n. temei, temelie, bază, fundament: *căsă cu θimeliu* (casă cu temelie); *om cu θimealți* (om cu bază).

U. u.

u = una din literele alfabetului.
u=pron. pers. o: *u voiū* (o vreau).
uărī (ou, uăl)=vb. a ouă: *giliina uăl* (găina a ouat).
uat = adj. uat, care uoă.
ubdzăți = num. optzeci.
ubor -uri = sbs. n. curte: *căsă cu ubor* (casă cu curte); sinon. *avlie, hâiată*.
ucă și ocă -adzi=sbs. masc. ocă.
ucarcu=adj. de o ocă, care ieă o ocă, care cântărește o ocă: *pescu ucarcu* (pește de o ocă).
uchiān -ni=sbs. n. ocean.
ucnă=sbs. masc. cană, substanță cu care femeile își vopsesc părul.
udă -ădzi = vezi *ödă*.
udări (ud, udăl) = vb. a udă, a stropi: *udă liličile* (stropeste florile); expres.: *nu nă udări gura* (n'am băut nimic).
udat = adj. udat, stropit, muiat.
udzarcă = adj. cu uger mare.
udzirări=vb. a crește ugerul la vite.
udzirăt = adj. cu ugerul mare.
udziri -ri = sbs. fem. uger, tăță de vită: *udziri di căpră*.
ugiāc -ti = sbs. n. coș, cămin : se-apreăsi ugeāclu (s'a aprins coșul).
uheāuă -eali = sbs. fem. viperă, năpârcă: *vidzūl ună uheāuă* (am văzut o viperă).
uhelia -lii = sbs. fem. tipar.
uhinăt = adj. răutăcios, arăgos: *feată uhinătă* (față răutăcioasă).
uhtări (uhtēdz, uhtăl)=vb. a oftă, a suspină, a gemic: *nu uhteađză* (nu oftă).
uhtăt = adj. oftat, suspinat.
uiăr -ri = sbs. masc. păstor de oi, oier, proprietar de oi.
uidisirī (uidisèsucu -sil) = vb. a

(se) potrivi, a (se) acomodă, a (se) adaptă: *nu mi uidisèscu cu tîni* (nu mă potrivesc cu tine).

uidisit = adj. potrivit, acomodat, adaptat.

uin=adj. lapte de oacie; prin extensiune lapte dela ori și ce vită și chiar dela femeie, numai să fie bun și nutritor: *lăpti uin* (lapte bun și nutritor).

uină -ni=sbs. fem. multime de oi: *măltă uină*.

uirèsucu=adj. care paște împreună cu oile, de oi: *yumăr uirèsucu* (măgar care paște cu oile); *câpră uirească* (capră care paște între oi).

uiță -ti=sbs. fem. oită.

ul = pron. pers. il; *ul voiū* (il vreau).

ular -ri = sbs. masc. care face oale, olar.

ulică -ti=sbs. fem. ulcică, cratiță.

ulmă -mi = sbs. fem. urmă: *ia ună ulmă di piarbă* (iacă o urmă de ciută).

ulmicări (ulmic -al)=vb. a adulmecă, a mirosi urma fiarelor.

ulmicat = adj. adulmecat.

ulmu -nil = sbs. masc. ulm (arboare).

uludziri (uludzèsucu -il)=vb. a ologi, a se face olog: *uludzi di lingoaři* (a ologit de boala).

uludzit = adj. ologit.

umblisiri (umblisèsucu -il)=vb. a modelă.

umblisit = adj. modelat.

ümbră = vezi *aümbră*.

umbrătă = vezi *aumbrătă*.

umbrělă -li=sbs. fem. umbrelă: *umbrelă di soări, di plodie*.

umdzeaști=adv. se cuvine, se cade, trebue: *umdzeaști s'tați* (se cade să taci).

umdziri (umdzescu -il)=vb. a se cuveni, a se cădeă, a trebui, a părea, a gândi, a socoti : *umdzescu s'fug* (socotesc să fug).

umdzit=adj. care se cuvine, se cade, trebuincios, socotit.

umdzită -ti=adj. cuviință: *cum iăsti umdzită* (cum e de cuviință).

umflără (umflu -al)=vb. a umflă; fig. a se îngânsă, a se mândri : *mălu si-umflă* (mult se mândrește).

umflat=adj. umflat; fig. îngâmat, mândru.

umflătură -uri=sbs. fem. umflătură.

umineăști=adv. omenește: *sbură umineăști* (vorbește omenește).

uminități -ăți=sbs. fem. umanitate: *ari uminităte pri nis* (e uman).

umtōs=adj. unsuros, gras.

ùmtu -uri=sbs. n. unt : *ùmtu di oi* (unt de oi).

ùmtu (ùmsu)=vezi *aùmtu*.

un=num. un, singur, unic : *un hiň, n'am al'i frăň* (sunt unic, n'am alti frați).

ùnă=num. una, aceeaș; expres: *va yin, pînă s'dzită ùnă* (voiu veni îndată, numai decât); *nu stări pri ùnă* (vorbești în doi peri); *ùnă hiň voi* (sunteți la fel); *di-ùnă-oără* (îndată); *ùnă-oara* (odată, odinioară).

ùnă=adv. îndată ce : *ùnă in-drări tu grîdină, acișă plodie* (îndată ce am intrat în grădină, a început ploaia); *ùnă s'duňi* (mereu).

ùnă și ùnă=adv. îndată, într'o clipă, dintr'odată : *ùnă-și-ùnă vi-nă* (îndată am venit).

ùnă-ună=adv. totdeauna, în continuu, mereu.

ùndă-di=sbs. fem. undă, val : *di vîmtu s'mătă ùndi* (de vânt se ridică valuri).

undări=vb. a ondulă (apa), a se ridică în valuri.

undat=adj. ondulat, cu valuri.

undulémnu -ni=sbs. n. undelemn (care ieșe din susan); expres.: *iăsti undulémnu pri apă* (e om just).

undziri (undzescu -il)=vb. a semănă, a se potrivi, a se cuveni ; sinon.: *umdziri*.

undzit=adj. asemănat, potrivit.

ùngliă -lii=sbs. fem. unghie, ghiară, copită : *ùngliă di om* (unghie); *ùngliă di cal* (copită); *ùngliă di cîtuši* (ghiară de pisică).

ungliică=sbs. fem. unghișoară.

unispridzăți=num. unsprezece. Mai e și forma *ùnspră*, *unisprăti*.

unilă -dzi=sbs. fem. omidă : *prûnlă si umblă di unidză* (prunul s'a umplut de omizi); sinon. *gîșniťă*.

uniisiră (unlisescu -il)=vb. a se uimi, a se miră.

uniisit=adj. uimit.

upirimi=sbs. fem. opăreală.

upiriri (upirescu -il)=vb. a opări, a se arde cu apă, a se fierbântă : *mi upirri di cafe* (m'am ars cu cafea).

upirit=adj. opărit, fript, în fierbântat.

upiritură -uri=sbs. fem. opăreală.

urări (or, ural)=vb. a ură, a felicită: *lă urări tră nămă* (l-am felicitat pentru ziua onomastică).

urăt=adj. urat, felicitat.

urbări -ări și urbeătă -ti=sbs. fem. orbie, orbire.

urdinări (urdin -nal)=vb. a ordina, a merge prea des, a frecventă: *mălu urdină la cafină* (prea mult mergi la cafenea).

urdinăt=adj. ordinat, frecventat.

urđică -ti=sbs. fem. urzică.

urđicămăi -ni=sbs. fem. multime de urzici, loc plin cu urzici.

urdzicări (urdzic -al) = vb. a urzică: *mi urdzicăl* (m'am urzicat).

urdzicăt = adj. urzicat.

urdzicoană -ni = sbs. fem. plăcinta cu urzici.

urdziri (urdzăscu -il) = vb. a întinde firele, a urzi.

urđxit = adj. intins firile, urzit.

urdzitüră -uri = sbs. fem. urzeală (bătătura pânzelor); *urdzitüră pîndzilei* (urzeala pânzelor).

ùrđă -di = sbs. fem. specie de brânză.

urđia -il = sbs. fem. hordă: *urđii yini* (hordă vine).

ureâclia -lii = sbs. fem. ureche, auz: *am ureâclă bună* (am bun auz); *ureâclă pescului* (branchii, organele respirătoare); expres.: *năbag ureâclă* (a ascultă); *fudul di ureâclă* (a fi surd); *nu avdi di ureâclă* (nu vrea să știe); *nu nă-si băti ureâclă* (nu mă speriu); *nu ari ureâclă aoăti* (e dus cu gândul în altă parte); *nămică ureâclili* (numi dă pace); *disfac ureâclili* (a băgă de seamă, a fi atent).

urfâniă -ni = sbs. fem. săracie: *mări urfâniă avem* (suntem prea săraci).

urfinămă -ni și urfinilia -li = sbs. fem. săracie.

urfinipsiri (urfinipsescu -ii) = vb. a deveni orfan, a săraci: *mi urfinipsii* (am săracit).

urfinipsit = adj. care a devenit orfan, săracit.

urghiri (urghescu -il) = vb. a orbì urghì măia mea (a orbit bunica mea).

urghit = adj. orbit.

urđă -il = sbs. fem. urgie.

urđă -li = sbs. fem. măsură de lungime (cât e cuprins între ambele brațe întinse).

urđisiri (urđisescu -il) = vb. a urgi, auri tare.

urđisit = adj. urgisit, urit tare.

uriolări (uriolèdz -al) = vb. a-i crește urechile, a avea urechi mari; fig. a se măgări: *si uricolă* (s'a măgărit).

uriolăt = adj. cu urechi lungi; fig. măgărit.

uriolusă -si = sbs. fem. ureche mică.

urit = adj. urit, urcios, hidos, slab, rău, slut: *măltu urit iăstă* (e prea hidos).

uriteață -ți = sbs. fem. urciume, sluțenie, răutate: *feuțisi mari uriteață* (ai făcut mare răutate). Mai e și forma *uruteață*.

urităsou = adj. uritel, urit, poticit.

urixiri (urixescu -il) = vb. a avea poftă, a fi cu poftă.

urixit = adj. cu poftă.

uriz -uri = sbs. n. orez.

ùrmă = vezi *ulmă*.

urminilia -lii = sbs. fem. sfat, consiliu.

urminipsiri (urminipsescu -il) = a sfătu, a consiliu.

urminipsit = adj. sfătuit, consiliat.

urniiri (urniescu -il) = vb. a se repezi întocmai ca corbii la cadavre, a năvăli, a năpusti: *si-urniiră la aău* (s'aurepezi la struguri).

urniit = adj. repezit, năvălit, năpustit.

ùrsă -si = sbs. fem. urs: *gioacă ursa di bilă* (joacă ursul de beleă).

ursar -ri = sbs. masc. ursar.

ursiri (ursescu -il) = vb. a rosti ursita, a ursi, a destină, a pofti, a ordona, a fi stăpân: *s'urseschi acasă* (să pofteaști acasă); *mă ursii trî om mări* (m'am destinat pentru om mare); *hillu l'am, l'ursescu* (mi-e fiu, sunt stăpân pe dânsul); *ursea, fudzim* (poftim să plecăm).

ursit = adj. ursit, destinat, poftit, stăpânit.

ursită -ti = sbs. fem. destin, soarte.

ürsu -și = sbs. masc. urs.

ursuz = adj. ursuz, tâfnos, rău: *om ursuz* (om tâfnos).

urtac -ti = sbs. masc. soț, tovarăș, asociat.

urțiri = vezi *uruțiri*.

urțit = vezi *uruțit*.

uruteată (urteată) -ti = sbs. fem. sluțenie, răutate, urciune.

uruțiri (uruțăscu -il) = vb. a deveni urit, a urîti, a sluji, a se pocăi: *mălu uruțîș* (mult te-ai pocit).

uruțit = adj. urit, sluțit, pocit.

ușă -si = sbs. fem. ușă.

uscări (usuc, uscal) = vb. a uscă: *locu si uscă*.

uscăt = adj. uscat, uscăcios.

uscăciuni -ni = sbs. fem. uscăciune, secetă.

uscătură -uri = sbs. fem. uscătură; fig. persoană înaltă și slabă, om uscățiv.

usic -uri = sbs. n. usuc (substanță unsuroasă ce se află în lâna oii netunsă).

usic -ti = sbs. n. uscior.

usic = sbs. n. floare de soc (sambucus edulus).

usiclu = sbs. n. umflătură la genunchii cailor, provenind din mare povară.

usicobs = adj. cu usuc (lână unsuroasă).

usindză -dzi = sbs. fem. slănină, osânză (grăsimea porcului).

uspèt-uri = sbs. n. ziafet, petrecere cu oaspeți, banchet: *mi dûșu uspèt* (m'am dus la ziafet).

uspitiilia -lii = sbs. fem. amiciție, prietenie, prieteșug: *mări uspițiliu avem* (avem mare amiciție).

uspitoană -ni = sbs. fem. prietenă, amică.

usturări (ustur -al) = vb. a ustura: *alilu ustură*.

usturât = adj. usturat.

usuli = sbs. fem. mod, măsură.

ùtri -ri = sbs. n. burduf, tulum: *ùtri di yin* (burduf cu vin).

utență = sbs. fem. durere de cap, amețeala ce vine la lăuză.

ùvîiă -yi = sbs. fem. bată (făsie mărginașe de postav); bandă mică și ingustă, ce se coase pe alocurea la o haină.

uz = sb. n. canalul prin care se scurge apa din bucătărie.

V. v.

v = una din literele alfabetului.
vâcoă, vâți = sbs. fem. vacă; fig. femeie grasă, molatecă și imbecilă.

vacareâsă -ri = sbs. fem. femeie groasă și leneșe: *ai nă măliari vacareâsă* (ai o femeie leneșe și groasă).

vadè -edzi = sbs. masc. termin: *mări vadè nă-deădit* (mare termin mi-ați dat).

vagabondu = sbs. masc. vagabond, derbedeu, haimană.

vâhi = adv. poate, posibil: *vâhi va yină* (poate să vie).

vâthi = sbs. timpul potrivit, convenabil, toiu; *iasti tu vâhti -li* (e în toiu său).

vâl = interj. vai! *vai di mîni*.

vâlă -ăi = sbs. fem. dafin, care se imparte în Dumineca Floriilor.

vâlu = sbs. n. Dumineca Floriilor; *vințu tră vâlu* (am venit în Dumineca Floriilor).

vâlă -liuri = sbs. fem. vale cu apă și fără apă; expres.: *lăă vâlea* (a merge spre râu); *așel din vâlă* (dracul).

văli -ădzī = sbs. masc. guver-nator.

vălită -ti = sbs. fem. valisă, geantă.

văltu -uri = sbs. n. loc băltos, mlăștinos, smârc, stufărie, papuriște, lac înconjurat cu stuf, bahnă: *văltu cu păști* (bahnă cu pește); *tricūl pri la văltu* (am trecut pe la stuflărie).

vampir -ri = sbs. masc. vampir, strigoiu, stafie; fig. om foarte rău; *vampir ti feațișă* (strigoiu te-ai făcut).

văntu -uri = sbs. n. avânt, urcăre de preț; *grînlă lăă văntu* (s'a urcat prețul grâului); *lăă mări văntu* (a luat mare avânt)

vărcă -ărți = sbs. fem. barcă, luntre.

varcagi -ădzī = sbs. masc. lun-trăș.

varcă -ădzī = sbs. masc. loc mlăștinos, băltos.

varliga = vezi: *anvîrliga*.

vărvăr = adj. barbar, sălbatec: *om vărvăr* (om sălbatec).

vas -si = sbs. n. vas de apă, de vin; *vas di dulji* (chisea).

vătă -ți = sbs. fem. vată (bum-bac fenicat).

vătra -ri = sbs. fem. vatra; *băgă foc tu vătră* (pune foc în vatră).

văeliu = adj. vechiu, bătrân; *mălu văeliu hîr* (ești prea bătrân).

văduv -yi = sbs. masc. văduv; *iăsti văduv*.

văduvă și vădua = sbs. fem. văduvă; *iăsti văduă*.

venetio = adj. venețian; *fluriă veneticeă* (galben venețian).

ver -ri = sbs. masc. văr: *nă iăsti ver* (mi-e văr); sinon. *cusurin*.

vărdzu -uri = sbs. n. varză; *cărni cu vărdzu* (carne cu varză).

verun = vezi; *vîrnă*.

văstu -uri = sbs. n. postav: *strâni di văstu* (haine de postav).

văti = sbs. fem. putere, forță, corpul întreg, persoana întreagă a unui om: *n' am văti* (n' am putere); *vătea pi zvercă și ai lăătă* (persoana ta și-ai luat-o în spinare); *nu și vînătă pri văti* (nu și-a venit în fire).

vă = vă, pe voi; *va vă bat* (vă voiu bate).

vă -li = sbs. fem. răuleț, părâiaș, canal; *cîndză tu văi* (am căzut în răuleț).

vără -vări = sbs. fem. vară și ideea de căldură: *iăsti vără astindză* (e cald azi).

vărdă și vărdă = adj. verde: *iărbă vărdă* (iarbă verde).

vărdză -dži = sbs. fem. plante leguminoase, care sunt bune pentru plăcintă, mai cu seamă urzici uscate: *pîlă di vărdză* (plăcintă cu urzici uscate).

vărgă -dži = sbs. fem. vergeă, nuiă: *agudea-l'cu vărgă* (lovește-l cu nuiaua); *vărgă di her* (bară).

văștid = adj. veșted, galben tre-cut, bătând în verde: *nveăstă văștidă* (nevastă cu obrajii galbeni-verzi).

vic = sbs. masc. măzăriche (plantă).

vicăr -ri = sbs. masc. văcar, păstor de vaci, de boi, boar.

viciriu = sbs. mulțime de vaci: *multu viciriu* (mulțime de vaci).

vicfescu = adj. bisericesc, ce aparține bisericii.

vichică -ti = sbs. fem. vacă mică, junică, văcușoară.

vichilimeă -ei = sbs. fem. procură, garanție.

vichiliu -li = sbs. masc. locțiitor, reprezentant, procurist.

vicireată -eți = sbs. fem. staul de boi și vaci; coșar de boi, văcărie: *mi duc la vicireată* (mă duc la văcărie).

violiimi -ni = sbs. fem. vechime.

violiitără -uri = sbs. fem. vechi-

tură: *poărta vidilituri* (poartă vechituri).

vidufl -hi= sbs. fundațiune religioasă, biserică, moschee.

videală -ăli= sbs. fem. vedere, văz, lampă: *aprindă videala* (a-prinde lampa); *n'am videala bună* (văz).

videări și vidéri (ved, vîdzui)= vb. văd, cercetez, observ, examinez, vizitez: *mi duc s'lu ved* (mă duc să-l văd); *vădză ghini* (observă bine); *riatru mi vădză ghini* (medicul m'a cercetat bine).

vidră -rl= sbs. fem. vidră (animal).

viduiri (viduescu -il)=vb. a rămâneă văduv, a văduvi: *viduă marata* (a rămas văduvă sărmana).

viduit= adj. rămas văduv, văduvit.

viduscă -chi= sbs. fem. văduvioară.

vidzut=adj. văzut, cercetat, observat, examinat, vizitat.

vidzută -ti=adj. vedere, văzul: *n'ari bună vidzută* (n'are bună vedere).

viđă -dzi=sbs. fem. surub.

viđuiri (viđuescu -il)=vb. a pune surubul, a surupi.

viđuit=adj. pus surubul, surubit.

viglă -li=sbs. fem. deschizătură în zid pentru a trage în dușman, gaură mică făcută la un meterez, ca să vegheze și la casă tot cu acest scop; barbacană, ferestrui la pivniță.

vigliări (vèglu -al)= vb. a veghiă, a păzi, a se feri, a păstră, a sta la pândă: *vigliai tută noaptea* (am stat la pândă toată noaptea); *mi viglăui multu* (m'am păzit mult).

vigliat=adj. veghiat, păzit, ferit, păstrat, pândit.

vigliitor -ri=sbs. masc. veghiitor, păzitor.

vijjū -uri= sbs. n. întrebuițat numai în expresiune: *lta di vijjū* (pricepe, întelege); *nu lăa di vijjū* (n'a prins de veste); *n'ari di vijjū* (n'are habar).

vilaëti -eti=sbs. fem. provincie.

villari -ări=sbs. fem. trâmbă de postav, de dimie.

vilendză -dzi=sbs. fem. scoarță de lână, velință.

vilică -ti=sbs. fem. vălcă, vălcică.

vilindzică -ti=sbs. fem. scoarță mică.

vilmă -dzi=sbs. masc. stăvar, hergheliu: *cu vilmălu* (joc copil.).

viltos= adj. băltos, mocirlos, smârcos, nămolos.

viltur=vezi *völbu*.

viliură -uri= sbs. fem. vălcă, vale mică: *viliură aurlă di apă*.

vimtos= adj. vântos, cu vânt: *casă vimtoasă* (casă cu vânt).

vîmtu -uri=sbs. n. vânt: *vîmtu căldu* (vântul de sud, austrul); *vîmtu arăti* (vânt rece, acvilonul, vântul de Nord); *vîmtu adună*, *vîmtu avină* (pierdevară); *lălă caplu, mindea vîmtu* (a se îmfumură, a avea gărgăuni în cap); *sburăsti pri vîmtu* (vorbește înzadar); *sburăsti cum sufă vîmtu* (vorbește cum îi convine); *fudei vîmtu* (fuge repede); *dă lă vîmtu* (dă-i libertatea); *lătat di vîmtu* (a fi sărit din minți).

vîmtu avină=sbs. masc. surda urmărește, pierdevară.

vînă -ni=sbs. fem. vână, nerv: *vînă di om*, *vînă di arburi* (dungă în lemn); *vînă di mademi* (vână de mineraiu).

vinat= adv. în deșert, în zadar: *tula cilistisirea lă fu rînat* (toată stăruința i-a fost în deșert).

vindăchiă -chi=sbs. fem. vezi *mildar*.

vindeări și vindiri (vindu, vin-

dùl = vb. a vinde: *vindu scùmbu* (vând scump).

vindicàri (vindic -al)=vb. a vindecă: *rana s'vindicà* (rana s'a vindecat).

vindicàt=adj. vindecat.

vinduràri (vindurèdz -al)=vb. a vântură.

vindurat=adj. vânturat.

vindùt=adj. vândut.

vindùză -zi = sbs. fem. vas de sticla ce se pune pe pielea unui bolnav, ca să tragă uneori din lăuntru afară, venduza: *vinduză uscâtă* (care produce o roșată asupra pielii).

vinghèliu -lii=sbs. n. evanghelie.

vinginiri (vinginescu -il)=vb. a zângăni: *sfurla vingineâști* (sfarleaza zângănește).

vinginit=adj. zângănit.

vinitàti ă-ți=sbs fem. vanitate, desert: *chiruti în vinitàti* (pierdute în vanitate.—Obed.)

Viniři = sbs. fem. Vineri (ziua). Mai e și forma *Viniři*.

vinít și viniit=adj. vânătă: *pîndză viniită* (pânză vânătă).

viniari (viniu, ūn) = vb. a veni, a sosi.

viniită -ti=sbs. venire.

vinileâtă -etă=sbs. fem. vineță, vânătăie.

vinilițiri (vinilițescu -il)=vb. a se învineți, a coloră în vânătă, a deveni vânătă: *strânțile vinilițiră* (hainele au devenit vinete).

vinilițit=adj. învinețit, colorat în vânătă, care a devenit vânătă.

vinturàri (vinturèdz -al)=vb. a vântură, a se uscă la suflarea vântului.

vinturàt = adj. uscat la vânt, vânturat.

vipsiri (vipsescu -il)=vb. a văpsi, a boi, a coloră: *vipsi lîna* (am văpsit lână).

vipsit=adj. văpsit, boit, colorat.

vipsitùră -uri = sbs. fam. văpseà, boire, colorare.

vîr = pron. neh. nimeni: *vîr nu s'duți* (nimeni nu merge).

vîrâni=sbs. fem. viran, loc deschis.

vircirsiri (vircirsescu -ii) = vb. a imbarcă (a pune marfă ori altceva în luntre, corabie, vapor).

vircirsit=adj. imbarcat.

vircusiri (vircusescu -il)=vb. a se acoperi cerul cu nori, a se năruia.

vîrousît=adj. acoperit cu nori, năruiat.

virdeâtă -etă = sbs. fem. verdeață, verziș: *sîdži tu virdeâtă* (sezi pe verziș).

vîrdzârăi=sbs. fem. plăcintă cu verdețuri.

vîrdzeâuă -eali=sbs. fem. vergeă, nuia mică ce se pune la răsboiu, ca să opreasă sulul de a se mișcă.

vîrelia -lii = sbs. fem. boloboc: *vîrelia di apă* (fedeleș). Mai e și forma *vurélă*.

vîrèscu = adj. de vară, văratec: *strânțu vîrèscu* (haină de vară).

vîrinâdă=sbs. fem. virgină, fericioară.

vîryiră -ri = sbs. fem. virgină: *armâsi vîryiră* (a rămas virgină).

vîryiri (vîryescu -il)=vb. a certă, a goni (la animale, vite): *l'vîryiră* (l-am certat); *vîryiră cîlu* (gonia calul).

vîrit=adj. certat, gonit.

vîrin -uri = sbs. n. chin, durere, venin: *am mări vîrin* (am mare durere).

vîrisè -édzi=sbs. masc. veresie, pe credit: *mîc vîrisè* (mănanç pe credit).

vîrliri (vîrlescu -il)=vb. a căpià, a înnebuni: *vîrliră pătru ôi* (au căpiat patru oi).

vîrligos = adj. vezi *anvîrligös*.

- virlit** = adj. căpiat, înnebunit.
- virlu -lil** = adj. capiu, nebun : *birbēc virlu* (berbece capiu).
- vîrnă** = pron. nehot. vreun (cu negațiune: nici un): *vîrna nu va* (nici una nu vrea); *vîrnă-oără* (nici odată).
- vîrnă** = pron. nehot. vreun (cu negațiune: nici un).
- vîrō -ădzi** = sbs. masc. locul unui râu, unde apa e adâncă, bolboacă.
- vîrsâri** (vîrsu -al) = vb. a vîrsă: *vîrsâ apă* (varsă apă); a turnă în tipar: *vîrsă un nel de asimi* (am turnat în tipar un inel de argint); a împrăștiă: *prunili s'vîrsără* (prunele s-au împrăștiat); a apucă spre: *oili vîrsără cîtri tu chinet* (oile au apucat spre pinet).
- vîrsât** = adj. vîrsat, turnat în tipar, împrăștiat, apucat.
- vîrsitûră -uri** = sbs. fem. vîrsătură.
- vîrstă -ti** = sbs. fem. vîrstă, epocă, etate: *vîrstă a fitărilei* (epoca fătăturii); *him di ănă vîrstă* (avem aceeaș etate).
- vîrtos** = adj. vîrtos, tare, forte: *vîrtos bun* (tare bun); *vîrtos ghîni* (tare bine); *chiâtră vîrtoasă* (piatră vîrtoasă).
- vîrtutî** = sbs. fem. virtute (în sens de tărie numai): *ări mîltă vîrtutî* (are multă putere); *cu vîrtutî* (cu putere, cu tărie).
- vîruchiă -chi** = sbs. fem. caisă.
- vîruchiū -chi** = sbs. masc. cais.
- vîruonieăuă -ei** = sbs. fem. pierică.
- vîruonièu -ei** = sbs. masc. piersic.
- vîrvîr -uri** = sbs. n. durere acută: *mâri vîrvîr aduchîl* (am simțit durere acută).
- vîrvîridzâri** (vîrvîredz -al) = vb. a simții durere pătrunzătoare, a lovi, a izbi cu ceva, care să producă o durere acută.
- vîrvîridzât** = adj. care simte durere pătrunzătoare.
- vîrvîrilia -lil** = sbs. fem. barbarie.
- vîrvîrită -ti** = sbs. fem. neverită.
- vîrvûră -ri** = sbs. fem. sfârâitoare, jucărie ce face sgomot invârtindu-se.
- vîşan -ni** = sbs. masc. vişan (pom): *vîşanlu iăsti ngîrcăt* (vişanul e plin cu fructe).
- vîşană -ni** = sbs. fem. vişană (fructul): *dùlti di vîşani*.
- vîseot -ti** = adj. bisect: *an vîsectu* (an bisect).
- vîşoliă -ădzi** = sbs. masc. arsic, glesnă: *indrâi tu apă pin la vîsciliă* (am intrat în apă până la glesnă).
- vîsilîă -il** = sbs. fem. veselie, bucurie: *vîsilîă iăsti afoără* (bucurie e afară).
- vîsilîi -ii** = sbs. fem. regat, împărătie.
- vîsilîă -liadzi** = sbs. masc. rege, împărat.
- vîsilîao -ti** = sbs. n. busuioc (plantă mirosoitoare).
- vîsinâtă -ti** = sbs. fem. sirop de vișine.
- vîstijiri** (vîstijescu -il) = vb. a se veșteji, a se uscă (la Mețova).
- vîstijit** = adj. veștejtit, uscat.
- vîtă -ti** = sbs. fem. vergeă, nuiănică și subțire.
- vîteală -li** = sbs. fem. doniță: *și firă apă tu vîteală* (și fără apă în doniță).
- vîtearcu** = adj. vițios, cu vițiu, nărăvit: *mîlă vîtearcă* (catăr nărăvit).
- vîtilâh -hi** = sbs. masc. burduf, tulum; sinon.: *ñtri*.
- vîtimări vâtim -al** = vb. a vătămă, a face rău, a păgubi, a impușcă, a ucide: *pîta ni vîtimă* (plăcinta ne-a făcut rău); *vîtimări un puliu* (am ucis o pasare); *s'vîtimă*

muliărea (a avortat femeia); **mùltu**
mi vitimài (prea mult m'am obosit).

vitimat = adj. vătămat, păgubit,
împușcat, ucis, ostenit, obosit, avor-
tat.

vitimitură -uri = sbs. fem. lo-
vitură, avort: *feâți vitimitură* (a
avortat).

vițin -ni = sbs. masc. vecin: *vi-
țin bun* (vecin bun).

vițina -ni = sbs. fem. vecină.

vițină -ni = sbs. fem. vaccină:
vițină nu iăsti bună.

viținămi -ni și viținătati -ti =
sbs. fem. vecinătate.

viținări = vezi *viținipsiri*.

viținăt = vezi *viținipsit*.

viținipsiri *viținipsescu -ii* = vb.
a vaccină; sinon.: *siminări*.

viținipsit = adj. vaccinat.

vitroă -ți = sbs. fem. vatră mică.

vitulia -lil = sbs. fem. iaqă care
merge în doi ani,

vituli -lil = sbs. masc. ied care
merge în doi ani.

vituliar -ri = sbs. masc. păstor
de *vituli*.

vivliușichia -chi = sbs. fem. bi-
bliotecă.

vizicitoari -ori = sbs. fem. ve-
zicătoare.

vizir -ri = sbs. masc. vizir, mare
demnitar la Turci.

viziri (*vizescu -ii*) = vb. a văjii, a
vui, a sfărăi; *vîntul vîzeaști* (vântul
vâjie).

vizit = a. ij. vâjiit, vuit, care sfărăe.

vizită -ti = sbs. fem. vizită.

vizură -uri = sbs. fem. vâjiitură,
vuiet.

vlinzimi = sbs. fem. umiditate,
umezeală, (la pâne, când nu e bine
coaptă).

vlipſiri (*vlipsescu -ii*) = vb. a (se)
strică, a se atacă: *mi vlipſi di lin-
goări* (m'am atacat de boala).

vlipſit = adj. stricat, atacat.

vlipsitüră -uri = sbs. fem. strică-
căciune, atac.

vlistar -ri = sbs. n. lăstar, odraslă:
yîta ari vlistar (viță are lăstar).

vlisturusiri (*vlisturusescu -ii*) =
vb. a vlastări, a tăia lăstarul dela
viță, a curăță viea de frunze și de
vițe de prisos.

vlisturusit = adj. vlastărit, cu-
rățit viea de frunze și de vițe de
prisos.

vluțisiri (*vlutisescu -ii*) = vb. a
binecuvântă.

vluțisit = adj. binecuvântat.

voâhă -vohi = sbs. fem. duhoare,
putoare (miros greu); *voâhă hîr*
(ești putoare).

voamătă -ti = sbs. fem. vârsat,
vomitare.

vòi = pron. pers. voi.

vòlbu -uri = sbs. n. două furci
implântate în pământ, pentru a
strânge urzeala pe sul.

vòltă -ti = sbs. fem. mișcare în
cerc; *feciù ună vòltă* (am făcut o
mișcare în cerc).

vòmbir -ri = sbs. masc. ființă
supranaturală de o fire rea. Se crede
că copiii cari mor nebotează devin
vombir. Când li e foame se duc de
sug pe mamele cari alăptează copii.
De aci la copii, cărora li e foame
și cer pâne spre seară, le zic *vom-
bir*; fig. copil ursuz.

vòmbirichiă -chi = sbs. fem.
arțag.

vòrax = sbs. n. vorace.

vòstru -a = pron. poses. vostru.

vrăpolin -iani = sbs. masc. vrabie.

vreâjă -ji = sbs. fem. gătej,
vreasc, lemne uscate, tot ce e uscat
din planete.

vreâri -eri = sbs. fem. iubire,
dorință, amor, voie, poftă; *mòr di
vreâri* (mor de iubire); *cu vreârea
amea* (cu voia mea).

vreâri (voiū, vruł) = vb. a voi, a

dorì, a iubì; ca unipersonal trebue: *ti voiù pri tîni* (te iubesc pe tine); *voiù pîni* (vreau pâne); *vrea s'înă* (trebuia să vii).

vreâvă -uri = sbs. fem. sgomot, turburare; *mâri vreâvă iâsti* (e mare sgomot).

vrîhniisîri = vb. a răgușii; vezi *avrîhniisîri*.

vrîhniisît = adj. răgușit.

vròmi -ni = sbs. fem. ovăz; *târlu mîcă vròmi* (măgarul mânâncă ovăz).

vròndu -uri = sbs. n. sgomot mare, bubuitură.

vrut = adj. iubit, dorit, scump, voit, cerut: *om vrut* (om iubit).

vrută -ti = sbs. fem. amantă, iubită, drăguță; *mi-alisă vrută* (m'a părăsit amanta).

vudèlă -eli = sbs. fem. piele de vițel argăsită.

vuj -ji = sbs. masc. soc: *pîspâcă di vuj* (pleoșcă de soc).

vûlă -li = sbs. fem. pecete; fig. bani: *bâgă vûla* (pune pecetea); *n'am vûlă* (n'am bani).

vuloâgă -dzi = sbs. fem. pajiște în mijlocul pădurii, poiană, lumiș: *ðili sîntu tu vuloâgă* (oile sunt în poiană).

vulpî -chi = sbs. fem. vulpe; fig. persoană vicleană; *te vulpî hît* (ce viclean ești).

vulpîlia -lii = sbs. fem. vicleșug, vulpenie; *mi-arîsi cu vulpîlia* (m'a înșelat cu vicleșug).

vultuô -uți = sbs. n. nămol, smârc, loc mlăștinos, mocirlă.

vultusîri (vultusescu -ii) = vb. a (se) înglodă, a se innămolă, a se

adânci în mocirlă, a se afundă în noroiu; fig. a greși, a intră în beleă: *vultusîr la aestu grâiu* (am greșit la acest cuvânt).

vultusît = adj. înglodat, innămolit, afundat în noroiu; fig. greșit.

vulusîri (vulusescu -il) = vb. a pecetlui; *vulusîr carteia* (am pecetluit scrisoarea).

vulusît = adj. pecetluit.

vuliâr -ri = sbs. masc. șovar, papură.

vumăeari (vom, vumuș) = vb. a vârsă, a vomită, a boră, a izvoră (la apă); *năyîni s'vom* (imi vine să vârs); *di iu s'voâmi fundîna* (de unde izvorește fântâna).

vumût = adj. vârsat, vomitat, izvorit.

vumutûră -uri = sbs. fem. vârsături, vomitare.

vungu -udzi = sbs. masc. vierme care se găsește în pielea caprelor: *chiâleă ucîță vunguri* (pielea a prins viermi).

vurcôlac -ați = sbs. masc. strigoiu: *s'ti fați vurcôlac* (să te faci strigoiu). Mai e și forma *vurculac*.

vurîrî = vezi *vîrîrî*.

vurtă -ti = sbs. fem. perie, penel, pensulă: *vurta pîrcului* (pârul de pe spinarea porcului).

vurtîri = vb. când e timpul goanei la scroafe.

vurît = vezi *vurfîri*.

vurtusîri (vurtusescu -ii) = vb. a peria: *vurtusîa strânzîli* (perie hainele).

vurtusît = adj. periat.

X. x.

x = una din literele alfabetului.

xeână -ni = sbs. fem. străinătate: *mi duc tu xeâni* (mă duc în străinătate).

xen = adj. străin: *iasti xen*.

xenulucrări (xenulucrèdz -al) = vb. a lucră lucru străin.

xenulucrăt = adj. care lucrează lucru străin.

xenusburări (xenusburăscu -il) = vb. a aiuri, a vorbi alăndala: *lindzitlu xenusburăști* (bolnavul aiurează).

xenusburăt = adj. aiurit, care vorbește alăndala.

xéri = sbs. fem. seceră.

xetasi -si și setasi = sbs. fem. examen, cercetare: *feațim xetasi* (am făcut examen).

xichi -iuri = sbs. fem. când e mai puțin decât trebuie, lipsă, omiteme, defectuozitate.

xifarăi -ări = sbs. fem. felie de pâne.

xiyisiă -si = sbs. fem. traducere, interpretare.

xiyisiri (xiyisescu -il) = vb. a traduce, a interpreta.

xiyisit = adj. tradus, interpretat.

xifuđisiri = vb. a scoate coaja, a desghiocă.

xifuđisit = adj. scos coaja, cu coaja scoasă, desghiocat.

ximuluđisiri (ximuluđisescu -il) = vb. a (se) spovedi, a-și mărturisi păcatele.

ximuluđisit = adj. spovedit, care și-a mărturisit păcatele.

xinătăti = sbs. fem. străinătate: *va năti duți tu xinătate* (te vei duce în străinătate).

xinitiă -il = sbs. fem. străinătate.

xinitipsiri (xinitipsescu -il) = vb. a se instrăină, a-și petrece timpul în străinătate: *xinitipsi tută-năbana* (am petrecut toată viața-mi în străinătate).

xinitipsit = adj. instrăinat.

xinistripsiri (xinistripsescu -il) = vb. a înnebuni, a ieși din sărită.

xinistripsit = adj. înnebunit, ieșit din sărită.

xinumsiri (xinumsescu -il) = vb. a înstrăină, a gonă, a exilă, a stârpă (șoareci), a depărtă: *lă-xinumsi* (l-am înstrăinat).

xinumsit = adj. depărtat, înstrăinat, stârpit, gonit, exilat.

xipirăsiri = vb. a frecă porumbul, a desghiocă.

xipundisiri = vb. a (se) depărtă, a (se) înstrăină, a expatriă, a exilă.

xipundisit = adj. depărtat, înstrăinat, expatriat, exilat.

xispisrit = adj. frecă porumbul, desghiocat.

xispumări (xispumēdz -ai) = vb. a scoate spuma, a luă spuma.

xispumat = adj. căruia i s'a scos spuma, i s'a luat spuma, cu spuma scoasă.

xistră -ri = sbs. fem. răzătoare, gripeă.

xistră -il = sbs. fem. țesală; sinon. *sistră*.

xistrisiri (sistrisiri) = vb. a țesălă.

xistrisit = adj. țesălat.

xitixiri și sitixiri (xitisescu -il) = vb. a examină, a cercetă: *lxitixi ghini* (l-am examinat bine).

xitixit (sitixit) = adj. examinat, cercetat.

xizumsiri (xizumsescu -il) = vb. a (-și) pierde din putere (lichid spiritos); a-și pierde valoarea, a secă, a se slei.

xizumsit = adj. pierdut din putere, din valoare, sleit, secat.

xombliu -lii = sbs. n. model: *ufeci firă xombliu* (am făcut-o fără model).

xurăfi și surăfi -hi = sbs. fem. briciu.

Z. z.

z=una din literele alfabetului.
zăcati=sbs. fem. pl. lucruri cari zac, lucruri așezate pe jos într-o casă, obiecte din casă.
zafirachi-chi=sbs. fem. fel de materie.
zafiri=sbs. fem. fel de materie.
zăhari=sbs. fem. zahăr și pentru noțiunea de dulce.
zahmēti-ți=sbs. zahmet, osteoală, oboseală: *fēciū māri zahmēti* (am făcut mare osteneală).
zairē-edzi=sbs. masc. merinde, proviziune; munițione: *avēm zairē* (avem proviziuni).
zancracută-ti=sbs. fem. vioară proastă, diblă, lăută.
zari-ări=sbs. fem. zar, noroc: *n'am zari* (n'am noroc).
zarzavul=sbs. masc. diabol, drac; copil sglobiu.
zarzavul -liani=sbs. masc. demon, diabol.
zavă-vi=sbs. fem. chiotoare de metal, copcă de metal; sinon. *clișuță*.
zburdilipsiri (*zburdilipsescu -il*)=vb. a sburdă, a sburdălnici.
zburdilipsit=adj. sburdălnicit, sburdat.
zdrób(lu)=adj. drăgălaș: *sdrōblu plindzi și sghileaști* (drăgălașul plângă și tipă).
zervă-vi=sbs. fem. mâna stângă: *trădzi cu zerva* (trage cu mâna stângă).
zervu=adj. stângaciu: *iăsti zervu* (e stângaciu).
zesi=sbs. fem. dorință, zel; *am mari zesi* (am mare dorință).
zevchiă-chi=sbs. fem. petrecere.
zgarleaiu=sbs. masc. persoană en ochii holbați, sgâiți.

zgur=adj. creț: *pérlu zgur* (cu părul creț).
ziafeti=sbs fem. petrecere, distrajune, amuzare.
zibit-ți=sbs. mas. administrator.
zibun=adj. bolnăvicios: *hiū zibun* (sunt bolnăvicios).
zicitudră-uri=sbs. fem. tot ce zace, lucruri cari zac, obiecte din casă; sinon. *zăcati*.
ziduh-uri=sbs. n. zăduș, căldură năbușitoare: *iăsti ziduh* (este zăduș).
zigidiră=vb. a opri, a împiedică.
zigidit=adj. oprit, împiedicat.
zigirdiciū-uri=sbs. n. zăr amestecat cu lapte, măzărică, poleiu, grindină măruntă: *cidzū zigirdiciu*.
zîyă-ți=sbs. fem. cântar mic, cumpănă.
ziyăr-ri=sbs. masc. câne de vânătă: *ziyăr di lépuri* (ogar, copoiu); *ziyăr di pùl* (prepelicar).
ziyisiri (ziosiri)=vb. a cântări, a cumpăna.
ziyisit=adj. cântărit, cumpănat.
ziyră-ri=sbs. fem. rug (mărcine).
zihirâtă-ți=sbs. fem. zaharicale, cofeturi.
zihirtări-ări=sbs. fem. zaharicale.
zihirusiri (*zihirusescu -il*)=vb. a zaharisi, a pune zahăr în ceva.
zihirusit=adj. zaharisit.
zifou=adj. indispus, bolnăvicios.
ziliă-ii=sbs. fem. fel de velință.
ziliă=vezi *ziliu*.
zilipsiri (*zilipsescu -il*)=vb. a fi gelos, a învidia.
zilipsit=adj. învidiat.
ziliu-uri=sbs. n. gelozie, învidie.

zimâni -ni=sbs.fem. timp, vreme:
nu zimâni (odată).
zimbilă=sbs.fem. zambilă(floare).
zimbili -li=sbs. fem zimbil, coș de papură.
zimbună -ni=sbs. fem. bâzătoare făcută din scoarță de salcie, din cotorul grâului, orzului.
zin -ni=sbs. masc. zân (Obed.).
zină=sbs. fem. zână: un pîrîmîd cu zine (un basm cu zâne).
zinăti -ti=sbs. fem. meșteșug, meserie, artă: om cu zinăti (om cu meșteșug).
zinăhoi=sbs. meșteșugar, mese-riș.
zinghiă -ii=sbs. fem. scară de șea; expres: sta pri zinghiă (egata)
zinginăr -ri=sbs. masc. găinuș; sinon. giungiunăr.
zinginări (zinginăscu -ii)=vb. a sbârnăi (la insecte), a zuzăi, a bâzăi, a zângăni (arma): zinginăsti dzeana di zinginări (sbârnăe, bâzăe dealul de găinuși).
zinginăt=adj. sbârnăit, zuzăit, bâzăit, zângănit.
zină -uri=sbs. n. lemnul care susține sulul la răsboiu.
zipiliri (zipilăscu -ii)=vb. a lovi, a bate de obiceiu cu nuiele: mi zipili (m'a lovit cu nuiaua).
zipilit=adj. lovit, bătut cu nuiaua.
ziptisiră=vb. a opri, a impiedică.
ziptisit=adj. oprit, impiedicat.
zircădă -dză=sbs. fem. căprioră.
zircingă -eădži=sbs. fem. căprior: agudăt un zircingă (am uciș un căprior).
zirculă -li=sbs. fem. glugă: tim-bări cu zirculă (ghebă cu glugă).
zirzirichiă -chi=sbs. fem. măturică, albăstriță (plantă).
zirzivăti -ti=sbs. fem. zarzavat.
zirzivici -iădži=sbs. masc. zarzavagiu, care vine zarzavat.

ziv-iă -ii=sbs. fem. vezi *zivulă*.
zivon -uri=sbs. n. zovon, hobot, văl de mireasă: 'nveastă cu zivon (mireasă cu hobot).
zivulă -li=sbs. fem. înșelăciuno la joc, minciuni la joc, șoaldă: nu să zivulă (nu să minciuni [la joc]).
zivunsiri (zivunsescu -ii)=vb. a acoperi cu vălul, a învălu, a înzăvonă.
zivunsit=adj. înzăvonit, învăluit, acoperit cu văl.
zixanigi -iădži=adj. masc. întrigant.
zizanii -ii=sbs. n. intrigă: bagă zizanii (face intrigă).
zlăpi -chi=sbs. fem. fiară sălbatecă: vidzūl ună zlăpi (am văzut o fiară sălbatecă).
zloata și zlota -ti=sbs. fem. din piastru, zlot.
zmălă -li=sbs. fem. fel de tesă rotundă.
zmelciu -ci=sbs. masc. melc, cubelc: zmelciu cu simăr (melc cu ghioace); zmelciu gulișan (melc fără ghioace).
zmăe -ei=sbs. masc. smeu de hârtie.
zmilără -ri=sbs. fem. daltă.
zminutări (zminut -al)=vb. a reduce în praf, a amărunți, a sfărâmă, a fărâmă pământul: zminută lăclu (fărâmă pământul).
zminutăt=adj. amăruntit, sfărămat, fărămat.
zmuldzără și zmuldziri (zmulgă, zmulșu)=vb. a smulge, a smâci, a jumuli (găina), a plivă (iarba): zmulgă giliina (am jumulit găina); zmulgă iarbă (plivesc).
zmultu și zmulsu=adj. smuls, smâcă, jumulit, plivit.
zmuticări (zmoatic -al)=vb. a sdrumică.
zmuticăt=adj. sdrumicat.

znili=sbs. fem. pierzare, pagubă.

zoc-uri=sbs. n. găuri făcute cu sulul de fier al sfărlezei în altă sfârlează.

zof-uri=sbs. n. ploaie torențială, ploaie repede, răpăială: *dă zof.*

zorbă-adzi=zurbagiu (care face sau ieă cu forță).

zorbă=adv. cu forță, cu sila: *vinți cu zorbă* (a venit cu forță).

zorca=adv. cu forță: *u lăz zorca* (a luat-o cu forță).

zori=sbs. fem. dificultate, anevoință: *cu mări zori* (cu mare dificultate).

zot=adj. voinic; *hiț zot* (ești voinic).

zuγraf-hi=sbs. masc. zugrav.

zuγrâna -ni=sbs. fem. pieptenrar; sinon. *discicitor*.

zuγrifisiri (zugriffsescu-il)=vb. a zugrăvi.

zuγrifisit=adj. zugrăvit.

zulungî=adj. jefuitor.

zulumi -ni=sbs. fem. jaf, pradă, stricăciune.

zumbarèchiă -chi=sbs. fem. zâmberec, resort dela ceasornic.

zună -ni=sbs. fem. cingătoare.

zundâni=sbs. fem. inchisoare, pușcărie.

zunită=sbs. fem. cingătoare mică.

zurbilichiă -chi=sbs. fem. zurbalac, cu forță.

zurleătă -eti=sbs. fem. nebunie.

zûrlu=adj. nebun; *om. zûrlu.*

zurlusiri (zurlusescu-il)=vb. a innebuni, a (se) neghiobi.

zurlusit=adj. innebunit, neghiobit.

zurnă -adzi=sbs. masc. râțul porcului, flașnetă, piscoiu, oboe; *giucăt cu zurnălu* (am jucat cu flașnetă); *zurnă di pôrcu* (rât de porc).

zurnagi=sbs. masc. flașnetar.

zurusiri (zurusescu-il)=vb. a se pitulă, a se pitii; sinon. *pipirusiri*.

zurusit=adj. pitulat, pititi.

zuzul -li=sbs. masc. viețuitoare, vietate.

zvâlindză -dzi=suveică, suvelniță.

zveroa -ti=sbs. fem. ceafă; expres.: *s'luț zverea* (s'a dus, s'a prăpădit).

zvinturări (zvinturèdz -ai)=vb. a svântă, a uscă la vânt.

zvinturat=adj. svântat, uscat la vânt.

zvirocireauă -ei=sbs. fem. palmă la ceafă, lovire la ceafă.

zvòliu -vàlii=sbs. n. bulgăre de pământ, lostăpău.

zvòrizmă -mi=sbs. fem. forță.

zvumeări (zvom-ui)=vb. a izvorii.

zvumut=adj. izvorit.

6215.24.4

Dictionar macedo-roman,

Widener Library

003064182

3 2044 086 588 605